

A BIZTONSÁG SOKSZÍNŰ ARCA

Innováció – tudomány – információbiztonság – közszolgálat

A BIZTONSÁG SOKSZÍNŰ ARCA

Innováció – tudomány –
információbiztonság – közszolgálat

Szerkesztette:

Bencsik Balázs – Sabjanics István

A konferencia főszervezője:

A konferencia társszervezője:

Szerzők

Bálint Krisztián
Balogh Péter
Bartolits István
Borbély Zsuzsanna
Író Sándor
Kapás Mónika
Karlócai Balázs
Krauzer Ernő
Malét-Szabó Erika
Molnár Katalin
Péterfalvi Attila
Rompos Éva
Szabó Csaba
Tegyey Andrea Cecília
Tikos Anita
Veprík Zita

© Dialóg Campus Kiadó, 2019

© Szerzők, 2019

© Szerkesztők, 2019

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalom

Szerkesztői előszó	7
<i>Péterfalvi Attila András</i> Adatvédelem, adatbiztonság a közszolgálatban	9
<i>Tikos Anita</i> Az IT-biztonsági tudatosítás fontossága, valamint a 2018. évi kiberhónapkampány eredményei	21
<i>Karlócai Balázs</i> A digitális közigazgatás technológiai kihívásai	33
<i>Bartolits István</i> Az 5G válasza a jövő kihívásaira	41
<i>Malét-Szabó Erika</i> Integritás és szilárd erkölcsiség: a szűrés vagy a képzés a biztonság kulcsa?	59
<i>Bálint Krisztián – Kapás Mónika</i> Lehetséges modern biztonságtechnikai megoldások a vajdasági szabadkai általános iskolákban	71
<i>Krauzer Ernő</i> Korszerű, gyakorlatorientált rendőrképzés	81
<i>Rompos Éva – Molnár Katalin</i> Innovatív módszertani lehetőség az igazságügyi (vegyész) szakértők képzésében	105
<i>Szabó Csaba</i> A magyarországi magánbiztonsági szakmai kamara helye, szerepe és szervezetfejlesztési irányainak vizsgálata a rendészeti igazgatás feladatrendszerének vonatkozásában	121

<i>Borbély Zsuzsanna</i> Egészségmagatartás, mentális egészség – különbségek a munkahelyi stressz megélésében	129
<i>Író Sándor</i> A szlovák katolikus rendőrségi lelkipásztori szolgálat modellje és struktúrája	143
<i>Tegyey Andrea Cecília</i> A generációk és szakterületek közti motivációs eltérések vizsgálata	151
<i>Veprik Zita</i> Szervezeti integritás a biztonság szolgálatában, avagy integritásalapú eszközökkel a rendészeti korrupció ellen	159
<i>Balogh Péter</i> Dzsidhista háború vagy dezintegrációs kihívás?	169

Szerkesztői előszó

A Belügyi Tudományos Tanács a témában érintett belügyi szervek szakmai együttműködésével immár nyolcadik alkalommal szervezett a biztonságpolitika aktuális kihívásait vizsgáló nemzetközi tudományos-szakmai konferenciát a Doktoranduszok Országos Szövetsége társszervezésében.

A biztonság sokszínű arca címmel megrendezett konferencia az *Európai kiberbiztonsági hónap* magyarországi kampányának záró-, *A magyar tudomány ünnepe 2018* belügyi fejezetének nyitóeseménye volt. A minden év októberében megrendezett Európai kiberbiztonsági hónap célja a kiberbiztonsági tudatosság növelése, valamint a kibertérben megjelenő fenyegetések széles körben történő megismertetése, az erről folyó tudományos tanácskozásoknak teret adó fórumok támogatása. A konferencia tematikáját *A magyar tudomány ünnepe 2018 Értékteremtő tudomány* mottójával összhangban alakították ki.

A modern kor embere részére a *klasszikus* katonai-rendvédelmi biztonság már alapvető kérdés, amelybe betagozódott a határ biztonsága, a katasztrófák elleni védelem, és felzárkóztak az olyan *civil* területek, mint például a gazdaság védelme, az energiabiztonság, a vízvédelem vagy az egészségügy- és a közlekedésbiztonság.

A különféle infokommunikációs technológiákat egyre szélesebb körben alkalmazzák, ennek eredményeként egyre nagyobb hangsúly helyeződik a célzott, jól megfontolt és szervezett kibertámadások elleni védelemre is. Ezen támadások célpontjai egyre inkább az egyes országok kritikus infrastruktúrái, illetve társadalmi és szociális berendezkedésüket biztosító számítógépes rendszerei. Az energia, a víz, az élelmiszer-ellátás biztonsága, a közlekedési, kommunikációs infrastruktúrák, az okosvárosok éppen ezért válnak egyre több országban a nemzetbiztonsági, azon belül is kiberbiztonsági, védelmi tevékenység szerves, alapvető részévé.

A nemzetállamok világszerte egyre több eszközzel támogatják a kibertér védelmét, némely esetben olyan szigorú intézkedéseket létrehozva, amelyek akár a fizikai határokat is leküzdve járulnak hozzá az online gazdaság és társadalom védelméhez. Az Európai Unióban a 2018-as év során komoly előrelépés történt az adatvédelem terén, ugyanis 2018. május 25-én életbe lépett az Európai Unió általános adatvédelmi rendelete (GDPR),¹ valamint a társadalom számára alapvető szolgáltatások védelmében létrehozott európai uniós hálózatzbiztonsági irányelv is.

A konferencia plenáris előadásai ezen aktuális témákat ölelték fel, a problémák felvázolása és a megoldások jövőbeni lehetséges útjai bemutatása révén. A konferencia tudományos tanácskozásán a színvonalas előadások sora vázolta az egyes témákat a konkrétumtól

---

¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet).

az általános megközelítés szintjéig. Újdonságként jelent meg a konferencián a fiatal kutatók, doktoranduszok részére szervezett e-poszter-szekció, amely kiemelt érdeklődésre tartott számot. Ezen rövid prezentációk szerkesztett változatait is közreadjuk jelen konferencia-kötetben.

A szerkesztők

Péterfalvi Attila András¹

Adatvédelem, adatbiztonság a közszolgáltatban

Adatvédelmi reform – a GDPR és az Irányelv

Az új szabályozás kialakulásában, az adatvédelem megreformálásában egyrészt az internet lakosság körében történő egyre nagyobb mértékű térnyerése, másrészt az ezt kihasználó technológiai fejlődés játszott kiemelkedő szerepet.

„A gyors technológiai fejlődés és a globalizáció új kihívások elé állította a személyes adatok védelmét. A személyes adatok gyűjtése és megosztása jelentős mértékben megnőtt. A technológia a vállalkozások és a közhatalmi szervek számára tevékenységük folytatásához a személyes adatok felhasználását minden eddiginél nagyobb mértékben lehetővé teszi. Az emberek egyre nagyobb mértékben hoznak nyilvánosságra és tesznek globális szinten elérhetővé személyes adatokat. A technológia egyaránt átalakította a gazdasági és társadalmi életet, és egyre inkább elősegíti a személyes adatok Unión belüli szabad áramlását és a személyes adatok harmadik országok és nemzetközi szervezetek részére történő továbbítását”.²

Ebből következően szükségessé vált egy szilárd, következetesebb jogi keret erős kiényszeríthetőséggel, azaz szükségessé vált az adatvédelmi reform.

Az Európai Parlament és Tanács 2016. április 27-én fogadta el az új uniós adatvédelmi csomagot, amelynek két eleme az adatvédelem általános keretét meghatározó rendelet (2016/679/EU rendelet – GDPR; a továbbiakban: Rendelet) és a bűnüldözési célból kezelt személyes adatok védelmére vonatkozó irányelv (2016/680/EU irányelv – bűnügyi irányelv; a továbbiakban: Irányelv).

Míg a GDPR 2018. május 25-től EU-szerte közvetlenül alkalmazandó, addig az Irányelvet a tagállamoknak 2018. május 6-ig kellett átültetniük nemzeti jogszabályaikba.

A reform célja a 95/46/EK adatvédelmi irányelvben, valamint a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés keretében feldolgozott személyes adatok védelméről szóló 2008/977/IB tanácsi kerethatározatban lefektetett szabályok korszerűsítése.

A bűnüldözés során a tagállamok hatóságainak – a nemzetközi bűnözés és terrorizmus elleni küzdelem részeként – egyre gyakrabban kell személyes adatokat feldolgozniuk és továbbítaniuk. Ebben az összefüggésben az érintett hatóságok közötti együttműködés javításához elengedhetetlenül fontos, hogy az adatvédelemre uniós szinten világos és koherens szabályozás vonatkozzon.

---

¹ Dr. Péterfalvi Attila András elnök, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság.

² GDPR (6) preamb.

Az általános adatvédelmi rendelet

A Rendelet a hatályos uniós adatvédelmi keretektől eltérően már nem – a tagállami jogba átültetést igénylő – irányelvi szinten tartalmazza a tagállamok által alkalmazandó előírásokat, hanem a tagállami jogrendszerekben közvetlenül alkalmazandó rendeleti szinten. „Hiszen az irányelvi rendelkezések címzettje a tagállam, nem annak joghatósága alatt álló jogalanyok. Ebből fakadóan az irányelvek előírásait a tagállam tartalmilag is a belső jog részévé köteles tenni. A közvetlenül hatályosuló és alkalmazandó rendeleti szabályok ezzel szemben tipikus esetben minden tagállamban azonos, egységes tartalommal érvényesülnek, azok a belső jogban nem ismételhetők meg. A tagállam kötelezettsége, hogy a rendeleti szabályok akadálymentes alkalmazhatóságát biztosítsa, egyrészt a rendeleti szabályokkal tartalmilag ellentétes belső jogi szabályok deregulációjával, másrészt a rendeleti szabályok érvényesüléséhez nélkülözhetetlen kiegészítő jogalkotási és egyéb intézkedések (például a tagállami adatvédelmi felügyelő hatóságok létrehozása, vezetőinek kinevezése, működési feltételeinek biztosítása stb.) útján.”³

A Rendelet alkalmazása és hatása az adatalanyhoz kötődik, így az adatkezelés során akkor is alkalmazni kell a szabályait, ha az nem az unió területén történik, de az unió területén lévő polgár adataira irányul. A Rendelet nemzeti jogba ültetés nélküli kötelező alkalmazása, az egyablakos ügyintézés (*one stop shop*) és az Európai Adatvédelmi Testület létrehozása és hatásköre új fejezetet nyitott az európai adatvédelmi szabályozásban. A Rendelet hatálya alá tartozó adatkezeléseknél és adatfeldolgozásoknál így ki kell alakulnia egységes európai uniós jogalkalmazásnak is! Természetesen a szektorális adatkezelési szabályok a jövőben is lehetőséget biztosítanak bizonyos eltérő nemzeti szabályozásra. A Rendelet meghagyja az adatvédelmi hatóságok határozatai feletti jogorvoslatot nemzeti bírósági jogkörben. Az adatvédelmi panaszok ugyanakkor megjelenhetnek közvetlenül személyiségi jogi keresetek formájában is, polgári jogi tényállásokban. Megítélésem szerint a GDPR rendelkezéseit ekkor is alkalmazni kell.

Az általános adatvédelmi rendelet legfőbb szabályozási pontjai

- Az adatvédelmi tudatosság erősítése: a szervezeten belüli szakmai felkészültség biztosítása az új jogszabálynak való megfeleléshez.
- Az adatkezelés kritériumainak felülvizsgálata: az új szabályok tükrében elengedhetetlen az adatkezelés céljának, szempontrendszerének, a személyes adatkezelés koncepciójának áttekintése, továbbá a kezelt adatok sorsának felülvizsgálata.
- Az érintett megfelelő tájékoztatása: átlátható és tisztességes adatkezelés.
- Az érintettek jogai: a Rendelet alapján az érintettek főbb jogai a tájékoztatáshoz és hozzáféréshez való jog; a helyesbítéshez való jog; a törléshez (elfeledtetéshez) való jog; az adatkezelés korlátozásához való jog; a tiltakozáshoz való jog; az adatok hordozhatóságához való jog.
- Az adatkezelés jogalapja (kiterjesztett és mellérendelt jogalapok).

³ BENDIK 2018.

- A gyermekek jogainak kiemelt védelme, tisztességes adatkezelés elve: az új szabályok értelmében a 16. életévét be nem töltött gyermek esetén a gyermekek személyes adatainak kezelése csak akkor és olyan mértékben jogszerű, ha a hozzájárulást a gyermek feletti szülői felügyeletet gyakorló személy adta meg, illetve engedélyezte. A hozzájárulás tekintetében a tagállamok – így a magyar jogszabály is – 13. életévnél nem alacsonyabb életkort is megállapíthatnak.
- Adatvédelmi incidens bejelentése: az adatkezelő indokolatlan késedelem nélkül – ha lehetséges, legkésőbb 72 órával a tudomásszerzést követően – köteles az adatvédelmi incidenst bejelenteni az adatvédelmi felügyeleti hatóságnak (kivéve, ha az incidens valószínűsíthetően nem jár kockázattal az adatalanyokra nézve).
- Beépített adatvédelem, előzetes adatvédelmi hatásvizsgálat.
- Adatvédelmi tisztviselők: az új adatvédelmi rendelet a közhatalmi és közfeladatot ellátó szerv, bünyügyi adatállományt kezelő, illetve feldolgozó szerv esetében belső adatvédelmi felelős kötelező kinevezésén túl azoknál az adatkezelőknél is elrendeli az adatvédelmi tisztviselő kinevezését, ahol a fő tevékenységek olyan adatkezelési műveleteket foglalnak magukban, amelyek jellegüknél, hatókörükénél és/vagy céljaiknál fogva az érintettek rendszeres és szisztematikus, nagymértékű megfigyelését teszik szükségessé.
- Személyes adatok továbbítása harmadik országba: uniós, illetve EGT-tagállamon kívüli országba történő adattovábbításra – ideértve az újbóli továbbítást is – csak akkor kerülhet sor, ha az adatkezelő/adatfeldolgozó teljesíti a Rendeletben rögzített feltételeket.
- Az adatvédelmi felügyeleti hatóságok illetékessége.

Az általános adatvédelmi rendelet egyes kiemelt szabályozási pontjainak részletezése

Elszámoltathatóság

Talán a legfontosabb változás az adatkezelőkre nézve az elszámoltathatóság elvének érvényesítése. Ennek lényege abban ragadható meg, hogy a jogalkotó szándéka szerint az adatkezelés végrehajtása során egyrészt érvényesüljön a Rendelet szabályrendszere, másrészt pedig a szervezet képes legyen arra, hogy ezt világosan és egyértelműen bemutassa.

„A célhoz kötöttség elve az adatvédelem tradicionális bástyája, az elszámoltathatóság elve pedig az elvek megkoronázása, a modern értelemben vett *szuperelev*, ami a menedzsment elvárásaival, a technika fejlődésével összhangban óhajtja valamennyi elvnek való megfelelést.”⁴

A Rendelet kimondja,⁵ hogy személyes adatok kezelését jogszerűen és tisztességesen, valamint az érintett számára átlátható módon kell végezni, és az ennek való megfelelésért az adatkezelő a felelős; valamint az elv megfogalmazza azt a kívánalmat is, hogy az adatkezelő ezt a megfelelést igazolni is tudja.

⁴ RÉVÉSZ 2018.

⁵ GDPR 5. cikk.

A Rendelet ennek megfelelően számos intézkedést vagy intézkedés igazolását teszi kötelezővé vagy ajánlja, amelyek által az elszámoltathatóság elve érvényesülni tud az adatkezelés során:

- magatartási kódexek kidolgozása: a Rendeletnek való megfelelés elősegítése iparági szempontok figyelembevételével;⁶
- adatvédelmi tisztviselő kijelölése;⁷
- adatvédelmi hatásvizsgálat elvégzése;⁸
- BCR (*binding corporate rules*), kötelező erejű vállalati szabályok: harmadik országba történő adattovábbítás jogszerűségét biztosító eszköz;⁹
- adatkezelés nyilvántartása;¹⁰
- tanúsítás: olyan eszköz, amellyel az adatkezelő vagy adatfeldolgozó bizonyíthatja azt, hogy az általa végrehajtott adatkezelési műveletek megfelelnek a GDPR előírásainak;¹¹
- incidens bejelentése.¹²

Ezek mellett az elszámoltathatóság elvének való megfelelést¹³ biztosítja az adatkezelő feladatainak pontos meghatározása, illetve a beépített és alapértelmezett adatvédelem teljesülése, vagyis az, hogy az elvek és adatvédelmi követelmények érvényesülését garanciák beépítésével segíti elő az adatkezelő.¹⁴

Az érintett jogai

„Az információs társadalom korában az adatalányok adatkezelésre gyakorolt befolyása rendkívüli mértékben visszaszorult. Az egyén sokszor nincs teljesen tudatában annak, hogy személyes adatait ki, milyen célból és milyen körülmények között használja fel, így információs önrendelkezési jogát sem tudja megfelelően gyakorolni. Az uniós jogalkotó ezért a GDPR megalkotása során célul tűzte ki azt, hogy az érintetti jogok újraszabályozása révén megerősítse az adatalányok kontrollját az adatkezelések, különösen az online adatkezelések vonatkozásában, ezáltal pedig az egyén oldalára billentse az adatkezelők és adatalányok közötti aszimmetrikus viszonyt.”¹⁵

A Rendelet az érintetti jogokat illetően széles körű lehetőségeket nyújt a magánszféra védelmére, az információs önrendelkezés gyakorlására.

Az érintetti jogok egy része nem új, a Rendelet tulajdonképpen megőrizte az adatvédelmi irányelvben megfogalmazott érintetti jogokat. Tehát ezek már a gyakorlatban kipróbált, valamennyi tagállamban érvényesülő jogosultságok. Azonban a jogok egy része

⁶ GDPR 40. cikk.

⁷ GDPR 37. cikk.

⁸ GDPR 35. cikk.

⁹ GDPR 47. cikk.

¹⁰ GDPR 30. cikk.

¹¹ GDPR 42. cikk.

¹² GDPR 33. cikk.

¹³ GDPR 24. cikk.

¹⁴ GDPR 25. cikk.

¹⁵ Buzás 2018a.

a technológiai-társadalmi közeg változásával továbbfejlesztésre szorult, így a törlés és az elfeledtetés joga ilyen kontextusban kapcsolódik egymáshoz.

- *Elfeledtetéshez való jog*.¹⁶

Az online tevékenységek során egyre bonyolultabbá válik az egyének számára a magánéletükkel kapcsolatos információk feletti ellenőrzés, valamint az önrendelkezés érvényesítése. Az elfeledtetéshez való jog ilyen helyzetekre kíván megoldást nyújtani.

Bár az elfeledtetéshez való jog egyes tartalmi elemei már az adatvédelmi irányelvben is megtalálhatók voltak, az „egyes elemek önálló jogként való szabályozása az elfeledtetéshez való jog alatt, illetve annak kiterjesztése online környezetben viszont a GDPR érdeme”.¹⁷ Lényege, hogy az adatkezelőnek nemcsak a *saját rendszeréből* kell törölni az adatot, hanem *ésszerűen elvárható lépéseket kell tennie* annak érdekében, hogy minden olyan további adatkezelő, akinek tudomására hozta (továbbította, nyilvánosságra hozta) az adatot, törölje a személyes adatot, illetve az arra mutató hivatkozást (linket).

- *Adathordozhatósághoz való jog*.¹⁸

Az adatok hordozhatóságát új jogosultságként vezeti be a Rendelet. Sem az irányelv, sem a magyar jog nem ismerte ezt az érintetti jogosultságot eddig. A jogosultság célja, hogy a személyes adatok feletti rendelkezést tovább erősítse.

E jogosultság egyrészt azt a jogot biztosítja az adatalannak, hogy saját személyes adatainak rendelkezésre bocsátását elektronikus és strukturált formátumban igényelhesse az adatkezelőtől annak érdekében, hogy azokat

- saját személyes használata céljából tárolja, vagy
- más, az adatalannal jogviszonyban álló adatkezelő részére azokat továbbítsa.

Másrészt e jogosultság magában foglalja azt is, hogy ha az technikailag megvalósítható, akkor az érintett kérheti a személyes adatok adatkezelők közötti közvetlen továbbítását is.

Adatvédelmi incidensek

A Rendelet nagyobb hangsúlyt fektet az adatbiztonság területére, aminek egyik példája az adatvédelmi incidensek bejelentésének, kezelésének kötelezettsége.

Az adatvédelmi incidens jelentésének 3 szintje

- Az adatkezelő nyilvántartja az adatvédelmi incidenseket, feltüntetve az adatvédelmi incidenshez kapcsolódó tényeket, annak hatásait és az orvoslására tett intézkedéseket.¹⁹

¹⁶ GDPR 17. cikk.

¹⁷ Buzás 2018b.

¹⁸ GDPR 20. cikk.

¹⁹ GDPR 33. cikk (5) bekezdés.

- Az adatvédelmi incidenst az adatkezelő indokolatlan késedelem nélkül, és ha lehetséges, legkésőbb 72 órával azután, hogy az adatvédelmi incidens a tudomására jutott, bejelenti a felügyeleti hatóságnak, kivéve, ha az adatvédelmi incidens valószínűsíthetően nem jár kockázattal a természetes személyek jogaira és szabadságaira nézve.²⁰
- Ha az adatvédelmi incidens valószínűsíthetően magas kockázattal jár a természetes személyek jogaira és szabadságaira nézve, az adatkezelő indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatja az érintettet az adatvédelmi incidensről.²¹

Az incidensek kötelező regisztrációja révén elkerülni kívánt kockázatok

A jogalkotó szándéka szerint az incidensek bejelentése révén el lehet kerülni, illetve enyhíteni lehet azokat a kockázatokat, amelyek a következőkben nyilvánulnak meg: a természetes személyeket érhető fizikai, vagyoni és nem vagyoni károk; az, hogy személyes adataik felett elveszíthetik a rendelkezésüket, jogaikban korlátozhatják őket, személyazonosság-lopás vagy személyazonossággal visszaélés áldozatai lehetnek, az álnevesítést jogosulatlanul feloldhatják, a jó hírnevük sérülhet, a szakmai titoktartás alá eső adatok elveszíthetik bizalmas jellegüket, vagy egyéb gazdasági vagy szociális hátrányt szenvedhetnek.

Az adatvédelmi felügyelő hatóság értesítése

A hatósághoz eljuttatott bejelentésben²² az incidens körülményeit részletesen be kell mutatni, így

- ki kell térni az incidens jellegére, az érintettek kategóriáira és hozzávetőleges számukra;
- be kell mutatni az adatok kategóriáit és számát;
- meg kell adni a kapcsolattartó vagy a megbízott adatvédelmi tisztviselő nevét és elérhetőségét;
- ismertetni kell az incidens valószínűsíthető következményeit, az orvoslására tett vagy tervezett intézkedéseket;
- továbbá a hátrányos következmények enyhítését célzó intézkedéseket.

Az adatkezelő köteles az incidensekről belső nyilvántartást vezetni. Ennek tartalmára nézve a Rendelet csupán az incidenshez kapcsolódó tényeket, annak hatásait és az orvoslására tett intézkedéseket említi. A nyilvántartás célja, hogy adott esetben a hatóság ellenőrizhesse a rendeletnek való megfelelést az adatkezelőnél.

²⁰ GDPR 33. cikk (1) bekezdés.

²¹ GDPR 34. cikk (1) bekezdés.

²² GDPR 33. cikk (3) bekezdés.

*Az érintettek tájékoztatása*²³

Ha az incidens valószínűsíthetően magas kockázattal jár az érintettekre nézve, akkor az adatkezelő indokolatlan késedelem nélkül világos és közérthető tájékoztatást ad legalább az incidens jellegéről, az adatvédelmi tisztviselő elérhetőségéről és a valószínűsíthető kockázatokról, továbbá a következmények orvoslására tett vagy tervezett intézkedésekről. Kiemelendő, hogy az érintetteknek adandó *indokolatlan késedelem* nélküli tájékoztatás független a hatóság felé érvényes 72 órás határidőtől.

Az érintettet nem kell tájékoztatni, amennyiben:

- az adatkezelő olyan megfelelő technikai és szervezési védelmi intézkedéseket hajtott végre, amelyek a személyes adatokhoz való hozzáférésre fel nem jogosított személyek számára értelmezhetetlenné teszik az adatokat; vagy
- az érintetteket fenyegető magas kockázat valószínűsíthetően nem valósul meg; továbbá
- ha az érintettek tájékoztatása aránytalan erőfeszítéssel járna.

Adatvédelmi hatásvizsgálat²⁴

„Az adatvédelmi hatásvizsgálat lényege az adatkezelések előzetes kontrollja a kockázatok feltárására és a kockázatok mérséklésére teendő intézkedések értékelése révén. Az adatvédelmi hatásvizsgálat célja az adatkezelés jellegének feltárása, szükségességének és arányosságának vizsgálata, valamint a személyes adatok kezeléséből eredően a természetes személyek jogait és szabadságait érintő kockázatok kezelésének elősegítése e kockázatok értékelésével és a kezelésükre szolgáló intézkedések meghatározásával.”²⁵

Ennél a témakörnél kulcskérdés, hogy a GDPR alkalmazásában mit tekintünk kockázatnak.

Adatvédelmi hatásvizsgálatot nem minden esetben kell elvégezni, csak akkor, ha az adatkezelés „valószínűsíthetően magas kockázattal jár a természetes személyek jogaira és szabadságaira nézve”.²⁶

A GDPR (75) preambulumbekzdése felsorolja, hogy a természetes személyek jogait és szabadságait érintő *kockázatok* az alábbiakból származhatnak:

- „a személyes adatok kezeléséből, amelyek fizikai, vagyoni vagy nem vagyoni károkhoz vezethetnek, különösen, ha az adatkezelésből hátrányos megkülönböztetés, személyazonosság-lopás vagy személyazonossággal való visszaélés, pénzügyi veszteség, a jó hírnév sérelme, a szakmai titoktartási kötelezettség által védett személyes adatok bizalmas jellegének sérülése, az álnevesítés engedély nélkül történő feloldása vagy bármilyen egyéb jelentős gazdasági vagy szociális hátrány fakadhat; vagy
- ha az érintettek nem gyakorolhatják jogaikat és szabadságaikat, vagy nem rendelkezhetnek saját személyes adataik felett; vagy

²³ GDPR 34. cikk.

²⁴ GDPR 35. cikk.

²⁵ ÁRVAY 2018.

²⁶ GDPR 35. cikk (1) bekezdés.

- ha olyan személyes adatok kezelése történik, amelyek faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre vagy szakszervezeti tagságra utalnak, valamint ha a kezelt adatok genetikai adatok, egészségügyi adatok vagy a szexuális életre, büntetőjogi felelősség megállapítására, illetve bűncselekményekre vagy ezekhez kapcsolódó biztonsági intézkedésekre vonatkoznak; vagy
- ha személyes jellemzők értékelésére, így különösen munkahelyi teljesítménnyel kapcsolatos jellemzők, gazdasági helyzet, egészségi állapot, személyes preferenciák vagy érdeklődési körök, megbízhatóság vagy viselkedés, tartózkodási hely vagy mozgás elemzésére vagy előrejelzésére kerül sor személyes profil létrehozása vagy felhasználása céljából; vagy
- ha kiszolgáltatott személyek – különösen gyermekek – személyes adatainak kezelésére kerül sor; vagy
- ha az adatkezelés nagy mennyiségű személyes adat alapján zajlik, és nagyszámú érintettre terjed ki.”²⁷

Amennyiben az adatkezelés valószínűsíthetően nem jár magas kockázattal a természetes személyek jogaira és szabadságaira nézve, úgy nem kell adatvédelmi hatásvizsgálatot lefolytatni.

Nem kell hatásvizsgálatot lefolytatni, amennyiben:

- az adatkezelés az adatkezelőre vonatkozó jogi kötelezettség teljesítéséhez szükséges;
- ha az adatkezelés közérdekű vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlásának keretében végzett feladat végrehajtásához szükséges;
- uniós vagy az adatkezelőre alkalmazandó tagállami jog írja elő, és e jog a szóban forgó konkrét adatkezelési műveleteket is szabályozza, valamint e jogalap elfogadása során egy általános hatásvizsgálat részeként már végeztek adatvédelmi hatásvizsgálatot (kivéve, ha a tagállamok az adatkezelési tevékenységet megelőzően ilyen hatásvizsgálat elvégzését szükségesnek tartják);
- ha az adatkezelés szerepel a felügyeleti hatóság által összeállított olyan adatkezelési műveletek jegyzékében (hatósági listák), amelyekre vonatkozóan nem kell hatásvizsgálatot lefolytatni.

Az adatvédelmi hatásvizsgálat 3 szakasza:

- Előkészületi szakasz:
  - annak megállapítása, hogy le kell-e folytatni a hatásvizsgálatot (a kockázatok alapján);
  - amennyiben le kell folytatni, a cél és a terjedelem megállapítása, megfelelő szakértelemmel rendelkező személy kijelölése a vizsgálat lefolytatására (adatvédelmi hatásvizsgálati modell kidolgozása).
- Hatásvizsgálati elemzés: „Olyan módszer szerinti elemzés végrehajtását kívánja meg, amely az egyes adatvédelmi célkitűzésekre figyelemmel alkalmas az egyes kockázatok kezelésére használt intézkedések és biztonsági mechanizmusok számbavételére.”²⁸
- Kockázatkezelési terv elkészítése.

²⁷ GDPR (75) preamb.

²⁸ ÁRVAY 2018.

Hazai eljárások, tapasztalatok

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (a továbbiakban: Hatóság) a GDPR alkalmazandóvá válása, tehát 2018. május 25. és – az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvénynek az Európai Unió adatvédelmi reformjával összefüggő módosításáról, valamint más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2018. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Módtv.) hatálybalépése, azaz – 2018. július 26. közötti időszakban nem indított adatvédelmi hatósági eljárást, tekintettel arra, hogy a Hatóság eljárásának az általános adatvédelmi rendelet szabályaival való összhangja érdekében szükséges előírások hatálybalépése csak a Módtv. kihirdetésével történt meg. Azaz a Rendelet 2018. május 25-től alkalmazandó, azonban hatósági ellenőrzés, hatósági eljárás (és ezzel együtt szankcionálás) a július 26-ig tartó időszakban nem folyt – ennek indoka, hogy a Hatóság eljárásának szabályozását az Infotv.-ben július 26-i hatállyal módosították a GDPR-ra való tekintettel (vagyis szabályozási problémák miatt a Hatóság nem tudott eljárást lefolytatni).

Ebben az időszakban a Hatóság az adatvédelmi hatósági eljárás helyett az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Infotv.) által biztosított, ombudsmani típusú eszközeit alkalmazta, azaz vizsgálati eljárások keretében járt el a hozzá beérkezett panaszokkal kapcsolatban. Ebben az eljárás-típusban ha a Hatóság jogsértést észlel, felszólítja az adatkezelőt a jogsérelem orvoslására, bírság kiszabására azonban nincs módja.

A Módtv. tehát a kihirdetését követő napon, 2018. július 26-án lépett hatályba. Ettől az időponttól a jogsértéssel érintett polgárok adatvédelmi hatósági eljárás megindítása iránti kérelmét a Rendelet, a hatályos Infotv. és az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) szabályai alapján kezelik: vagyis a 2018. július 26-a utáni panaszok tekintetében már indultak hatósági eljárások (október 29-ig szám szerint 25).

A Hatósághoz e-mailen érkezett érintetti beadványokat az Ákr. 26. §-ra és 35. § (2) bekezdésére figyelemmel a Hatóság továbbra is csak vizsgálati eljárás keretében tudja megvizsgálni az alábbi okok miatt: az Ákr. 26. § alapján a hatóság

- írásban,
- az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvényben (a továbbiakban: Eüsztv.) meghatározott elektronikus úton (a továbbiakban együtt: írásban), vagy
- személyesen, írásbelinek nem minősülő elektronikus úton (a továbbiakban együtt: szóban)

tart kapcsolatot az ügyféllel és az eljárásban részt vevőkkel.

Tehtettel arra, hogy az e-mailen keresztül elektronikus aláírással ellátott beadvány nem minősül az Eüsztv. 18–19. §-aiban meghatározott azonosítási feltételeknek megfelelő elektronikus útnak, ezért az nem tekinthető Ákr. szerinti kérelemnek.

Amennyiben a jogsértéssel érintett polgár személyes adatai védelméhez való jogának érvényesülése érdekében azt kívánja, hogy a Hatóság a bejelentését adatvédelmi hatósági eljárásban vizsgálja ki, a beadványát írásban, postai úton kell eljuttatni a Hatósághoz.

Kérelmét az Ákr. szabályai szerint a Hatóság ügyfélszolgálatán, illetve bármely kormányablakban szóban is előterjesztheti.

Az Infotv. 60. § (5) bekezdése értelmében az *adattvédelmi hatósági eljárás megindítása iránti kérelemnek* tartalmaznia kell

- a kérelmező és képviselője azonosításához szükséges adatokat és elérhetőségüket;
- a feltételezett jogsértés megjelölését;
- a feltételezett jogsértést megvalósító konkrét magatartás vagy állapot leírását;
- a feltételezett jogsértést megvalósító adatkezelő, illetve adatfeldolgozó azonosításához szükséges, a kérelmező rendelkezésére álló adatokat;
- a feltételezett jogsértéssel kapcsolatos állításokat alátámasztó tényeket és azok bizonyítékait; továbbá
- a megjelölt jogsértés orvoslása iránti döntésre vonatkozó határozott kérelmet.

Ha a kérelem tartalmilag hiányos, a Hatóság határidő megjelölésével, a mulasztás jogkövetkezményeire történő figyelmeztetés mellett egy ízben hiánypótlásra hívja fel a kérelmezőt. A Hatóság az eljárást megszünteti, ha a kérelmező ügyfél a Hatóság felhívására a kérelem hiányosságait nem pótolja. Amennyiben tehát az érintetti kérelem nem felel meg a fentiekben bemutatott formai követelményeknek, a Hatóság vizsgálati eljárás keretében vizsgálja ki a panaszt.

A Hatóság vizsgálati eljárása nem minősül közigazgatási hatósági eljárásnak, az eljárásra a Rendeletben meghatározott eltérésekkel az Infotv. rendelkezéseit kell alkalmazni, azaz mind vizsgálati eljárás, mind hatósági eljárás indulhat bejelentés alapján és hivatalból is; vizsgálati eljárásban az Infotv. és a Rendelet, hatósági eljárásban az Infotv., a Rendelet és az Ákr. együttesen alkalmazandó.

Incidensbejelentéssel kapcsolatos ügyben született már 3 határozat, ezekben a Hatóság figyelmeztetést alkalmazott, nem bírságot. Az *egyéb adattvédelmi hatósági eljárások* még nem jutottak olyan eljárási szakaszba, hogy határozathozatalra került volna sor, ezért a Hatóság eddig a Rendelet alkalmazásával bírságot nem szabott ki.

A Hatóság Adattvédelmi Főosztályához 2018. május 25. és 2018. október 29. között eltelt alig több, mint 5 hónapban több mint 1600 beadvány érkezett. (A táblázat nem tartalmazza az incidenskezeléssel, engedélyezéssel kapcsolatos ügyeket, valamint a nem a Rendelet szerinti eljárásokat – például titokvédelmi eljárásokat, információszabadság-eljárásokat – sem.)

1. táblázat

A Nemzeti Adattvédelmi és Információszabadság Hatóság Adattvédelmi Főosztályához beérkezett ügyek 2018. május 25. és 2018. október 29. között

A Nemzeti Adattvédelmi és Információszabadság Hatóság Adattvédelmi Főosztályának ügyei						
2018. 05. 25. – 2018. 07. 25.			2018. 07. 26 – 2018. 10. 29.			
840 ügy			802 ügy			
ebből	tájékoztatási típusú	vizsgálati eljárás	ebből	tájékoztatási típusú	vizsgálati eljárás	hatósági eljárás
		50%		50%		17%

Forrás: a szerző szerkesztése

Összehasonlítva a 2017-es év számaival elmondható, hogy rendkívüli módon megemelkedett a beadványok száma, ugyanis a tavalyi évben az adatvédelmi tárgyú vizsgálati és hatósági eljárások, valamint az adatvédelmi tárgyú konzultációs beadványok száma összesen körülbelül 1900 volt. 2018-ban januártól júniusig fokozatosan emelkedett az érdeklődő, tájékoztatást kérő, állásfoglalást kezdeményező beadványok száma, és ez a szám kiemelkedő volt a május 25-e körüli hetekben – ez jelentős leterheltséget jelentett a Hatóság számára, továbbá azt mutatja, hogy jelentős bizonytalanság volt a jogalkalmazókban a Rendelettel kapcsolatban.

A fenti táblázatból az is kiolvasható, hogy csökkenő tendenciát mutat a konzultációs megkeresések aránya, ez minden bizonnyal azzal is összefüggésbe hozható, hogy a Hatóság igyekszik az állampolgárok tudomására hozni, hogy a korábbi gyakorlattal ellentétben korlátozottabbak a lehetőségei ezen megkeresések megválaszolására, ugyanis bár jogalkalmazóként elbírálja a hatósági és vizsgálati ügyeket, azonban a Rendelet hivatalos értelmezése az Európai Adatvédelmi Testület hatáskörébe tartozik, így a GDPR 57. cikk az adatkezelők kérdéseinek megválaszolását nem is szánja a Hatóság feladatául.

A GDPR-ral kapcsolatos jogértelmezés adása a Hatóságnak nem feladata, és arra csak korlátozott körben jogosult – például a nemzeti jog vonatkozásában –, a jogértelmezés és az egységesség elvének érvényesítése a Testület hatásköre. A Hatóság konkrét adatkezeléseket korábban sem és ezután sem véleményez, nem ítélt meg, ezekről nem konzultál, az adatkezeléseket csak ellenőrzés, eljárás keretében vizsgálja meg és tekinti jogszerűnek vagy jogellenesnek (ide nem értve korábban az auditszolgáltatást, jelenleg pedig a tanúsítást).

A Hatóság tapasztalatai szerint a jellemző jogsértések a Rendelet hatálybalépését követően eltelt rövid időszak alatt nem változtak, így továbbra is sok bejelentés érkezik kamerás adatkezelésekre, különféle munkahelyi megfigyelésekkel kapcsolatos adatkezelésekre, gyakori a követeléskezelők, bankok, webáruházak adatkezelését sérelmező panasz, de továbbra is számos olyan bejelentés érkezik, amelyekben az érintettek érintetti jogaik sérelmét panaszolják.

Felhasznált irodalom

- ÁRVAY Viktor (2018): Az adatvédelmi hatásvizsgálat fogalma. In PÉTERFALVI Attila – RÉVÉSZ Balázs – BUZÁS Péter szerk.: *Magyarázat a GDPR-ról*. Budapest, Wolters Kluwer. 226–244.
- ÁRVAY Viktor (2018): Az adatvédelmi hatásvizsgálat szakaszai. In PÉTERFALVI Attila – RÉVÉSZ Balázs – BUZÁS Péter szerk.: *Magyarázat a GDPR-ról*. Budapest, Wolters Kluwer. 237–240.
- BENDIK Tamás (2018): A GDPR által biztosított jogalkotói mozgástér. In PÉTERFALVI Attila – RÉVÉSZ Balázs – BUZÁS Péter szerk.: *Magyarázat a GDPR-ról*. Budapest, Wolters Kluwer. 40–41.
- BUZÁS Péter (2018a): Az érintett jogai. In PÉTERFALVI Attila – RÉVÉSZ Balázs – BUZÁS Péter szerk.: *Magyarázat a GDPR-ról*. Budapest, Wolters Kluwer. 149–206.
- BUZÁS Péter (2018b): A törléshez (elfeledtetéshez) való jog. In PÉTERFALVI Attila – RÉVÉSZ Balázs – BUZÁS Péter szerk.: *Magyarázat a GDPR-ról*. Budapest, Wolters Kluwer. 180–189.
- RÉVÉSZ Balázs (2018): Az elszámoltathatóság elve. In PÉTERFALVI Attila – RÉVÉSZ Balázs – BUZÁS Péter szerk.: *Magyarázat a GDPR-ról*. Budapest, Wolters Kluwer. 108–109.

Hivatkozott jogszabályok

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotv.)

2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól (Eüsztv.)

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról (Ákr.)

2018. évi XXXVIII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvénynek az Európai Unió adatvédelmi reformjával összefüggő módosításáról, valamint más kapcsolódó törvények módosításáról (Módtv.)

A természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2016. április 27-i 2016/679/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (általános adatvédelmi rendelet, GDPR)

*Tikos Anita*¹

Az IT-biztonsági tudatosítás fontossága, valamint a 2018. évi kiberhónapkampány eredményei

Bevezetés

A digitalizáció térnyerésének és a digitális technológia robbanásszerű fejlődésének köszönhetően egyre több digitális eszköz megjelenésének és elektronikus szolgáltatás (banki, közigazgatási, elektronikus aláírás, online vásárlás stb.) elterjedésének lehetünk tanúi, amelyek mára már áthatják a mindennapjainkat, és életünk minden szegmensében meghatározóvá válnak.

A digitális technológia fejlődése összességében az emberek munkájának, életének és mindennapi tevékenységeinek megkönnyítését, támogatását hivatott szolgálni, aminek megvannak az előnyei és hátrányai egyaránt. Ezért nagyon fontos, hogy a digitális eszközöket és szolgáltatásokat megtanuljuk helyesen, okosan és biztonságosan használni. Ennek megfelelően napjainkban egyre hangsúlyosabbá válik a kiberbiztonság, illetve a kiberbiztonsági tudatosság, tudatosítás szükségessége.

A tudatosítás jelentőségére és szükségességére utaló célkitűzéseket és tevékenységeket már a különböző nemzetközi és nemzeti szakpolitikák is megfogalmazták, valamint a nemzetközi szervezetek, kiberbiztonsági szakmai közösségek és a nemzetállamok egyaránt felvették feladataik, küldetésük közé.

Ezen nemzetközi trendnek megfelelően Magyarország is célként tűzte ki a tudatosítást, a tudatosság növelését már a 2013. évi Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájában Magyarország megbízható kiberbiztonsági környezete kialakítása érdekében. A stratégia 10. pont *f)* bekezdése megfogalmazza, hogy Magyarország kiberbiztonsági szakosított intézményei a civil, gazdasági és tudományos terület képviselőivel együttműködésben kell, hogy megvalósítsák ezt a feladatot, célkitűzést.

A Nemzeti Kibervédelmi Intézet tudatosítási tevékenysége

A Nemzeti Kibervédelmi Intézet (röviden: NKI) a stratégiai célkitűzések megvalósítása érdekében az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény 20. § *k)* pontjában megfogalmazott feladatának megfelelően szemléletformáló, felvilágosító kampányokat szervez.

---

¹ Tikos Anita ECSM-kampány-koordinátor, Nemzeti Kibervédelmi Intézet.

A Nemzeti Kibervédelmi Intézet mára már több különböző módon, felületen és rendszerességgel végez tudatosító tevékenységet, amely keretében az intézettel együttműködő partnereket, az ügyfeleit, valamint a magyar állampolgárokat egyaránt igyekszik tájékoztatni és felkészíteni a kibertérben jelentkező fenyegetésekre, veszélyekre. Az NKI a tudatosító tevékenysége keretében rendszeres statisztikákat készít a sérülékenységekről, incidensekről; kiadványok, sajtónyilatkozatok és riasztások útján felhívja az érintettek figyelmét a jelentős fenyegetésekre, jó tanácsokkal látja el őket a fenyegetés elkerülése érdekében, felkérés esetén tudatosító előadásokat tart, valamint évente csatlakozik az *Európai kiberbiztonsági hónap* tudatosító kampányához, amelyet a későbbiekben részletesen bemutatok.

Az NKI a tudatosító tevékenysége keretében továbbá heti rendszerességgel jelentet meg nemzetközi IT-biztonsági sajtószemlét, valamint elkészíti az általános témákat és fenyegetéseket ismertető, havonta megjelenő *SANS OUCH!* tudatosító hírlevél magyar kiadását. Ezenkívül a három legkiemelkedőbb fontosságú témában – adathalászat, *spear phishing*,² valamint *ransomware* (zsarolóvírus) – figyelemfelkeltő, tudatosító videókat³ készített, illetve további 22 témában közérthető nyelvezetű, hasznos tanácsokat tartalmazó tájékoztató kiadványokat tett közzé, amelyeket az ügyfelek, partnerek és minden érdeklődő szabadon felhasználhat a tudatosság növelése céljából.⁴

Ahogy már fentebb említettem, a Nemzeti Kibervédelmi Intézet az ügyfelein túl az állampolgárok tudatosságának növelését, tájékoztatását is célul tűzte ki. Ennek érdekében a fent említett anyagokat és tájékoztatásokat az IT-biztonsági portál⁵ és az IT-biztonsági eszköztár⁶ honlapokon teszi közzé, amelyeket kifejezetten a problémakört az állampolgárokban tudatosító tevékenységének szentel az NKI.

A Nemzeti Kibervédelmi Intézet továbbá létrehozta a Kiberhonap.hu honlapot és a *Kiberhónap Magyarország* Facebook-profilt a minden év októberében megrendezett *Európai kiberbiztonsági hónap* magyarországi programjának, elemeinek és anyagainak népszerűsítésére.

Kiberbiztonsági tudatosítás az Európai Unióban

A nemzetközi trendeknek megfelelően a szakemberek és természetesen az Európai Unió döntéshozói is fontos feladatnak és célkitűzésnek tekintik a tudatosítást, amelyet a 2013. évi európai uniós kiberbiztonsági stratégiában⁷ már célként fogalmaztak meg. A tudatosítás témakörét és az erre vonatkozó stratégiai célkitűzések megvalósítását többek között az Európai Bizottság, az Európai Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökség (a továbbiakban: ENISA) és az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) is a napirendjére tűzte, és közösen dolgoznak a tagállamok szakosított intézményeivel a célkitűzések megvalósításán. Az Európai Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökség ebben kiemelt szerepet kapott, jelentések közzétételével,

² *Spear phishing*: számtalan, véletlenszerűen elküldött elektronikus levél helyett egy jól definiált célcsoportot választanak ki, például egy konkrét bank ügyfeleit vagy egy cég ügyfélkörét stb.

³ A tudatosító videók elérhetősége: <https://itbiztonsag.govcert.hu/multimedia>

⁴ A kiadványok elérhetők az alábbi linken: <https://kiberhonap.hu/letoltesek/szorolapok/>

⁵ Elérhetőség: <https://itbiztonsag.govcert.hu/>

⁶ Elérhetőség: <https://eszkoztar.govcert.hu/>

⁷ Európai Bizottság 2013.

szakértői egyeztetések megvalósításával, valamint a tagállamokkal és egyéb EU-s szervekkel közösen megszervezendő tudatosító kampánnyal valósítja meg ezeket.

Európai kiberbiztonsági tudatosító kampány (ECSM)

Ahogy fent említettem, az ENISA az EU-s stratégiában megfogalmazott céloknak és feladatoknak megfelelően minden év októberében megszervezi a tagállamokkal és egyéb EU-s intézményekkel közösen az *Európai kiberbiztonsági tudatosító kampányt*. Első alkalommal 2012-ben valósították meg, mindössze 8 tagállam és az Európai Bizottság részvételével, néhány tudatosító anyag készítésével, és néhány esemény megszervezése útján. Ez a 2012-es kampány volt a pilotprojektje az immár állandó, teljes Európára kiterjedő, az egész október hónapot kitöltő évenkénti kampánynak. A 2012-es pilotprojektet követően minden évben folyamatosan növekszik a kiberhónapkampányhoz csatlakozó tagállamok és partnerek száma, valamint a kampány során alkalmazott tudatosító tevékenységek, eszközök és felületek köre.

Ennek köszönhetően a kampány mára már jelen van a közösségi médiában, sajtófelületeken, iskolai foglalkozásokon, hivatali eseményeken Európa-szerte (az EU-s tagállamokon túl az EFTA-országokban is).

2018-ban az ENISA egy úgynevezett kampánybevezető, -megnyitó videó közzététele mellett döntött az adott év új tudatosító elemeként. A videó 7 tagállam IT-biztonsági vezetői, valamint az Európai Bizottság biztosa, *Mariya Gabriel* üzenetéből áll, amelyben kifejezik elkötelezettségüket, és felhívják a figyelmet az IT-biztonság és a tudatosítás fontosságára, valamint mindenkit arra buzdítanak, hogy vegyenek részt a kampányban. A 2018. évi ECSM-kampány során 567 eseményt szerveztek meg 35 ország részvételével.⁸

Az ECSM-kampány célközönsége nagyon széles körű és sok területre és korosztályra kiterjedő, hiszen az ENISA célkitűzései szerint a kampány minden európai uniós polgárnak szól.

A kampány európai koordinátora az ENISA, amely a tagállamok kijelölt nemzeti koordinátoraival és a többi intézmény kijelölt koordinátorával együttműködésben szervezi meg minden évben az októberi tudatosítás témáit, a kampány főbb elemeit és eszközeit. Az európai kampány állandó jelszava, hogy a kiberbiztonság mindannyiunk közös felelőssége (*Cyber security is a shared responsibility*), amely üzenet megfelelően közvetíti az európai szintű köz- és magánszféra, valamint a kiberbiztonsági akadémia⁹ közötti együttműködés (úgynevezett PPP-együttműködés) szükségességét e területen.

A kampány az állampolgárok tudatosításán túl nagyon fontos szerepet játszik az állami, piaci és oktatási terület képviselői együttműködésének fejlesztésében, valamint az ezen szereplők közötti bizalom kiépítésében, kialakításában.

Annak érdekében, hogy a kampány egységes legyen egész Európában, az ENISA és a kampánykoordinátorok csoportja minden évben meghatározza azt a 4 fő témát, amely köré épül az adott évi kampány, biztosítja az egységes megjelenést, arculatot, logót stb. A 2018. évi ECSM-kampány főbb témái az alapvető kiberhigiéniai készségek, a digitális készségek fejlesztése és az oktatás kiterjesztése, az internetes csalások felismerése, illetve a feltörekvő technológiák és egyének biztonsága volt.

⁸ Lásd a www.europeancybersecuritymonth.eu honlap adatait (*Partnerek, események* menüpont).

⁹ A Nemzeti Közsolgálati Egyetem szervezésében 2017-ben létrejött program.

KIBERBIZTONSÁGI HÓNAP 2018. OKTÓBER

1. HÉT	2. HÉT	3. HÉT	4. HÉT
			
			
<p>Alapvető kiberhigiéniai készségek</p> <p>a téma célja, hogy segítséget nyújtson az embereknek a szükséges napi rutin kialakításában és fenntartásában, valamint az online biztonság megőrzéséhez szükséges ellenőrzések és általános viselkedés megismeréséhez.</p>	<p>A digitális készségek fejlesztése és az oktatás kiterjesztése</p> <p>a készségeink és kiberbiztonsági tudásunk fejlesztése a legújabb technológiáknak megfelelően.</p>	<p>Az internetes csalások felismerése</p> <p>a téma célja, hogy megtanítsa az embereknek, hogyan ismerhetik fel a megtévesztő, csaló tartalmakat, és hogyan védhetik meg önmagukat és pénzügyeiket az online világban.</p>	<p>Feltörekvő technológiák és az egyének biztonsága</p> <p>őrizsük meg a technológiával kapcsolatos korábban kialakított bölcsességünket és a biztonsági tudatosságunkat a feltörekvő technológiák korában is.</p>
			

1. ábra

A 2018. évi kiberhónapkampány fő témáit bemutató kiadvány

Forrás: <https://kiberhonap.hu/downloads/ecsm-2018-topics-hu.jpg> (A letöltés időpontja: 2019. 05. 01.)

A harmadik heti téma, az internetes csalások felismerése (úgynevezett *cyberscams*) a többi témától némileg eltér, hiszen ezen témában az Európai európai számítógépes bűnözési

központja (EC3) koordinálásával, az Európai Bankszövetség támogatásával egy külön figyelemfelkeltő kampányt terveztek és szerveztek a bűnüldöző hatóságok és a bankszektor képviselőinek és hatóságainak bevonásával. A téma célja, hogy megismertesse a nyilvánossággal, hogyan lehet azonosítani a megtévesztő online tartalmakat a magunk és a pénzügyeink online biztonságának megőrzése érdekében.

A számítógépes bűnözők egyre kifinomultabb trükköket használnak, és egyre nehezebb őket megtalálni, lekövetni. Az internetes bűnözők ma bármit megtesznek, hogy megszerezzék tőlünk a banki adatainkat, a cégünk vezetőjének, szolgáltatónknak vagy akár hivatalos személynek adják ki magukat, hogy elnyerjék a bizalmunkat. A témához készült infografikák és poszterek a 7 leggyakoribb számítógépes bűnözési módszerre hívják fel a figyelmet.

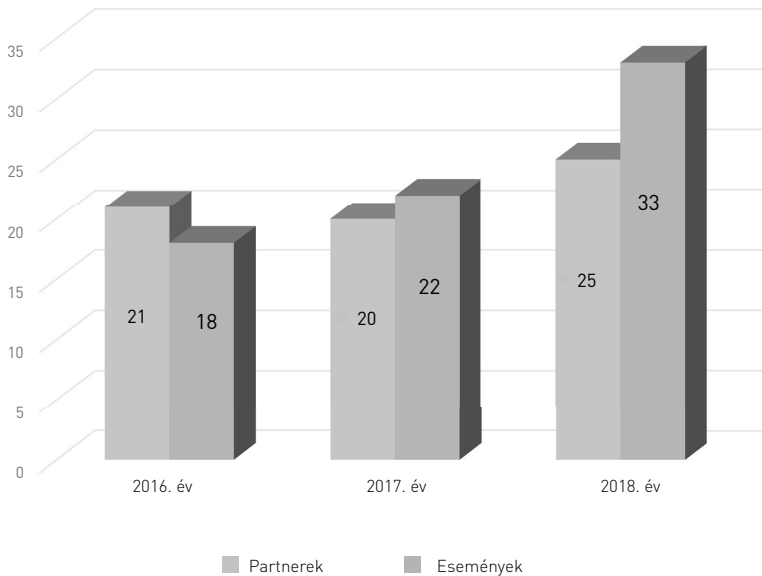
Magyarország részéről a Nemzeti Kibervédelmi Intézet, a rendőrség, a Magyar Bankszövetség, valamint a Magyar Nemzeti Bank csatlakozott az Europol által koordinált kampánytémához. A Nemzeti Kibervédelmi Intézet, a rendőrség és a Magyar Bankszövetség közös sajtótájékoztatót tartott az online csalások veszélyeiről, amelyen közérthetően, példákkal alátámasztva (például nagymamákat megtévesztő család) elmagyarázták a főbb veszélyeket az érintettek számára.

Kiberhónapkampány Magyarországon

Magyarország immár harmadik alkalommal csatlakozott az ECSM-kampányhoz, amelynek magyarországi kampánykoordinátora a Nemzeti Kibervédelmi Intézet. Az NKI elképzeléseinek megfelelően minden évben olyan kampány kidolgozása a cél, amely nem a felhasználók elijesztését vagy elrettentését eredményezi a digitális szolgáltatások és felületek használatától, hanem felhívja a felhasználók figyelmét a digitális technológia és szolgáltatások használatának lehetséges veszélyeire és a fenyegetésekre. A cél, hogy arra motiválja a felhasználókat, hogy a digitális világban megfontoltan, körültekintően és okosan mozogjanak.

Természetesen minden állampolgár tudatosítása nem valósulhat meg maradéktalanul egyetlen hónap alatt (még akkor sem, ha minden évben erre szánunk egy teljes hónapot), ezért a magyar kampányt koordináló NKI-nak az a célja, hogy októberben mindenkihez eljuttassa a témában rendelkezésre álló tudatosító felületek (honlapok, portálok, kiadványok) elérhetőségét, ezzel biztosítva, hogy ha bármi aggályuk vagy kérdésük merülne fel, vagy esetleg incidens áldozatául válnának az év bármely szakaszában, akkor tudják, hogy hol lehet tájékozódni, mely szervezetektől tudnak segítséget kérni. A kiberbiztonságban jártas szakmai közösségek számára pedig az októberi kampányidőszak új szakmai együttműködések és tudásmegosztás lehetőségét hordozza magában, és alkalmat teremt PPP-együttműködések kialakítására.

A Nemzeti Kibervédelmi Intézet minden évben újabb elemmel egészíti ki a magyarországi kampányt (például tudatosító videó, kvíz, honlap, közösségimédia-megjelenés). A magyarországi kampány nemcsak az NKI által létrehozott új elemeknek köszönhetően gyarapszik és fejlődik, hanem annak eredményeként is, hogy minden évben egyre több partner csatlakozik a magyar kampányhoz, akik egyre több kampányelemmel, eseménnyel gazdagítják a magyarországi kampány programját.

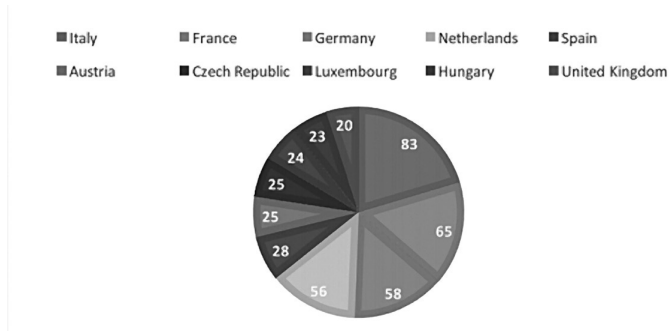

2. ábra

A kiberhónapkampány fejlődése Magyarországon

Forrás: a www.kiberhonap.hu honlapon található adatok alapján a szerző szerkesztése

Az ábra jól mutatja, hogy a kampány keretében megrendezett események száma az évek során folyamatosan növekedett, hiszen 2016-ban 18, 2017-ben 23, 2018-ban pedig már 32 esemény zajlott az októberi kampány során.

3. ábra

A 10 legaktívabb ország a 2017. évi ECISM-kampány során szervezett események száma alapján

Forrás: ENISA 2018, 29.

Kiemelkedő eredmény, hogy Magyarország a 2017-ben megszervezett 23 eseménnyel a 10 legaktívabb ország közé került a kampányhoz csatlakozott 32 ország között (a fenti ábra alapján).

A kampányhoz csatlakozó partnerek száma is megnövekedett 2018-ban (25 csatlakozott partner a korábbi 20-21 együttműködő partnerhez képest).

4. ábra

A magyarországi ECSM-kampánypartnerek 2018-ban

Forrás: a www.kiberhonap.hu honlap Partnerek menüpontja alapján a szerző szerkesztése

A 2018. évben az NKI és a kampányhoz csatlakozott 25 partner összesen 33 eseményt szervezett és rendezett meg. A lenti naptárból látható, hogy ez a kampány már szeptember 28-án kezdetét vette, és november 8-án zajlott az utolsó eseménye. A naptárból egyértelműen kiolvasható az események rendkívül magas száma, így egyes napokon 2-3 kiberhónap-rendezvényt is tartottak. A szervezők minden esetben figyeltek arra, hogy az azonos napra eső rendezvények célközönsége eltérő legyen, így minden érdeklődő részt tudott venni a neki szóló eseményeken.

Mivel az összes kampányhoz csatlakozó cég más-más aktuális témát dolgozott fel, valamint különböző célközönséget célt meg az általa szervezett eseményekkel, elmondhatjuk, hogy szinte minden korosztály és minden szakmai és társadalmi terület megtalálhatta a számára érdekes és releváns információt közvetítő eseményeket.

ECSM 2018 Október						
Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	
				Kutatók éjszakája NKE és MTA SZTAKI		
01.	Cybersec2018.hu Internet Konferencia Alapvető kiberbiztonsági tudatosság workshop	02.	03.	04.	05.	06.
08.	Infotér Konferencia NKE: „Nők a kiberbiztonságban”	09.	10.	11.	12.	13.
		Infotér Konferencia PwC Információbiztonsági Reggeli EY: A téltenség kockázata a kibertérben – NIS	Infotér Konferencia	#Hacktivity2018 Józsefvárosi információbiztonsági esték, Óbudai Egyetem	#Hacktivity2018 3. Telekom Önkéntes Nap	
15.	37. BACEE Regionális Bankkonferencia	16.	17.	18.	19.	20.
	37. BACEE Regionális Bankkonferencia NKE: Az átverések felismerése a kibertérben HunCERT: ISZTGYAK2018	HunCERT: ISZTGYAK2018	PwC Információbiztonsági Reggeli HunCERT: ISZTGYAK2018	Józsefvárosi információbiztonsági esték, Óbudai Egyetem		
22.		23.	24.	25.	26.	27.
		PwC Információbiztonsági Reggeli NKE: Feltörekvő technológiák és a magánélet	„fakenews féki!” NJSZT Mit adtak nekünk a hackerek? Kancellár	Józsefvárosi információbiztonsági esték, Óbudai Egyetem		
29.	BTF: Információbiztonsági vetélkedő NKE: A Tudomány Kapujában poszterverseny és kiállítás ITOSZ: Tudatos Társadalom – digitális biztonság workshop	30.	31.	Nov. 01.		
		PwC Információbiztonsági Reggeli				
01.	Nemzet Kiberverseny 2018	Nov. 06.	Nov. 08.	Nov. 08.		
		Belügyi Tudományos Tanács konferenciája	Belügyi Tudományos Tanács konferenciája			
Honlap: https://kiberhonap.hu/				Facebook: @KiberhonapMagyarország		

5. ábra

Magyarország 2018. évi ECSM-kampánynaptára

Forrás: a www.kiberhonap.hu adatai alapján a szerző szerkesztése

A magyarországi ECSM-kampány hivatalos nyitórendezvényét, a Cybersec2018.hu konferenciát a kampány koordinálásáért felelős Nemzeti Kibervédelmi Intézet szervezte meg október 2-ára. A nyitókonferencia keretében az NKI lehetőséget teremtett a kormányzati és a piaci szereplők aspektusából leginkább érdeklődésre számot tartó témák megvitatására, a fejlesztések bemutatására, valamint az aktuális kihívások és a lehetséges megoldások megvitatására.

A magyarországi kampány hivatalos zárórendezvényét pedig a Belügyi Tudományos Tanács november 7–8-án tartotta *A biztonság sokszínű arca* című tudományos-szakmai konferencia keretében. A hivatalos nyitó- és zárórendezvények a teljes 2018-as kampányt hivatalos, tudományos és ünnepélyes keretbe foglalják.

Az ECSM-naptárból is láthatjuk, hogy a kampány során nagyon sokféle, kreatív és változatos eseményre került sor. Az októberi programban voltak konferenciák, kerekasztal-beszélgetések, streamelt előadások, poszterverseny, kiberbiztonsági szabadulósobák, szakembereknek és szervezeteknek szóló kibergyakorlat, egyetemi hallgatóknak szóló kiberverseny, egyetemi előadások és szakmai beszélgetések, online kampányok, vetélkedő, IT-biztonsági tudatosságot felmérő kvíz, valamint figyelemfelkeltő sajtótájékoztató.

Az ECSM-kampány online felületei

Az ECSM-kampány számos felületen és fórumon megtalálható annak érdekében, hogy minél több embert el tudjon érni.

Az ECSM-kampányhoz az ENISA létrehozott egy angol nyelvű honlapot,¹⁰ ahol a kampányról szóló információk (általánosságban, illetve az összes kampányévre vonatkozóan) elérhetők, az aktuális év összeurópai kampányprogramja megtalálható, tudatosító videók (angol nyelven), infografikák és egyéb anyagok, valamint egy minden EU-s nyelven elérhető adatvédelmi és információbiztonsági tudatosságot felmérő kvíz is szerepel.

Magyarországon a Nemzeti Kibervédelmi Intézet 2017-ben létrehozta a hazai kampányról szóló Kiberhonap.hu honlapot, amelyen megtalálható a kampányról szóló tájékoztató, a magyarországi események és azok elérhetőségei (kampánynaptár), a kampányhoz csatlakozott partnerek listája, tudatosító videók és infografikák.

2018-ban a Nemzeti Kibervédelmi Intézet készített egy kétszintű (kezdő és haladó) kiberbiztonsági tudatosságot felmérő kvízt, amely szintén elérhető és kitölthető a Kiberhonap.hu honlapon. A kvízt tabletek segítségével a kampányeseményekre is kivitte az NKI, így lehetőséget teremtett arra, hogy minél többen megismerjék, kitöltsék, esetleg népszerűsítsék.

A honlapokon túl a koordinátorok a közösségi média felületein is elérhetővé tették a kampányt. A Nemzeti Kibervédelmi Intézet mint Magyarország kampánykoordinátora 2018-ban létrehozta a *@Kiberhónap Magyarország* nevű Facebook-profilt, ahol a magyarországi kampánnyal kapcsolatos anyagokat, fontos vagy érdekes információkat, valamint a közelgő eseményeket osztja meg az érdeklődőkkel. Az ENISA pedig létrehozta a *@CyberSecMonth* nevű Twitter-profilt, amelyen az európai kampány infografikáit, videóit és eseményeit osztják meg.

Összegzés

A kiberbiztonsági szakmai elemzések szerint az incidensek 95%-ában¹¹ jelentős szerepet játszik az úgynevezett emberi faktor, azaz az incidensek nagy részének bekövetkezésében közrejátszott egy felhasználó, aki megnyitotta a fertőzött oldalt vagy csatolmányt, megadta személyes vagy banki adatait egy megtévesztő személynek, esetleg nem megbízható forrásból töltött le programot stb. Ezen hibák csökkentésére, esetleges elkerülésére csak a lakosság megfelelő felkészítésével van lehetőségünk, amit az oktatás és a tudatosítás útján valósíthatunk meg.

Ahogy a fenti példákából láthatjuk, a tudatosítás tevékenységét Európa-szerte sok tagállam kiberbiztonsággal foglalkozó kormányzati és piaci szervezetei, cégei, valamint a döntéshozói is kiemelt célkitűzésként kezelik. Az októberi kiberhónapkampány egy koncentrált, intenzív és hatásos módja a tudatos digitális jelenlétre való buzdításnak, tanításnak, amellyel széles célközönséget van lehetőségünk megszólítani.

Az ENISA a kampány európai koordinátoraként tökéletes információs hubként, központként funkcionál, megfelelően szabályozza az összeurópai kampány főbb irányait,

¹⁰ Elérhető: www.europeancybersecuritymonth.eu.

¹¹ ENISA 2019.

módszertanát, arculatát (logót, bannert stb.), az infografikákat minden EU-s nyelven, a közösségi felületeket és az egységes sajtónyilatkozatot. Az ENISA szerepe jelentős továbbá a kampány kiértékelésében, amelynek keretében a tagállami koordinátorokkal közösen tudják azonosítani a jó gyakorlatokat, az esetleges hibákat és gyengeségeket a kampány során, valamint a tapasztalatok alapján ki tudják dolgozni a koordinátorokkal a következő évi rendezvénysorozat fő céljait és kereteit.

Magyarországon a kampány iránti piaci és kormányzati elkötelezettség egyértelműen megmutatkozik a minden évben dinamikusan fejlődő és növekvő volumenben. Számos, immár állandónak mondható kampánypartner van az NKI-nak, minden évben újabb partnerek csatlakoznak, ennek köszönhetően sikerült elérni a 2018-ra kitűzött célt, és Magyarország összeurópai szinten a 10 legtöbb eseményt szervező ország között maradt, sőt a korábbi helyezésén javítva a 3. legaktívabb ország lett a megszervezett 32 tudatosító eseményével.

A partnerek elkötelezettsége és kreativitása remélhetőleg az elkövetkező években is fennmarad, amelynek köszönhetően az NKI és kampánypartnerei közösen tudják fejleszteni Magyarország teljes lakosságának kiberbiztonsági tudatosságát.

Felhasznált irodalom

- ENISA (s. a. a): *About ECSM Campaign*. Athens, European Union Agency for Cybersecurity. Elérhető: www.enisa.europa.eu/topics/cybersecurity-education/european-cyber-security-month (A letöltés időpontja: 2019. 04. 02.)
- ENISA (s. a. b): *What is ECSM?* Athens, European Union Agency for Cybersecurity. Elérhető: <https://cybersecuritymonth.eu/about-ecsm/whats-ecsm> (A letöltés időpontja: 2019. 04. 02.)
- ENISA (2008): *Raising Awareness on Information Security Across Public and Private Organisations*. Athens, Dictus Publishing.
- ENISA (2010): *The New User's Guide: How to Raise Information Security Awareness*. Athens, European Union Agency for Cybersecurity.
- ENISA (2018): *European Cyber Security Month 2017. Deployment Report*. Athens, European Union Agency for Cybersecurity. Elérhető: <https://enisa.europa.eu/publications/european-cyber-security-month-2017> (A letöltés időpontja: 2019. 04. 02.)
- ENISA (2019): *European Cybersecurity Month 2018. Deployment Report*. Athens, European Union Agency for Cybersecurity. Elérhető: www.enisa.europa.eu/publications/ecsm-2018-deployment-report (A letöltés időpontja: 2019. 04. 02.)
- Európai Bizottság (2013): *Közös közlemény az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az Európai Unió kiberbiztonsági stratégiája: Nyílt, megbízható és biztonságos kibertér*. Brüsszel, 2013. 02. 07. JOIN(2013) 1 final.
- NKI (2018a): *2018. évi magyarországi kiberhónapkampány eseményei*. Budapest, Nemzeti Kibervédelmi Intézet. Elérhető: <https://kiberhonap.hu/esemenyek> (A letöltés időpontja: 2019. 04. 02.)
- NKI (2018b): *2018. évi magyarországi kiberhónapkampány partnerei*. Budapest, Nemzeti Kibervédelmi Intézet. Elérhető: <https://kiberhonap.hu/partnereink> (A letöltés időpontja: 2019. 04. 02.)

NKI (2018c): *Európai Kiberbiztonsági Hónap Magyarország*. Budapest, Nemzeti Kibervédelmi Intézet. Elérhető: <https://kiberhonap.hu/#kampanyrol> (A letöltés időpontja: 2019. 04. 02.)

Hivatkozott jogszabályok

1139/2013. (III. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról
2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról
Az Európai Parlament és a Tanács 460/2004/EK rendelete (2004. március 10) az Európai Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökség létrehozásáról
Az Európai Parlament és a Tanács 526/2013/EU rendelete (2013. május 21.) az Európai Unió Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökségről (ENISA) és a 460/2004/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről

Karlócai Balázs¹

A digitális közigazgatás technológiai kihívásai

A Központi Kormányzati Szolgáltatási Busz célja és kifejlesztésének eredményei

Bevezetés

A jövő óriási kihívásokat rejt a kormányzati IT-biztonság területén, ami az *IdomSoft Zrt.-nek* mint az állami adatvagyon egyik legfontosabb kezelőjének, fejlesztőjének hatalmas feladatot jelent. Különösen azért, mert az IdomSoft minden bizonnyal kulcsszerepet játszik jelenleg is, de a jövőben mindenképpen a digitális közigazgatás és közszolgáltatás modern, de leginkább biztonságos fejlesztésében.

Nem könnyű a helyzetünk, ugyanis nálunk a megrendelői igény mindig politikai megfogalmazásként materializálódik. Mindig gyors, látványos eredményeket szeretnének, és általánosságban véve nehéz a technológiát, biztonsági szempontokat érvényre juttatni.

Abban hiszünk az IdomSoftnál, hogy akkor tudunk megfelelni az igényrendszernek, hogyha modern, 21. századi fejlesztési eszközöket, technológiákat használunk, valamint akkor, ha magát az infrastruktúrát, az architektúrát, vagyis a rendszerek kialakítását már eleve úgy tervezzük meg, hogy utána ebben a környezetben, ebben a rendszerben tudjuk a kívánalmakat kielégíteni.

Igényrendszer, struktúra, környezet, amelyben az alkalmazások, rendszerek működni tudnak

A digitális közigazgatást és közszolgáltatásokat az elmúlt években számtalan stratégia határozta meg és határozza meg a mai napig, például a Digitális Jólét Program, a Magyar Program, a Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia, a Digitális Nemzet Fejlesztési Program, vagy akár az európai szintű Európai Egységes Digitális Piac digitális stratégiája.

Hogy ennek mi a technológiai vetülete? A technológiai stratégia, amely jelenleg az IdomSoft fejlesztési víziójában szerepel, és reményeim szerint egyre szélesebb körben el fog terjedni az államigazgatás fejlesztéseiben belül. A digitális rendszereknél nagyon sok esetben az emberek (a megfogalmazók, a politikai igényeket kovácsolók) a folyamatnak csupán a két végét látják. Egyrészt a felületeket, ahol megjelennek az ablakok, a gombok,

---

¹ Dr. Karlócai Balázs PhD, vezérigazgató, IdomSoft Zrt.

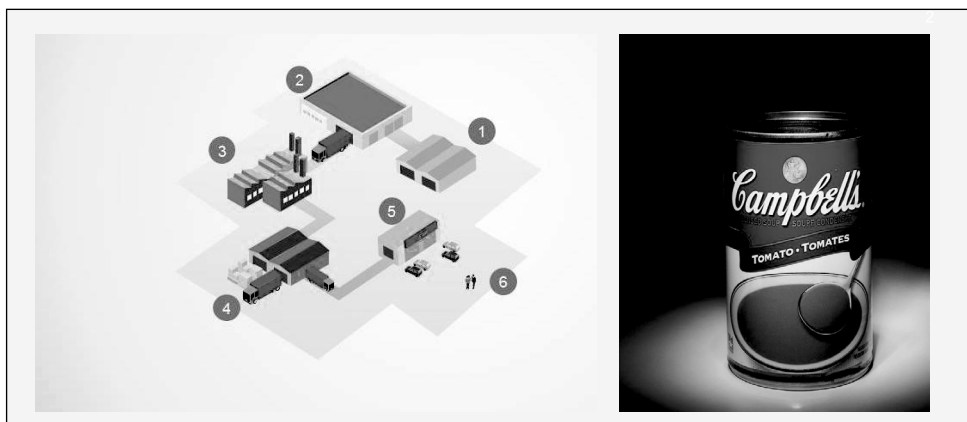
ahol mindenféle interakció elvégezhető. Ez az egyik végpont. A másik pedig az, amit talán mindenki ismer, mindenki el tud képzelni, ha máshonnan nem is, legalább a Jack Doyle-sorozatokból: adottak a nagy hardverek villogó ledekkel, drótokkal összekötve, és lehetetlen bejutni az épületbe. Valahol a kettő között tátong egy óriási szakadék: hogy lesz a hardverből, az infrastruktúrából végül az az alkalmazás, az a rendszer, ami azt az igényt kiszolgálja, amit szeretnénk? Ez a *black box*. Erre, az IdomSoft fejlesztési világára szeretnék most egy kicsit rávilágítani, ami a közigazgatásban számtalan helyen megjelenik, többek között a Belügyminisztérium informatikai stratégiája is erre épül.

1. ábra

*Alkalmazási környezet**Forrás: a szerző szerkesztése*

Egy példa a black boxra: bizonyára van, aki volt már olyan helyzetben, hogy megrendelt egy új szolgáltatást a meglévő alkalmazásához, de úgy érezte, hogy csak egy gombot kellene oda beilleszteni, és máris tökéletes lenne a program, ezzel az apró kis változtatással megoldható lenne a probléma. Majd az informatikai beszállító előadja, hogy ez rengetegbe fog kerülni, évek alatt lesz csak kész, s ekkor mindenki megdöbben, hogy hogyan is képzelet ezt az informatikai kivitelező. Nagyon nehéz a helyzet, sok esetben tényleg komoly átalakítás van a háttérben; de természetesen előfordul olyan eset is, amikor tényleg nem tisztességes a vállalkozó.

2. ábra
Ellátásilánc-hasonlat

Forrás: a szerző szerkesztése

Szeretnék egy hasonlatot hozni, és egy ellátási láncsal bemutatni azt, hogy mit is csinálunk mi a digitális közigazgatás terén. Az ember lemegy a boltba, szeretne valamit vásárolni. Amikor a polcra leemeli például a konzervet, eszébe sem jut, hogy milyen hosszú utat járt be az az áru, amíg eljutott arra a polcra és jó minőségben levehető onnan. Ez a hasonlat viszonylag jól lefedi azt a rendszert, amelyben egy bonyolult, sokszorosán összetett, sok-sok közigazgatásban érintett digitális rendszer összeköttetéséről van szó. Hiszen ugyanúgy át kell menni egy gyártási folyamaton, csak itt nincs autópálya, nincsenek kamionok. A hasonlat nekem azért is kedves, mert ismerek egy olyan városi legendát vagy mítoszt, miszerint a löncshús konzervdobozának átmérője pontosan megegyezik a nyeles gránát átmérőjével, így egy háborús helyzetben át lehet állítani ezeket a gyárakat arra, hogy ne konzerveket állítsanak elő, hanem nyeles gránátokat. Bár én ezt nem tudom megítélni, de azt igen, hogy az informatikai és a digitális rendszerek esetében is ugyanilyen vagy hasonló nemzetbiztonsági érdekek tömkelegének kell megfelelni, amikor ezeket a rendszereket építjük, alakítjuk.

Alappillérek

Az alappilléreket az előző példa alapján vizsgáljuk meg. Először is adott egy *alapinfrastruktúra* – ha tetszik, ez az úthálózat –, ami ahhoz szükséges, hogy a komponensek, az elemek egymással kommunikálni tudjanak.

Szükséges egy *interoperabilitási réteg*, ez az a módszertan, az a lehetőség, amin az egymással való kommunikáció történik. Példánkban a kamionok, amelyeken szabványos az a dokkoló, amellyel be tudnak állni a gyárba, a nyersanyagraktárba, a boltba, és le tudja pakolni a termékeket. Szabványosak a konténerméretek, esetleg a hajóra is pont át lehet emelni.

Ezek azok a szabványok, amelyeknek ha megfelelünk, sokkal hatékonyabban tud működni a kommunikáció.

3. ábra
Alappillérek

Forrás: a szerző szerkesztése

Erre épülnek rá a *szolgáltatóképes alanyvilvántartások*, amelyek úgy működnek, mint az ellátási lánc elején lévő nyersanyagraktárak. Ebből a kibocsátásból mint nyersanyagból épülnek fel a folyamatok. A *központi szolgáltatásokban* – mint a digitális közszolgáltatások fejlesztésében is – számtalan olyan standard eszközt használunk, amelyeket egy az egyben el lehet érni, és ezek segítségével standard módon részt venni a folyamatokban.

Az *elektronikusan intézhető ügyek* maga a gyár. Ez az egyik legfontosabb pont, amely keretében a megfelelő ellátási láncon keresztül megkapjuk az adatokat, az információkat, majd azok kikerülnek az *e-ügyintézési portálra*. Továbbá ott az *e-ID*, az azonosítás – ha tetszik, és nagyon rá akarjuk erőszakolni a hasonlatra, akkor olyan ez, akár a bankkártyás fizetés vagy a vonalkódos azonosítás.

Az *alapinfrastruktúrát* tekintve viszonylag jól állunk. A Nemzeti Távközlési Gerinchálózat már hosszú évek óta, nagyon nagy megbízhatósággal, megfelelő minőségben szolgálja ki a kormányzati igényeket. Kialakult, kialakulóban van a kormányzati adatközpont, amivel az infrastruktúra konszolidációja zajlik, és már elég jó hatékonysággal sikerült nagyon sok szerverszobát, infrastruktúrát kiszolgáló helyiséget konszolidálni, revideálni az adatközpontban. Van kormányzati felhő, már a második verziójánál tartunk, ezt a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. (NISZ) készíti, és a kormányzati felhő segít abban, hogy minél modernebb eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy az infrastruktúrát ki tudjuk szolgálni. A kormányzati felhő egy magas szintjét is megpróbáljuk bevezetni a közeljövőben, ez az Állami Alkalmazásfejlesztési Platform, amely egy olyan speciális alkalmazáskiszolgáló réteg, amely segít abban, hogy standard módon

lehesen alkalmazásokat ráültetni az alapinfrastruktúrára. Ezek a projektek EU-s finanszírozással valósulnak meg.

4. ábra

Interoperabilitás

Forrás: a szerző szerkesztése

Az *interoperabilitás* a második réteg – ami a kamionos hasonlat volt. Ez a réteg azért nagyon fontos, mert ha nem tudjuk megfelelően átadni az információkat, nem eléggé standardok ezek a szolgáltatások, akkor nem fogunk tudni megfelelően összekötni ilyen rendszereket. Úgy látom, hogy a Központi Kormányzati Szolgáltatás Busz (a továbbiakban röviden: KKSZB) – amelyet az IdomSoft Zrt. alakított ki egy KÖFOP-projekt segítségével – segít abban, hogy megfelelő gyorsasággal összeköttetéseket tudjunk létrehozni, és standard módon tudjanak ezek a komponensek egymással kommunikálni. Ez egy egységes technológiai platform, jelenleg 48 csatlakozott szakrendszer-szolgáltatás használja. Az éles indulása óta több mint 92 millió információátadás történt rajta keresztül, óriási a rendelkezésre állása. Az IdomSoft Zrt. kiemelt feladata, hogy nagyon kényelmesen és könnyen lehessen ehhez csatlakozni, derekasan támogatjuk az új belépőket, oktatóanyagokkal segítjük őket, és külön csoport foglalkozik a kiszolgálásukkal.

A következő nagy csatlakozási hullám 2019. január 1-jén lesz. A 451/2016. (XII. 19.) kormányrendelet kötelezi 27 nyilvántartás összes automatikus információátadását, hogy ezen a rendszeren keresztül valósuljon meg.

Eljutottunk oda, hogy megvan a kommunikáció, megvan az adatkapcsolat, kezdhethetjük az ellátási láncot. A *szolgáltatóképes alapnyilvántartások* alkotják a beszállítói réteget ebben. Az IdomSoft 12 adatnyilvántartásával az előkelő első helyen szerepel ebben a listában. Ez az adatmennyiség a nemzeti adatvagyron egy igen komoly része, ami óriási feladat és felelősség az IdomSoft mint adatfeldolgozó számára. Szokták mondani, hogy a 21. században az adat az arannyal egyenértékű. Ez a piacra is igaz, és az állami szektorra is. Ha tetszik, akkor a nemzeti adatvagyron a 21. századi állami aranytartalék, nagyon körültekintően és vigyázva kell őrködnünk felette. Magas szintű szolgáltatóképességet kell ugyanakkor ráépíteni, hiszen a 21. század másik nagy kihívása, hogy mindenki elektronikus

ügyintézést szeretne, ezért e nyilvántartásoknak szolgáltatóképesnek kell lenniük. A magas szolgáltatóképesség megteremtése óriási átalakítást jelent. Sokszor évtizedes technológiai adósságokat kell ledolgoznunk ahhoz, hogy ezek a kiszolgáló képességek rendelkezésre álljanak.

Magunknak, tehát az IdomSoft Zrt.-nek is – a számtalan nyilvántartásával – csatlakozni kell KKSZB-hez. Január 1-jéig ez a feladat még előttünk áll, de eleget teszünk ennek a kihívásnak.

A *központi szolgáltatásokról* talán már sokan hallottak; ezek olyan központi elektronikus szolgáltatások, amelyek segítenek abban, hogy standard módon lehessen a szolgáltatásokat használni. Szigorúan formalizáltak, ami moduláris jellemfelépítést tesz lehetővé. Ha tetszik, ezek legóköcskaként vagy építőelemként beilleszthetők a rendszereinkbe, és ezáltal felhasználhatók. Ez hasznos az állampolgároknak is, mert például egy elektronikus fizetés esetén – mindegy, melyik ágazat melyik szakrendszeréről van szó – ha ráklikkelünk például egy ingatlannyilvántartásból való lekérdezésre, ugyanaz a standard képernyő jelenik meg a felhasználó előtt, mint máshol, amelyet már ismer, tehát el tud rajta navigálni.

Az IdomSoft számtalan ilyen központi szolgáltatás megújításában vesz részt. A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány példa:

- *RKTA – Részleges Kódú Telefonos Azonosítás:* azt segíti elő, hogy – egyébként úgy, mint számtalan piaci szolgáltatónál is – az állampolgár a telefonon egy kódot beütve tudja magát azonosítani, így ott is hitelesen el tudja intézni az ügyeket.
- *RÉR – Rendszeres Értesítési Rendszer:* abban segít, hogy az állampolgár információt kaphasson arról, hogy az ő adataihoz ki fért hozzá, ki az, aki lekérdezte azokat.
- *Rendelkezési Nyilvántartás:* központi rendelkezéseket lehet tenni benne, meghatalmazásokat adni. Például, ha egy nagymama a fiát szeretné meghatalmazni arra, hogy eljárjon a különböző közigazgatási ügyekben a kormányhivataloknál, akkor ezen az online rendszeren keresztül a fia segítségével megteheti ezt. Ezt a meghatalmazást a továbbiakban az összes rendszerben alkalmazni tudja.
- *ÖNY – Összerendelési Nyilvántartás:* Az ágazatok egyedi azonosítókat használnak (tajszám, adó-, személyi azonosító stb.). Ez abban segít, hogy ágazatokon, rendszereken átívelő folyamatokat végig lehessen vinni, az állampolgárnak ne kelljen minden alkalommal ezeket megadnia.

A konzervgyári hasonlatban az elektronikusan intézhető irat maga a gyár, amint ezt már említettem. Az IdomSoft elsősorban a Belügyminisztérium nyilvántartásait és szakrendszereit működteti. Melyek ezek? Szolgáltatóképesse kell tennünk a járműnyilvántartást, a személyiadat- és lakcímnnyilvántartást, valamint az okmánynyilvántartások rendszerét. Ezzel szeretnénk növelni az elektronikusan, otthonról intézhető ügyek számát. Ezen nyilvántartásokat is ráköjtjük a KKSZB-re, és segítjük azt, hogy kényelmesen elérhetők legyenek. Azért mindenképpen megjegyezném, hogy a többi ágazatnak is van itt feladata, mindenkinek meg kell csinálni a maga „gyárát”, mert a minden ágazathoz kapcsolódó informatikai rendszertervnek el kell készülnie ahhoz, hogy ez az ökoszisztéma felálljon.

Az elektronikus ügyintézés *alapfeltétele a jó portál*, ha tetszik, akkor az elektronikus ügyintézés origója. Erre talál rá az állampolgár, itt lehet az elektronikus ügyeket elintézni. Korábban a *Magyarország.hu* weboldal töltötte be ezt a szerepet, ami mára teljesen elavult, ezért a NISZ lecserélte a SZÜF-re, vagyis a Személyre Szabott Ügyintézési Felületre. Ide

minden szakrendszer kivezetheti, sőt jogszabályi előírások mentén ki is kell vezetnie a saját szakrendszerének felületeit. A SZÜF sokféle hasznos szolgáltatást nyújt, ad például SSO-t, azaz egységes azonosítást, és számtalan olyan KEÜSZ- (Központi Elektronikus Ügyintézési Szolgáltatások) és SZEÜSZ- (Szabályozott Elektronikus Ügyintézési Szolgáltatások) hozzáférést tesz lehetővé a szakrendszerek számára, amivel egyszerűbbé teszi a fejlesztést.

Az utolsó doboz ebben a listában az *elektronikus azonosítás*. Az IdomSoft Zrt. aktívan részt vett az elektronikus személyi igazolvány fejlesztésében. Az elektronikus személyi igazolvány 4 alapvető funkcióval rendelkezik:

- *e-Pass*, amely egy utazási szolgáltatás (például a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtérén át lehet vele haladni a biztonsági kapun, mivel lehetővé teszi az azonosítást);
- *e-ID*, amely az elektronikus térben való azonosítást teszi lehetővé (már több mint 90 000 kártyaolvasót helyeztek ki egészségügyi végpontokra);
- *e-Sign*, amely hiteles aláírást biztosít az elektronikus térben (sajnálatos módon ennek az aránya még elég alacsony, 7% környékén van). Az állampolgárok edukálása e körben valószínűleg nagyon fontos feladat lesz a jövőben, elősegítve, hogy bízzanak ebben a rendszerben, és lássák, hogy ezen a felületen is van lehetőségük hiteles aláírásokat tenni. Ugyanakkor a piacnak is komoly szerepe van e tekintetben, hiszen a piacnak is fontos, hogy minél több olyan alkalmazást fejlesszen, ami elektronikus aláírást vesz igénybe, ezzel automatikusan terjesztve e funkcionalitás népszerűségét, igénybevételét.
- *NEK*, amely gyors azonosítást tesz lehetővé, például ilyen az utazásban, tömegközlekedésben használatos rendszer, amikor nincs időnk hosszú és biztonságos hitelesítésre, néhány milliszekundum alatt muszáj az azonosítást végrehajtani.

A 3. ábrán összefoglalva az látható, hogy az alappillérek hogyan helyezkednek el, illetve az, hogy melyek azok a megvalósítások, amelyeket szeretnék ezekhez az alappillérekhez hozzápárosítani. Hogy is állunk ezekkel? Sok-sok megvalósítás elkészült, rengeteg még folyamatban van, vagy továbbfejlesztése zajlik. Mi is a kihívásunk, mi is az, amivel előre kell haladnunk?

5. ábra

Kihívások

Forrás: a szerző szerkesztése

Összegzés

Az eddig elmondottak során 3 témát azonosítottunk:

- Az egyik az *ügyfélközpontúság*. Jelenleg Magyarországon nagyon alacsony ezen kormányzati digitális közszolgáltatások és rendszerek elfogadottsága. Mi úgy azonosítjuk, hogy sok esetben messze van az állampolgári és felhasználói igényektől a megvalósítás. Az IdomSoft a jövőben kiemelt hangsúlyt fog helyezni arra, hogy amikor a megvalósítás zajlik, minél több információnk legyen a tényleges felhasználóról, arról a helyzetről, hogy hogyan kényelmes neki használni ilyen rendszereket, és mitől lesznek ezek széles körben elfogadottak.
- A második az *agilitás*. 2018-ban nincs arra idő, hogy 1 éven keresztül koncepciót alkossunk, 2 éven keresztül tervezzünk, még 2 éven keresztül kialakítsunk, és további 1 év alatt bevezessük, mert ennyi idő alatt elavul, amivel elindultunk. Olyan rendszereket kell építenünk, amelyek képesek arra, hogy a gyors igényekre gyorsan tudjanak válaszokat adni. Olyan típusú technológiai és szervezeti megoldásokat kell kialakítanunk, amelyek segítenek minket abban, hogy hetek, de maximum hónapok alatt lehessen reagálni egy-egy igényre. A megoldás minél gyorsabban átalakítható legyen, hozzáadható legyen egy új funkció, minél gyorsabban kielégíthetők legyenek az állampolgári vagy akár a politikai igények.
- Végül a harmadik, ami 2018-ban szintén az egyik legfontosabb kérdéskör: az *IT-biztonság*. Amellett, hogy gyorsan szeretnénk kialakítani valamit, nem szabad elhanyagolnunk azt a szempontot, hogy milyen kiberveszélyeztettségben élünk és vagyunk. Tehát olyan módszereket kell kialakítanunk, amelyek által folyamatosan biztosak lehetünk abban, hogy ezt az előbb általam *nemzeti aranykészetnek* nevezett adatvagyonot megfelelően tudjuk őrizni, megfelelően tudjuk védeni, és ne kompromittálódhassunk. Erre fogjuk helyezni a hangsúlyt a jövőben, ilyen típusú rendszereket, ilyen típusú módszertanokat fogunk az IdomSoftnál bevezetni, és reményeink szerint az államigazgatásban minél több helyen sikerül majd megvalósítani.

*Bartolits István*¹

Az 5G válaszai a jövő kihívásaira

Bevezetés

Az egyre gyorsuló technológiai fejlődés következtében gyakrabban érik el a mindennapi embereket is a technológiai váltások. Míg 100-200 évvel ezelőtt az emberek abban a környezetben éltek le az életüket, amelyben megszülettek, addig a 20. században már át kellett élniük egy-egy nagyobb technológiai változást, mint például az autók vagy a repülőgépek megjelenése és mindennaposá válását. Ma már ott tartunk, hogy egy emberöltő alatt is több technológiai váltást kell megélnünk, ami persze egyik oldalról jó dolog, mert egyre kényelmesebbé válik az életünk, másrészt viszont állandó alkalmazkodást, fejlődést követel meg mindenkitől.

Természetesen ez igaz az infokommunikáció világára is, sőt talán itt a leggyorsabb a változás, ami erőteljesen kihat a mindennapjainkra is. Az 1980-as években jelentek meg az analóg mobiltelefonok, az 1990-es években már a GSM (*Global System for Mobile Communications*) került a középpontba, hogy aztán – átlépve a 21. századba – megjelenjen az UMTS-rendszer (*Universal Mobile Telecommunications System*), majd 2010 után az LTE (*Long Term Evolution*), nem sokkal később a 4G (*negyedik generációs*) mobilhálózat. Éppen ezért nem meglepő, hogy egyre többet hallunk, olvasunk vagy beszélünk az 5G (*ötödik generációs*) hálózatok megjelenéséről, ami a következő évtizedben meghatározó lehet az élet sok területén. Várhatóan ez már nem is tisztán mobilhálózat lesz, mert egyes alkalmazásokban a vezetékes kiszolgálás is ehhez fog csatlakozni, könnyen lehet, hogy egy univerzális hálózat alapjai születnek meg a megjelenésével. Jelen publikációban azt próbáljuk összefoglalni, hogy ez az új hálózati filozófia – mert inkább erről van szó, mint egy új technológiáról – milyen megoldásokkal igyekszik megfelelni a jövő kihívásainak.

A jövő kihívásai és a hálózati igények

Az infokommunikációs hálózatok fejlődését két tényező határozza meg. Az egyik a növekvő forgalom, ami állandó kapacitásnövekedést igényel, a másik pedig az új technológiák, alkalmazások megjelenése, ami további feltételeket támaszt az infokommunikációs hálózatok képességei tekintetében. Ahhoz, hogy világosan lássuk, milyen igényeket kell kielégítenie az 5G hálózatoknak, ezt a két tényezőt érdemes alaposabban megvizsgálni.

---

¹ Dr. Bartolits István főosztályvezető, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság.

A *forgalom növekedése* egyértelmű jelenség, az infokommunikációs hálózatok forgalmára vonatkozó statisztikák, előrejelzések ezt teljes mértékben alátámasztják. A rendszerek döntő többsége ma már az *internetprotokollt* (IP) használja, tehát ha az IP-forgalomra vonatkozó előrejelzéseket vizsgáljuk, jó képet kapunk a növekedés mértékéről. Az Ericsson 2018-as mobilitási jelentése² szerint 2017-ben 7,8 milliárd mobil-előfizetés volt a világon, ez 2023-ra 8,9 milliárdra nő. A forgalom viszont még ennél is erőteljesebb növekedést fog mutatni, a 3,4 Gbyte-os átlagos forgalom 17 Gbyte-ra növekszik, ez évi 31%-os növekedést jelent. A tendencia nemcsak a mobil-, hanem a vezetékes forgalomban is jelentős lesz. A Cisco Visual Networking Index 2017–2022-es előrejelzése³ szerint a vezetékes IP-forgalom évi 24%-os, míg a mobiladat-forgalom évi 46%-os növekedést fog mutatni ebben az időszakban.

Nehezebb kérdés, hogy az új technológiák, alkalmazások milyen igényeket támasztanak a jövő hálózataival – ezen belül pedig az 5G-vel szemben. Ehhez a Gartner évente megjelenő, új technológiákra vonatkozó úgynevezett *Hype-görbéi* adnak jó támpontot. Ezek a görbék előrejelzések arra vonatkozóan, hogy a megjelenő új technológiák hány év alatt érik el a piaci megvalósulás fázisát. A görbéket 2014-től megvizsgálva láthatjuk, hogy a virtuális valóság (*Virtual Reality, VR*), a kiterjesztett valóság (*Augmented Reality, AR*), a tárgyak internetje (*Internet of Things, IoT*) már megjelennek a 2014-es előrejelzésben⁴ (1. ábra), és 2018-ra már a megvalósulás felé közelednek. Ugyancsak megtalálhatók rajta a felhőszolgáltatások, amelyeket ma már a gyakorlatban is széles körben használnak. 2014-ben még csak távoli előrejelzésként jelent meg a görbén az önvezető járművek technológiája, ami a 2018-as görbén⁵ már szintén a megvalósulás felé közelít (2. ábra). A nagytömegű adatmennyiség feldolgozási technológiája, a *Big Data* ugyancsak betör a mindennapokba, és a 2018-as előrejelzésekben már a mesterséges intelligencia (*Artificial Intelligence, AI*) több változata is megtalálható a görbén. Emellett az *Ipar 4.0* alkalmazások is törnek előre, és komplex rendszerként az *okosváros-koncepció* is egy sor technológiai elemet hoz be a képbe.

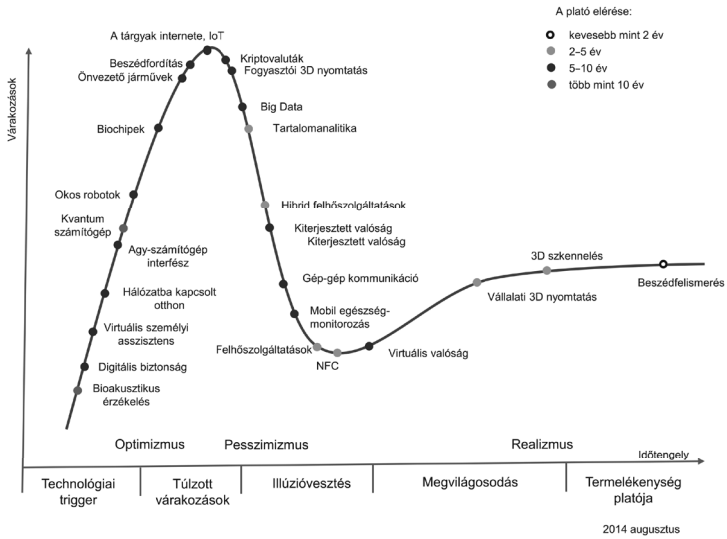
Anélkül, hogy a fenti technológiai körképet most részletesen elemeznénk, annyi biztosan megállapítható, hogy ezek az alkalmazások, technológiák mind-mind nagyon erőteljes hálózati kapacitást igényelnek, ráadásul teljesen eltérő paraméterű igényeket támasztanak a hálózatokkal szemben. Levonható a következtetés, hogy a két tényező fejlődési trendjeit csak egy igen nagy kapacitású, sokoldalú, holisztikus hálózat fogja tudni kiszolgálni, amely nagyobb részt – de nem kizárólagosan – mobil végpontokat kell, hogy kiszolgáljon.

² ERICSSON 2018.

³ CISCO 2017.

⁴ GARTNER 2014.

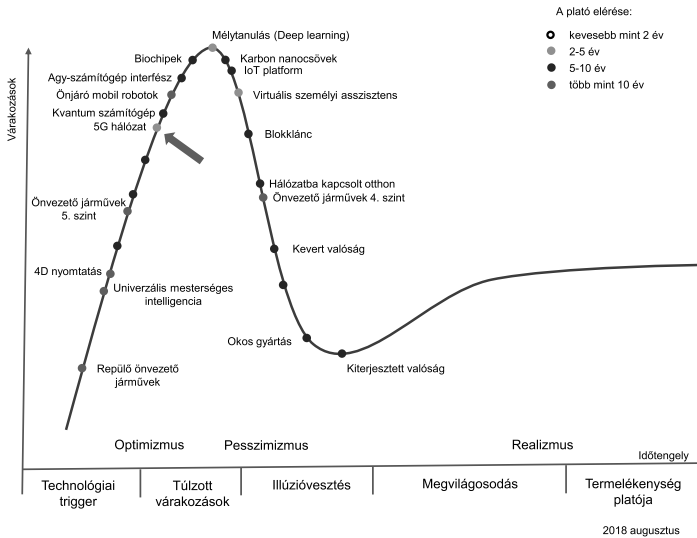
⁵ GARTNER 2018.

1. ábra

A 2014-es Gartner Hype-görbe

Forrás: GARTNER 2014

2. ábra

A 2018-as Gartner Hype-görbe

Forrás: GARTNER 2018

Az 5G hálózatokkal szemben támasztott igények

Ezt a tendenciát ismerte fel a Nemzetközi Távközlési Egyesület, az *ITU* 2015-ben, amikor létrehozta az *IMT-2020 Focus Groupot* a 2020-ra szabványosítandó új mobilhálózattal szemben támasztott követelmények kidolgozására. A csoport a várható igények alapján fogalmazta meg a legfontosabb célkitűzéseket,⁶ amelyek a következők voltak:

- igen kicsi késleltetés és magas megbízhatóság;
- igen nagy felhasználósűrűség kiszolgálása;
- tárgyak hálózatba kapcsolása (IoT);
- magas felhasználói adatsebesség;
- nagy sebességű mozgás (mobilitás) esetén is változatlan minőség;
- emelt szintű multimédia szolgáltatás;
- konvergens alkalmazások differenciált kezelése.

Az *ITU*, a Nemzetközi Távközlési Egyesület azóta nagyszámú ajánlást dolgozott ki a célok elérése érdekében. Ezen célok mentén indult meg az 5G hálózatok tervezése és fejlesztése is. Az *ITU* ezeket a követelményeket három kiemelt cél köré csoportosította.

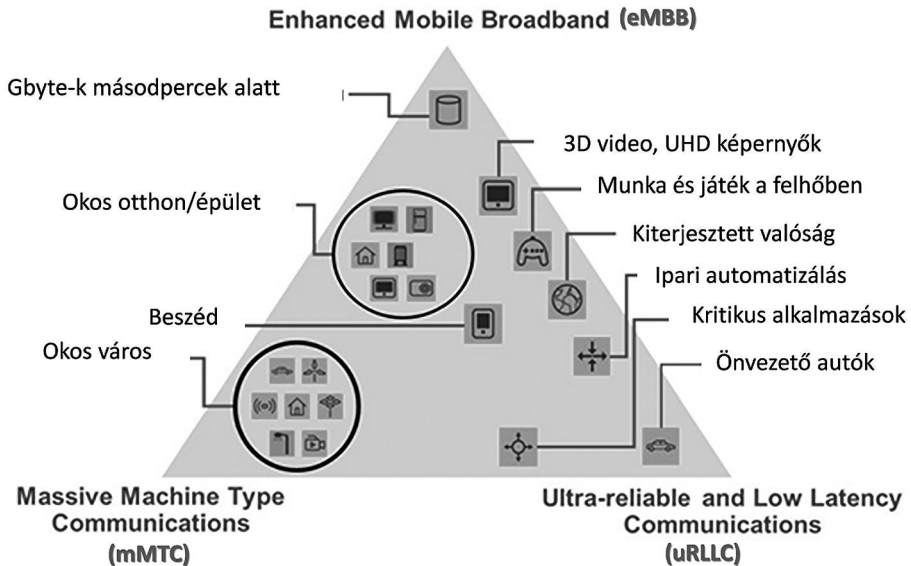
Az első kiemelt cél az emelt szintű mobilszolgáltatások (*Enhanced Mobile Broadband – eMBB*) támogatása. Ez elsődlegesen a fogyasztói igények növekedésének a kiszolgálását teszi lehetővé a le- és feltöltési sebesség jelentős növelése mellett. Célja az internetezés gyorsítása és a médiatartalmakhoz való hozzáférés elősegítése. Ebben a célban nemcsak a kültéri, hanem a beltéri lefedettség növelése, valamint a nagy sebességű járműveken való használat elérése is megjelenik.

A második kiemelt cél a nagyszámú, tömegesen jelentkező gépek közötti kommunikáció (*Massive Machine Type Communications – mMTC*) kiszolgálása. Ezt a célt az IoT-eszközök elterjedése, az ezekre épülő szolgáltatások, valamint az okosváros-alkalmazások helyezik előtérbe. Itt sok esetben nagyszámú, kis területen elhelyezkedő, alacsony átviteli sebességű adatátvitelt igénylő, de ugyanakkor olcsó és hosszú, akár 10 éves üzemidejű akkumulátor-élettartammal bíró szenzorok vagy beavatkozó eszközök kommunikációját kell biztosítani.

A harmadik kiemelt cél a nagy megbízhatóságú, alacsony késleltetésű kommunikáció (*Ultra-reliable and Low Latency Communications – uRLLC*) kiszolgálása. Erre a valós idejű beavatkozásokat igénylő szolgáltatások esetében van szükség, mint például munkagépek, irányított robotok távvezérlése, távműtétek elvégzése vagy a későbbiekben a közlekedési rendszerek, önvezető autók kommunikációs rendszere. Itt mind az adatátvitel minősége, folytonossága, mind pedig a rendkívül kis késleltetés elsődleges szempont, hiszen valós idejű beavatkozások hibamentes végrehajtása a fő szempont.

A három kiemelt célt egy háromszög három csúcsaként megjelenítve jön létre az 5G hálózat követelmény-háromszöge (3. ábra), amelyben a különböző szolgáltatások, alkalmazások elhelyezkedése ábrázolható.

⁶ *ITU* 2015.

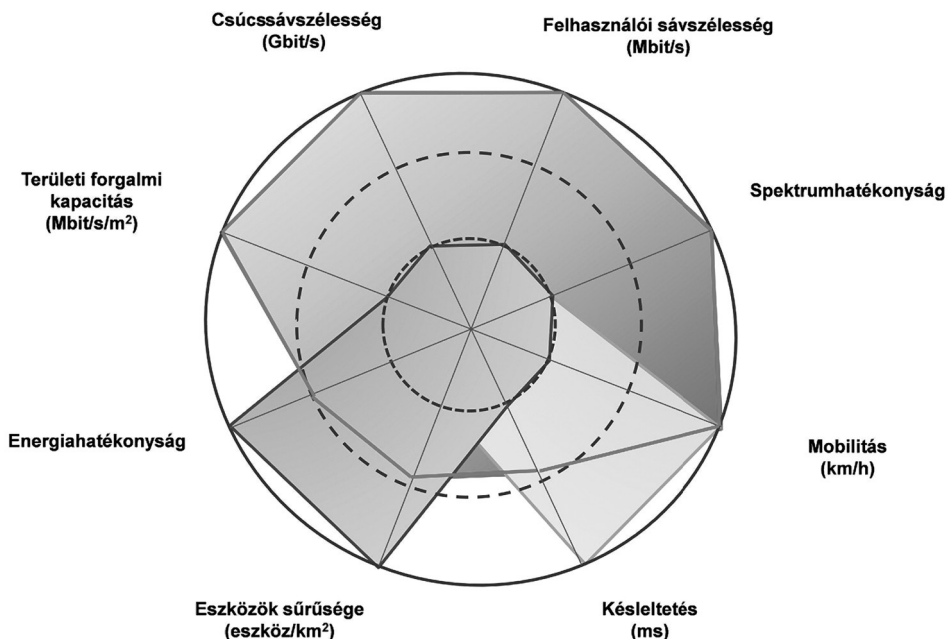

3. ábra

Az 5G hálózat követelmény-háromszöge

Forrás: ITU 2015

A három kiemelt cél hálózati igényeit végiggondolva már érezhető, hogy ezek egymásnak ellentmondó követelményeket fogalmaznak meg. Még jobban láthatóvá válik ez az ellentmondás, ha a három kiemelt cél szükségleteit egy a rádiós interfész kritériumait is figyelembe vevő pókhálódiagramon ábrázoljuk. A diagram nyolc tengelyén a csúcssávszélesség, a felhasználói sávszélesség, a spektrumhatékonyság, a mobilitás, a késleltetés, az eszköz-sűrűség, az energiahatékonyság és a területi forgalmi kapacitás értéke ábrázolható. Ha a három kiemelt cél pókhálódiagramját megrajzoljuk és egyetlen ábrában összesítjük, akkor jól látható (4. ábra), hogy ezek teljesen kitöltik a diagramot, mindegyik feltétel esetében valamelyik kiemelt cél megköveteli a maximális értéket.

4. ábra

Az 5G hálózat szolgáltatásigényei

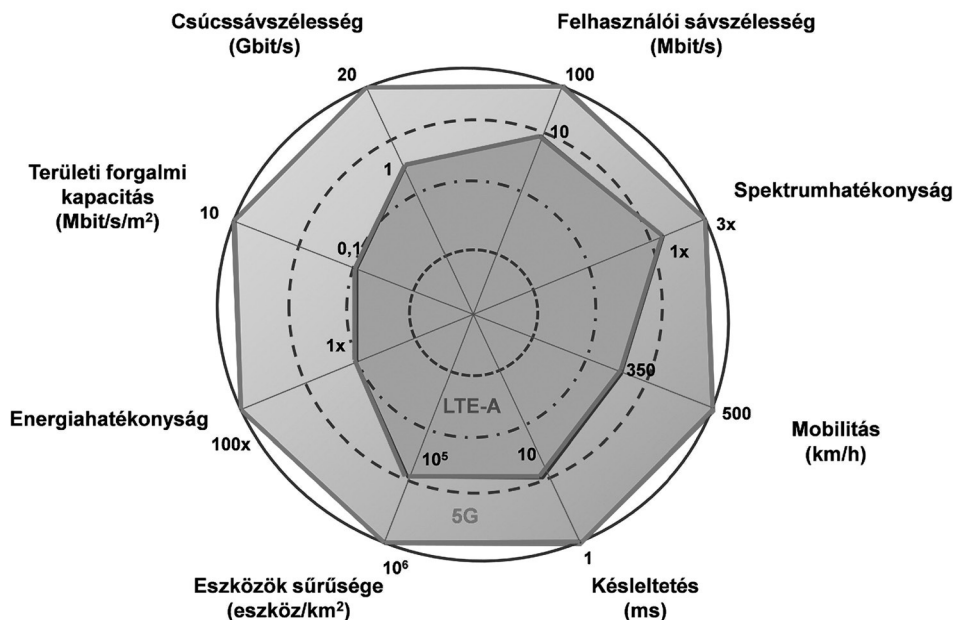
Forrás: ITU 2015

Az emelt szintű mobilszolgáltatások (eMBB) esetén maximális értéket vesz fel a csúcstávsebesség és a felhasználói sebesség, de ehhez a spektrumhatékonyságot is növelni kell. Ugyancsak fontos szempont a mobilitás maximalizálása, hogy a nagy sebességű járműveken is változatlan minőségben lehessen használni a szolgáltatásokat. A nagy sűrűségű területek ellátása érdekében pedig a területi forgalmi kapacitást is a lehető legnagyobb értékre kell hangolni.

A tömeges gépek közötti kommunikáció (mMTC) esetében az eszközök sűrűsége és az energiahatékonyság az a két paraméter, aminek a maximumára kell törekedni. A többi paraméter itt alacsony értékeket vesz fel, hiszen igen alacsony adatsebességekről van szó, és a legtöbb esetben a késleltetés sem kritikus.

A nagy megbízhatóságú, alacsony késleltetésű kommunikáció (uRLLC) esetében viszont éppen a végtől végig késleltetés értéke az egyik kritikus faktor, ezenkívül a mobilitás is lényeges elem lehet. Ezt a kettőt célszerű maximalizálni – természetesen a megbízhatóság teljes mértékű garantálása mellett.

Ha a pókhálódiaagramban – most már konkrét számértékek mellett – megjelenítjük az 5G hálózatok igényét és az LTE-Advanced, azaz a 4G hálózat jelenlegi lehetőségeit, akkor már az is jól kirajzolódik, hogy mennyivel élesebb kritériumokat kell teljesítenie az 5G hálózatoknak (5. ábra).

5. ábra

A 4G és az 5G hálózat összehasonlító diagramja

Forrás: ITU 2015

Amellett, hogy az 5G hálózatoknak jóval élesebb követelményeket kell kielégíteniük, említettük, hogy ezek a követelmények egymással ellentétesek. Nyilván egy adott szolgáltatásnak nincs igénye az összes paraméter maximális értékére, ez bizonyos mértékig feloldja ezt az ellentmondást. Ugyanakkor a hálózat egészének mégis képesnek kell lennie az összes igény kiszolgálására és ez adja az igazi kihívást az 5G hálózatok számára.

Az 5G válasza a kihívásokra

A feltételek teljesítéséhez nagyon átgondolt hálózatra van szükség, amelynek minden része – a maghálózat, a vezérlés, a hozzáférési hálózat, a rádiós interfészek, az allokált frekvenciák – a kiemelt célok teljesítésének van alárendelve. Az 5G hálózatok csak akkor tudják teljesíteni ezeket az elvárásokat, ha a különböző kritikus problémákat szabványosított módon oldják meg. Mind a berendezések gyártása, mind pedig a hálózatok együttműködése szempontjából ez alapvető.

Az 5G hálózatok szabványosításán sok szervezet dolgozik közösen, ezek közül kiemelkedik a 3GPP, az ETSI, az ITU és az IETF, de még sok más szervezet is bedolgozik az egységesítés folyamatába. A szabványosítás végső formáját a 3GPP adja meg, összefogja a teljes tevékenységet. A következőkben néhány kritikus pontra és a várható megoldására világítunk rá.

A hálózatvezérlés átalakulása, a hálózatszeletelés és orkesztráció

Az igények kialakításánál láthattuk, hogy az 5G hálózatoknak jelentősen nagyobb forgalmat kell szállítaniuk, mint az eddigi hálózatoknak. Ebből adódóan az 5G gerinchálózatok jelentős optikai hálózati kapacitást igényelnek a jövőben, ennek megléte nélkül hiába épül ki a hálózat többi eleme, nem lesz képes a megnövekedett forgalom továbbítására. A kapacitásokat a jelenlegi érték 10-50-szeresére kell növelni, ez az 5G beruházások tetemes részét fogja kitenni. A Deloitte tanulmánya⁷ szerint ez a fejlesztés az USA-ban 130-150 milliárd dollárt fog felemészteni a következő 5-7 évben.

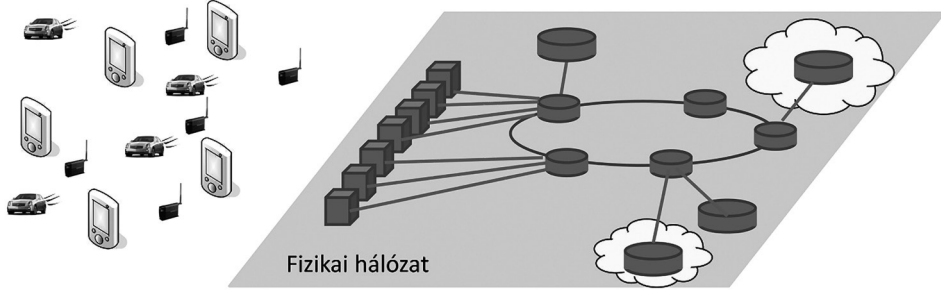
Mindez azonban nem oldja meg a legkényesebb kérdést, a hálózati erőforrások optimális kezelését. Míg a hagyományos hálózatokban az erőforrások kiosztása statikus alapon működött, addig a mai hálózatokban már törekszenek ennek a dinamizálására. Az új hálózati alapelvek, a szoftvervezérelt hálózatok (*Software Defined Network – SDN*) és a hálózati funkciók virtualizálása (*Network Function Virtualization – NFV*) már megjelentek a korszerű hálózatokban, azonban az 5G hálózatok esetében ezen alapelvek használata önmagában nem oldja meg az erőforrások optimális kezelését. A virtualizáció alapvető elem lesz az 5G hálózatok világában, de emellett egy új megoldás, a *hálózatszeletelés (network slicing)* fogja igazán segíteni az erőforrások elosztását.

A hálózatszeletelés lényege, hogy a fizikai hálózat felett olyan, az egyes szolgáltatások, alkalmazások igényeihez illeszkedő virtuális, végtől végig terjedő hálózati részrendszert hoz létre, amely biztosítja a szükséges hálózati erőforrásokat az adott igények kiszolgálásához. Ez teszi lehetővé, hogy az 5G hálózat a teljesen eltérő igényeket ideálisan, csakis a szükséges – de azt teljesen ellátni képes – mértékben lássa el erőforrásokkal. Fontos látni, hogy a hálózatszeletelésnek is van egy korlátja: ha nincs elégséges erőforrás a hálózatban, akkor a következő hálózatszeletet már nem lehet létrehozni. Ebben az értelemben a hálózatszeletelés sem tud csodát tenni, azonban gondoskodni tud arról, hogy az erőforrások a lehető legjobban legyenek kihasználva, és csak a szükséges mértékig vegye igénybe egy-egy szolgáltatástípus a hálózati elemeket.

A jobb megértéshez nézzünk egy egyszerűsített fizikai hálózatot (6. ábra), amely IoT-eszközöket és mobiltelefonokat kezel egyszerre. A két funkció eltérő hálózatelemeket is, közös elemeket is használ, de más-más mértékben. A 7. ábrán a szenzorok kezeléséhez használt elemeket jelöltük meg, ezek együttese alkotja az ezen szolgáltatáshoz tartozó hálózatszeletet. A 8. ábrán pedig a mobilkészülékek kiszolgálásához szükséges elemeket jelöltük meg, ezek egy másik hálózatszeletet alkotnak.

Ennek az alapelvnek a használatához az is fontos, hogy a hálózat elemei ne kiszolgáló célberendezések legyenek, hanem az egyes funkciók egy közös szerverpark felett legyenek létrehozhatók – akár felhőszolgáltatások igénybevételével. Erre ad lehetőséget a *hálózati funkciók virtualizálása, az NFV*. Ennek segítségével teljesen rugalmasan lehet a szerverpark eszközeire letöltött rendszerek alkalmazásával a legkülönbözőbb virtuális hálózati elemeket létrehozni. Ezzel egy teljesen univerzális eszközpark erőforrásait tudjuk tetszőleges funkciók kiszolgálására használni.

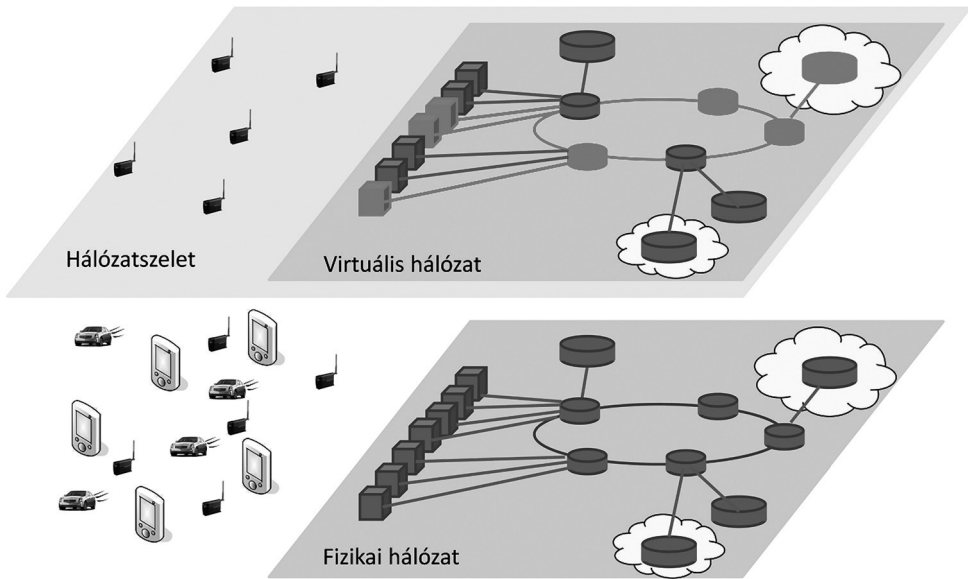
⁷ DELOITTE 2017.

Fizikai hálózat

6. ábra
Az 5G hálózat fizikai szintje

Forrás: a szerző szerkesztése

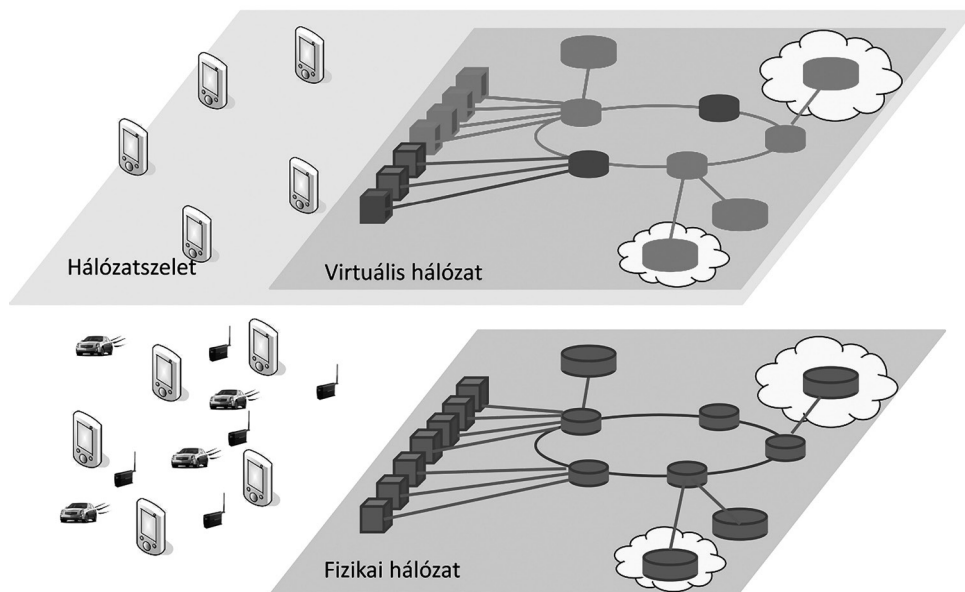
Hálózatszelet

Virtuális hálózat

Fizikai hálózat

7. ábra
Az 5G hálózat egy hálózatszelete az IoT-eszközök kiszolgálásához

Forrás: a szerző szerkesztése

8. ábra

Az 5G hálózat egy hálózatszelete a mobil rádiótelefonok kiszolgálásához

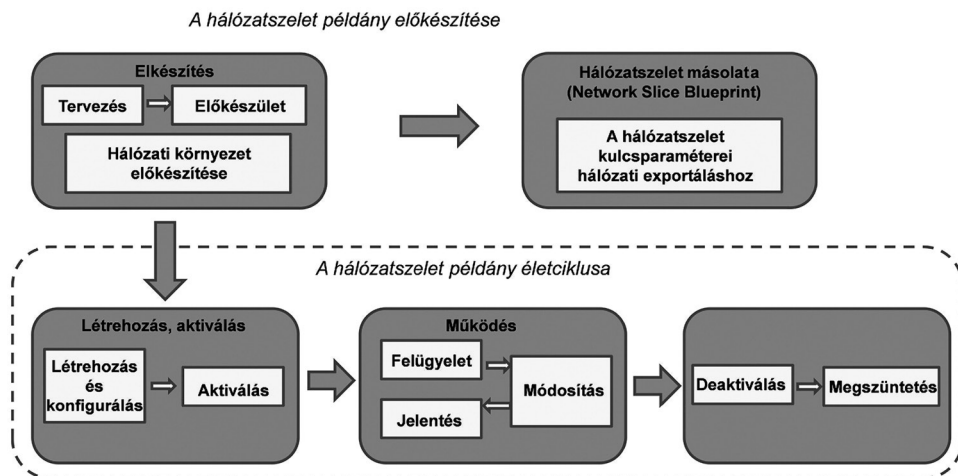
Forrás: a szerző szerkesztése

Természetesen ez az alapelv akkor hatékony igazán, ha a hálózatszeletek nem statikusan jönnek létre a fizikai hálózat felett, hanem az igényeknek megfelelően dinamikusan változnak. Ez jelenti a legnagyobb kihívást az 5G hálózatok vezérlésében, és ebből következően a szabványosításában is. Az egyes hálózatszeleteknek ezért önálló életciklusa kell, hogy legyen: egy adott igény esetén egy előkészítési fázis után létrejönnek, folyamatosan működnek, de a hálózatszelet létrehozó igények megszűnéskor a hálózatszelet megszűnik, az azt alkotó erőforrások pedig szabaddá válnak más feladatok ellátása számára (9. ábra).

Nyilván lesznek olyan hálózatszeletek, amelyekre folyamatosan szükség van, mert mindig vannak azonos típusú igények. A hálózatszeletnek ekkor is képesnek kell lennie változtatni a kapacitását, hogy ne foglaljon szükségtelenül sok erőforrást, tehát az alkalmazkodás ekkor is folyamatos legyen. Ezért a hálózatszelet életciklusának a szünet nélküli működés alatt is képesnek kell lennie a módosításra.

Egy másik problémát jelent az, hogy a szolgáltatások sok esetben nem egyetlen 5G hálózaton belül, hanem több 5G hálózaton keresztül szolgálják ki az igényeket. Gondoljunk például egy időkritikus távbeavatkozásra, amikor mondjuk Svédországból kell egy Olaszországban működő gyárban egy időkritikus, magas megbízhatóságú beavatkozást végrehajtani. A kapcsolatnak ekkor több szolgáltató 5G hálózatán keresztül kell felépülnie, s mindegyik hálózatban létre kell hozni azt a hálózatszeletet, amely ennek a kiszolgálására képes. Ha egy köztes szolgáltató ezt nem tudja megtenni – például alacsonyabb megbízhatóságú, nagy késleltetésű hálózatszeletet rendel ehhez a kapcsolathoz –, akkor a teljes

szolgáltatás minősége sem lesz megfelelő, és a nagy késleltetés miatt a beavatkozás is komoly hibákat okozhat.

9. ábra

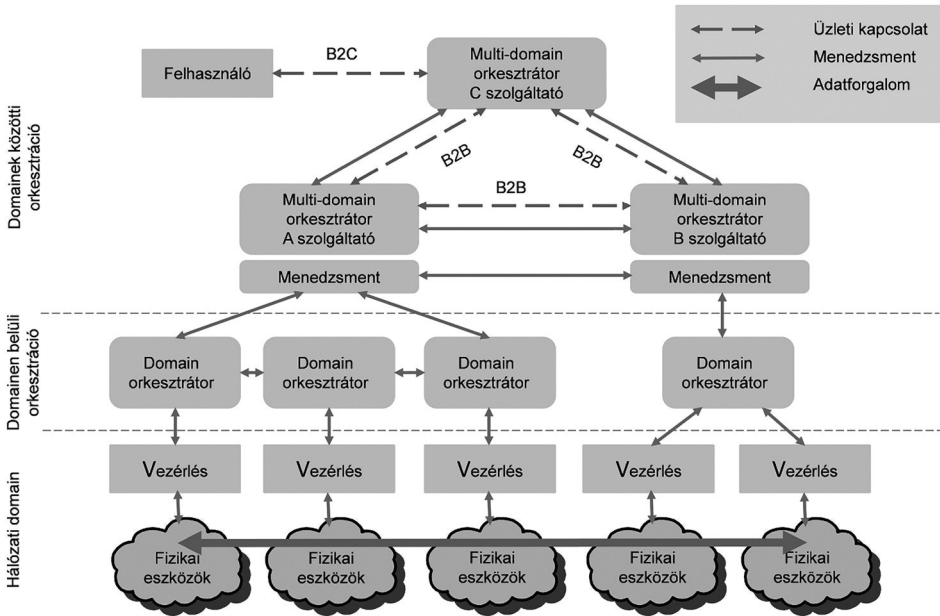
Az 5G hálózatszeletek életciklusa

Forrás: 3GPP 2018

Ennek megoldására hozták létre a *hálózatszelet-másolat (Network Slice Blueprint)* fogalmát, amely egy olyan leíró adatsor, amelyet a másik hálózat vezérlésének megküldve létre fogja tudni hozni a közel azonos paraméterekkel rendelkező hálózatszeletet a saját 5G hálózatában, mintegy *lemásolva* az induló hálózatszeletet.

Az 5G hálózatok ilyen módon szoftverizált és optimalizált erőforrás-gazdálkodási rendszerének vezérlését és összehangolását végzi az *ETSI* által szabványosított *MANO (Management and Orchestration) rendszer*. A MANO három részből áll: a virtuális infrastruktúramenedzselő rendszerből, a virtuális hálózati funkciókat menedzselő rendszerből és az egész hálózatot vezérlő NFV-orkesztrációs rendszerből. Az *orkesztrációs modul* a hálózati domainen belül szervezi meg, vezényli a folyamatokat, azonban a már említett hálózati együttműködés megvalósításáért a multidomain orkesztrátorok a felelősek (10. ábra).⁸

⁸ NENCIONI et al. 2018.

10. ábra

Az 5G hálózatok közötti orkesztráció

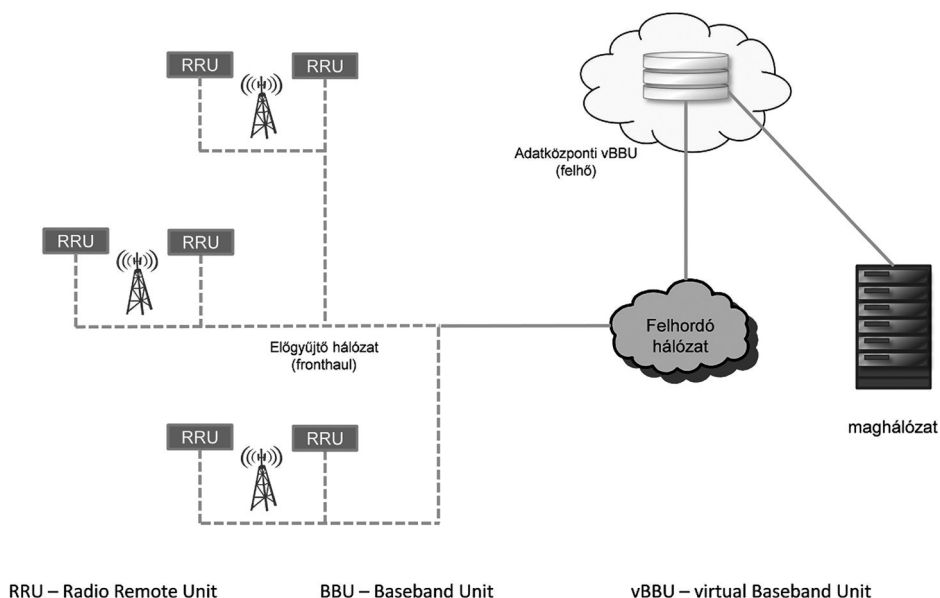
Forrás: NENCIONI 2018 alapján a szerző szerkesztése

A rádiós hozzáférési hálózat átalakulása

Az 5G hálózatokkal szembeni elvárások a *rádiós hozzáférési hálózattal* (Radio Access Network, RAN) szemben is jócskán támasztanak követelményeket. A hagyományos mobil-rendszerekben az elosztott RAN-hálózat volt a jellemző, ahol közvetlenül a bázisállomások mellett működtek a *kihelyezett rádiós egységek* (Radio Remote Unit, RRU) és az *alapsávi egységek* (Baseband Unit, BBU). Ezek forgalma a felhordóhálózaton keresztül jutott el a magasabb szintű feldolgozóegységekig. Az 5G hálózatoknál azonban egy teljesen más filozófiára van szükség. Egyrészt szükséges a megfelelő típusú bázisállomás hozzárendelése a szolgáltatáshoz, tehát a hozzáférési hálózatot is be kell vonni az orkesztráció hatásköre alá, másrészt a költségek csökkentése is azt követeli meg, hogy ne kelljen minden antenna mellé drága feldolgozóegységeket telepíteni. Ezért az 5G hálózatokban kialakul a felhőben megvalósított virtuális BBU, másrészt az 5G által használt jóval magasabb frekvenciasávok miatti nagy bázisállomás-sűrűség megköveteli az *előgyűjtő hálózat* (fronthaul network) használatát is (11. ábra).

Az 5G rádiós hozzáférési hálózat tehát ugyanúgy az adott szolgáltatás igényeihez kell, hogy illeszkedjen, mint a létrehozott hálózatszelet. Ebből következően az 5G hálózatok

rádiós egységei nem egy homogén rendszert alkotnak, hanem több eltérő megoldás tartozik hozzájuk. Ezek együttesét nevezzük *5G NR-nek (New Radio)*. Az 5G NR kidolgozásakor – éppen a megfogalmazott igények kielégítésére – már a legkorszerűbb rádiós megoldásokat használják fel. A hagyományos antennák helyett megjelennek a *MIMO- (Multiple In – Multiple Out) antennatömbök*, amelyekkel az átviteli sebesség és a minőség is növelhető. A MIMO-antennatömbökben több antennát (2×2 , 4×4 stb.) használnak a bázisállomásban is és a mobilkészülékben is. Az úgynevezett *Massive MIMO*, azaz nagykapacitású MIMO-rendszerekben akár 64-256 antenna is lehet, amelyek paramétereit szoftveres úton lehet folyamatosan módosítani.

11. ábra

Az 5G Cloud-RAN rádiós hálózat alapelve

Forrás: a szerző szerkesztése

A másik fontos technológia a *nyalábformázás, a beamforming*, amelynek alapja éppen az előbb bemutatott, szoftveres úton vezérelt antennatömbök oly módon történő vezérlése, hogy egyes irányokban kioltás egymást a kisugárzott jelek, míg egy meghatározott irányban erősítsék egymást. Ezzel a megoldással – amely függőleges irányban is működik – lehet például magas toronyházak lefedettségét megoldani több antennarendszerrel, amelyek a toronyház más-más részeit látják el az irányítottságuk révén. Kísérletileg azonban már azt is bemutatták, hogy egy antennatömb segítségével például egy versenypályán robbogó Forma-1-es autót is lehet folyamatosan követni egy megformázott nyalábbal a szoftvervezérlés segítségével. Mindezeket a lehetőségeket fel lehet használni az 5G hálózatokban.

A nagy kapacitások létrehozásához persze a bázisállomásokat is jóval sűrűbben kell telepíteni, különösen a nagy sűrűségű, városi területeken. Itt egészen kisméretű cellákra lesz szükség, ezt viszont magasabb frekvenciákkal lehet jobban megoldani, szemben a külvárosi vagy éppen a rurál területek lefedésével. A kisméretű és egész kis területet lefedő – *small cell* – bázisállomásokra nemcsak a nagy kapacitás, hanem a beltéri lefedettség növelése miatt is szükség lesz. Ezeket a bázisállomásokat vagy rádiós eszközökkel, vagy pedig optikai előgyűjtő hálózattal kell bekötni a hálózatba, ami egy újabb kihívást jelent a szolgáltatók számára.

A fentiekből már jól látható, hogy az 5G rendszerekkel szemben támasztott igények csak többféle, eltérő alkalmazásra használható frekvenciasávval és jóval nagyobb spektrum-készlettel elégíthetők ki. A relatíve alacsony – 1 GHz alatti – sávok nagy területek lefedésére alkalmasak, azonban itt nincs túl nagy lehetőség a kapacitás növelésére, legfeljebb más rádióalkalmazások rovására. Ugyanakkor viszont ezekkel a sávokkal lehet jól ellátni a rurál területeket, ahol kicsi a felhasználói sűrűség. Az 1 GHz – 6 GHz közötti tartományban már nagyobbak a kapacitási lehetőségek, de ebben a tartományban működnek a jelenlegi mobilrendszerek, tehát részint itt is egymás rovására tudnak terjeszkedni a hálózatok. Az 5G hálózatok számára viszont nagy lehetőséget rejt a 6 GHz feletti tartomány használata, ahol ugyan nagyon korlátozottak a hullámterjedési feltételek, viszont hatalmas kapacitásokhoz lehet hozzájutni. Ezt a tartományt lehet felhasználni a sűrűn lakott városi területek lefedéséhez, mert a kis cellák esetén a rövid hatótávolság nem jelent hátrányt.

Az 5G hálózatok számára egyes frekvenciasávok kijelölése már megtörtént, de a teljes harmonizáció csak az ITU 2019 végén megrendezett *WRC '19 (World Radio Conference)* ülésén fog megtörténni világméretben. Ez után tudja a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) kielégíteni a szolgáltatói igényeket a szükséges magasabb frekvenciasávok tekintetében.

Az 5G és az információbiztonság

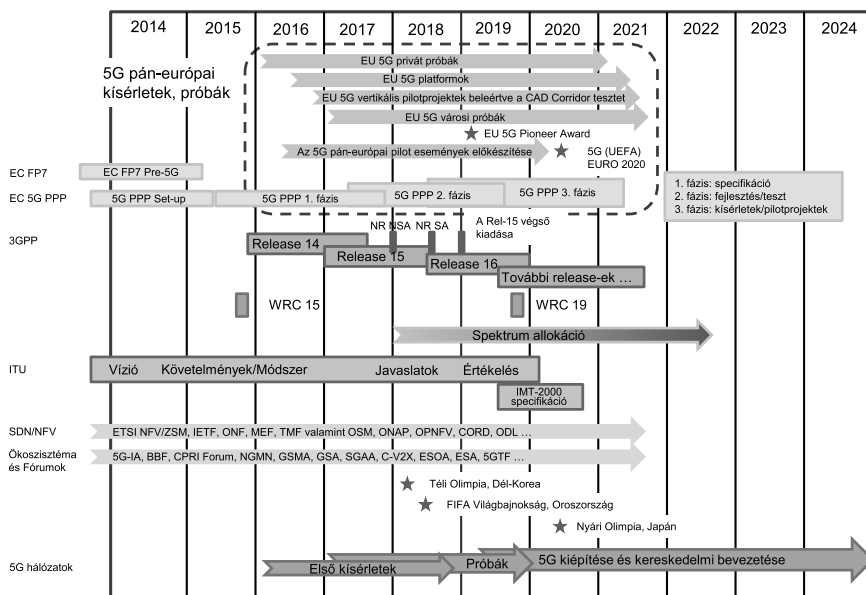
Az 5G-vel szemben támasztott számszerű követelmények között nem szerepelt a biztonság kérdése, de ez egyértelműen a fejlesztések fókuszában áll. Nyilvánvaló, hogy egy ilyen összetett hálózat jelentős mennyiségű információt fog közvetíteni, továbbítani, kezelni, és ez a rendszer csak akkor lesz képes ellátni a feladatát, akkor tud megfelelni az elvárásoknak, ha mind a személyes adatok biztonsága, mind a hálózat által kezelt (továbbított, feldolgozott, tárolt stb.) információk teljes biztonságban vannak.

Az 5G hálózatok biztonságát több szinten kell megoldani, és ezt már a szabványosítás során is célszerű figyelembe venni. Külön figyelmet érdemel a maghálózat biztonságos kialakítása, mert a legmagasabb szintű – és egyben a legnagyobb biztonsági problémákat jelentő – információszerzési kísérletek itt várhatók. Ugyanakkor a hálózatba való behatolás szempontjából a hálózat összes többi eleme – beleértve a végberendezéseket is – lehetőséget nyújt a behatolásra, ha azok nem kellően védettek. Ezért különös figyelmet kell fordítani a rádióhálózat, az energiahatékonyságot növelő megoldások, a felhőszolgáltatások és az IoT-eszközök biztonsági megoldásaira,⁹ mert ezek sérülékeny pontjaivá válhatnak a hálózatnak.

⁹ 5G AMERICAS 2018.

Az 5G szabványosítási helyzete

Az 5G rendszer szabványosításában – tekintettel annak összetettségére – sok szervezet vesz részt. A szabványosítást az *ITU (International Telecommunication Union)* indította el, az alapokat itt határozták meg még *IMT-2020* néven, de a részleteket a *3GPP (3rd Generation Partnership Project)*, az *ETSI (European Telecommunications Standards Institution)*, az *IETF (Internet Engineering Task Force)*, a *Broadband Forum* és még sok más szervezet végzi közösen, egymással egyeztetve, illetve a szükséges mértékű feladatmegosztással. Az *5G Infrastructure Association* által kiadott idődiagram 3.0-s változata¹⁰ – amelyet 2018 májusában adtak ki – a 12. ábrán látható.

12. ábra

Az 5G rendszer szabványosításának ütemterve

Forrás: 5G-IA 2018

Az idődiagramon látható, hogy a 3GPP a 2017 elején elkezdett *Release 15* kiadását 2018 nyárára befejezte, ebben már megjelennek az 5G hálózat egyes elemei, de a *Release 16* – amely várhatóan 2019 végére zárul le – fogja tartalmazni az 5G rendszer nagyobb részének szabványosítását. Elvileg erre az időpontra teljes lesz a szabvány, azonban egyre inkább az a valószínű, hogy a teljes szabványosítás még ekkor sem lesz teljes, mert az erőforrás-gazdálkodásra vonatkozó alapelvek szabványosítása még tartalmaz nyitott kérdéseket.

Ettől függetlenül az 5G rendszerek elindulását ez nem teszi lehetetlenné, csak azok még nem a teljes vertikumra vonatkozóan fognak működni. Éppen a folyamat felgyorsítását

¹⁰ 5G-IA 2018.

célozta, hogy a Release 15 már szabványosította az *5G NR-interfész* azon változatát, amely a 4G hálózatokra ráépülve tudja az 5G szolgáltatások egyes részrendszeit működtetni, ezt *New Radio Non Standalone* rendszernek, rövidítve *NR NSA-nak* nevezzük. Az ábrán jól látható, hogy ennek a szabványosítása 2018 elejére lezárult, ez teszi lehetővé azt, hogy szerte a világon meginduljanak az 5G pilotprojektek. Az *5G NR SA (New Radio Standalone)*, azaz az önálló 5G rádióinterfészek szabványosítása is lényegében lezárult 2018-ban, de a hálózatvezérlési kérdésekben még sok a vita és az eldöntendő kérdés szabványosítási szinten. Ebből az valószínűsíthető, hogy az 5G hálózatok ugyan 2020-tól elkezdnek kiépülni sok országban, de az első időszakban azokra a szolgáltatásokra fognak koncentrálni, ahol a leginkább fizetőképés igények jelennek meg. Az 5G hálózatok lehetőségeinek teljes köre várhatóan 2022 körül fog megjelenni a szolgáltatók hálózataiban, akkor kapjuk meg igazán azt a választ, amit a jövő kihívásaira ez a hálózati filozófia adni fog.

Felhasznált irodalom

- 3GPP (2018): *Study on Management and Orchestration of Network Slicing for Next Generation Network*. Technical Report TR 28.801, v15.1.0. Sophia Antipolis, 3rd Generation Partnership Project.
- 5G AMERICAS (2018): *The Evolution of Security in 5G*. 5G Americas study. Bellevue, 5G Americas.
- 5G-IA (2018): *5G Pan-European Trials Roadmap Verison 3.0*. Brussels, 5G Infrastructure Association. 4. Elérhető: https://5g-ppp.eu/wp-content/uploads/2018/05/5GInfraPPP_TrialsWG_Roadmap_Version3.0.pdf (A letöltés időpontja: 2019. 01. 14.)
- 5GPPP (2015): *The 5G Infrastructure Public Private Partnership: The Next Generation of Communication Networks and Services*. Brussels, 5G Infrastructure Association.
- CISCO (2017): *CISCO Visual Networking Index: Forecast and Trends, 2017–2022*. San Jose, Cisco Systems. Elérhető: www.cisco.com/c/en/us/solutions/collateral/service-provider/visual-networking-index-vni/white-paper-c11-741490.html (A letöltés időpontja: 2019. 01. 14.)
- DELOITTE (2017): *Communications Infrastructure Upgrade – The Need for Deep Fiber*. New York, Deloitte Development.
- ERICSSON (2018): *Ericsson Mobility Report*. Stockholm, Ericsson. 3. Elérhető: www.ericsson.com/en/mobility-report/reports/june-2018 (A letöltés időpontja: 2019. 01. 14.)
- GARTNER (2014): *Gartner's 2014 Hype Cycle for Emerging Technologies*. Stamford, Gartner Inc. Elérhető: www.gartner.com/newsroom/id/2819918 (A letöltés időpontja: 2019. 01. 14.)
- GARTNER (2018): *5 Trends Emerge in the Gartner Hype Cycle for Emerging Technologies, 2018*. Stamford, Gartner Inc. Elérhető: www.gartner.com/smarterwithgartner/5-trends-emerge-in-gartner-hype-cycle-for-emerging-technologies-2018/ (A letöltés időpontja: 2019. 01. 14.)
- GSMA (2018): *5G Spectrum – GSMA Public Policy Position*. London, GSM Association.
- IDATE (2016): *5G & Verticals – Opportunities from massive and critical MTC/IoT*. Montpellier, IDATE Digiworld.
- ITU (2015): *IMT Vision – Framework and Overall Objectives of the Future Development of IMT for 2020 and Beyond*. Recommendation ITU-R M.2083-0. Geneva, Radiocommunication Sector of International Telecommunication Union.
- NENCIONI, Gianfranco – GARROPO, Rosario G. – GONZALEZ, Andres J. – HELVIK, Bjarne E. – PROCISSI, Gregorio (2018): *Orchestration and Control in Software-Defined 5G Networks*:

-
- Research Challenges. *Wireless Communications and Mobile Computing*, Vol. 18. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.1155/2018/6923867>
- NGMN (2015): *NGMN 5G White Paper – A Deliverable by the NGMN Alliance*. Frankfurt am Main, Next Generation Mobile Networks Alliance.
- TOOSI, Adel Nadjaran – MAHMUD, Redowan – CHI, Qinghua – BUYYA, Rajkumar (2018): Management and Orchestration of Network Slices in 5G. In BUYYA, Rajkumar – SRIRAMA, Satish Narayana eds.: *Fog and Edge Computing: Principles and Paradigms*. New York, Wiley Press.

Malét-Szabó Erika¹

Integritás és szilárd erkölcsiség: a szűrés vagy a képzés a biztonság kulcsa?

Bevezetés

Specifikus kiválasztás vagy célzott képzés? A modern HR-gazdálkodást támogató pszichológiai tevékenység egyik igen fontos dilemmája ez. Jelen tanulmány is erre keresi a választ az egyén belügi rendvédelmi szerveknél történő *biztonságos alkalmazhatósága*, szűkebben fogalmazva a korrupciós kihívásnak való ellenállási képessége, azaz a szilárd erkölcsisége kapcsán.

Egy téma tudományos kutatásának első lépése a vizsgált fogalom vagy jelenség meghatározása. A *korrupció* fogalmával kapcsolatban e vonatkozásban egyetlen kutatónak sincs könnyű dolga, hiszen számtalan meghatározása létezik. A szakirodalmat áttekintve és röviden összefoglalva a korrupció *olyan jogellenes cselekedetként írható le, amely során valaki pénzért vagy más juttatásért, illetőleg ezek ígéretéért jogtalan előnyt biztosít mások számára.*² A korrupció elleni kormányzati cselekvés főbb alapelveit és célkitűzéseit lefektető *Nemzeti Korrupcióellenes Program 2015–2018* (a továbbiakban: NKP)³ értelmében *korrupciónak* tekinthetők a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) XXVII. fejezetén belüli tényállások és azokon túlmutató minden olyan társadalmi jelenség, amely során valaki a rábízott hatalommal magán- vagy csoportelőny érdekében visszaél. Ennek megfelelően korrupciós bűncselekménynek tekinthető a *vesztegetés, a hivatali vesztegetés, a vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban, illetve mindezek elfogadása, a befolyás vásárlása, a befolyással való üzérkedés, valamint a korrupciós bűncselekmény feljelentésének az elmulasztása*. Ezek mellett vannak olyan további bűncselekmények is, amelyek ugyan *nem szükségképpen korrupciós bűncselekmények*, de a konkrét elkövetésük mégis korrupciós cselekedetnek tekinthető, ilyen például a *hivatali visszaélés, a hűtlen kezelés, a sikkasztás stb.* Nem ér azonban véget a felsorolás ezen bűncselekményekkel sem. Számos további viselkedés is e jelenségkörbe tartozónak tekinthető. Mindezt jól példázza Klotz Péter által az ÁROP 1.1.21-2012-2012-0021 számú *Korrupció megelőzése és a közigazgatás-fejlesztés áttekintése* projekt keretében megvalósult integritástréningekhez készített igen bonyolult ábra a szervezeti integritást sértő tevékenységek egyfajta csoportosításáról, amelyben a Btk. szerinti korrupciós és korrupciós jellegű bűncselekmények mellett

¹ Dr. Malét-Szabó Erika PhD, r. alezredes, főtanácsadó, Belügyminisztérium, Közzszolgálat-fejlesztési és Stratégiai Főosztály; oktató, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola; oktató, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola.

² MALÉT-SZABÓ–CSATÓ 2015.

³ *Nemzeti Korrupcióellenes Program 2015–2018* 2015, 5.

szerepelnek az etikai normákba ütköző cselekedetek különböző formái (mint például etikai vétség, különböző szívességek elintézése stb.), valamint a hálapénz is.⁴

A korrupció elleni küzdelem ezen megközelítése már az *integritást* jeleníti meg központi fogalomként, és úgynevezett *integritássértő tevékenységekről* beszél. Az NKP az elvi-módszertani alapvetései között az integritás fogalmát mint a korrupció, illetve a korrumpálhatóság egyfajta ellentétpárját definiálja,⁵ amely a sértetlenségre, a feddhetetlenségre, a megvesztegethetetlenségre és a tisztaság állapotára utal. Az NKP az integritásról az egyéni szint mellett szervezeti szinten is beszél, utóbbi leginkább az olyan értékek együttes meglétét jelenti, mint a felelősség és számonkérhetőség, a tisztességes eljárás, a diszkriminációmentesség, az értékelvűség és a transzparencia.

A *szilárd erkölcsiség* mint a korrupciós kihívásnak való ellenállási képesség belügyi – a rendvédelmi szervek elsősorú vezetői által meghatározott – fogalma mindezzel összhangban az egyén olyan személyiségjellemzőjeként írható le, amellyel elfogadja az érvényben lévő társadalmi normákat – beleértve ebbe a jogi és etikai normákat is –, azokat megingathatatlanul betartja és rendíthetetlenül védi. A szilárd erkölcsiséggel rendelkező kolléga viselkedése ennek megfelelően általában véve megfelel a társadalmi normáknak, amelyeket hivatali és magánéletében is betart, életét ezen szabályok és erkölcsi hitvallás mentén éli, továbbá mentes minden olyan valós és látszólagos körülménytől is, amely ezen tényezőket negatív irányba befolyásolná.⁶

A korrupciómegelőzés eszközei

A *korrupciómegelőzés* érdekében végzett HR-tevékenység vonatkozásában 2015-ben egy szűk körű kutatást⁷ végeztek az *Európai Unió Korrupcióellenes Kapcsolati Hálózatán* keresztül. Egy rövid kérdőív segítségével próbálták feltérképezni, hogy az Európai Unió országainak rendvédelmi szervei milyen korrupciómegelőzési tevékenységet folytatnak a rendvédelmi szervek állománya vonatkozásában, beleértve ebbe a vonatkozó oktatási és az esetleges pszichológiai szűrővizsgálati tevékenységeket is. A 70 tagszervezetnek kiküldött online kérdőívre 10 ország 11 rendvédelmi szervezete válaszolt. Ezeket a válaszokat foglalja össze röviden az alábbi táblázat, amelyben egymás mellett látható a rendvédelmi szervek által a korrupciómegelőzés érdekében végzett különböző oktatási tevékenységek felsorolása, valamint az ugyanezen országokban végzett – országonként sok esetben jelentősen eltérő – különböző integritásteszték listája.

⁴ KLOTZ 2012.

⁵ *Nemzeti Korrupcióellenes Program 2015–2018* 2015, 5.

⁶ MALÉT-SZABÓ–CSATÓ 2015.

⁷ MALÉT-SZABÓ 2015.

1. táblázat

A korrupció megelőzési tevékenységek összefoglalása

Képzések	Integritásteszték
<ul style="list-style-type: none"> • képzések az <i>alapképzés és a továbbképzés</i> során: Portugália, Montenegró, Észtország, Ausztria, Görögország és Franciaország (<i>a téma: etika</i>) • <i>tréningek</i>: Ausztria, Románia (visszatartó), Észtország, Lettország 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Semmilyen</i> szűrővizsgálatuk nincs: Franciaország (nincs jogi lehetőség), Bulgária, Szlovákia, Észtország • <i>a hazai megbízhatósági vizsgálatokhoz hasonló integritásteszték</i> szűrőpróbaszerűen, de soha nem a felvételtkor (Görögország, Románia) • tudásalapú <i>online teszt</i> + oktatási programban való részvétel (Lettország)
Egyéb tevékenységek	
<ul style="list-style-type: none"> • <i>ellenőrzések</i> az egyének hátterére és pénzügyi helyzetére vonatkozóan (Görögország, Észtország) • <i>sajtó</i> bevonása (Görögország) • <i>figyelemfelkeltő kampányok</i> (Románia) • <i>állami és civil szervezetekkel való együttműködés</i> (Románia) <p><i>Specifikus példák:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>*Osztrák Korrupcióellenes Szövetségi Hivatal:</i> tanácsadói szolgálat, specifikus továbbképzések, és évente 2 × 2 hetes tréningeket szervez • <i>*észt rendőrség:</i> fokozott társadalmi kontroll 	<p><i>Specifikus példák:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>*Portugália biztonsági erőinek állománya:</i> pszichológiai tesztek során az integritást is kiértékeli – felvételt és magasabb beosztásba kerülést megelőzően • <i>*Osztrák Korrupcióellenes Szövetségi Hivatal Művelési Osztály</i> új alkalmazottai: strukturált felvételi interjú + személyiségteszt (Big Five) + képességek kisebb feladatokon keresztül (teljesítménymotiváció, frusztráció stb.)

Forrás: MALÉT-SZABÓ 2015, 2. alapján a szerző saját szerkesztése

Jól látható, hogy a *képzések* szinte mindenütt jelen vannak. Kifejezetten pozitívan értékelendő, hogy a frontális képzések mellett a résztvevők részéről sokkal nagyobb személyes aktivitást igénylő, így feltételezhetően a gyakorlatba nagyobb hatásokkal átültethető eredménnyel rendelkező tréningmódszer is megjelenik a korrupció megelőzési képzések sorában.

Sokkal kevésbé egységes a kép az úgynevezett *integritásteszték* vonatkozásában. Vannak olyan országok, ahol jogszabályi alap hiányában semmilyen integritásteszt nem végezhető (például Franciaország). Vannak olyan országok, ahol megtalálhatók a Magyarországon is jelen lévő úgynevezett *megbízhatósági vizsgálatok*, amelyeket szűrőpróbaszerűen végeznek, de soha nem a felvételi eljárást megelőzően. Az egyén korrupciós kihívásnak való ellenállási képességét felmérni hivatott pszichológiai tesztek mindemellett azonban csak néhány helyen, főként specifikus állomány – mint például Portugáliában a *biztonsági erők állománya* vagy az *Osztrák Korrupcióellenes Szövetségi Hivatal Művelési Osztályának állománya* – kiválasztási folyamata során jelennek meg.

A képzések és integritásteszték mint általános korrupció megelőzési tevékenységek mellett az online kérdőív eredményei számos olyan korrupció megelőzési tevékenységre is felhívták a figyelmet, amelyek bár nem tekinthetők általánosnak, alkalmazásuk mindenképpen megfontolandó a jövőre nézve. Ilyennek tekinthető például a sajtó, valamint az egyéb állami vagy civil szervezetek bevonása a korrupció megelőzési tevékenységekbe, illetve a fokozott társadalmi kontroll szorgalmazása.

A jelenlegi magyar gyakorlatot tekintve egyértelműen kijelenthető, hogy hazánk igen széles körű korrupció megelőzési tevékenységet végez, amelyben egyaránt jelen vannak az érintett közszolgálati állomány kötelező képzései (főként e-learning és frontális előadások

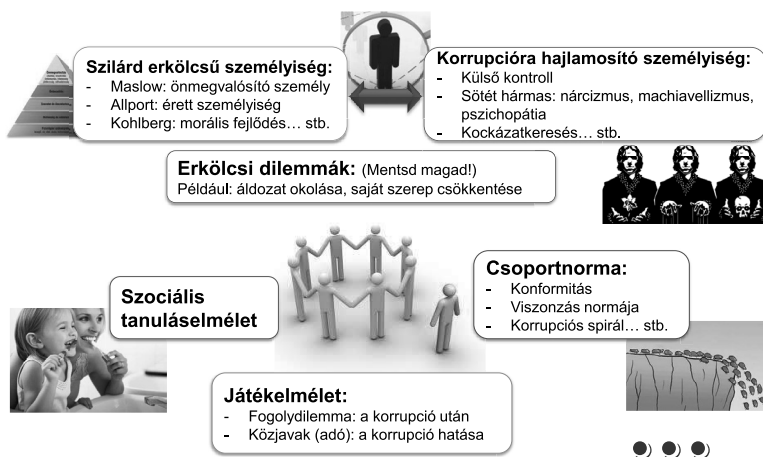
formájában), a szűkebb, főként a kifejezetten veszélyeztetett állományt elérő különböző integritástréningek, a sajtó egyre szélesebb körű bevonása, valamint a megbízhatósági vizsgálatok. Ezen tevékenység további fejlesztését, módszertani szélesítését célozza az Európai Unió által támogatott KÖFOP-2.2.3-VEKOP-16-2016-00001 számú *Kapacitásfejlesztés a korrupciós esetek nagyobb arányú felfedezése, illetve megelőzése érdekében* című kiemelt projekt (a továbbiakban: Projekt) is, amelynek vezetője a korrupciómegelőzési tevékenység országos koordinálását végző *Nemzeti Védelmi Szolgálat*.

Ezen projekt megvalósításában a *Belügyminisztérium* konzorciumi partnerként vesz részt, ami során elsődleges feladata a rendvédelmi hivatásos állomány integritásszemléletű képzésének megvalósítása, valamint egy az állomány szilárd erkölcsiségének, azaz a korrupciós kihívásnak való ellenállási képesség mérésére alkalmas vizsgálati módszertan tudományos alapokon történő kidolgozása.

A Projekt megvalósítása 2016-ban indult, a Belügyminisztériumban azonban dr. Pintér Sándor belügyminiszter úr utasítására már 2014-ben megkezdődött a *korrupció elleni hatékony fellépés pszichológiai eszközeinek kutatása*. Az egyszerre több szálon is megkezdődött pszichológiai kutatómunka egyik egyértelmű eredménye volt, hogy a korrupció jelensége igen sokféleképp megközelíthető, s bár ezen megközelítések akár egymásnak ellentmondani látszó magyarázatokat is eredményezhetnek, mégis szinte mindegyik tartalmaz olyan megállapításokat, amelyek figyelembevételre hasznos lehet a jövőbeni hatékony korrupció-megelőzési tevékenységek megtervezéséhez és végrehajtásához.

A korrupció pszichológiai megközelítései

A pszichológia korrupcióra vonatkozó jellegzetes megközelítési módjait foglalja össze röviden az 1. ábra.

1. ábra

A korrupció pszichológiai megközelítései

Forrás: MALÉT-SZABÓ 2018 alapján a szerző szerkesztése

Az egyén oldaláról, annak fejlődése, személyisége felől közelítve felfedezhetünk olyan elméleteket, amelyek az egyén szilárd erkölcsiségének kialakulását a személyiségfejlődés fontos elemének tekintik. Maslow szerint a személyiségfejlődés csúcspontján lévő úgynevezett *önmegvalósító személy* egyik fontos jellemzője a szilárd erkölcsiség, míg Allport mindezt az *érett személyiséggel* párosítja.⁸ Kohlberg önálló fejlődésméleletet épített fel az ember erkölcsiségének kialakulását magyarázandó, amelynek legmagasabb pontján azok a személyek szerepelnek, akik saját értékrenddel és önálló elvrendszerrel rendelkeznek, ennek eredményeként a társadalmi normákat nem vakon követik, hanem belső, személyes meggyőződésből.⁹

A személyiség pozitív oldalát hangsúlyozó megközelítésekkel szemben léteznek olyan elméletek is, amelyek az egyén normaszegő magatartását próbálják magyarázni – beleértve ebbe a korrump viselkedést is. Ilyen elméletnek tekinthető Rotter *kontrollhelyelmélete*,¹⁰ amely szerint az emberek alapvetően megkülönböztethetők egymástól a tekintetben, hogy a velük történt eseményeket, helyzeteket általuk irányítottak (*belső kontroll*) vagy más – például szerencse, sors –, illetve mások – például hatalmon lévő erős emberek stb. – által irányítottak (*külső kontroll*) észlelik és vélik. A belső kontrollos személyek – hiszen úgy vélik, ők irányítják a saját életüket – általában sokkal magabiztosabbak és ellenállóbbak a külső behatásokkal, befolyásolási kísérletekkel szemben, míg a külső kontrollos személyek – akik hisznek a különböző külső tényezők által való befolyásoltságukban – sodorhatóbbak, kevésbé önérvényesítők, könnyebben engednek a kísértésnek és a külső nyomásnak, a negatív következményekért pedig hajlamosak másokat és a külső körülményeket hibáztatni.¹¹

Ezt a megközelítést kissé kiszélesítve mindenképpen megemlítendő a *Sötét Hármás (Dark Triad)* személyiségelmélet is, amely szerint három fő antiszociális személyiségvonás létezik, amelyek egyfajta prediktorai a társadalmi normákat megszegő viselkedésnek – beleértve ebbe a korrupciós magatartást is. Ez a három sötét jellemvonás a *machiavellizmus*, a *narcizmus* és a *pszichopátia*, amely tulajdonságokra egyaránt jellemző a korrump viselkedéssel együtt járó etikátlan viselkedés, a mások kárára történő haszonszerzés, valamint az erős manipulációs hajlam.¹²

Az egyén társas lényként való létezése számos *erkölcsi dilemmát* von maga után, amelyek kezelése szintén igen jellegzetes hatást gyakorolhat az egyén korrupciós kihívásnak való ellenállási képességére. Az emberre általában jellemző, hogy igyekszik úgy viselkedni és úgy gondolkodni, hogy az egyaránt összhangban álljon a közösség normáival és a saját erkölcsi meggyőződésével, hogy megőrizze erkölcsi önbecsülését. Ha erkölcsileg általunk elítélendő cselekedetekbe csúszunk bele – még akkor is, ha azt véleményünk szerint külső hatásra tettük –, önbüntető szankciók lépnek életbe (lelkiismeret-furdalás, önértékérzet csökkenése, rossz hangulat, stressz stb.). Ezek enyhítése érdekében az egyén egy sor olyan gondolati folyamat beindítására képes, amelyek segíthetnek erkölcsileg elhatárolódni a tetteitől. Ez egyfelől megvédi a kínos érzésektől, ugyanakkor növeli a további kihágások esélyét, hiszen önmagunk előtt nem kell megfizetnünk a tetteinkért.¹³

⁸ VARJÚ–MITYÓK 2018.

⁹ VARJÚ–MITYÓK 2018; VARRÓ–HORVÁTH–SZENTIVÁNYI–MAKÓ 2018; HORVÁTH 2018.

¹⁰ ROTTER 1966.

¹¹ LEFCOURT 1982.

¹² PAULHUS–WILLIAMS 2002.

¹³ HORVÁTH 2018.

A *morális önfelmentés* lényege, hogy elsősorban a körülmények mérlegelése során lehet csálni, hiszen a morális normák adott közegben viszonylag stabilak, ezeken nehéz változtatni. Albert Bandura szerint négy ponton lehet úgy értékelni az információkat, hogy eljuthassunk a morális önfelmentésig:

1. a tett átcímkezése, újraértelmezése;
2. az ártalomhoz való hozzájárulás, azaz a saját szerep minimalizált értelmezése;
3. a következmények akcióhoz köthetőségének elkenése;
4. a sérelem elszenvédoje, az áldozat okolása és/vagy leértékelése.¹⁴

Az egyén társas lényként való létezéséből fakadó magyarázatok sorát folytatva mindenképpen fontos megemlíteni a *szociális tanuláselméleteket*, amelyek szerint a viselkedés a környezeti változók és a személyiségváltozók folyamatos kölcsönhatásának eredménye, amiben a külső, jelentős személyektől (mint szülő, pedagógus, később barát, munkatárs stb.) való tanulás folyamatának kiemelt szerepe van. Nem feledkezhetünk meg a szociálpszichológia egy másik igen jelentős fogalmáról, a *normák világáról* sem, amelyek szintén alapvetően meghatározzák az egyén viselkedését. A konformitás, azaz az adott *csoporthoz* megfelelő viselkedés szinte elengedhetetlen a csoporttaggá válás folyamata során. Ezúton öröklődhet tovább egy akár a társadalmi szabályokat megszegő viselkedést csoportnormaként elfogadó magatartás is, mint például a korrupciót elfogadó viselkedés. A *viszonzás normája*¹⁵ az egyén azon törekvésére utal, hogy a neki tett szívességeket meghálálja, amint lehetősége nyílik rá. A viszonzás normája az úgynevezett *korrupciós spirál* jelenségét¹⁶ is magyarázhatja, amelynek lényege, hogy a szívességek és viszonzási szívességek rendszeréből nehéz kiszállni, a kezdeti apró szabálytalanságok szinte észrevétlenül egyre nagyobb visszaéléseket hozhatnak magukkal.

Végül, de természetesen nem utolsósorban, érdemes kitérni a *játékelméletek* világára is, hiszen azáltal, hogy leírják bizonyos társas helyzetek specifikus dinamikus jellemzőit, segíthetnek megérteni a korrupció társadalomra gyakorolt negatív következményeit (*közjavak játéka*) vagy éppen a korrupció felderítésének a nehézségeit (*fogyó-dilemma-helyzet*), ezáltal is elősegítve a korrupció megelőzését célzó beavatkozások hatékonyságát.¹⁷

A SZEM-modell

A pszichológia ezen számtalan megközelítési módját igen nehéz egy mindent magyarázni hivatott elméletbe integrálni. Mégis valahol ezt kísérli meg a 2014-ben megkezdődött kutatómunka eredményeként a Prof. Dr. Hunyady György, az MTA rendes tagja, valamint Prof. Dr. Münnich Ákos által az ÁROP-2.2.17-2012-2013-0001 számú, *Új közszolgálati életpálya* elnevezésű projekt keretében a szilárd erkölcsiség mérésének elméleti modelljeként kidolgozott *SZEM-modell*.¹⁸

A SZEM-modell alapfeltevése szerint *a szilárd erkölcsiség egy tanult tulajdonságunk, amelyet a tágabb és szűkebb környezetünktől tanulunk meg, azt egyéniségünknek megfelelően*

¹⁴ BANDURA 1999.

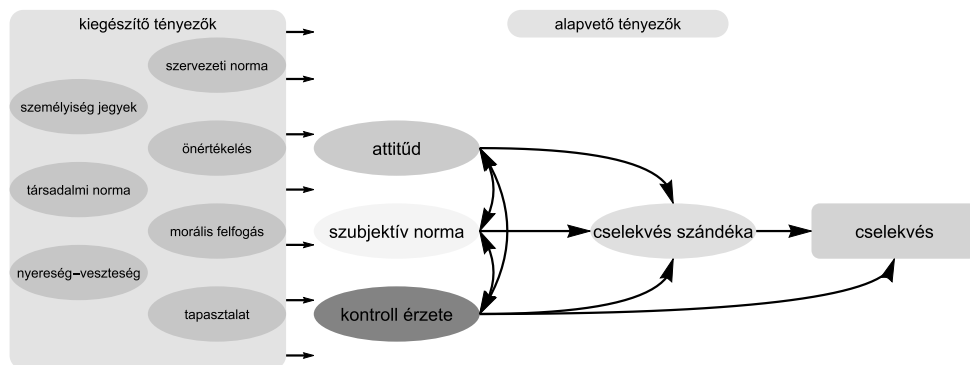
¹⁵ BEREZKEI 2009.

¹⁶ DARLEY 2004.

¹⁷ CZIBOR 2018.

¹⁸ HUNYADY–MÜNNICH 2016.

átformáljuk, átszínezzük és beépítjük személyiségünkbe, senki sem születik erkölcsösnek vagy erkölcstelennek. Ezt elfogadva kiindulási alapként van esélyünk megfelelő képzéssel, szabályozással, erkölcsi példamutatással pozitív irányban befolyásolni az egyén szilárd erkölcsiségének alakulását.

2. ábra

A SZEM-modell belső összefüggéseinek jellemzői

Forrás: HUNYADY–MÜNNICH 2016 alapján a szerző szerkesztése

A SZEM-modell (lásd 2. ábra) elméleti alapja Ajzen és Fishbein *tervezettviselkedés-modelljének* a továbbfejlesztett változata, amelynek alapelemei:

- A megjósolni kívánt viselkedés – jelen esetben a korrupciós kihívásnak való ellenállásként szereplő szilárd erkölcsiségű viselkedés – iránti *attitúd*, amely a szilárd erkölcsiségű magatartásra vonatkozó összevont értékelés *jó-rossz* dimenziója mentén történő kifejezését jelenti.
- Az egyén ezen viselkedéssel kapcsolatos *szubjektív normája*, amely egyszerre foglalja magában annak észlelését/hitét, hogy mekkora az egyén társas kapcsolatainak szereplőitől [például (munka)társak, felettesek, család, barátok stb.] eredő nyomás a korrupciós kihívásnak való ellenállás *megettételére*, illetve *meg nem tételére* vonatkozóan; valamint, hogy mennyire motivált az illető arra, hogy eleget tegyen, azaz megfeleljen ezen elvárásoknak.
- Az egyén vonatkozó *szubjektív kontrollja*, amely elsősorban arra utal, hogy az egyén miként ítéli meg a korrupciónak való ellenállási képessége feletti kontrollját, azaz miként értékeli, megvan-e minden szükséges erőforrása és eszköze (jellemzője és képessége) az adott korrupciós kihívással szembeni ellenálláshoz.
- A negyedik alapelem a fenti három tényező összességéből kialakuló *viselkedéses szándék*, amely már közvetlen előzménye a konkrét viselkedésnek.¹⁹

A SZEM-modell a *tervezett viselkedés modelljének* alaptényezőin túl – a korábban már említett számos további elméleti megközelítés integrálására törekedve – további *kiegészítő tényezőket* is tartalmaz a szilárd erkölcsiséghez hű viselkedés minél pontosabb megjósolása

¹⁹ AJZEN 2005.

érdekében. Az egyén oldaláról közelítve ezen háttértényezők között szerepelnek még az egyén *személyiségjegyei* – amelyek között egyfajta védőfaktoroként kell megemlíteni az 5 faktoros Big Five modell *lekiismeretesség* és *barátságosság* faktorait –, az egyén úgynevezett *nyereség-veszteség értékelése* – amellyel a szilárd erkölcsiségű viselkedésének következményeit értékeli –, az egyén *önértékelése*, a *morális felfogása*, valamint a korrupcióval kapcsolatos közvetlen és tágabb *tapasztalata*. Mindehhez szorosan kapcsolódik – a társas viszonyrendszerek jellemzőjeként – a vonatkozó *szervezeti és társadalmi norma* is.²⁰

A SZEM-modell számos olyan elemet tartalmaz, amely bizonyos állapota már a rendvédelmi szervekhez való *jelentkezés pillanatában* adott, így megfelelő mérőeszköz segítségével akár mérhető is. Ilyenek az egyén bizonyos jellemzői, mint a *személyisége*, a *morális felfogása*, a személyes *normái* és a vonatkozó *attitűdje* – amelyek egy része valójában folyamatosan változik, fejlődik, így mérésük, visszamérésük rendszeres időközönként indokolt –, valamint a viszonylagosan állandónak tekinthető *társadalmi norma*. Találhatunk azonban olyan tényezőket is, amelyek csak a konkrét *munkavégzés során* válnak az egyén számára érzékelhetővé, azaz a viselkedését közvetlenül vagy közvetve befolyásoló tényezővé. Ilyenek például a *szervezeti norma*, az adott személyi és tárgyi munkakörülmények között az egyén *szubjektív kontrollérzete* vagy éppen az egyén munkatevékenysége során a korrupcióval, valamint annak kezelésével kapcsolatos közvetlen és közvetett *tapasztalata*, amelyek a szervezet tudatos és egyben célzott beavatkozásával formálhatók.²¹

A SZEM-modell rendvédelem-specifikus jellemzőinek feltárása érdekében 2015-öt követően számos *további kutatást* végeztek a Belügyi Tudományos Tanács kezdeményezésére. Ezek eredményei közül megemlítendő a szilárd erkölcsiség felfogásában a tanulói/hallgatói, valamint a már dolgozó aktív állomány közötti jelentős véleménykülönbség, ami a szilárd erkölcsiséggel kapcsolatos képzés fontosságára hívja fel a figyelmet a rendvédelmi alap- és továbbképzés során.²² Érdekeséggéppen kiemelendő még a *szervezeti kultúra* vonatkozásában azon megállapítás, miszerint a korrupció szempontjából különösen veszélyeztetettnek tekinthetők azok, akik szerint a szervezetben kialakult (klíma), a szervezetben elvárt (norma) és a véleményük szerint ideálisnak tekinthető viselkedések között eltérés, diszkrépancia van, amelynek nyílt vagy rejtett megjelenése az egyén viselkedésében egyértelmű veszélyjelzésnek tekinthető.²³

A SZEM-projekt

Összefoglalva a fentieket elmondható, hogy a SZEM-modell az egyén és a szervezet oldaláról közelítve is képes támogatni – akár közvetlen gyakorlati beavatkozások javaslatával is – a korrupcióval szembeni küzdelmet. Egyrészt mind az egyénnek, mind pedig a szervezetnek segíthet megérteni és elemezni az adott korrupció szempontjából veszélyesnek, kihívást jelentőnek ítélt helyzetet. Másrészt ezen keresztül hozzájárulhat ahhoz, hogy az egyén felismerje a saját szerepét és lehetőségeit az adott helyzetben, támogassa őt abban, hogy képes legyen ellenlépéseket tenni a korrupciós kihívással szemben. A szervezet részéről

²⁰ HUNYADY–MÜNNICH 2016.

²¹ MALÉT-SZABÓ 2018.

²² MALÉT-SZABÓ 2017.

²³ HUNYADY–MALÉT-SZABÓ–MÜNNICH 2016.

pedig a felismert összefüggések elemzésén és a vezetőknek való átadásán keresztül hozzájárulhat a korrupciómegelőzési törekvések hatékonyságának növeléséhez.

Hangsúlyozandó, hogy a SZEM-modell elméletének és gyakorlati működésének a minél szélesebb körben való megismertetése már önmagában is szolgálni képes a korrupciómegelőzési tevékenységet. Azon keresztül ugyanis, hogy valaki számára érthetővé válik a korrupciót elutasító, azaz a szilárd erkölcsiséget még korrupciós kihívás esetén is megőrizni képes viselkedés jellemrajza és pszichológiai háttere, *tudatosabbá válhat maga az egyén is abban, hogy saját viselkedését miként irányítsa helyesen* egy ilyen helyzetben. Ráadásul ezen tudatosság *vezető beosztású* kolléga esetén abban is segíthet, miként ismerje fel a vezető a beosztottjai korrupciós veszélyeztetettségét, illetve, hogy miként próbálja azt mérsékelni, megszüntetni. Ezért lehet fontos szerepe a korrupciómegelőzést célzó képzésben a vonatkozó tudásanyag minél szélesebb körben biztosított és egyben minél színebben – a tanulást elősegítő többféle modalitás együttes jelenlétével – feldolgozott módon történő átadását lehetővé tevő *e-learning-képzésnek*.

Természetesen a SZEM-modell mindezen elméleti ismeretanyagon túl számos közvetlen beavatkozási pontot és lehetőséget is mutat mind egyéni, mind pedig szervezeti szinten (például szubjektív kontroll csökkentése, szervezeti norma formálása) egy adott rendvédelmi szerv korrupciós veszélyeztettségének csökkentésére. Az egyéni beavatkozási lehetőségek közül kiemelendő az attitűd, a szubjektív norma és a morális felfogás formálása, valamint a személyiségjegyek, az önértékelés és a kognitív készségek (mint a nyereség-vesztés számítás) fejlesztése, amelyek szinte mindegyikének az egyik leghatékonyabb módja a közvetlen személyes élményre, valamint az átéltek személyiségbe történő integrálására építő *tréning módszer*. Ezért lehet a korrupciómegelőzést célzó képzésnek fontos része az e-learning mellett a modell egyes tényezőire vonatkozó, azok szilárd erkölcsiség irányába mutató módosítását célzó tréningek kidolgozása is, amellyel együtt már *blended learning képzésről* beszélhetünk.

A SZEM-modellben rejlő ezen lehetőségeket igyekszik hasznosítani és egyben a gyakorlatba átültetni a már említett KÖFOP-2.2.3-VEKOP-16-2016-00001 számú *Kapacitásfejlesztés és szemléletformálás a korrupciós esetek nagyobb arányú felderítése, illetve megelőzése érdekében* című projekt, amelynek megvalósításában a Belügyminisztérium mint konzorciumi partner fő feladata a rendvédelmi szervek állománya számára egy olyan, a korrupció megelőzését célzó komplex tananyag kidolgozása, amely a vonatkozó (fogalmi, jogszabályi, szervezeti, megelőzési) ismeretek kibővítését foglalja magában a SZEM-modell elméleti megközelítésére építve. Mindennek első lépéseként 2017 első felében – a projektben külső vállalkozóként részt vevő Debreceni Egyetem Pszichológiai Tanszékének kutatócsoportjával együttműködve – elvégezték a SZEM-modell alap- és kiegészítő tényezőinek rendvédelem-specifikus paramétereit feltárni hivatott komplex *tudományos kutatást*, ezzel párhuzamosan – válaszul az ezirányú erőteljes vezetői igényre – 2017 második félévében megkezdődött a szilárd erkölcsiség mérésére alkalmas eljárás, a *SZEM-teszt* tudományos megalapozása, valamint az informatikailag is támogatott gyakorlati kidolgozása is.

A tudományos kutatás eredményei egyértelműen igazolták a SZEM-modell alap- és kiegészítő tényezői között fennálló kapcsolatokat, felrajzolva azt a bonyolult összefüggésrendszert, amely a viselkedést közvetlenül megjósolni képes viselkedéses szándékot összeköti

a háttértényezőkkel.²⁴ Érdekes eredménye volt a kutatásnak, hogy az alacsony szilárd erkölcsiséggel rendelkező személyek a külsőleg is megfigyelhető viselkedésük alapján nem egyértelműen felismerhetők. A gyanús viselkedés mellett az annak ellentétéként megjelenő tökéletesen erkölcsösnek tűnő viselkedés mögött is meghúzódhat korrupciós szándék. Éppen ezért olyan nehéz feladat az egyén szilárd erkölcsiségének mérésére alkalmas tesztrendszer kidolgozása, valamint a rendvédelmi hivatásos állomány alkalmasságvizsgálati rendszerébe történő beépítése.²⁵

A tudományos kutatás eredményeit dolgozták fel a rendvédelmi szervek teljes hivatásos állománya számára kötelező továbbképzési programként előírt *e-learning-tananyagban* is, amely a Belügyminisztérium által készített tananyagok közül az első úgynevezett *gemifikált*, a résztvevő fokozott aktivitására építő és egyben azt igénylő tananyag lett, igazodva az egyre fiatalabb állomány elvárásaihoz. Megjegyzendő, hogy – a hivatásos állomány eltérő mértékű és jellegű korrupciós veszélyeztetettségét figyelembe véve – az *e-learning-tananyag* az általános bevezető részt követően eltérő specifikus példák feldolgozására épül a különböző rendvédelmi szervek, illetve főbb szakterületek, valamint a vezetői beosztást betöltők vonatkozásában.

Míndez kiváló belépőként szolgál a szintén a projekt keretében kidolgozott *SZEM-tréningekhez*, amelyek túllépve az ismeretbővítésen a gyakorlatorientált, a szemléletformálást, valamint a kompetenciafejlesztést megcélzó technikákkal szolgálják az egyén tudatosabbá válását a korrupciós kihívást jelentő helyzetekben. A tréningek tematikájukat tekintve egységesek, de a feldolgozott problémák és példák igazodnak a célzott állomány specifikus jellegzetességeihez. Éppen ezért összesen 11 különböző, egyenként 3 napos tréningmódszertant dolgoztak ki a következő felosztás szerint:

- két, a célcsoportot tekintve teljesen *általános tréning*: egy az *egyéni*, egy pedig a *csoporthoz* tényezők fejlesztésére;
- egy specifikus tréning a tanuló, illetve *frissen bejövő állomány* számára;
- hat különböző tréning a beosztotti állomány *szakmaspecifikus célcsoportjai* számára (például *közlekedésrendészet, határrendészet*);
- valamint egy specifikus tréning a *közvetlen*, egy pedig a *középvezetői* állomány számára.

Annak érdekében, hogy a kidolgozott blended learning tananyag a lehető leghatékonyabb módon legyen képes szolgálni az állomány szilárd erkölcsiségének megtartását, illetve fokozását, a projekt részeként megvalósult az *e-learning-képzést* támogató képzési kapcsolattartók felkészítése is, valamint kiképeztek 50, a rendvédelmi szervek által delegált tréner a *SZEM-tréningek* specifikus módszertanának alkalmazására, amelyeket egyébként akkreditáltak a rendvédelmi szervek kötelező továbbképzési rendszerében is mint szabadon választható képzéseket.

²⁴ A kutatás eredményeit részletesen ismerteti majd a projekt keretében várhatóan 2019 őszén megjelenő tanulmánykötet, amely a projekt hivatalos weboldalán is elérhető lesz: <https://bmprojektek.kormany.hu/kofop-2-2-3-vekop-16-2016-00001-azonositoszamu-kapacitasfejlesztes-es-szemleletformalas-a-korrupcios-esetek-nagyobb-aranyu-felderitese-illetve-megelozese-erdekeben>

²⁵ MALÉT-SZABÓ 2016.

Záró gondolatok

A tanulmány címében feltett kérdés szinte örökérvényűnek tekinthető a biztonság megőrzése, avagy jelen esetben a korrupciómegelőzés területén. A tudomány oldaláról közelítve nem kaptunk egyértelmű választ a kérdésre, sokkal inkább egy olyan kép rajzolódt ki, amely szerint a rizikófaktorként megjelenő személyek, eszközök és helyzetek kiszűrése, valamint az állomány biztonságos működést veszélyeztető helyzetekre való felkészítése együttesen képes leginkább szolgálni a biztonságos és egyben integráns működés megőrzését. Ennek egyik kiváló példajaként tekinthető a SZEM-modell integrált szemléletére építő blended learning tananyag és tesztrendszer kidolgozása és alkalmazása a Belügyminisztérium rendvédelmi szerveinél.

Felhasznált irodalom

- AJZEN, Icek (2005): *Attitudes, Personality and Behavior*. Maidenhead, Open University Press – McGraw-Hill.
- BANDURA, Albert (1999): Moral Disengagement in the Perpetration of Inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, Special Issue on Evil and Violence, Vol. 3, No. 3. 193–209. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0303_3
- BERECZKEI Tamás (2009): *Az erény természete. Önzetlenség, együttműködés, nagylelkűség*. Budapest, Typotex Kiadó.
- CZIBOR Andrea (2018): Személyenyek a korrupció szociálpszichológiájából. In MALÉT-SZABÓ Erika szerk.: *Személyenyek a korrupció pszichológiájából*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 94–131.
- DARLEY, John M. (2005): The Cognitive and Social Psychology of the Contagious Organizational Corruption. *Brooklyn Law Review*, Vol. 70, No. 4. 1177–1194.
- HORVÁTH Ferenc (2018): A morálpszichológia alapkérdései és főbb irányzatai. In MALÉT-SZABÓ Erika szerk.: *Személyenyek a korrupció pszichológiájából*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 128–173.
- HUNYADY György – MÜNNICH Ákos (2016): A szilárd erkölcsiség elvárása a rendvédelemben: egy lehetséges pszichológiai modell. *Belügyi Szemle*, 64. évf. 6. sz. 34–68.
- HUNYADY György – MALÉT-SZABÓ Erika – MÜNNICH Ákos (2016): *A rendvédelmi szerveknél a szilárd erkölcsiséget befolyásoló tényezők feltárása, meghatározása, csoportosítása*. Elérhető: www.bm-tt.hu/assets/letolt/kutat/2016/SZEM.kultura.tanulmany.pdf (A letöltés időpontja: 2019. 07. 13.)
- KLOTZ Péter (2012): *Az integritást sértő tevékenységek*. Elérhető: <https://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/5/00/80000/Integrit%C3%A1st%20s%C3%A9rt%C5%91%20tev%C3%A9kenys%C3%A9gek.pdf> (A letöltés időpontja: 2019. 07. 15.)
- LEFCOURT, Herbert M. (1982): *Locus of Control: Current Trends in Theory and Research*. Hillsdale, Lawrence Erlbaum Associates.
- MALÉT-SZABÓ Erika – CSATÓ Péter (2015): A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korrupciós magatartások, valamint a korrupció megelőzésére tett törekvések jellegzetességei. In MALÉT-SZABÓ Erika szerk.: *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*. Budapest, Belügyminisztérium. 6–31.

- MALÉT-SZABÓ Erika (2015): A korrupció és a korrupció elleni küzdelem jellegzetességei az Európai Unió országainak rendvédelmi szerveinél. In MALÉT-SZABÓ Erika szerk.: *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*. Budapest, Belügyminisztérium. 32–44.
- MALÉT-SZABÓ Erika (2016): A szilárd erkölcsiség mérésének lehetséges helye és szerepe a rendvédelemben. *Rendvédelem*, 5. évf. 1. sz. 65–79.
- MALÉT-SZABÓ Erika (2017): A szilárd erkölcsiség fogalma a fejlesztés szemszögéből. In FINSZTER Géza – SABJANICS István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 655–664.
- MALÉT-SZABÓ Erika (2018): A szilárd erkölcsiség mérésére megalkotott SZEM-modell ismertetése és a közigazgatásban való alkalmazási lehetőségei. In MALÉT-SZABÓ Erika szerk.: *Szemelvények a korrupció pszichológiájából*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 174–210.
- MILLER, Arthur G. – MINTON, Henry L. (1969): Machiavellianism, Internal-External Control, and the Violation of Experimental Instructions. *The Psychological Record*, Vol. 19, No. 3. 369–380.
- Nemzeti Korrupcióellenes Program 2015–2018* (2015). Elérhető: www.kormany.hu/download/5/e8/50000/Nemzeti%20Korrupci%C3%B3ellenes%20Program.pdf (A letöltés időpontja: 2019. 07. 15.)
- PAULHUS, Delroy L. – WILLIAMS, Kevin M. (2002): The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Journal of Research in Personality*, Vol. 36, No. 6. 556–563. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- ROTTER, Julian B. (1966): Generalized Expectancies for Internal versus External Control of Reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, Vol. 80, No. 1. Elérhető: <https://pdfs.semanticscholar.org/161c/b7ac92d7571042bb11ebdaaa1175be8079f8.pdf> (A letöltés időpontja: 2019. 07. 13.) DOI: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0092976>
- VARJÚ Nóra – MITYÓK Csaba (2018): Szemelvények a korrupció személyiséglélektanából. In MALÉT-SZABÓ Erika szerk.: *Szemelvények a korrupció pszichológiájából*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 36–93.
- VARRÓ-HORVÁTH Diána – SZENTIVÁNYI-MAKÓ Hajnalka (2018): Szemelvények a korrupció fejlődéslélektanából. In MALÉT-SZABÓ Erika szerk.: *Szemelvények a korrupció pszichológiájából*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 15–35.

Bálint Krisztián¹ – Kapás Mónika²

Lehetséges modern biztonságtechnikai megoldások a vajdasági szabadkai általános iskolákban

Bevezetés

Napjainkban az iskolabiztonság kulcsfontosságú tényező. Elég csak kitekinteni külföldre, hiszen a nyugati sajtó számos olyan esetről számolt már be, amikor a tanulók, illetve az ott dolgozók testi épsége veszélybe került.

Ebből kifolyólag a kutatás célja, hogy megvizsgálja azt, hogy a szabadkai általános iskolák milyen biztonságtechnikai megoldásokat alkalmaznak a mindennapok során a tanulók biztonságának megóvása érdekében. A kutatás további célja, hogy javaslatot tegyen olyan modern biztonságtechnikai megoldások alkalmazására, amelyek által növelni lehetne a már meglévő iskolabiztonsági szintet. Problémafelvetésként merül fel, hogy a szabadkai általános iskolák igencsak csekély költségvetéssel gazdálkodnak, ebből kifolyólag a biztonságtechnikai eszközeik naprakészen tartása komoly problémát jelent számukra.

Az első hipotézis beigazolódott, miszerint az iskolák többségében jól működő biztonsági kamerarendszerek vannak telepítve. A kutatás feltárta, hogy a kamerák működtetése, illetve a felvételek visszajátszása az informatikatanárok feladata, hiszen iskolarendőr, illetve biztonsági személyzet nincsen.

A második hipotézis viszont nem igazolódott be, miszerint minden általános iskola riasztórendszerrel lenne ellátva, hiszen ez csak az iskolák egyharmadában működik. Erre azért lenne nagy szükség, mivel köztudott, hogy az oktatási intézmények a nap melyik szakában működnek, így a betöréses lopás esélye az esti, illetve a munkaszüneti napokon megnövekedhet. A mai modern iskolák technikai oktatási segédeszközökkel jól felszereltek, ezek beszerzése komoly pénzüsszegekbe kerül, így azok megóvása szükségszerű.

A harmadik hipotézis beigazolódott, miszerint a szabadkai általános iskolák különböző mechanikai védelmi megoldásokat használnak. Mindegyik intézményben zárhatók a kültéri ajtók és ablakok, azok mechanizmusa működőképes. A tantermek ajtajait zárni szokták a tanárok a küsszünetekben, miután a tanulók elhelyezték ott a tanfelszereléseiket. A szabadkai iskolákra jellemző, hogy minden egyes tanóra más tanteremben zajlik, mivel a tantermeket úgy alakították ki, hogy azok az adott tantárgy speciális tulajdonságainak a legjobban megfeleljenek.

---

¹ Bálint Krisztián PhD-hallgató, Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola.

² Kapás Mónika doktorjelölt, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Biztonsági fejlesztési irányvonalként megfogalmazható a beléptető rendszerek kiépítésének lehetősége, hiszen ez egyik iskolában sincs. Ezenfelül az elektronikai védelem területén javaslatként fogalmazódik meg egy olyan kamerarendszer létrehozása, amely fejlett videoanalitikai megoldásokat alkalmazna a mindennapok során. Ezenfelül ajánlatos lenne a riasztórendszer kiépítésén is elgondolkodni. A mechanikai védelem területén javaslatként fogalmazódik meg a bejárati ajtók megerősítése, ami hozzáadott merevítőket tartalmazhatna, ezzel is csökkentve a bejutás esélyét illetéktelenek számára.

Iskolabiztonság

Iskolai védelemmel szükségszerű foglalkozni. A régi, több évtizedes bevett megoldások nem biztos, hogy napjainkban is megfelelő biztonságot tudnak nyújtani. 10 évvel ezelőtt biztonsági kamerarendszer egyetlen általános iskolában sem működött. Ezek a megoldások az informatika gyors térnyerésével kezdtek elterjedni, az árak is folyamatosan csökken az újabbnál újabb technológiák megjelenése által. Az utóbbi pár évben már igen komoly eszközöket is vásárolhatnak az iskolák elfogadható áron. A szabadkai általános iskolákra jellemző a szűkös anyagi költségvetés ellenére a kutatásban részt vett iskolák többségében kiépítettek különböző biztonsági kamerarendszereket.

Az elektronikai védelemhez tartozik még a riasztórendszer, amelyről nagy általánosságban kijelenthető, hogy az oktatási intézmények széleskörűen alkalmazzák. Ezekre azért van nagy szükség, mivel a mechanikai védelmet ajánlatos elektronikai védelemmel kibővíteni, így növelve a hatékonyságot. Elektronikai jelzőberendezések között nagy a választék. Több típusú riasztórendszer különböztethető meg. A drót nélküli megoldások nagyobb szerelési szabadságot biztosítanak, ebből kifolyólag azonban valamelyest drágábbak is. Leginkább az épület konstrukciója határozza meg, hogy melyik megoldást alkalmazzák. A szabadkai iskolák vezetékes riasztórendszereket alkalmaznak.

A legrégebb óta a mechanikai védelmet alkalmazzák az oktatási intézmények. Több évtizeddel ezelőtt is voltak zárok az iskolai ajtókon, valamint az ablakokat feltételezhetően be lehetett csukni, illetve zárni. Egyes esetekben akár még rácsokat is szerelhetek az ablakokra. Az oktatási intézményt kerítés vette körül, ezzel is jelezve a birtokviszonyt. Napjainkban azonban a mechanikai védelmi megoldások jelentősen továbbfejlődtek. A szükséges rácsok helyett biztonsági üvegfüliákat lehet alkalmazni, a bejárati ajtók zárszerkezete komplexebb lett, így az illetéktelenek nehezebben juthatnak be.

A *biztonságtudomány* nem régi keletű fogalom. A biztonság iránti igény – akár a biztonsággal kapcsolatos problémák – az emberi gondolkodással egyidős. A megismerés a kisebbtől a nagyobb felé, vagyis a kevésbé ismerttől a bonyolultabb megismerése felé halad. Ismernünk kell azonban a biztonság tervezésére vonatkozó két legfontosabb törvényt: teljes biztonságra törekedni kötelező, azt megvalósítani azonban nem lehet, s minden biztonsági tevékenység eltérő hatékonyságú.³

De mi is a biztonság valójában? Miért is fontos ezzel foglalkozni? Fontos megjegyezni, hogy a biztonság csak valami veszélyeztető tényezővel együtt értelmezhető. A biztonság és a veszély olyan kategóriapáros, mint a világosság és a sötétség, a hideg és a meleg. Van valaki

³ LASZ 2011.

vagy valami. A *valakinek* van léte, egészsége, a *valaminek* van rendeltetésszerű működése, ha ezeket semmi sem veszélyezteti, akkor értelmezhetetlen a biztonság. Abban a pillanatban, ha megjelenik egy aprócska veszélyeztető tényező, már értelmét nyeri a *biztonság* kifejezés. Minél nagyobb mérvű vagy több a létet vagy a rendeltetésszerű működést veszélyeztető tényező, annál kisebb, annál alacsonyabb szintű a biztonság. A biztonság nagyon leegyszerűsítve egy veszélymentes állapot.⁴

Napjainkban az *iskolabiztonság* kialakítása egyre összetettebb feladattá kezd válni. A megfelelő szintű iskolabiztonság napjaink egyik legfontosabb témája, hiszen az elmúlt évtizedben egyre nagyobb médiafigyelmet kapott az iskolai biztonság megsértése, ami erősítette a közvélemény aggodalmát.⁵ Hatékony oktatás és tanulás csak biztonságos iskolai környezetben történhet. Minden közösség ilyen környezetet szeretne a gyermekeinek. Az iskolai biztonság magában foglalja az összes tanulási környezetet, beleértve a tanulókat, tantermeket, pedagógusokat, szülőket és az egész közösséget.⁶

Az agresszív tanulói viselkedés az oktatási intézmény falain belül ugyanúgy komoly problémát tud jelenteni, mint egy illetéktelen személy, aki az oktatási órák után próbál bejutni az intézménybe lopási szándékkal. A megfelelő óvintézkedések nagymértékben csökkenteni tudják a lehetséges veszélyeket. Megfelelő pedagógiai módszerekkel nagy hatékonyságot lehet elérni. Ilyen megoldások által hatékonyan lehet redukálni

- az iskolai agressziót,
- a különböző normaszegéseket,
- a lopások számát
- és az iskolakerülést.

Az objektumvédelemben használatos megoldások – az elektronikai és a mechanikai védelmi – az oktatási intézmények falain belül is alkalmazhatók. Fontos azonban kijelenteni, hogy ezek nem válthatják fel a hagyományos pedagógiai módszereket, hanem kiegészíthetik azokat, így létrehozva egy hatékonyabb és komplexebb védelmet.

A szabadkai általános iskolákban alkalmazott biztonságtechnikai megoldások

Hatékony beltéri védelmet lehet kialakítani a *biztonsági kamerák* telepítésével, amelyek segítségével figyelemmel lehet kísérni az iskolai agresszív viselkedést. A modern biztonsági kamerák nemcsak a verbális és nem verbális agressziót képesek kiszűrni, hanem a lopást is. A beltéri kamerák elhelyezésénél azonban figyelni kell arra, hogy a tanulók személyiségi jogai ne sérüljenek, főleg ha azokat a tantermekben helyezik el.⁷ A biztonsági kamerarendszerek használata által az iskolai normaszegés (mint például az agresszív viselkedés) könnyen nyomon követhető és visszakereshető az elmentett felvételek adatbázisában. A felvételek analizálása által bizonyítani lehet a tanulók rendbontásait, amelyek bizonyítékkul szolgálhatnak egyes esetekben.⁸

⁴ BEREK 2014.

⁵ LINDLE 2008.

⁶ XABA 2006.

⁷ BÁLINT 2017.

⁸ BÁLINT 2018.

A kutatásban részt vett iskolákban a tantermekben nincsenek elhelyezve beltéri kamerák, helyette inkább a folyosókon, lépcsőházakban telepítették azokat. A szabadkai iskolákra jellemző, hogy a tanulók óráról órára *vándorolnak*. Ez azt jelenti, hogy minden egyes tanórát más tanteremben hallgatnak, mivel ezeket a termeket úgy alakították ki, hogy az adott tárgy specifikusságainak a leginkább megfeleljenek. A diákok a tanfelszereléseiket általában a tanterem előtti padokon, a folyosókon szokták hagyni, ameddig várják a tanáraikat. Ebből kifolyólag a kamerarendszerek kiépítése előtt számos lopás történt, amelyet utólag bizonyítani igencsak összetett feladat volt. A kutatás azonban feltárta, hogy a tanulók lehetőség szerint leginkább a kamerák látószögébe helyezik el a tanfelszereléseiket, így nagyobb biztonságot teremtve. Sőt! Miután a kutatás rávilágított arra, hogy a legoptimálisabb megoldás az lenne, ha a tanulók a felszereléseiket a zárható tantermekben helyeznék el, amíg várják a tanáraikat, az iskolák változtatásokat eszközöltek a biztonság növelése érdekében.

Empirikus kutatás

A vizsgálati mintában 4 határon túli, vajdasági általános iskola (Ivan Goran Kovačić, Miloš Crnjanski, Kizur Ištvan, Đuro Salaj) 54 tanára vett részt. A kutatás során a kapott eredményeket SPSS-programmal elemeztük ki.

Első hipotézis: feltételezhető, hogy az iskolák többségében jól működő biztonsági rendszerek vannak

A biztonsági kamerarendszerek használata által az iskolai normaszegés (mint például az agresszív viselkedés) könnyen nyomon követhető és visszakereshető az elmentett felvételek adatbázisában.

Arra a kérdésre, hogy meglátásaik szerint az iskolai agresszió csökkenthető lenne-e kamerarendszerek telepítése által, a pedagógusok többsége az iskoláktól függetlenül (χ^2 -próba $p:0,053$) igennel felelt. Ezt az 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat

Ön szerint szükség van biztonsági kamerarendszerre az iskolákban? (n=54)

Iskolák	Igen	Nem
Ivan Goran Kovačić	73%	27%
Miloš Crnjanski	82%	18%
Kizur Ištvan	80%	20%
Đuro Salaj	76%	24%

Forrás: a szerzők szerkesztése

A második kérdés arra irányult, hogy megvizsgálja azt, hogy a tanárok hogyan vélekednek a biztonsági kamerarendszerről, amennyiben azok szerepe a lopás preventálása. Az iskolában dolgozó pedagógusok többsége az iskoláktól függetlenül (χ^2 -próba $p:0,056$) úgy látja, hogy

a biztonsági kamerarendszereknek visszatartó erejük van a lopások elkerülése területén. Ezt részletesen a 2. táblázat szemlélteti.

2. táblázat

Ön szerint a biztonsági kamerarendszernek visszatartó ereje van a lopásokat illetően? (n=54)

Iskolák	Igen	Nem
Ivan Goran Kovačić	67%	33%
Miloš Crjnanski	71%	29%
Kizur Ištvan	59%	41%
Đuro Salaj	65%	35%

Forrás: a szerzők szerkesztése

Sajnálatos módon kisebb tanulói lopások továbbra is előfordulnak. Ilyen esetben a biztonsági felvételek szerepe megnő. Mivel az iskolában kiskorú tanulók tartózkodnak, az oktatási intézmények kötelesek a szerb jogszabályoknak megfelelően tárolni, rögzíteni, illetve törölni az adatokat.

A tanítók többsége az iskoláktól függetlenül (χ^2 -próba p:0,061) úgy látja, hogy a biztonsági felvételek analizálása, visszanezése által a tanulói lopások nagy valószínűséggel felderíthetők. Ezt a 3. táblázat mutatja be.

3. táblázat

Ön szerint a biztonsági felvételek visszajátszása által a tanulói lopások felderíthetők? (n=54)

Iskolák	Igen	Nem
Ivan Goran Kovačić	59%	41%
Miloš Crjnanski	56%	44%
Kizur Ištvan	62%	38%
Đuro Salaj	63%	37%

Forrás: a szerzők szerkesztése

A kutatásban részt vett tanárok többsége az iskoláktól függetlenül (χ^2 -próba p:0,068) úgy vélekedik, hogy a *saját iskolájukban* a biztonsági kamerarendszerek jól működnek. Ezt a 4. táblázat prezentálja.

4. táblázat

Ön szerint az iskolában, ahol dolgozik, jól működő kamerarendszer van telepítve? (n=54)

Iskolák	Igen	Nem
Ivan Goran Kovačić	81%	19%
Miloš Crjnanski	75%	25%
Kizur Ištvan	82%	18%
Đuro Salaj	79%	21%

Forrás: a szerzők szerkesztése

Összegezve, a pedagógusok a szöveges válaszaikban megjegyezték, hogy a kamerarendszerek bevezetése által csökkent

- a lopások száma,
- az igazolatlan hiányzások száma, illetve
- a verekedések száma.

Kijelenthető, hogy az első hipotézis beigazolódtott, miszerint a kutatásban részt vett iskolák többségében jól működő kamerarendszer van.

Második hipotézis: feltételezhető, hogy az iskolák többségében működik a riasztórendszer

A kutatás során a szemrevételezés alkalmával kiderült, hogy a kutatásban részt vett iskolák közül mindössze egyben, az Ivan Goran Kovačić általános iskolában telepítettek ez ideig riasztórendszert. Ez alapján kijelenthető, hogy a második hipotézis nem igazolódtott be.

Ennek ellenére feltártuk a pedagógusok iskolai riasztórendszerrel kapcsolatos állásfoglalását. A pedagógusok arra a kérdésre, hogy a meglátásaik szerint szükséges-e riasztórendszer az iskolákban, a pedagógusok többsége az iskoláktól függetlenül (χ^2 -próba $p:0,074$) igennel felelt. Ezt az 5. táblázat demonstrálja.

5. táblázat

Ön szerint szükség van riasztórendszerre az iskolákban? (n=54)

Iskolák	Igen	Nem
Ivan Goran Kovačić	94%	6%
Miloš Crjnanski	95%	5%
Kizur Ištvan	91%	9%
Đuro Salaj	97%	3%

Forrás: a szerzők szerkesztése

Mint látható, ebben a kérdésben igencsak egységes a pedagógusok vélekedése. A szöveges válaszaikban megjegyezték, hogy az oktatási intézményekben számos olyan eszköz van, amelyet meg kell védeni, mint például

- projektorok,
- interaktív táblák,
- számítógépek,
- tabletek.

A digitalizáció korában ezen eszközök elvesztése igen komoly gondot tudna okozni az oktatási intézmények napi szintű működésében. Azok az iskolák, akik nem fejlesztenek kellőképpen, nem vezetnek be modern technikai oktatási megoldásokat, könnyen hátrányba kerülhetnek. Fontos azonban megjegyezni, hogy ezen eszközök megvédése is ugyanolyan jelentős, mint a megvásárlásuk iránti törekvés.

Harmadik hipotézis: Feltételezhető, hogy a szabadkai általános iskolák használnak különböző védelmi megoldásokat

- A kutatásban részt vett iskolák közül mindegyikben zárhatók a kültéri ajtók és ablakok, azok mechanizmusa működőképes.
- A tantermek ajtajait rendszeresen zárni szokták a tanárok még a kisszünetekben is, miután a tanulók elhelyezték ott a tanfelszereléseiket.

A szabadkai általános iskolában dolgozó tanárok arra a kérdésre, hogy az álláspontjuk alapján szükség van-e mechanikai védelemre, a többségük az iskoláktól függetlenül (χ^2 -próba $p:0,068$) igennel felelt. Ezt a 6. táblázat illusztrálja.

6. táblázat

Ön szerint szükség van mechanikai védelemre? (n=54)

Iskolák	Igen	Nem
Ivan Goran Kovačić	94%	6%
Miloš Crjnanski	95%	5%
Kizur Ištvan	91%	9%
Đuro Salaj	97%	3%

Forrás: a szerzők szerkesztése

A harmadik hipotézis beigazolódott, a szabadkai általános iskolák használnak különböző mechanikai védelmi megoldásokat.

Lehetséges fejlesztési irányvonalak

Beléptetőrendszer kiépítése

Biztonsági fejlesztési irányvonalként megfogalmazható a beléptetőrendszerek kiépítésének lehetősége, hiszen ez egyetlen iskolában sincs. A beléptetőrendszer által hatékonyabban lehetne szabályozni a beléptetést. Ez alatt értendő az idegen, nem oda való személyek azonnali kiszűrése. A nyugati média egyre gyakrabban számol be olyan atrocitásokról, amelyek a külföldi iskolákban történnek. A beléptetést jelenleg leggyakrabban a takarító személyzet végzi a szabadkai iskolákban, hiszen iskolarendőrség a kutatásban részt vett iskolák egyikében sincs. A biztonság fokozása érdekében az oktatási intézmények nagyobb bejárati kapuit zárni szokták az oktatás ideje alatt, így ha valaki be szeretne jutni, akkor mindenképpen jelentkeznie kell a portán. A tanári bejáratok nincsenek zárva, mivel azokat az oktatási idő alatt gyakrabban használják a pedagógusok, hiszen a tanárok jellemzően jönnek-mennek a tárgyaik megtartása előtt, illetve után.

Kamerarendszer továbbfejlesztése

Az elektronikai védelem területén javaslatként fogalmazódott meg egy olyan kamerarendszer létrehozása, amely fejlett videoanalitikai megoldásokat alkalmazna a mindennapok során.

Fontos, hogy a videomegfigyelő-rendszer tervezését a felhasználó/megrendelő által megfogalmazott elvárások alapján kell végrehajtani, azonban az is lényeges, hogy a megrendelő is rendelkezzen a rendszer minimális szintű ismeretével, így elkerülve a túlzott elvárásokat. Tudnunk kell, hogy milyen körülmények között (nappal-éjjel, kül- vagy beltéren) tervezett a használata, van-e igény a kapott kép rögzítésére vagy a felvétel távoli elérésének lehetőségére, a megbízó vagy biztonsági szolgálat fogja üzemeltetni.⁹ A szabadkai iskolákra jellemző, hogy a kamerarendszerek működtetése az informatikát oktató tanárookra hárul, mivel az oktatási intézmények szerény költségvetésből gazdálkodnak, így külön biztonsági személyzet foglalkoztatására nincsen lehetőség.

A mai modern kamerarendszerek azonban már olyan, mesterséges intelligencián alapuló megoldásokat is alkalmaznak, amelyek megkönnyítik a felhasználó dolgát. Fejlett videomenedzsment-szoftverek a következő lehetőségeket támogatják:

- Arcfelismerés: beléptető rendszer hiányában akár a biztonsági kamerák is végezhethének személyazonosítást, jelen esetben a tanulók azonosítását. A mai modern kamerarendszerek támogatják ezt a funkciót. Illetéktelen személy észlelése esetén a kamera képes a riasztás elvégzésére is.
- Hőtérkép: egy ilyen tulajdonságokkal rendelkező kamerát az oktatási intézményekben is sikeresen lehetne alkalmazni. Az informatikai termekben, a szerverszobában különösen előnyös egy ilyen tulajdonságokkal rendelkező eszköz; ezenfelül az éjszakai órákban is hasznos tudna lenni.
- Füst- és tűzérzékelés: tűzvédelmi feladatokra napjainkban a biztonsági kamerák is használhatók, nem csak az úgynevezett *hagyományos* tűzjelzők. A gyakorlatban ez úgy működik, hogy a kamera fejlett hőmérsékleteltérés-riasztás funkcióval rendelkezik. Ha az egyes pixelek hőmérséklete meghaladja az előre beállított küszöböt, akkor automatikusan riasztást ad.

Az iskolai mechanikai védelem újragondolása

A mechanikai védelem területén javaslatként fogalmazódik meg a bejárati ajtók megerősítése, amely hozzáadott merevítőket tartalmazhatna, ezzel is csökkentve az illetéktelenek bejutásának esélyét. Továbbá a zárszerkezet cseréje is ajánlatos lenne, hiszen jelenleg régi, elavult zárszerkezeteket használnak az oktatási intézmények. Az ablakok megerősítése, illetve cseréje is ajánlatos lenne, hiszen a jelenleg használt fa ablakszerkezetek előregedtek, egyes esetekben már nehezen is zárhatók.

⁹ HORVÁTH 2013.

Összegzés

A kutatás feltárta, hogy a szabadkai általános iskolában dolgozó tanárok nyitottak az iskolai biztonsági megoldások iránt. A biztonsági kamerarendszer meglétét fontosnak tartják, hiszen a meglátásaik szerint nemcsak az iskolai agresszió csökkenthető általa, hanem a tanulói lopások száma is. A pedagógusok úgy látják, hogy a kamerarendszerek visszatartó erővel bírnak, hiszen a diákok jól tudják, hogy az elmentett felvételek bármikor visszakereshetők, így az egyes csínytevések könnyen nyomon követhetők, azok bizonyítása egyszerűbbé válik.

Sajnálatos módon a kutatásban részt vett iskolák egyikében működik csak riasztórendszer, azonban a többségi vélemény az, hogy az oktatási intézményekben igenis szükség van riasztórendszerre. Ez fontos, mivel a 21. században olyan modern és drága technikai eszközök is megtalálhatók az iskolákban, amelyeket védeni kell az illetéktelenektől.

A kutatás harmadik szakasza a mechanikai védelemi eszközök feltárására irányult. A kutatás megállapította, hogy mindegyik iskola alkalmaz különböző mechanikai védelmi megoldásokat.

Felhasznált irodalom

- BÁLINT Krisztián (2017): *Vajdasági általános iskolai tanulók véleménye az iskolabiztonsági megoldásokról*. Budapest, VII. Trefort Ágoston Szakképzés- és Felsőoktatás-pedagógiai Konferencia.
- BÁLINT Krisztián (2018): *Vajdasági általános iskolai tanulók véleménye az iskolabiztonsági megoldásokról*. Budapest, VIII. Trefort Ágoston Szakképzés- és Felsőoktatás-pedagógiai Konferencia.
- BEREK Lajos (2014): *Biztonságtechnika*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- HORVÁTH József (2013): A zárláncú videó megfigyelő rendszerek jövője. *Hadmérnök*, 8. évf. 1. sz. 15–22.
- LASZ György (2011): A biztonságtechnika alapjainak megjelenése az objektumvédelem gyakorlatában. *Hadmérnök*, 6. évf. 3. sz. 31–37.
- LINDLE, Jane Clark (2008): *School Safety: Real or Imagined Fear? Educational Policy*, Vol. 22, No. 1. 28–44. DOI: <https://doi.org/10.1177%2F0895904807311295>
- XABA, Mgadla (2006): An Investigation Into the Basic Safety and Security Status of Schools' Physical Environments. *South African Journal of Education*, Vol. 26, No. 4. 565–580.

*Krauzer Ernő*¹

Korszerű, gyakorlatorientált rendőrképzés

*„Mondd el és elfelejtem; mutasd meg és megjegyzem;
engedd, hogy csináljam és megértem.”*

Konfuciusz (i. e. 551–479.)

Bevezetés

A rendőrök képzése 1945 tavaszától 1992 őszéig az ország különböző helyszínein, objektumaiban, eltérő időintervallumban (1–4 hetes, 5 hónapos, 1 éves) és folyamatosan bővülő általános és szakmai ismerettartalommal valósult meg. A nagy áttörést a 1992-es év hozta meg, amikor a *rendőr* államilag elismert szakma lett, elindult Budapesten az első kétéves, érettségire épülő, iskolai rendszerű, nappali tagozatos szakközépiskolai rendőrképzés. 1993-ban a rendőri szakképesítés bekerült az Országos Képzési Jegyzékbe, és még abban az évben, augusztusban megalakult a Budapesti Rendőr Szakközépiskola.² Ezt követően 1993-ban megalakult a Miskolci Rendőr Szakközépiskola, majd a későbbiekben a szegedi és a csopaki szakközépiskola. A képzések eleinte elméleti jellegűek voltak, majd fokozatosan kerültek az oktatásba a különböző gyakorlati ismeretek. A rendőr-szakközépiskolák megalakulásával, a nappali, iskolai rendszerű képzés bevezetésével, illetve az oktatás idejének 2 évben történő meghatározásával széles körű lehetőség nyílt a rendőrszakma elsajátításához szükséges elméleti és gyakorlati ismeretekhez kapcsolódó tantárgystruktúra és óraszám elosztására, valamint az iskolai képzéshez szervesen kapcsolódó szakmai gyakorlat rendszerének kialakítására. A hagyományos szakközépiskolai képzésekhez hasonlóan, annak logikáját követve alakították ki az egyes tantárgyakat, amelyeket alapvetően egymás mellett, párhuzamosan oktattak. Ez alól kivételt jelentettek azok a tantárgyak, amelyek feltételeztek olyan előzetes ismereteket, amelyeket már a rendőr-szakközépiskolában sajátítottak el a tanulók. Csírájában már megjelent a tantárgyak egymásra épülése, de szorosabb összefüggés, nagyobb kohézió ekkor még nem alakult ki. 1993–1995 között a rendőrképzésben megfogalmazódott a gyakorlatorientáltságra törekvés, ami alapján kísérleteket tettek arra, hogy több tantárgy ismereteit – amelyek között szoros összefüggés volt – egy tantárgy keretén belül oktassák. Ezt nevezhetjük az úttörő korszaknak, az elsődleges útkeresésnek.

¹ Krauzer Ernő r. ezredes, rendőrségi főtanácsos, főosztályvezető, Belügyminisztérium, Rendészeti Vezető-kiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztály. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Doktori Iskola, doktorandusz.

² A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény.

Az igazi nagy áttörést, változást az 1996–1997-es évek hozták meg, amikor feladatul kaptam a Budapesti Rendőr Szakközépiskola tanáraként, hogy egy új didaktikai módszert, tantárgyat dolgozzak ki, amely a gyakorlatorientált képzést erősíti, és amelyet *intézkedéstaktikának* neveztünk el. A rendőri vezetőktől gyakran és jogosan halljuk azt az elvárást a tanintézetekkel szemben, hogy olyan tanulókat bocsássanak ki, akik fel vannak készítve a gyakorlati munkára, könnyen és gyorsan illeszkednek be a szolgálati helyeken az őket fogadó közösségekbe. Meggyőződésem, hogy az intézkedéstaktika tantárgy oktatásánál alkalmazott oktatásmódszertan kiterjeszhető, alkalmazható a rendőrképzés szinte valamennyi ismeretének átadásában. Szakítva az eddigi gyakorlattal, az oktatás megreformálásával paradigmaváltás következne be, amely új és azonnal hasznosítható értékeket eredményezne a rendőrképzésben.³

Jelen tanulmányban az intézkedéstaktika tantárgy kialakításának mozzanatait és működését kívánom bemutatni, amelynek alapjait a Budapesti Rendőr Szakközépiskolában fektettük le és működtettük 1996 és 2004 között, majd ezen időszakot követően a korszerű technikai feltételrendszer kialakítása mellett az Adyligeti Rendészeti Szakközépiskolában 2007 és 2012 között továbbfejlesztettük a vonatkozó struktúráját.

Előzmények

A Budapesti Rendőr Szakközépiskolában a szakközépiskolai képzés bevezetésével több kísérlet történt arra, hogy az oktatás minél inkább gyakorlatorientált legyen. Ennek egyik törekvése az volt, hogy a *közrendvédelmi ismeretek* tantárgyon belül komplex ismeretek oktatása valósuljon meg. Ez azt jelentette, hogy a közrendvédelmi ismeretek tanóra keretében a *közrendvédelmi elméleti ismeretek*, a *lőkiképzési gyakorlati ismeretek* és a *rendőri önvédelmi ismeretek* ötvöztetésével olyan gyakorlati foglalkozásokat tartottak, ahol e három tantárgy ismereteit kellett a tanulóknak alkalmazniuk a feladatok megoldása során. Az ilyen típusú foglalkozásokat általában 4–6 tanóra keretében rendezték meg. Ennek az volt az oka, hogy 1 tanórában, 45 percben – különösen a 30 fős osztálylétszámokra tekintettel – nem lehetett felkészülni, a gyakorlati foglalkozásokat megtartani, azokat kiértékelni, majd minden szükséges kelléket – gyakorló és szemléltető eszközt – a helyére tenni.⁴

Az így oktatott ismeretek tapasztalatai rávilágítottak arra, hogy sokkal komplexebben, átfogóbban, az egyes tantárgyak egymásra épültségének figyelembevételével, megfelelő felkészültséggel rendelkező tanárokkal, oktatókkal a valóságot maximálisan szimuláló körülmények biztosításával lehessen kialakítani az új, gyakorlatorientált tantárgyat.

Így jutottunk el 1997 őszéhez, amikor felépítettem, kialakítottam az intézkedéstaktika tantárgyat, annak teljes oktatásigazgatási hátterét – szakmai tantárgyprogramját, tanmenetét, óravázlatait, szituációs feladatgyűjteményét, a rendőri intézkedések gyakorlati végrehajtásának módszertani útmutatóját. Az ismeretanyagot 2008-ban a 18/2008. (OT 10.) ORFK utasítás melléklete adta közre a teljes rendőri állomány részére. Megtalálható volt benne például szituációs tanterem, bank, magánlakás, fogda, ügyelet, kocsmá, hajléktalan szálló, valamint az iskolaigazgató biztosította hozzá a humán feltételeket. Létrejött továbbá

³ KRAUZER 2018.

⁴ KRAUZER 2012.

az *intézkedéstaktikai csoport*, amelyből a későbbiek során *intézkedés-módszertani szakcsoport* lett. Ez egy egyéves folyamat eredményeként alakult ki, először a közrendvédelmi ismeretek tantárgyban három tárgykör tekintetében, majd 1998 őszétől önálló tantárgyként *intézkedéstaktika* elnevezéssel.⁵

Meg kell említenem, hogy számomra rendkívül nagy megtiszteltetés volt egy ilyen korszakalkotó munkában részt venni, annak alapjait a saját elképzelésem szerint lerakni, kiépíteni, kipróbálni, kialakítani és nem utolsósorban működtetni.⁶

Az intézkedéstaktika elnevezése

Fontosnak tartom tisztázni, illetve definiálni, hogy mit értünk az intézkedéstaktika fogalmán. Napjainkban is számos oktatási intézményben, különböző képzési formáknál – tanfolyami, szaktanfolyami, iskolai rendszerű középfokú, felsőfokú stb. képzéseknél – alkalmazták, használják ezt a kifejezést, amely megítélésem szerint helytálló lehet. Véleményem szerint az intézkedéstaktika minden olyan képzési formában megjelenhet, ahol több tantárgy elméleti és gyakorlati ismereteit oktatják. Ez azt jelenti, hogy nemcsak a rendőrképzésben, kiképzésben, hanem például a büntetés-végrehajtás, vám- és pénzügyőr, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem vagy akár a fegyveres biztonsági őrség, személy- és vagyonőrök, egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek stb. képzésében is alkalmazható az intézkedéstaktika megnevezés. Vagyis ez egy általános fogalmat takar, amely arra utal, hogy intézkedések, kényszerítő eszközök alkalmazásának gyakorlása valósul meg.⁷

Az intézkedéstaktika tartalma szerint az adott képzésben betöltött szerepe alapján különül el. A rendészeti szakgimnáziumokban a tiszthelyettesekre vonatkozó repertoárnak megfelelő teljes palettát oktatják, amit tekinthetünk alapnak is, míg egy tanfolyami, szaktanfolyami képzésnél szűkebb, speciális ismereteket gyakorolnak, ráépülve az alapokra. Például a körzeti megbízottak felkészítésénél már nem kell a tantárgy alapjait oktatni, hanem csak a szaktanfolyam ráépülő specialitásait (fogadóóra megtartása, lakossági bejelentések kivizsgálása, ügyiratok feldolgozása, a helyi közösségek konfliktuskezelésében közreműködés stb.).

Az intézkedéstaktika nemcsak a *közrendvédelmi* területre korlátozódik, hanem beszélhetünk *közlekedési* és *bűnügyi* intézkedéstaktikáról is. A közlekedési nyilvánvalóan szoros összefüggésben van a közrendvédelmivel, az alapok azonosak. A bűnügyi intézkedéstaktika alatt speciálisan a bűnügyi szakterületre, munkára vonatkozó ismeretek oktatását értjük. Ilyen például a kihallgatás, a felismerésre bemutatás és a házkutatás gyakoroltatása, elemzése. Fontos hangsúlyoznom, hogy nem az egyes nyomozati cselekmények megtanítása a cél, mert azt megtanulják a tanulók a *nyomozási ismeretek* szaktanórákon, hanem a szituációkba, folyamatokba ültetett bűnügyi ismeretek ilyen módon történő komplex tanítása.

⁵ Ennek az időszaknak egyik jellemzője volt, hogy mindenre nem volt pénzügyi forrás, finanszírozási háttér, ezért számos dolgot magunknak, tanároknak kellett megcsinálnunk, és itt most nem a tantárgy oktatásigazgatási, módszertani kérdéseire gondolok, hanem például a szituációs utcában az útburkolati jelzések felfestésére, a szituációs helyiségek bútorzattal való berendezésére, kialakítására, a különböző eszközök biztosítására stb.

⁶ LADA 2009.

⁷ KRAUZER 2008a.

A Budapesti Rendészeti Szakközépiskolában – 1999. augusztus 31-ig Budapesti Rendőr Szakközépiskola, majd 1999. szeptember 1-jétől Budapesti Rendészeti Szakközépiskola megnevezéssel működött 2004. augusztus 31-ei megszüntetéséig; a lényegi különbség az volt, hogy rendőr-szakközépiskolaként csak rendőröket, rendészetiként viszont már határrendészeket is képzett, kibocsátott – az intézkedésmódszertani szakcsoportomban a közrendvédelmi mellett megjelent a bűnügyi intézkedéstaktika is. Az Adyligeti Rendészeti Szakközépiskolában 2007-től továbbfejlesztettük a bűnügyi intézkedéstaktika szakterületét, ennek során szituációs helyiségeket alakítottunk ki – kihallgatószoza, úgynevezett detektív-tükörrel felszerelt felismerésre bemutató helyiség, magánlakás, kocsmá, bank stb. –, amelyeket kamerarendszerrel szereltünk fel, és a tanteremben nyomon lehetett követni az egyes eljárási cselekmények – tanulók által történő – végrehajtását.

Az intézkedéstaktika filozófiája

Amikor az intézkedéstaktika tantárgy kialakítására felkérést kaptam – ez így sokkal jobban hangzik, olyan nyugati demokráciákhoz közelítő kifejezés, mint a valóság, amely a rendőrségi hierarchiából adódóan utasítást jelentett, de mivel azonosulni tudtam a feladattal, nagy megtiszteltetésnek tartottam –, óriási elszántsággal, hittel, akarattal, időt, energiát nem sajnálva vettem bele magam az alkotó munkába.⁸

Az intézkedéstaktika tantárgy kialakításánál maximálisan arra helyeztem a hangsúlyt, hogy tökéletesen szimulálja, visszaadja, megtestesítse a valóságot. A tantárgy legfontosabb üzenete a mai napig is az, hogy semmit sem helyettesítünk mással, nem találunk ki, nem képzelünk bele.

A tantárgy kialakításával szemben az alábbiakban ismertetett követelmények fogalmazódtak meg, amelyeket alappilléreknek tekintettem:

- Az első és egyik legfontosabb, hogy a tanulók az intézkedéstaktika foglalkozásokon szolgálati öltözetben és felszerelésben hajtják végre a feladatokat, folytatják le az intézkedéseket. Ez azért fontos, mert a *rendőri önvédelmi ismeretek* tanórákon testnevelési öltözetben, tatamin sajátítják el az önvédelmi fogásokat, csukló- és karfeszítéseket, elvezető fogásokat, ütéseket, rúgásokat, illetve tanulják meg a kényeszerítő eszközök – bilincs, rendőrbot stb. – használatát, alkalmazását. Ez így is van rendjén, mert az alapokat ideális körülmények között kell megtanulni, illetve készség szintjére emelni. Azonban az életben a rendőr nem tréningruhában, nyugodt környezetben, puha talajon, ideális körülmények között fog intézkedni. Ebből adódóan az előzőekben foglalt ismereteket, önvédelmi fogásokat úgy kell elsajátítaniuk, hogy azokat szolgálati öltözetben és változó körülmények között is magabiztosan és eredményesen alkalmazni tudják.⁹
- A második fontos szempont, hogy a körülmények, eszközök is valóságűek legyenek. Vagyis ha egy magánlakásban, kocsmában, közterületen, postán, közértben, plázában stb. kell intézkedni, akkor az adott helyszín, helyiség ezeket tükrözze vissza, ezekkel a paraméterekkel rendelkezzen, a szükséges kellékeket tartalmazza. Ugyanez

⁸ KRAUZER 2008a.

⁹ 2/2013. (I. 30.) BM rendelet és 25/2013. (VIII. 30.) BM utasítás alapján a rendészeti továbbképzés.

vonatkozik az eszközökre is. Ha azt akarom gyakoroltatni, hogy valakinél egy közbiztonságra különösen veszélyes eszköz van, olyan kés, amelynek szúróhosszúsága meghaladja a 8 centimétert, akkor azt a személyt, akivel szemben a tanulónak intézkednie kell, ilyen eszközzel látom el. Azt szoktam mondani a különböző módszertani felkészítéseken, hogy engem az sem zavar, ha a tanuló egy ilyen szituációban véletlenül megvágja a kezét és kicsit vérzik, mert így biztosan egy életre megtanulja a veszélyhelyzetet megfelelően kezelni. Véleményem szerint az oktatás egyik legfontosabb feladata, hogy a tanulót nemcsak a hatályos jogszabályokra és a közjogi szervezetszabályozó eszközökre (utasítások, intézkedések, parancsok stb.) épülő ismeretekre készítse fel, hanem többek között egyes eszközök megismerésére, illetve különböző szituációkra, élethelyzetekre, körülményekre megfelelő reagálásra, valamint a konfliktusok kezelésére, megnyugtató megoldására.¹⁰

- A harmadik fontos szempont a kommunikáció. A szituációkban a tanulóknak – mint az életben, a szolgálat ellátása során – lehetőségük van híradástechnikai eszköz (rádió, telefon stb.) útján kommunikálni, jelenteni, segítséget kérni az ügyeletről, amelynek szerepét a foglalkozást vezető tanár tölti be. Természetesen itt is hangsúlyozni kell, hogy a rádióforgalmazással kapcsolatos ismereteket a tanulóknak a *szolgálati ismeretek* tanórákon kell elsajátítaniuk, az intézkedéstaktika tanórákon pedig alkalmazni kell tudniuk. Az ügyeletes szerepét betöltő tanár – függetlenül attól, hogy látja a szituációt – kizárólag azokra reagál, amelyek a kommunikációban elhangzanak. Tehát ha a tanuló egy igazoltatás során annál a kérdésnél, hogy elfogatóparancs hatálya alatt áll-e az intézkedés alá vont személy, vagy sem, elnézi, és más születési dátumot diktál be, akkor a tanár arra fog reagálni, és közli, hogy a lekérdezett személy nem szerepel a nyilvántartásban. Ugyanakkor a szituáció elemzése és értékelése során, annak visszanevezését követően rá fog világítani arra, hogy a tanuló tévesen diktálta le az adatokat, mert egyébként a szituáció úgy volt beállítva, hogy a személy ellen körözést adtak ki. Egy ilyen helyzet az életben úgy valósulna meg, hogy a rendőr rossz adatot diktál be, majd a személy megy a maga útjára, és soha nem fog kiderülni a tévedés, legalábbis kicsi a valószínűsége. Az oktatás során viszont egyből fel lehet hívni a figyelmet a körültekintés fontosságára.¹¹
- A negyedik fontos szempont a cselekvési kényszer. A tanulóknak már a legegyszerűbb szituációk gyakoroltatásánál – mint például a szolgálati fellépés módja, felvilágosításadás, felvilágosítás kérése, segítségnyújtás – hozzá kell szokniuk, hogy a megkezdett intézkedést önállóan be kell fejezniük. Nem várhatnak arra, hogy majd a foglalkozást vezető tanár kiségi őket, megoldja helyettük a feladatot. Az életben, a szolgálatellátás során sem lesz ez másképpen, nekik kell megoldani a különböző szituációkat. Ez alól kivételt jelent, ha a tanulók által foganatosított intézkedés az egészséget, testi épséget vagy a vagyónbiztonságot veszélyeztetné. Ekkor a foglalkozást vezető tanár megszakítja a szituációt, illetve akkor elképzelhető a beavatkozása még, ha annyira leblokkol a tanuló, hogy nem tudja folytatni a feladatot, nem tudja a megoldást, és percekig – hangsúlyozom, percekig, hogy érezze a súlyát – áll a szituáció.

¹⁰ KRAUZER 2008a.

¹¹ A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet.

Összefoglalva megállapítható, hogy az intézkedéstaktika szakterületének feladata és egyben küldetése, hogy olyan ismeretekkel, jártasságokkal, készségekkel ruházza fel a tanulókat, amelyek segítségével alkalmassá válnak a szolgálati feladatok szakszerű és jogszerű ellátására, ezzel is megkönnyítve a különböző szolgálati helyekre történő beilleszkedésüket és integrálódásukat.

Az intézkedéstaktika felépítése

Az intézkedéstaktika tantárgy oktatásának módszertani megközelítése igen összetett és érdekes képet mutat. A hagyományos tantárgyaknál – az összes többi tantárgy esetében – jól meghatározható a tanóra típusa és az alkalmazott didaktikai módszer, amelyet az általános szakirodalmak pontosan körvonalaznak. Ez alatt értem, hogy az adott tanóra új ismereteket feldolgozó, ismereteket alkalmazó, ismereteket rendszerező vagy ismereteket ellenőrző típusú, illetve azon belül az alkalmazott módszer előadás, magyarázat, elbeszélés, tanulói kiselőadás, megbeszélés, vita, szemléltetés, projektmódszer,¹² illetve írásbeli, szóbeli, gyakorlati stb. számonkérés, vizsga.

Az intézkedéstaktika esetében a tanóra típusa vonatkozásában elsősorban azt gondolhatnánk, hogy kizárólag ismeretek alkalmazása történik, mert az egyes ismereteket a tanulók a többi tanórán sajátítják el. Azonban ez nem így van, mert az egyes ismeretek különböző szituációkban történő megjelenítése szintén új ismeretek átadását fogja eredményezni. Itt is megjelennek az új ismereteket feldolgozó, ismereteket alkalmazó, ismereteket rendszerező és ellenőrző órátípusok, csak másképpen.¹³

Analizáló-szintetizáló (lásd 1. melléklet) módszerként szoktam elmagyarázni a különbséget és egymásra épültséget a hagyományos tantárgyak és az intézkedéstaktika tantárgy relációja vonatkozásában.¹⁴

- Az *analizáló módszer* alatt azt értjük, amikor az egyes tantárgyakat párhuzamosan, egymás mellett oktatják, nincs közöttük szoros összefüggés, és nem épülnek egymásra. (Például közrendvédelmi ismeretek, közlekedési ismeretek, szabálysértési ismeretek, jogi ismeretek, szolgálati ismeretek, csapatszolgálati ismeretek, lökiképzési ismeretek, rendőri önvédelmi ismeretek, informatikai ismeretek, társadalom- és kommunikációs ismeretek.) Természetesen itt is lehetnek bizonyos összefüggések, átfedések, akár csekély mértékben egymásra épültség is, de nem ez a fő jellemzőjük.
- A *szintetizáló módszer* azt jelenti, hogy az egyes hagyományos tantárgyak ismereteit ötvözzük, illetve az egyszerűtől a bonyolulton át az összetettig különböző életszerű, valóság-hű szituációkba helyezzük. Az analizáló oktatás ismereteire szigorú sorrendben és tudatosan épül rá az intézkedéstaktika. Pontosán definiálható azoknak az ismereteknek a köre és időbelisége, amelyek megtöltik az intézkedéstaktika tantárgyat a szükséges tartalommal. Egy egyszerű példával szemléltetve ez azt jelenti, hogy akkor lehet a tanulókkal gyakoroltatni a szolgálati fellépés módját,

¹² LADA 2009.

¹³ KRAUZER 2008c.

¹⁴ A rendőri intézkedések gyakorlati végrehajtásának alapvető taktikáiról szóló 18/2008. (OT 10.) ORFK utasítás.

vagyis azt, hogy hogyan kell egy rendőri intézkedést megkezdeni, ha azt már a közrendvédelmi ismeretek tanórán megtanulták. A foglalkozás ezen része az ismereteket alkalmazó, az a része pedig, hogy hogyan kell elhelyezkedni, hogyan kell a biztonságot kialakítani, mire kell figyelni stb., az egyes taktikai elemek pedig új ismereteket alkalmazó. Miért? A közrendvédelmi órán a jogi szabályozást tanulják meg a tanulók, vagyis azt, hogy *mit* lehet intézkedni; míg az intézkedéstaktikai foglalkozásokon azt, *hogyan* kell intézkedni – a napszaknak megfelelő köszönés, a polgár nemének, életkorának megfelelő megszólítás stb., azaz a végrehajtás módjait, taktikáit, technikáit.¹⁵

Az intézkedéstaktikai foglalkozásokon jártasságok kialakítása és készségek fejlesztése történik. A *jártasságok kialakítása* az egyes szituációk megoldásához nyújt segítséget, hogy a történeteknek megfelelő helyes intézkedést válassza, illetve hajtsa végre a rendőr. A *készségek fejlesztése* pedig az egyes tevékenységek – minden körülmények közötti, magabiztos – automatikus végrehajtását jelenti. Ha a rendőr elfog egy szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt, aki nem akarja magát alávetni az intézkedésnek, úgy kell megbilincselnie, hogy az automatikus legyen, nem szabad rajta gondolkodnia, mert bilincselés közben számos más dologra is figyelnie kell.

A szakirodalom a készségfejlesztésnek háromféle változatát különbözteti meg. Nánási Miklós az *analizáló-szintetizáló*, a *globális* és a *blokk-sémás* módszert különbözteti meg,¹⁶ míg Nagy Sándor az *analizáló-szintetizáló* és *globális* mellett a *transzferális* módszert ismerteti.¹⁷ Az intézkedéstaktikai foglalkozásokon alkalmazott didaktikai módszerek, amelyek alkalmaztam, a Nánási Miklós által megfogalmazottakhoz áll közelebb.

Az *analizáló-szintetizáló módszer* alkalmas arra, hogy egy intézkedést külön-külön mozzanatokra bontva oktassuk, majd az egyes cselekvéseket összefűzve gyakoroltassuk, az egész intézkedést folyamatában. Ezt a módszert az oktatás első két félévében lehet alkalmazni, mert ezzel olyan alapokat tudunk lerakni, megszilárdítani, amelyekre a későbbiek során rá tudjuk építeni a bonyolultabb, összetettebb komplex intézkedések gyakorlati végrehajtását. Ilyenek lehetnek a segítségnyújtás, az igazoltatás, a ruházat, a csomag és a jármű átvizsgálása, a biztonság kialakítása, elhelyezkedések, események, személyek, tárgyak, állatok megközelítése stb.

A *blokk-sémás módszer* alkalmas arra, hogy a meglévő alapokat felhasználva, több ismeretet összevonva kisebb, önálló egységeket oktassunk. Ezt nevezhetjük *egyblokkos* modellnek. Ilyenek lehetnek a szabálysértés elkövetésén tetten ért személlyel szemben alkalmazott figyelmeztetés, helyszíni bírság kiszabása, illetve feljelentéssel záruló intézkedések gyakoroltatása stb. A másik lehetőség a *több-blokkos* modell, amikor az egyes blokkokat vonjuk össze. Ez állhat kettő vagy több blokkból is. Ilyen lehet például, amikor az intézkedés végrehajtásához kényszerítő eszközt kell alkalmazni. Ebben az esetben külön blokk az intézkedés, külön blokk a kényszerítő eszköz gyakoroltatása, majd komplexen a két blokk folyamatában.

¹⁵ A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet.

¹⁶ NÁNÁSI 1977.

¹⁷ NAGY 1993.

Például egy köztéri tolvajjal szembeni intézkedés vonatkozásában:

- abban az esetben, ha együttműködő és van nála személyazonosításra alkalmas okmány, a feladatot egy blokkban oktatjuk;
- ha nincs nála, és emiatt elő kell állítani, akkor az előállítás gyakoroltatása miatt kettő blokkban;
- ha ellenszegül az intézkedés alá vont személy, és kényszerítő eszközt kell vele szemben alkalmazni, akkor három blokkban (lásd 2. melléklet);
- ehhez még hozzájön a rendőri intézkedés végén az írásos tevékenység, amely a negyedik blokk lesz.

Ezt a módszert második és harmadik félévben lehet alkalmazni. A módszerek nagyban függenek attól, hogy az oktatott csoport milyen felkészültséggel, képességekkel, motivációval, akarattal rendelkezik, mennyire homogén a társaság. Ez a probléma az elméleti ismeretek oktatásánál kevésbé kerül előtérbe, ami véleményem szerint probléma, mivel kellő elméleti alapok nélkül nem lenne szabad továbblépni és hiányos alapokra ráépíteni a gyakorlati képzést.

A *globális módszert* az oktatás utolsó – negyedik – félévében célszerű alkalmazni, amikor a komplex intézkedéseket gyakoroltatjuk változó körülmények között. Ennél a módszernél megfigyelhetjük a tanulók problémamegoldó képességeit és kreatív gondolkodásra való törekvéseiket is. Azt is el kell mondani, visszacsatolva a blokkos módszerrel megfogalmazottakhoz, hogy nem minden csoportnál jutunk el eddig a szakaszig. Erre a problémára azoknál a csoportoknál, ahol nehezebben lehet haladni, megoldást nyújthatna, ha több tanóra állna rendelkezésre. Itt elgondolkodtató a tanintézetek szabad felhasználású tanórákkal való rugalmas gazdálkodása. Nem véletlenül használtam a szabad kifejezést, mert jelenleg központilag, az ilyen és ehhez hasonló sajátosságok, eltérések figyelemmel kísérése nélkül kell tervezni az órákat. A globális módszer alkalmazásakor nagyon sok és érdekes visszacsatolást kapunk a tanulókról.

Sok osztálynál alkalmazott az a módszer, amely során egy 30 fős osztályt felosztunk 5 részre, csoportra, és minden csoportnak meghatározzuk, hogy milyen intézkedést kell bemutatnia az osztály többi tanulója részére. Például az egyik kapta az elővezetés végrehajtását, a másik a rablás elkövetésén tetten ért személlyel, a harmadik a bolti tolvajjal, a negyedik a garázdaságot elkövető személlyel, az ötödik a kóros elmeállapotú személlyel szembeni intézkedés lefolytatását. Ennél a módszernél a tanulóknak nemcsak a meglévő ismereteikre volt szükségük, hanem a kreativitásukra és a csapatmunkában történő közreműködésükre is. Hiszen el kellett osztani a szerepeket, eldönteni, hogy az elkövető vagy elkövetők hogyan valósítják meg a jogsértést és milyen szinten (szabálysértés, bűncselekmény a kettős alakzatúak esetében), szükség lesz-e kényszerítő eszköz alkalmazására, vagy sem stb. Nagyon sok és hasznos tapasztalatot szereztem a tanulók megoldásaiból, amelyből merítve tudtam továbblépni mind az oktatói állomány felkészítése, mind a tanuló állomány kiképzése terén.¹⁸

¹⁸ 2012. évi CXX. törvény és a 68/2012. (XII. 14.) BM rendelet alapján egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek továbbképzése.

Az intézkedéstaktika megjelenése a vizsgáztatásban

Az intézkedéstaktika szükségességét és térhódítását bizonyítja, hogy a kétéves nappali képzés szakmai vizsgáinak szerves részévé vált. Az elmúlt két évtizedben sokat változott a vizsgáztatás tantárgyi felépítése és tartalma, de mára a gyakorlati vizsga egy része az intézkedéstaktikai foglalkozások mintájára adaptálódott. A szakmai vizsga három fő részből tevődik össze – központi írásbeli, gyakorlati és szóbeli vizsgarészekből –, azon belül pedig vizsgatevékenységekből. Így a gyakorlati vizsgán megjelenik a közrendvédelmi, közlekedési és határrendészeti gyakorlati feladatok, intézkedések végrehajtása. A különbséget az jelenti, hogy az intézkedésekkel érintett személyek szerepét a tanári állomány játssza el. Itt is egy tanár vezeti a vizsgát, aki egyben az ügyeletes szerepét is betölti, végzi a rádióforgalmazást. Azok a tanárok, akik éppen nem szerepelnek, előkészítik a következő feladathoz szükséges eszközöket, kellékeket. A tanulók tételt húznak, és annak megfelelően, annak instrukciói alapján hajtanak végre rendőri intézkedéseket, majd a végén elkészítik a szükséges írásos tevékenységet jelentés, feljelentés stb. formájában. A szakmai igényesség és minőségbiztosítás jegyében különös gondot fordítanak arra, hogy az egyes szerepeket megfelelő felkészültségű szaktanár lássa el (például idegen nyelvi szituációkat a nyelvtanárok).

A vizsgát, az egyes intézkedések, feladatok végrehajtását nem a szaktanár értékeli, hanem a vizsgabizottság. Ez azért fontos, mert a vizsgabizottság a tanintézettől független, általában a rendőri szervek magas vezető beosztású hivatásos állományú tagjai közül jelölik ki. Így a tanulók a leendő elöljáróik előtt adnak számot az elsajátított ismeretekről, képességeikről, hozzáállásukról, elhivatottságukról. A rendőri vezetők szeretik ezt a vizsgatípust, mert képet kapnak arról, hogy a hozzájuk kerülő fiatal, pályakezdő rendőrök milyen felkészültséggel rendelkeznek.¹⁹

Az intézkedéstaktika oktatásánál alkalmazott oktatásmódszertan kiszélesítése

A moduláris képzést Magyarországon 2006-ban vezették be, a rendőrképzésben a kompetenciaalapú moduláris szakképzést pedig 2008-ban, amikor a teljes szakképesítés megszerzése mellett megjelent a kormányőr és az objektumőr részszerkesztése. Azonban véleményem szerint a tényleges moduláris képzés nem valósult meg, mert az egyes modulokat nem tartalmuk, hanem az óraszámuk, méretük alapján határozták meg; virtuális moduláris képzést vezettek be.²⁰

A kutatásom célja a rendőri szolgálati feladatok ellátásához szükséges ismeretek átadásának korszerűsítése és modernizálása, a hagyományos (poroszos), úgynevezett analízáló rendszerű iskolamodell felváltó, tantárgyak helyett komplex ismereteket oktató, szintetizáló oktatás bemutatása; az intézkedéstaktikai foglalkozásoknál alkalmazott és bevált gyakorlatorientált, innovatív didaktikai módszerek szélesítése, különösen az oktatott

¹⁹ A belügyminiszter ágazatába tartozó szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint egyes, szakmai és vizsgakövetelmények kiadásáról szóló miniszteri rendeletek hatályon kívül helyezéséről szóló 20/2013. (V. 28.) BM rendelet.

²⁰ Az állam által elismert szakképesítések szakmai követelménymoduljairól szóló 217/2012. (VIII. 9.) Korm. rendelet.

ismeretek átadásának, elsajátításának, bevésésének terén; az intézkedéstaktikai oktatásban alkalmazott módszertan kiterjesztése a rendőrképzés valamennyi ismeretének átadásához.

A kutatási eredmények megalapozhatják és igazolhatják a felvázolt hipotéziseket, amelyek által bebizonyosodik, hogy a kutatásom eredményei hasznosulhatnak egyrészt az oktatói állomány felkészítése terén, másrészt a rendőrképzésben részt vevőket olyan ismeretekkel, jártasságokkal és készségekkel ruházza fel, amelyek jelentősen segítik a szolgálati feladatok ellátását, az ahhoz való alkalmazkodást, illetve a rendőri szervekhez történő gyors és zökkenőmentes beilleszkedést. Cél továbbá a valódi moduláris képzés, illetve az ismeretek tényleges egymásra épültségének megvalósítása. Ehhez szükség van:

- teljes szemléletváltásra a rendőrképzésben;
- innovatív didaktikai módszerek bevezetésére;
- új értékelési módszer bevezetésére (3. melléklet);
- személyi és tárgyi feltételek biztosítására (4–11. mellékletek);
- a teljes tantárgy- és óraelosztás átstrukturálására;
- az elsajátítandó ismeretek felülvizsgálatára (mire van szükség a közterületen szolgálatot teljesítő egyenruhás állomány szempontjából);
- a szolgálat, a szolgálati feladatok, a rendőri intézkedések modulokba történő besorolására;
- a modulok egymáshoz és egymásra illesztésére;
- a modulok közötti kohézió megteremtésére;
- az oktatók, tanárok, kiképzők stb. felkészítésére; valamint
- az oktatásigazgatási dokumentumok átalakítására.

A kutatásom során olyan tudományos módszereket kívánok alkalmazni, amelyek – a megfogalmazott hipotézisek mentén – alátámasztják a rendőrképzés megreformálásának szükségességét, illetve bizonyítást nyer az intézkedéstaktika oktatásánál alkalmazott oktatás-módszertan bevezetésének időszerűsége. A módszertan bevezetésével valódi moduláris képzés valósulhat meg, amelynek alapját a gyakorlatorientáltság fogja jellemezni.

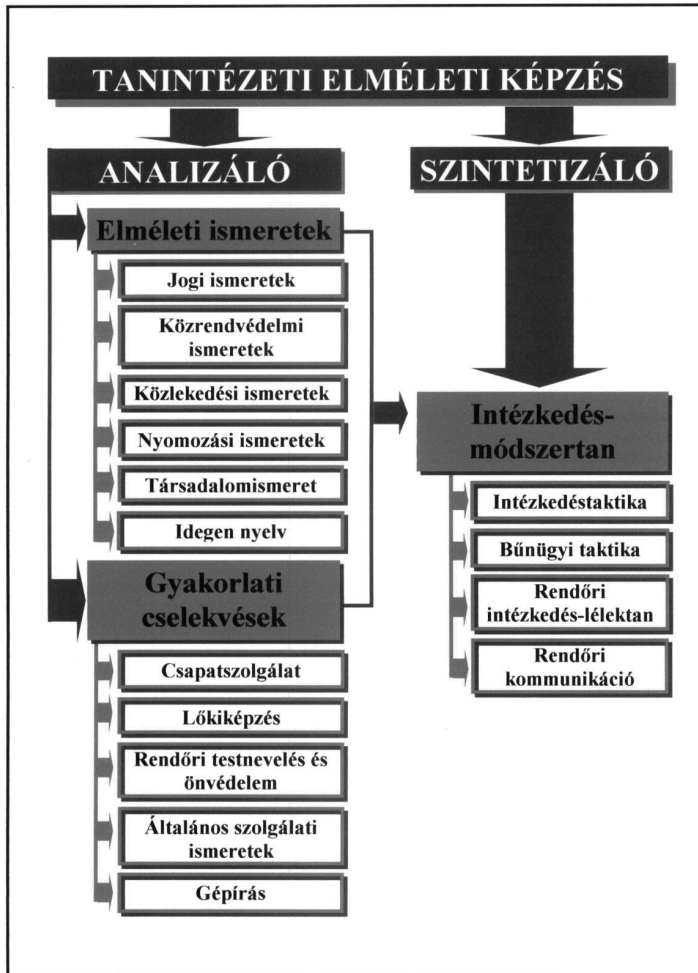
Felhasznált irodalom

- KRAUZER Ernő (2008a): A rendőri intézkedés gyakorlati végrehajtását befolyásoló tényezők, szempontok, feltételek. In ORFK: *A rendőri intézkedések gyakorlati végrehajtásának alapvető taktikái. – Melléklet az ORFK 18/2008. utasításhoz.* Budapest, ORFK. 10–19.
- KRAUZER Ernő (2008b): A szolgálati, illetve kényszerítő eszközökre, felszerelésekre vonatkozó szabályok. In ORFK: *A rendőri intézkedések gyakorlati végrehajtásának alapvető taktikái – Melléklet az ORFK 18/2008. utasításhoz.* Budapest, ORFK. 19–23.
- KRAUZER Ernő (2008c): A rendőri intézkedések alapvető taktikái. In ORFK: *A rendőri intézkedések gyakorlati végrehajtásának alapvető taktikái – Melléklet az ORFK 18/2008. utasításhoz.* Budapest, ORFK. 24–47.
- KRAUZER Ernő (2008d): Nyilvános helyen végrehajtott rendőri intézkedések alapvető taktikái. In ORFK: *A rendőri intézkedések gyakorlati végrehajtásának alapvető taktikái – Melléklet az ORFK 18/2008. utasításhoz.* Budapest, ORFK. 51–54.

- KRAUZER Ernő (2012): *Intézkedéstaktika személy- és vagyonőrök, valamint fegyveres biztonsági őrök részére*. Budapest, PRO-SEC Kft.
- KRAUZER Ernő (2018): *Az intézkedéstaktika magatartástudományi háttere*. Szakdolgozat kézirat. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar.
- LADA László (2009): *Oktatási módszerek*. Elérhető: <http://ofi.hu/tudastar/problemak-kerdesek/oktasi-modszerek> (A letöltés időpontja: 2019. 02. 05.)
- NAGY Sándor (1993): *Az oktatás folyamata és módszerei*. Budapest, Volos Bt.
- NÁNÁSI Miklós (1977): *Pedagógia*. Budapest, Tankönyvkiadó.

Mellékletek²¹

1. melléklet

Analizáló-szintetizáló módszer

²¹ A mellékletek a szerző által készített forrásanyagok.

2. melléklet

Az intézkedés alá vont személy magatartása

AZ INTÉZKEDÉS ALÁ VONT SZEMÉLY MAGATARTÁSA

1. SZINT - fehér

- *A rendőri intézkedésnek aláveti magát*
- *A rendőr utasításait végrehajtja*
- *Együttműködő*

2. SZINT - citromsárga

- *A rendőri intézkedésnek aláveti, vagy részben veti alá magát*
- *A rendőr utasításait végrehajtja, vagy részben hajtja végre*
- *Passzív ellenszegülést tanúsít*

3. SZINT - narancssárga

- *A rendőri intézkedésnek részben veti alá magát, vagy nem veti alá magát*
- *A rendőr utasításait részben hajtja végre, vagy nem hajtja végre*
- *Aktív ellenszegülést tanúsít*

4. SZINT - vörös

- *A rendőri intézkedésnek részben veti alá magát, vagy nem veti alá magát*
- *A rendőr utasításait részben hajtja végre, vagy nem hajtja végre*
- *A rendőrt megtámadja*

3. melléklet

Az intézkedési készséget értékelő lap

Értékelőlap Intézkedési Készségről

A RENDŐRI INTÉZKEDÉS ANALIZÁLÁSA AZ ALÁBBI KÖVETELMÉNYEK ALAPJÁN

Dátum:	Intézkedési helyzet:	Intézkedő rendőr:	Értékelő:																				
ELEMENK	OBJEKTÍV OLDAL	SZUBJEKTÍV OLDAL	EREDMÉNY																				
	JOGSZERŰSÉG A történeti tényállásnak megfelelő intézkedés: ♦ intézkedési kötelezettség és szükségesség felismerése jogszabály és egyéb esetekben ♦ objektívítás és arányosság elvének érvényesítése Különbség tekintetű: ♦ a személyi szabadság korlátozására ♦ a kényszerítő eszköz kiválasztására ♦ az erőszak minimalizálására	SAKSZERŰSÉG Szolgálati/felelős módja Kommunikáció, pszichológia Intézkedés biztonsága Ruházat, csomag, jármű átvizsgálása Kényszerítő eszköz alkalmazása, használat Írásos tevékenység	ATTITŰD Az azonosulás megvalósulása: ♦ humanitás ♦ hozzáállás ♦ magatartás																				
ALLANDÓ	50	<table border="1"> <tr><td>5</td><td>5</td><td>10</td><td>10</td><td>10</td></tr> <tr><td>5</td><td>10</td><td>10</td><td>10</td><td>10</td></tr> <tr><td>5</td><td>10</td><td>15</td><td>15</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td>10</td><td>30</td><td></td><td></td></tr> </table>	5	5	10	10	10	5	10	10	10	10	5	10	15	15		5	10	30			MAXIMÁLISAN ELÉRHETŐ: 100
5	5	10	10	10																			
5	10	10	10	10																			
5	10	15	15																				
5	10	30																					
ESETLEGESEN			ELÉRT																				

Készítette: Krauzer Ernő
Szerkesztette: Horváth Beatrix

IK

Egy intézkedésből az aktuális IK állapítható meg.
Általános IK megállapításához minimum 5 mérés (intézkedés végrehajtása) szükséges.

Intézkedés előtti:	Intézkedés utáni:	Különbség:
--------------------	-------------------	------------

IK minősítése	Pontszám
KIVÁLÓ (5)	91–100
JÓ (4)	81–90
MEGFELELŐ (3)	71–80
GYENGE (2)	61–70
ALKALMATLAN (1)	0–60

PULZUS MÉRÉSE (FIZIOLÓGIAI TULAJDONSÁG)

4. melléklet

Speciális tanterem

5. melléklet

Szituációs utca és helyiségek

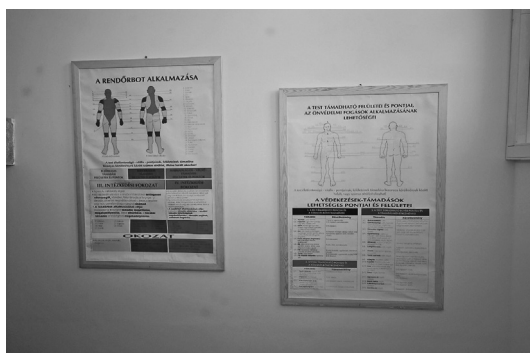

6. melléklet

Szolgálati felszerelés és eszközök

7. melléklet

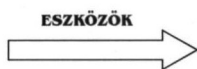
Egyéb eszközök, kellékek, preparált igazolványok

*Védőfelszerelések (Red Man)***RED MAN
VÉDŐFELSZERELÉS**

TELJES

VÉDŐFELSZERELÉS

RÉSZLEGES
VÉDŐFELSZERELÉS

ESZKÖZÖK

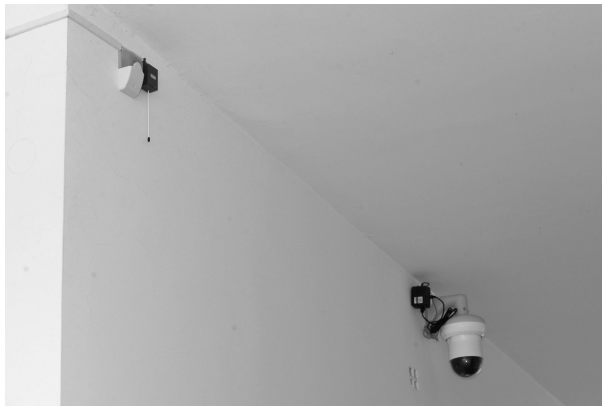
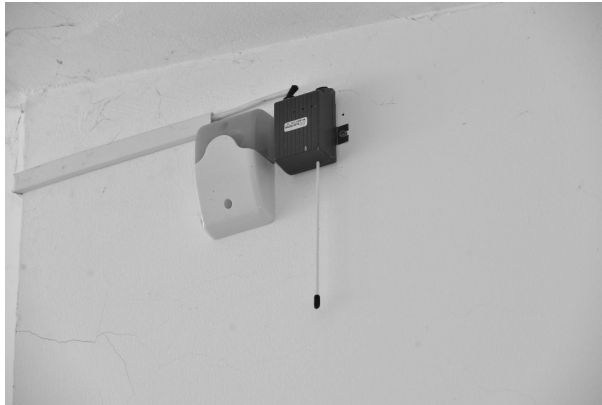
9. melléklet

Közbiztonságra különösen veszélyes eszközök

10. melléklet

Kamerarendszer

11. melléklet*Jelzőrendszer*

Rompos Éva¹ – Molnár Katalin²

Innovatív módszertani lehetőség az igazságügyi (vegyész) szakértők képzésében³

Bevezetés

Szerzőpárosunk találkozása a Rendészettudományi Doktori Iskolában szükségszerű volt. Az elsős doktoranduszok 2017-es tavaszi házi konferenciájukon prezentációt tartottak kutatásuk aktuális állapotáról. Szereplésüket videón rögzítettük, majd az *Előadói készségek* című kurzuson csoportosan elemeztük. Mindezt abból a célból, hogy ez irányú készségeik aktuális színvonaláról adekvát képet és kellő mennyiségű és minőségű visszajelzést kapjanak, ami azután hozzájárul saját önreflexiójuk és készségeik fejlesztéséhez. Egyikünk mint hallgató, másikunk mint a tanulási folyamatot irányító tréner volt érintett.

Egy év múlva, 2018 tavaszán a tanár-diák viszonyból partnerség lett. A hallgató felkereste oktatóját, lenne-e kedve közösen gondolkodni azon, hátha az igazságügyi szakértők (ő is akként dolgozik) kommunikációs készségeinek fejlesztéséhez új megoldásokat lehetne találni, hiszen egyre nagyobb szükség volna ezen a téren is előrelépniük. A szakértő és a képző szemüvegén keresztül a kérdésnek szükségszerűen más aspektusai látszanak. Izgalmas kihívásnak tűnik, hogy a kettőt vajon közelebb lehet-e hozni egymáshoz.

A közös tanulás után két alkalommal is dolgoztunk együtt, ezekről szó lesz itt is. Munka közben sok ötletünk támadt, amelyek a szóbeli konzultációk után már papírra kíváncsoztak. Első apropóként egy tudományos konferencia e-poszter-szekciója, majd az ott elhangzó rövidke prezentáció publikálásának lehetőségeként e tanulmány megírása merült fel. Közös inspirációnk eredményét remélhetőleg mások is érdekesnek találják. Mert amiről írunk, az egyelőre inkább csak gondolatkísérlet, de ahhoz, hogy vitatkozni lehessen róla, a nyilvánosság elé kell tárnunk. Ebben az írásban erre vállalkozunk.

---

¹ Rompos Éva kinevezett, kábítószer-vizsgálatokkal foglalkozó igazságügyi vegyész szakértő, szakértőjelöltek mentora, regionális kábítószer-vizsgáló laboratóriumok konzulense; doktorandusz, Nemzeti Közszerzésügyi Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

² Dr. Molnár Katalin PhD, docens, Nemzeti Közszerzésügyi Egyetem Rendészettudományi Kar Magatartás-tudományi és Módszertani Tanszék.

³ A tanulmány *A biztonság sokszínű arca (Innováció – tudomány – információbiztonság – közszolgálat)* című nemzetközi tudományos szakmai konferencia e-poszter-szekciójában elhangzott előadás bővített, szerkesztett változata.

Merre tart a szakértés?

Napjainkban, amikor a média tele van a legkülönbözőbb témában nyilatkozó – sokszor önjelölt – szakértőkkel, indokolt, hogy fókuszba helyezzük és értékeljük a szakértés intézményesített formáját: az igazságszolgáltatás munkáját segítő és lehetővé tevő, a hatósági eljárásokban a különleges szakértelmet igénylő tény vagy egyéb körülmény megállapítását végző, vagy annak megítélését elősegítő igazságügyi szakértők munkáját. Ez a tevékenység törvényi⁴ szinten szabályozott, és az előírt feltételek teljesítése esetén a névjegyzékre való felvétel után, meghatározott szakterületen végezhető. A szakértést, a szakértői munkát mindig is az adott terület elismert személyiségei, szaktekintélyei végezték. Napjainkban előtérbe kerül az igény az intézményesített, magas szinten szervezett, ezzel egyidejűleg nagyobb megbízhatóságot, így magasabb minőséget biztosító, több esetben kizárólagossági joggal felruházott intézeti, intézményi szakértésre. A névjegyzékbe vett szakértő az Iszktv. szerint megbízáson alapuló, magánszakértői tevékenységet is végezhet. A szakértő az eljárásban független szereplőként vesz részt, véleményének szakmai tartalmával összefüggésben kirendelője, megbízója nem utasíthatja, „a tevékenységére irányadó szakmai szabályok betartásával, a tevékenységével érintett személyek – különösen megbízója – érdekeitől függetlenül, pártatlanul köteles eljárni. A szakértő szakvéleményét a feltárt tények tárgyilagos értékelésével köteles kialakítani”.⁵

A Kúria joggyakorlat-elemző csoportja körüljárta a szakértői bizonyítás problematikáját, és 2014-ben a *Szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban* című anyagban⁶ levonta a következtetéseket. Ezek után megszületett és hatályba lépett az új szakértői törvény, amelynek preambuluma felhívja a figyelmet az igazságügyi szakértésbe és az igazságszolgáltatásba vetett közbizalom megrendülésére. A törvény bevezetője tökéletesen összefoglalta az indokokat, és megfogalmazta azon területeket, amelyeket szabályozni kíván:

- az igazságügyi szakértővé válás egész folyamata,
- *képzésük,*
- munkájuk értékelése,
- működésük ellenőrzése,
- az érdekeiket képviselő köztestületük, a szakmai kamara megújulása.

A szakértői munka értékelését előírja a szaktörvény, azonban annak módját még nem szabályozta: nem véletlenül, hiszen összetett kérdéskörrel van szó, amelynek tanulmányozása alapos kutatómunkát igényel. A különleges szakértelmet pótló, a felmerült bizonyítási kérdéseket aggálytalanul megválaszoló, hitelt érdemlő szakvélemény⁷ az egész szakértési folyamat „terméke”: ennek a folyamatnak tehát a *humán tényezői*, a tudományos elveken alapuló szakmai kérdései, a tényleges jogi környezete, valamint ezen faktorok egyenkénti vagy egymást befolyásoló hatása vizsgálható, vizsgálandó.

⁴ 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről (Iszktv.).

⁵ Iszktv. 52. § (5).

⁶ *Összefoglaló vélemény. Szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban* (2014).

⁷ NOGEL 2018.

A téma előzményei, jogi háttere, relevanciája

Az Iszktv.-ben foglaltak alapján a kamara megalkotta etikai kódexét.⁸ Az eredetileg más szakmai kamarák etikai kódexét adaptáló változat tartalma mára jelentősen lerövidült, hiszen hiába támasztunk olyan követelményeket, amelyek nem kérhetők számon, főleg nem szankcionálhatók objektíven. Mindenféleképpen kiemelésre érdemes azonban az a passzus, amely kifejezetten a *szakértők kommunikációs kompetenciáira* vonatkozik: „A szakértő köteles szakvéleményét a magyar nyelv szabályai szerint olyan tartalmi egyértelműséggel megfogalmazni, hogy az a szakmai ismeretekkel nem rendelkező felek számára is érthető legyen.”⁹

Az igazságügyi szakértői tevékenység feltételezi a megfelelő együttműködést – azon belül a hatékony kommunikációt – a kirendelő hatóságok képviselőivel, valamint a szakvélemények szakmailag hiteles, meggyőző erejű előadását és interpretálását a bíróságokon. Ez azonban csak úgy várható el, ha a szakértőket erre is képezzük.

A szakértőjelöltek, szakértők intézeti, szakmai fejlesztése (továbbképzéseken, konferenciákon való részvétele) már az 1970-es évek óta bevált gyakorlat. Ezeknek az alkalomnak az interaktívva tétele – kiváltképpen az X, Y generációk megjelenésével – egyre kényszerítőbbé válik. Az azonban már komolyabb kihívást jelent, hogy a szakértők kommunikációs készségeinek fejlesztése lehetőség szerint szakmai tematikába is legyen ágyazva.

Tapasztalatunk szerint a (vegyész) szakértők szakmai kompetenciái általában sokkal jobbak, mint azok a kommunikációs készségeik, amelyek a szakértői tevékenységgel járó szóbeli műfajokhoz szükségesek. Ilyen a bírósági tárgyalás során a szakvélemény érvelő és meggyőző előadása, esetleg egy-egy alkalommal a sajtószeresplés. Kommunikációs készségeik fejlesztését nem lehet mereven elválasztani a szakmaitól, ezért érdemes végiggondolni, hogy olyan speciális képzési módszertant dolgozzunk ki a számukra, amelyben a két terület integrálható. Ennek egy lehetséges innovatív módszertaneként a Café-technikát próbáltuk ki, amelynek bemutatását helyezzük tanulmányunk fókuszába.

Hipotézis helyett

Ehhez a módszertani „teszteléshez”, amelyről esetünkben beszélünk, klasszikus hipotéziseket – azaz pontokba sorolt előzetes feltételezéseket, amelyeket aztán mérhető formában igazolni vagy cáfolni lehet – nemigen lehet megfogalmazni. A kutatásban esetlegesen alkalmazható technika nem is ilyesfajta mérhető eredményekre irányul. Sokkal inkább a szakemberek közötti közös gondolkodás és együttműködés elmélyítésére lehet alkalmas az eljárás, amely aztán – legalábbis meggyőződésünk szerint – logikusan professzionálisabb szakértői tevékenységhez, a szakma hitelességének emeléséhez, végső soron pedig nagyobb jogbiztonsághoz vezet.

⁸ A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara küldöttgyűlésének 100/2017. (III. 22.) határozata a Kamara Etikai Kódexéről (é. n.).

⁹ A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara küldöttgyűlésének 100/2017. (III. 22.) határozata a Kamara Etikai Kódexéről. 28. §.

Az alábbiakban bemutatjuk azokat a kezdeményezéseket, amelyek már egyértelműen abba a gyakorlatias képzési irányba hatottak, amely véleményünk szerint egyre inkább tért hódít.

Az első nehézséget a szakember számára a szakértői vélemény megírása jelenti, amely nehéz műfaj ugyan, de valljuk, hogy még mindig sokkal könnyebben tanulható, mint a szóbeli szereplés. Egyrészt a megírására van idő, másrészt menet közben bármennyiszer korrigálható, ráadásul úgy, hogy azt az olvasó nem tudja. Ő csak a végeredményt látja. A szakvélemény elkészítése közben kérhetünk segítséget is tapasztaltabb kollégától, a szöveget többen is átolvashatják. Beszéd közben azonban teljesen magunkra vagyunk utalva, a hibázásnak azonnali következménye van (értetlenség, tévedés, konfliktus, hitelvesztés), és szavainkhoz számos olyan nem verbális és harmadlagos úton közölt információ is társul, amelyekből az értő hallgató időnként sokkal többet megtud, mint amit közölni akarunk.¹⁰

Az alábbi példák a szakértők szóbeli kommunikációs készségeinek fejlesztésére irányuló kezdeményezésekről szólnak.

Bírósági tárgyalás szituációs gyakorlata

Az igazságügyi szakértők szóbeli megnyilvánulásának talán legfontosabb színtere a bírósági tárgyalóterem. A szakértői vélemény szóbeli előadása, kiegészítése, a bíró, a vád vagy a védelem által feltett kérdésekre való azonnali, szakszerű, adekvát, hiteles és ráadásul meggyőző válaszadás igazán nagy megmérettetés, amelynek komoly tétje van. Nem véletlenül félnek tőle a pályakezdők, és méltán irigylik azokat a szakértőket, akik ebben a műfajban is helytállnak, sőt, remekelnek. Ezt a kommunikációs készséget csak gyakorlással lehet fejleszteni. Ehhez pedig célszerű a valóságosra hasonlító környezetet teremteni. Az első hasonló kezdeményezés a 2017. március 31-én a Fővárosi Törvényszék és az NSZKK által rendezett mintegy 100 fő részvételével lezajlott *bírósági tárgyalási szituációs gyakorlat* volt.

Szerzőpárosunk szakértő tagjának szakmai tapasztalatait felhasználva, a szakértőjelöltek mentorálása során felmerült feladataihoz kapcsolódva kezdeményezte, megszervezte és szakértő, szakértőjelölt társaival együttműködve megvalósította a Fővárosi Törvényszéken dr. Idzigné dr. Novák Csilla és dr. Ignác György bírók vezetésével, bírósági fogalmazók közreműködésével a Törvényszék és az NSZKK közös szakmai rendezvényét. Az első ízben meghirdetett, a szakértőjelöltté válást segítő, ügynevezett tárgyalási szituációs gyakorlat célja az volt, hogy kísérletet tegyen egy bírósági tárgyalás menetének bemutatására. A szakértőjelöltek képzésük során – ideális esetben – mentoraik kísérőjeként betekinhetnek a tárgyalások légkörébe, megtanulják a tárgyalótermi viselkedés szabályait, tapasztalják, hogy milyen szakmai vagy jogi kérdést érinthet egy-egy bírósági meghallgatás. A program azonban ezen túlmutatóan szeretett volna lehetőséget nyújtani a jelölt számára egy valós (már lezárt) ügy kapcsán a tét nélküli bírósági szereplésre, illetve annak bírói szemszögből történő kiértékelésére. Különösen szem előtt tartva azt, hogy természetesen a személyes készségek, képességek fejlesztése már az egyén, illetve a szűken vett szakmai közösség feladata lesz.

¹⁰ MOLNÁR 2001.

A jelöltek szakmai előélete és saját életfázisa is eltérő: másfajta tapasztalatokkal rendelkezik az, aki rögtön az egyetemi évek után szakértőjelöltként kezd el dolgozni, és más-ként az, aki mögött már 20 év szakmai gyakorlat áll. A tapasztalat szerint azonban mindkét esetben kihívást jelent azzal szembesülni, hogy a szigorúan vett szakmai megállapítások, következtetések alapul szolgálnak egy büntetőper ítéletéhez. A ma szakértőjelöltjeinek szakmai felkészítése során a legfontosabb elem a mentori támogatás, a jelöltek elméleti jogi képzése pedig a Jogakadémia keretein belül történik. A bírósági tárgyalásra való gyakorlati felkészítésnek azonban eddig nem létezett intézményesített formája. A felmerülő, kihívást jelentő helyzeteket a gyakorló, gyakorlott szakértők kezelik, megoldják, de a gördülékeny, eljárásjogilag korrekt út a bíróság munkáját is hatékonyabbá teheti.

A gyakorlat során öt kábítószerez ügy „tárgyalását” rendezték meg, ahol a jelölt (vagy a két éven belül kinevezett szakértő) a mentora segítségével szerepelt. A „tárgyaláson” természetesen az „ügyész” és az „ügyvéd” is fontos szerepet kapott. A „tárgyalást” vezető tapasztalt bíró röviden ismertette a tényállást, majd kérésére a szakértőjelölt összefoglalta, hogy milyen bűnjeleken milyen vizsgálatokat végzett, és milyen megállapításokat tett a szakvéleményben, majd válaszolt a „tárgyalás” szereplőinek a kérdéseire. A rendelkezésre álló időkereten belül a hallgatóság is tehetett fel kérdéseket az ügyvel kapcsolatban a szakértőjelöltnek, illetve mentorának.

A „tárgyalásokat” azok berekesztése után a vezető bírók és a szakértők is értékelték, amibe észrevételeivel, kérdéseivel a hallgatóság is bekapcsolódott.

A rendezvény megszervezése, lebonyolítása időigényes feladat volt, azonban a megszerzett tapasztalatok, illetve a visszajelzések tükrében hagyományteremtő jellegű, és modellként szolgálhat az igazságügyi szakértők minőségbiztosítási rendszerének kialakítása során.

Szakértői Café

A bírósági tárgyalási gyakorlat a résztvevők körében kifejezetten nagy népszerűségnek örvendett, és az interaktív közös tanulást folytatni szerették volna. Erre az igényre reagálva terveztük meg a következő rendhagyó lépést is. A szakmai kérdéseket boncolgató, újdonságokat, aktualitásokat bemutató előadásokat kiegészítendő, a 2018. május 29-én rendezett egynapos belső továbbképzés délutáni részét egy problémafeltáró, megoldáskereső belső szakmai párbeszédnek szenteltük. A rendezvény a Szakértői Café¹¹ nevet kapta. A helyszín az NSZKK laboratóriumokat is magában foglaló budapesti épülete volt. Itt berendezni egy „kávéházat” elsőre talán bizarr ötletnek hangzik, de nem az. Akkor még nem gondoltuk, hogy az alkalom többet is hozhat.

¹¹ MOLNÁR 2018b.

A módszer

Maga a módszer a World Café¹² közösségi alkotótechnikán alapul, amelynek a magyar rendőrség és a civil közösségek párbeszédének javítására adaptált változata, a szerzőpárosunk tréner tagja által kidolgozott Police Café¹³ lassan öt éves múltra tekint vissza. Úgy gondoltuk, hogy ezzel a kommunikációs technikával még jobban bevonhatók a kollégák a közös gondolkodásba. Azt szeretnénk volna elérni, hogy a szakértők ne csak döntően passzív befogadóként, hanem aktívan vegyenek részt a szakmai, jogi kérdések megvitatásában. A Café-módszertannal zajló konstruktív vitát egyfajta kísérletnek szántuk.

Az eseményt vezető moderátor (szerzőpárosunk oktató tagja) segítségével öt, véletlenszerűen kiválasztott összetételű, a kérdéseket előre nem ismerő 6-6 fős szakértői asztaltársaság 5 × 20 perces beszélgetéseit 5, a feladatra nem különösebben felkészített – azonban tudatosan kiválasztott, jó kommunikációs készségekkel rendelkező szakértő – asztalgazda moderálta. Ők biztosították az asztalnál ülő kollégák beszélgetésben való kiegyensúlyozott részvételét, meghallgatták, összegyűjtötték a kimondott, megfogalmazott tapasztalatokat, véleményeket, az egymással ütköző álláspontokat, különvéleményeket. Közben jegyzeteltek, részben, hogy a kollektív memória számára is megőrződjön, részben, hogy jól láthatóan, strukturáltan jelenjen meg a tartalom. A beszélgetések végén a résztvevők előtt összegezték az elhangzottakat, kiemelve azokat a szakmai elemeket, amelyekben vitatkoztak vagy épp közös nevezőre jutottak.

Az 5 téma feldolgozására 30 emberrel tisztán 150 percnyi „műsoridő” jutott. Abban, hogy a felvezetéstől a zárszóig ezt percre pontosan be tudtuk tartani, nem csak a moderátori szigorúság segített, erre ugyanis itt szinte nem is volt szükség. A résztvevők önfegyelme volt a kulcs.

A Café-módszer – már bizonyítottan ismert – várható előnyei:¹⁴

- egymás megismerése, személyesség,
- bizalom, együttműködés,
- kölcsönös inspiráció és motiváció,
- hatékonyabb kommunikáció, ami segít jobb munkafolyamatokat kialakítani,
- ennek eredményeként professzionálisabbá válik a szakértői munka,
- ezáltal az igazságügyi szakértés is jobban hozzájárul a jogbiztonsághoz.

Ezzel meg is érkeztünk a konferencia tárgyához: hiszen a biztonság arca sokszínű. Ezen az „arcon” a szakértő kompetenciái is megjelennek.

A Szakértői Café szakmai hozadéka

Közismert tény, hogy a kontinentális és az angolszász jogrend közeledése zajlik napjainkban. Ennek részeként egyre nagyobb és egyre inkább valós idejű médiafigyelem jellemzi hazánkban is egy-egy kiemelt ügy tárgyalását. A szakértő – vagy még gyakrabban

¹² *The World Café*. Elérhető: www.theworldcafe.com

¹³ *Police Café*. Elérhető: <http://policecafe.hu>

¹⁴ GÁSPÁR–KIRÁLY–CSILLAG 2014.

a jelölt – tevékenysége során többször szembesül azzal, hogy bizonyos kérdéseire sem a mentorától, sem pedig a vonatkozó jogszabályokban foglaltaktól nem kap egyértelmű útmutatást: ezek a kérdések legtöbbször a szakértői működés határmezsgyéi, olyan területek, amelyekre az egzakt mérési eredmények vagy a szakirodalom sem kínál megoldást. A szakértővel szemben azonban elvárás, hogy szakvéleményében vagy bírósági meghallgatása során az általa alkalmazott módszereket, azok tudományos bizonyítottságát, esetleges korlátait és – ha erre van mód – valószínűségi megállapításait számszerűsítve, szabatosan adja elő. Ahhoz azonban, hogy ezt megtehesse, ezeknek a kérdéseknek, kétségeknek először benne – vagy szakértői közegében – fel kell merülnie, meg kell fogalmazódnia, és természetesen mindezen kérdésekre megalapozott válaszokkal kell rendelkeznie.

A képzés tervezésekor célul tűztük ki, hogy szakmai kérdések megvitatására kerüljön sor: az, hogy a ténylegesen megvitatott alábbi kérdések a készülő doktori disszertáció kutatási kérdései között szerepelnek, a közvetlen felhasználhatóság mellett a téma aktualitását is jelzi. A kutatómódszertannak pedig talán egy innovatív technikát adhat a kezébe a Café-módszer, amelynek révén a kutatásba bevonni szándékozott szakemberek megszólítása is hatékonyabbá válhat.

Az öt megvitatott kérdés és az azokra született válaszok összegzése

A konferencián bemutatott poszter és annak előadása területi korlátok miatt értelemszerűen csak az asztalgazdák által a kérdésük megvitatásából származó eredményeket, kreatív javaslatokat foglalta össze röviden. Az 1. ábrán látható a konferencia posztere.

Rompos Éva (Nemzeti Szakértői és Kutató Központ), Dr. Molnár Katalin (Nemzeti Köszolgáltatási Egyetem)

Innovatív módszertani lehetőség az igazságügyi (vegyész)szakértők képzésében

Előzmény: A szakértőjelöltek, szakértők szakmai rendezvényének módszertani gazdagításán, interaktívra tévelni túl cél, hogy a szakértők ne csak passzív befogadóként, hanem aktív közreműködőként szerepeljenek akár szakmai, akár jogi kérdések megvitatásában is.

Módszer: A World Café módszerét alapul véve egy az egész eseményt vezető moderátor segítségével őt, véletlenszerűen kiválasztott összetételű, a kérdéseket előre nem ismerő 6-6 fős szakértői asztaltársaság 5 x 20 perces beszélgetéseit a feladatra felkészített őt asztalgazda vezette. Biztosították az asztalnál ülő kollégák beszélgetésben való kiegyensúlyozott részvételét, meghallgatták, összegyűjtötték a kimondott, megfogalmazott tapasztalatokat, véleményeket, az egymással ütköző álláspontokat, különvéleményeket. Jegyzetelve jól láthatóvá váltak és strukturáltan jelentek meg az elhangzottak.

Megvitatott kérdések:

- Milyen általános etikai normák várhatóak el, illetve kérhetőek számon a szakértőkön?
- Tudja-e, érzi-e, elismeri-e a szakértő a saját kompetenciahatárait? Definiálható-e, mérhető-e ez a kompetenciaszint?
- A tudomány mai állásának megfelelő módszerrel, eszközzel vizsgál-e a szakértő? Képes-e a szakértő lépést tartani a tudomány fejlődésével?
- Milyen és hogyan határozható meg a kábitószerek vizsgálatakor alkalmazott különböző analitikai módszerek bizonyító ereje?
- Milyen és hogyan határozható meg a kábitószerek közös eredetének bizonyítására alkalmazott különböző analitikai módszerek együttes bizonyító ereje?

Eredmény: A jogbiztonságot szolgálja az igazságügyi szakértők megfelelő szakmai és jogi képzettsége. A hagyományos képzési formák mellett azonban az alternatív módszerek alkalmazása fejleszti a szakértők együttműködési képességét – azon belül a hatékony kommunikációt – a kirendelő hatóságok képviselőivel, valamint a szakvélemények meggyőző erejű interpretálását a bíróságokon.

A BIZTONSÁG SOKSZÍNŰ ARCA

Innováció – tudomány – információbiztonság – közszolgáltatás

nemzetközi tudományos-szakmai konferencia

2018. NOVEMBER 7 – 8.

1. ábra

A konferencia posztere

Forrás: a szerzők szerkesztése

Az alábbiakban az asztaltémák és a megvitatott kérdések összefoglaló megállapításait, a beszélgetések eredményeit mutatjuk be.

A) Milyen általános etikai normák várhatóak el, illetve kérhetők számon a szakértőkön?

Elöljáróban idézünk a kamara etikai kódexéből (hatályos 2018. március 21. napjától):¹⁵

„130. § Etikai vétséget követ el az az igazságügyi szakértő,

a) aki az igazságügyi szakértők etikai kódexe szabályait szándékosan vagy gondatlanul megszegi vagy

b) aki az igazságügyi szakértői tevékenységen kívül szándékos vagy gondatlan magatartásával, illetve életvitelével a szakértői kar tekintélyét csorbítja.”

„93. § (1) Fegyelmi vétséget követ el az az igazságügyi szakértő, aki az e törvény hatálya alá tartozó tevékenységére vonatkozó jogszabályok, szakmai szabályok, kamarai szabályzatok – ide nem értve az igazságügyi szakértők etikai kódexét – és határozatok rendelkezéseit szándékosan vagy gondatlanul megszegi.

(2) Fegyelmi vétséget követ el az az igazságügyi szakértő is,

a) akit öt éven belül három etikai vétség elkövetése miatt jogerősen elmarasztaltak vagy

b) akinek a 130. § szerinti etikai vétsége az etikai vétség súlyára, az etikai vétség elkövetésének ismétlődő jellegére vagy az etikai vétség elkövetésének körülményeire tekintettel fegyelmi vétségnek minősül.”

Csak az összeférhetlenségről, a pártatlanságról, a rendelkezésre állásról és a szakértői véleménnyel kapcsolatos magatartási szabályokról találunk az etikai kódexben nagyon tágan értelmezhető kikötéseket. Ennek a kérdésnek az asztalgazdája – a kifejezést pozitívan értve – grafomán volt, és komolyan is vette a feladatát, így nagyszerűen láthatóvá tette az elhangzottakat a megbeszélés alatt született, vizuálisan is gondosan megszerkesztett jegyzetében.

A szakértők tisztában voltak a vonatkozó szabályozással, ám több asztaltársaságnál elhangzott, hogy nehéz definiálni a megfelelő, szakértőhöz méltó magatartást. Különbőség teendő a gondatlan és a szándékos tévedés között. A szakmai etika objektívebb, könnyebben megítélhető. Például a szakértő minden kirendelői kérdésre köteles válaszolni, de kérdés, hogy szakvéleményében ténylegesen közölte-e az összes releváns információt. Ha nem, miért? Szakmai bizonytalanság volt az oka? Például nem megfelelő mintát kellett vizsgálnia? Felvetődött a kérdés, hogy „megvehető-e” a szakértő. Másik oldalról közelítve: a vádat szolgálja-e ki? Közölte-e az összeférhetlenségét, azaz visszautasította-e a kirendelést? Ha nem, akkor az egyértelműen etikai vétség? Elválasztható-e a Facebookon magánemberként való jelenlét a bíróságon megjelenő szakértő viselkedésétől? Más szakértő munkájának kritikája megjelenhet-e a véleményben vagy a tárgyaláson, és ha igen, hogyan?

A csoportok a saját maguk által felvetett kérdéseket vitatták meg egymás között, és anélkül, hogy definiálni akarták volna az etikát mint fogalmat, mégis teljesen körbejárták

¹⁵ A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara küldöttgyűlésének 100/2017. (III. 22.) határozata a Kamara Etikai Kódexéről. 130. és 93. §.

és „kiérlelték”. Ennek fényében igencsak rátermettnek kell lennie a kamara etikai bizottságának, hogy ezekben a kérdésekben tárgyilagos és tényszerű maradjon.

B) Tudja-e, érzi-e, elismeri-e a szakértő a saját kompetenciahatárait? Definiálható-e, mérhető-e ez a kompetenciaszint?

Ennek a témának az asztalgazdája is gördülékenyen vezette a beszélgetéseket, azonban feljegyzései nagyon szűkszavúak. A csoportok nem érezték kihívásnak ezt a kérdést, hiszen intézeti szakértőként a vezetés által befogadott kirendeléseket a rendelkezésre álló eszközökkel határidőre meg kell válaszolni. Az azonban továbbgondolandó, hogy ennek ellenére a véleményt aláíró szakértő egy személyben felelős az általa leírtakért.

Evidens felismerés volt, és mindegyik asztalnál megfogalmazódott, hogy a kompetenciát az egyéni tapasztalat is nagymértékben befolyásolja. Kérdésként vetődött föl, hogy ez a kompetencia stressz hatására szűkül-e. Érdekes, de érthető jelenség, hogy a megbízással kirendelt szakértő tágítaná, az intézményi szakértő szűkítené a kompetenciahatárait. A bírósági tárgyalásokon is az a szakértők tapasztalata, hogy minden szereplő arra igyekszik rábírnival a szakértőt, hogy olyan kérdésekben nyilatkozzon, amelyek kívül esnek a szűken vett szakmai kompetenciáján. Az, hogy az adott témakörrel vannak ismeretei, még nem hatalmazza őt fel arra, hogy szakértőként nyilatkozzon arról. Például a vegyész szakértő egy kenderültetvény esetében tapasztalata alapján sok kérdésben feltehetően helyesen tudna nyilatkozni a felmerülő botanikai kérdésekben, etikusan mégsem válaszolhat azokra, hiszen nem kompetens azon a szakterületen. Ezt a kompetenciahatárt véleményünk szerint – természetesen a jogszabályban rögzített kereteken túl – elsősorban az eljáró szakértőnek kell meghúznia, hiszen felkészültségét, szakmai tapasztalatát és ezek relevanciáját az adott ügyben rajta kívül objektívan más nem ítélni meg.

Az akkreditálás¹⁶ egész folyamata garancia arra, hogy minőségügyi irányítási rendszer működik az adott területen, azaz egy laboratórium a kérdéses vizsgálat elvégzésében kompetens, és megfelelő jártassággal is bír. Párhuzamot vonva azonban az, hogy az Iszktv. garanciális elemként előírja az igazságügyi szakértő névjegyzékbe való felvételének feltételeit, a rendszeres kötelező jogi oktatást és munkájának „minőségbiztosítási” bizottság általi értékelését, azaz minősítését, még nem jelent egyértelmű garanciát a szakértő saját kompetenciahatárainak tiszteletben tartására.

C) A tudomány mai állásának megfelelő módszerrel, eszközzel vizsgál-e a szakértő? Képes-e a szakértő lépést tartani a tudomány fejlődésével?

Ennek a kérdésnek az asztalgazdája lévén, érdekes volt belülről megtapasztalni a kialakuló csoportdinamikát: örömteli volt látni, hogy a kérdéshez bátran hozzászól a szakértőjelölt kolléga is, természetesen az ő szakmai tapasztalatlanságával a háta mögött. A kérdés érdekes

¹⁶ *Mi az akkreditálás?* (é. n.).

vitát generált: ma már az internetnek¹⁷ köszönhetően a szakmai anyagok, előiratok, szakcikkek széles körben elérhetővé váltak, így egy szakember tisztában van az általa alkalmazott eljárás, mérőműszer teljesítőképességével, azaz tudja, hogy ezeket a feladathoz kell kiválasztania (más eljárást, pontosságot igényel például egy lefoglalt folyadékban és más a vizeletben található, ugyanannak a hatóanyagának a meghatározása). Többek szerint nem kérdés, hanem evidencia, hogy lépést kell tartani a tudomány fejlődésével: kábítószer-vizsgálatoknál a fekete piac változása indikálja az új módszerek bevezetését. Például az egyre sokszínűbb, újabb és újabb vegyületek megjelenésével összetettebb, több technikát alkalmazó azonosítás¹⁸ vagy pedig egy, a rutinvizsgálatok szintjén teljesen új, modern eljárás alkalmazása (NMR)¹⁹ vált szükségessé.

D) Milyen és hogyan határozható meg a kábítószer-vizsgálatok során alkalmazott különböző analitikai módszerek bizonyító ereje?

Az egyik legvitatottabb kérdés: a szakma szabályai szerint legalább két független, eltérő elven alapuló analitikai eljárás egybehangzó eredménye szükséges egy vegyület azonosításához. Önmagában egy vizsgálati módszer is választ adhat egy kérdésre, ám a szakembernek ismernie kell annak korlátait: bizonyos izomereket (rokon szerkezetű molekulákat) megkülönböztethetünk egy módszerrel, de más származékokat nem. Ez egyszerre szakmai és filozófiai kérdés, amelynek megválaszolása, valószínűségi eredmény esetén számszerűsítése, megbízhatóságának megítélése további kutatást igénylő kérdés.

E) Milyen és hogyan határozható meg a kábítószerek közös eredetének bizonyítására alkalmazott különböző analitikai módszerek együttes bizonyító ereje?

Ez a kérdés az előző kérdésre rímel, de itt szerepel egy új fogalom is: a közös eredet. A nyomozó hatóság által kedvelt kérdés megfoghatatlan, és több szempontból is aggályos. Létjogosultsága a különböző helyeken lefoglalt kábítószerek közös forrásának a bizonyítása, ám ez kémiai analitikai módszerekkel csak részben vagy csak szerencsés esetben válaszolható meg általánosságban.

A vizsgáló szakértőnek pontosabban körülírt fogalomra van szüksége: egyáltalán nem mindegy, hogy abban az irányban kell vizsgálatokat folytatnia, hogy az alapanyag egy helyen készülhetett-e, vagy például a hígításhoz, tablettázáshoz használt egyéb anyagok származhatnak-e ugyanabból a gyárból, azon belül a gyártási tételből. Ebben a kérdésben szorosabb munkakapcsolatra van szükség a nyomozók és a vizsgálatokat végző szakértők között, hiszen nagymértékben befolyásolja a vizsgálatok eredményét, ha azokat célzottan végzik, vagy csak *l'art pour l'art*, azaz öncélúan, rutinszerűen.

¹⁷ Lásd a Scientific Working Group for the Analysis of Seized Drugs (SWGDRUG) honlapján található elméleti összefoglalókat a kábítószerpiacon megjelent új vegyületekről.

¹⁸ *Fentanils and synthetic cannabinoids: driving greater complexity into the drug situation — an update from the EU Early Warning System* (2018).

¹⁹ NMR: mágneses magrezonancia-spektroszkópiás, abszolút szerkezetmeghatározásra alkalmas, nagyműszeres analitikai vizsgálati módszer.

A viták összegzése

Összefoglalva tehát, míg az általános etikai normákról nem, addig a szakmai etikai ke-retekről már komolyabb vita folyt. A szakértői intézmények, a forenzikus szakértők mű-ködési területe jól körülhatárolt, azonban azt, hogy valaki miben kompetens, magának a szakértőnek kell tudnia. Az, hogy egy szakmai kérdés megválaszolására milyen mód-szert használ a szakértő, teljes mértékben az ő felelőssége. Amikor egy műszeres mérés eredménye szolgál a szakvélemény alapjául, természetesen az eszköz megbízhatóságától is nagymértékben függ majd az eredmény megbízhatósága. A bizonyító erő vagy a közös eredet megosztó kérdésnek bizonyult: volt, aki nem is értette, hogy miért is kell erről egy szakértőnek elmélkednie, miért kell, hogy a szakmai álláspontját hitelesen, meggyőző erővel képviselje. A gépek, műszerek által szolgáltatott eredmények szakértői interpretációja, meg-felelő értelmezése még mindig nélkülözhetetlen, de a digitalizáció, a mesterséges – tanuló, önfejlesztő – intelligenciák elterjedése ezen a területen is változást hozhat majd.

A Szakértői Café eredményeiből levont következtetések:

- Egy ilyen jellegű párbeszédben a kollektív szakmai bölcsesség által nagyságrendekkel több információt lehet összegyűjteni, elemezni, megvitatni, kritika tárgyává tenni.²⁰
- A nagy információhalmaz ezzel a módszerrel jól strukturálható.
- Az így kapott eredmények nemcsak a kutatónak mondanak valamit, hanem a részt-vevőknek is, ráadásul azonnal visszacsatolhatók.
- A szakértők közösen olyan fogalmakat definiáltak, amelyekben önmagukban, a szakmai munkájuk során nem gondolkodnak.
- Sok nyitott válasz, illetve további kérdés hangozott el, amelyekre a konkrét, egysé-gesen elfogadható válasz megszületése további együttgondolkodást igényel, amely egyben fejleszti a belső szakmai párbeszédet is.
- Az ilyen típusú szakmai kommunikáció a jövőre nézve is aktivizálja a résztvevőket. Az eredmények további kérdéseket generálnak, a felvetett témák továbbgondolására ösztönöznek mindenkit.
- A szakértői retorikai továbbképzés szempontjainak kialakításához, illetve az erre szolgáló tematika előkészítéséhez jó alapot szolgáltatott a kísérleti jellegű esemény: a szakértői szakterületek etikai, jogi, szakmai/hitelességi és minőségi kérdésekről való közös gondolkodásának szinte egyedi színtere lehet egy ilyen jellegű esemény.

A Szakértői Café tanulságai, avagy amit másképp csinálnánk:

- Tudatosan heterogén csoportokat alakítanánk ki a véletlenszerű sorsolás módszerének alkalmazása helyett.
- Figyelnénk arra, hogy vezető ne legyen asztalgazda, és még véletlenül se kerüljön két vezető egy asztalhoz.
- Fel kell készíteni az asztalgazdákat, meg kell nyerni őket az „ügynek”; olyan ne lehessen asztalgazda, aki nem képviseli hitelesen a módszert, hiszen akkor nem tudja vezetni, motiválni az asztaltársaságot.
- A World Café módszerének korlátai itt sem kerülhetők meg: azonnal eldöntendő szakmai kérdések megvitatása nem várható ettől a módszertől.

²⁰ MOLNÁR 2019a.

Egy újabb lépés a szakértők kommunikációs készségeinek fejlesztése felé

A 2018. májusi Szakértői Café óta egy apró lépéssel továbbléptünk.²¹ 2018. szeptember 26–27. között Dunakeszin a Rendőrség Oktatási és Kiképző Központjában kétnapos szakmai továbbképzésen vett részt az NSZKK Kábitószervizsgáló Szakértői Intézetének 30 munkatársa. A kommunikációs készségekkel való foglalkozásra mindössze négy óra jutott. Mivel ennyi időben ennyi emberrel fejlesztéshez nem érdemes hozzáfogni, nem is ígérhettünk ilyesmit. Ehhez előbb kedvet kell csinálni. Ezért rendhagyó módon kezdtünk el foglalkozni a szakértők számára szükséges kommunikációs készségek iránti önreflexió elmélyítésén.

A vegyész szakértők továbbképzésén szakmai szempontból mindig érdekes ügyek vetődnek fel, amelyeket meg is vitatnak. Egy-egy szakértő bemutatja az újonnan beszerzett műszerek beüzemelése során szerzett tapasztalatokat. A szakemberek felrfrissítik ismereteiket, megismerik a legújabb nemzetközi szakmai normákat, majd a tanultakról tesztfeladatok kitöltésével is számot adnak. A hozzá nem értőknek ez így unalmasnak tűnhet, de a résztvevőknek nem az. Tanulnak, tapasztalatot cserélnek, vitatkoznak, kérdeznak. És élvezik egymás társaságát. Az egymás elfogadásában nagyon jól álló csapat képes figyelmes csendet, élénk érdeklődést tanúsítani, okos megjegyzéseik, ötleteik, apró élcelődéseik is mind előreviszik a szakmai párbeszédet. Azért érdemes ezt a fajta belső kommunikációt ilyen részletesen jellemezni, mert ez az egyik legfontosabb alapja a közös tanulásnak. Ahol nincs ilyen munkahelyi légkör, ott mindenképpen ennek kialakításán, fejlesztésén kell először munkálkodni, amire – szintén nem mondunk újdonságot, ám egyre határozottabban állítjuk – kiválóak a Café-módszertannal zajló szakmai találkozók.

A dunakeszi továbbképzésen érdeklődéssel hallgattuk Ignác György bírót, aki *A vegyészszakértői tevékenység bírói szemmel* címen tartott rendkívül színvonalas, a szakértői munka során hasznosítható ismereteket és bírói tapasztalatait átadó előadást. Egy órán át beszélt érdekesen, kiemelkedően választékos retorikai készletének minden elemét használva. Értsd: kiállítás, testbeszéd, gesztikuláció, mimika, vokalizáció, gazdag gondolatvilág, műveltség, tudás. Állva megtartott előadása után kényelmesen elhelyezkedett egy asztal mellett, és nyugodtan, lazán várta és derekasan állta a kérdéseket, majd szórakoztató stílusban, könnyed humorral fűszerezve egytől egyig meg is válaszolta őket. Önkéntelenül is jó példát mutatott, ami kiváló apropót adott ahhoz, ami ezután következett: egy izgalmas, éppen csak moderált beszélgetés, amely ezúttal a szakértői munka során szükséges kommunikációs készségek fejlesztéséhez igyekezett kedvet csinálni a társaságnak. Többre ugyanis nemigen telhetett a rendelkezésre álló időben. Persze lehet előadást tartani a retorikai készségekről, mégis úgy döntöttünk, másképp oldjuk meg a feladatot.

Körülbelül húszéves az a törekvés,²² hogy a rendészeti szakemberek kommunikációs készségeinek fejlesztési lehetőségeivel iskolarendszerű képzés keretében foglalkozni kell. A rendészeti képzésben szakember és infrastruktúra, valamint idő hiányában sajnos még mindig a frontális előadások és tanórák dominálnak. A készségfejlesztés egyéni és csoportos technikáinak az utóbbi tíz évben a rendészetben kiváltképpen a mesterszakon²³ és a Rendészettudományi Doktori Iskolában²⁴ is alkalmazható módszerei terjedtek el.

²¹ MOLNÁR 2018c.

²² MOLNÁR 2008; 2009.

²³ MOLNÁR 2019b; 2019c.

²⁴ MOLNÁR 2015; 2017; 2018a.

A most bemutatott dunakeszi képzés rendhagyóságára visszatérve: a szerény időkeretre tekintettel valami olyasmit kellett kínálnunk, ami „étvágyat” csinál a szakértőknek a készségfejlesztéshez. Nem lehet ajtóstul rontani a házba, kell a fokozatosság. Ugyanakkor valami figyelemfelkeltő, megragadó, motiváló módszer lenne hatásos. Kezünkre játszott a véletlen. Lontai Márton, az NSZKK igazgatóhelyettese a Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatója. Így ugyanazt az előadói készségeket fejleszteni hivatott kurzust végezte, amelyet szerzőpárosunk egyik tagja. Ebből következően másikunk őt is tanította. Doktorandusként tehát ő is belekóstolt az önreflexió egyik legnehezebb, de leghasznosabb műfajába, egy saját magáról készült videófelvétel tét nélküli, tantermi elemzésébe.

Vezetői minőségében 2018 szeptemberében aztán egy sajtótájékoztatón pár perces nyilvános megszólalásra „élesben” is volt alkalmá, amely az internetre is felkerült.²⁵ Látván ezt, segítséget kért azoknak a kommunikációs apróságoknak az elemzéséhez, amelyekből – egy lehetséges következő szereplésre már tudatosabban készülve – okulhat. Köszönte az őszinte és alapos kritikát, az elemzés igazán tanulságos volt. Aztán az az ötlet merült fel, hogy a szakértők közelgő képzésén ezt a felvételt felhasználhatnánk, és magának a szereplőnek a jelenlétében elemezhetnénk, mert mint afféle „élő tananyagból”, a szakértők sokat tanulhatnak belőle. Így is lett. A társaság a kezdeti csodálkozás után nagyon jól fogadta a kezdeményezést. Előre megadott szempontok mentén a főszereplővel együtt megnéztük a felvételt, majd ugyanezeket végigmenve elemeztük a látottakat és hallottakat. Így lett hát egy rendhagyó tanóra az igazgatóhelyettes sajtónyilatkozatából, ami remek alkalmat biztosított arra, hogy minden résztvevő átérezhesse, mekkora az igazságügyi szakértők felelőssége.

Fentebb már volt szó róla, hogy a szakértői vizsgálat eredményét szakvéleményben kell megírni, adott esetben ezt a bíróság előtt meggyőzően elő kell adni, és időnként kiemelt ügyekről a nyilvánosság előtt is nyilatkozni kell. Ahhoz, hogy e komoly feladatok bármelyikét megfelelően ellássák, a szakértőknek két dologgal kell rendelkezniük. Az egyik nyilvánvalóan a szaktudás, a másik pedig az, ami által a tudásukról bizonyosságot tesznek, vagyis a kommunikációs készség.

Ha szakértők egymással munkáról beszélgetnek, azt nyilván szakmai nyelven teszik. Ám a kifelé irányuló kommunikációs helyzetekben ez nem célravezető, hiszen a kívülállók, a nem szakemberek nem fogják érteni őket. Márpedig egy bírósági tárgyaláson vagy egy sajtótájékoztatón a megértés és emellett a meggyőzés volna a cél. Tehát a szakértőknek saját, sokszor elvont szakmai világuk tényeit közelíteniük kell a kívüllághoz, kvázi saját maguk tolmácsainak is kell lenniük. Szakvéleményük alapján a büntetőeljárás különböző fázisaiban bírókkal, ügyészekkel, ügyvédekkel és rendőrökkel kell megértetniük és elfogadtatniuk álláspontjukat.

Konkrét bűncselekmény gyanúja esetén a rendőr kirendelő határozatban fordul az igazságügyi vegyész szakértőhöz, hogy véleményezze a beküldött anyagmintát. Hogy a vélemény alapjául szolgáló vizsgálat eredménye pontos és hiteles-e, az szakmai kompetencia. De hogy ezt a szakértő hogyan „tálalja” a hatóságoknak, az már kommunikációs kompetencia.

A készségfejlesztésig persze 2018 őszén, Dunakeszin sem juthattunk el, de a sajtótájékoztatón szereplő igazgatóhelyettes kommunikációjának közös elemzésével talán sikerült kedvet csinálni a munkatársaknak is ahhoz, hogy elkezdjenek érdeklődni az iránt, hol is tartanak ők maguk e téren.

²⁵ Nemzeti Szakértői és Kutató Központ. Elérhető: <http://nszkk.gov.hu>

Befejező gondolatok

Az utóbbi években világszerte tapasztalható tendencia, hogy az igazságügyi szakértői tevékenységben is felértékelődik az emberi tényező. A kvalifikáltság nemcsak a szűken vett szakmai, hanem a kommunikációs kompetenciák tekintetében is elvárás lesz. Az igazságügyi szakértő sokszor kulcsszereplő a büntetőeljárásban, szakvéleményén emberi sorsok múlhatnak. Vagyis amivel foglalkozunk, az nem a szakértő és a képző vesszőparipája, hanem a törvények és a rendészeti szakma által elvárt, magas színvonalú és hatékony szakértői tevékenység.

A szakértőjelöltek, szakértők kiválasztása, képzése – szakmai életútjának megfelelő alakítása, motiváltságának biztosítása mellett – a szakmai vezetés számára komoly kihívást jelent. Az erre szolgáló rendezvények módszertani gazdagításán, színesítési igényén túl fontos, hogy a problémafeltáró, megoldáskereső és az újdonságokról szóló fórumokon elhangzó információk „elérjenek” minden résztvevőhöz. Ezek mellett az igazságügyi szakértői tevékenység feltételezi a megfelelő együttműködést – azon belül a hatékony kommunikációt – a kirendelő hatóságok képviselőivel, valamint a szakvélemények hiteles, meggyőző erejű előadását a bíróságokon. Ez azonban csak úgy lehetséges, ha a szakértők ilyen irányban is fejlesztik képességeiket.

Tanulmányunkban – amennyire ebben a terjedelemben lehetett – körüljártuk a szakértői tevékenységhez kapcsolódó kommunikációs készségek feltérképezésének és fejlesztésének – általunk kipróbált – innovatív módszereit, különös tekintettel a Café-technikára, annak alkalmazási lehetőségeire és korlátaira is.

Felhasznált irodalom

- A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara küldöttgyűlésének 100/2017. (III. 22.) határozata a Kamara Etikai Kódexéről.* Elérhető: <https://miszk.hu/files/kuldottgyules-20170719/A-MISZK-Etikai-Kdex-egysges-szerkezetben-Hatlyos-2018.-mrcius-21.-napjtl.pdf> (A letöltés időpontja: 2019. 01. 08.)
- Fentanils and synthetic cannabinoids: driving greater complexity into the drug situation — an update from the EU Early Warning System* (2018). Elérhető: www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communications/fentanils-and-synthetic-cannabinoids-ews-update (A letöltés időpontja: 2019. 01. 13.)
- GÁSPÁR Tamás – KIRÁLY Gábor – CSILLAG Sára (2014): Fehér asztal mellett. A világkávézó részvételi technika szemlélete és módszertana. *Kovács*, 18. évf. 1–4. sz. 11–41.
- Mi az akkreditálás?* (é. n.). Elérhető: www.nah.gov.hu/mi-az-akkreditalas (A letöltés időpontja: 2019. 01. 18.)
- MOLNÁR Katalin (2001): *Kommunikáció a rendvédelmi munkában*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola – Rejtjel Kiadó.
- MOLNÁR Katalin (2008): A rendészeti kommunikációs képzés jelene és jövője(?) I. rész: A rendészeti kommunikációs képzés jelenlegi gyakorlatából. *Magyar Rendészet*, 8. évf. 4. sz. 74–93.
- MOLNÁR Katalin (2009): A rendészeti kommunikációs képzés jelene és jövője(?) II. rész: A rendészeti képzés jelenlegi gyakorlatából. *Magyar Rendészet*, 9. évf. 1–2. sz. 109–119.
- MOLNÁR Katalin (2015): Doktori fokozatba kapcsolva. *Nyelvilektoralas.hu*. Elérhető: www.nyelvilektoralas.hu/doktori-fokozatba-kapcsolva/ (A letöltés időpontja: 2018. 12. 30.)

- MOLNÁR Katalin (2017): Doktoranduszok mint kísérleti nyulak. Egy rendhagyó konferencia margójára. *Nyelvilektoralas.hu*. Elérhető: www.nyelvilektoralas.hu/doktoranduszok-mint-kiserleti-nyulak/ (A letöltés időpontja: 2018. 12. 30.)
- MOLNÁR Katalin (2018a): Ars Oratoria – a doktoranduszok szolgálatára. *Nyelvilektoralas.hu*. Elérhető: www.nyelvilektoralas.hu/ars-oratoria-doktoranduszok-szolgالاتara/ (A letöltés időpontja: 2019. 01. 16.)
- MOLNÁR Katalin (2018b): Szakértői Café a vegyonyhák közelében. *Nyelvilektoralas.hu*. Elérhető: www.nyelvilektoralas.hu/szakertoi-cafe-vegyonyhak-kozeleben-avagy-egy-ovatlan-bolcsesz-vegyeszek-kozott/ (A letöltés időpontja: 2018. 12. 27.)
- MOLNÁR Katalin (2018c): Mi fán terem az igazságügyi (vegyész)szakértő? *Nyelvilektoralas.hu*. Elérhető: www.nyelvilektoralas.hu/mi-fan-terem-az-igazsagugyi-vegyeszszakerto/ (A letöltés időpontja: 2018. 12. 28.)
- MOLNÁR Katalin (2019a): A Police Café hatása a rendőrség és a közösségek kapcsolatára 1. rész Kérdőíves felmérés. In HEGEDŰS Judit szerk.: *Magatartástudományi kutatások a rendészeti képzés megújítása érdekében*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem. Kézirat. Megjelenés alatt.
- MOLNÁR Katalin (2019b): Kompetenciafejlesztés mesterfokon – tízéves a rendészeti mesterképzés. In HEGEDŰS Judit szerk.: *A magatartástudomány helye és szerepe a rendészeti képzésben*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem. Kézirat. Megjelenés alatt.
- MOLNÁR Katalin (2019c): A motiválás módszertani lehetőségei a felsőfokú rendészeti képzésben. In HEGEDŰS Judit szerk.: *A magatartástudomány helye és szerepe a rendészeti képzésben*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem. Kézirat. Megjelenés alatt.
- NOGEL Mónika (2018): *Az igazságügyi szakértői vélemények hiteltérdeklősége a büntetőeljárásban*. Doktori értekezés kézírata. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs.
- Police Café*. Elérhető: <https://policecafe.hu> (A letöltés időpontja: 2018. 01. 06.)
- Scientific Working Group for the Analysis of Seized Drugs (SWGDRUG) honlapján található elméleti összefoglalók a kábítószerpiacon megjelent új vegyületekről. Elérhető: www.swgdrug.org/mo-nographs.htm (A letöltés időpontja: 2018. 11. 29.)
- Összefoglaló vélemény. Szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban* (2014). Elérhető: http://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemen_y_2.pdf (A letöltés időpontja: 2019. 01. 08.)
- The World Café*. Elérhető: www.theworldcafe.com/ (A letöltés időpontja: 2018. 12. 03.)

Hivatkozott jogszabály

2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről (Iszktv.)

Szabó Csaba¹

A magyarországi magánbiztonsági szakmai kamara helye, szerepe és szervezetfejlesztési irányainak vizsgálata a rendészeti igazgatás feladatrendszerének vonatkozásában

Bevezetés

Jelen tanulmány a magánbiztonsági szektor fejlesztési irányrendszerének kihívásait kívánja vizsgálni egy módszertani modell segítségével, amely a szakterület működését érintő rendészeti igazgatási struktúra jelenlegi rendszerének fejlesztését helyezi a középpontba. A hipotézisekhez kapcsolódó indikátorok kidolgozását egy egységes szemléletű és következetes operatív elemzés segíti, amelynek stratégiai célja a szakmai kamara működési hatékonyságának erősítése, valamint új feladatrendszerek azonosítása a szervezeti struktúra hatékonyságának elősegítése érdekében.² A Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara (a továbbiakban: Szakmai Kamara) feladatrendszerének az újrapozicionálása és átalakítása zajlik jelenleg. A fenntarthatóság érdekében a kamara meghatározza a szervezet stratégiai céljait és működési kereteit. A kitűzött stratégiai célok elérése érdekében azonosítani kell azokat a részterületeket, ahol beavatkozásra van szükség a fejlesztési irányvonalak meghatározásával. A fejlesztési struktúra rendszerén belül többek között olyan részfeladatokat jelöltek ki, mint az egyes szakterületek integrálhatóságának vizsgálata, további szakmai együttműködések kialakítása, a kötelező szakmai kamarai tagság visszaállítása, valamint a *kamara közfeladatokat ellátó felügyeleti tevékenységének a kialakítása, a hatósági igazolványok, működési engedélyek kiadása, a hatósági (szakmai) ellenőrzések kialakítása, valamint a működési engedélyek bevonása*.³

A kutatás vizsgálja annak a lehetőségét, hogy a közfeladatot ellátó felügyeleti tevékenység *azonosítható, felmérhető, tervezhető, végrehajtható és fenntartható* részterületté válhat a Szakmai Kamara szervezeti struktúrájában.⁴

A kutatás érdekében *három* hipotézist fogalmaztunk meg, amelyek segítségével válaszokat keresünk az adott tudományos problémákra.

¹ Dr. Szabó Csaba PhD, r. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék.

² Jelen tanulmány a *Belügyi Szemle* 2018/12. számában megjelent *A Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara helye, szerepe és lehetséges szervezetfejlesztési irányai a rendészeti igazgatási modell feladatrendszerének szempontjából* című tanulmány átdolgozott változata, amely előadás keretében a Doktoranduszok Országos Szövetsége és a Belügyi Tudományos Tanács által szervezett *A biztonság sokszintű arca* nemzetközi tudományos-szakmai konferencián hangzott el.

³ Interjú Fialka Györggyel, az SZVMSZK elnökével. Lásd: Egy-két év, új törvény, sok feladat – az SZVMSZK átalakul... (é. n.).

⁴ *Változáskezelés fejlesztési módszertan* (2013).

A vizsgálataim során *kettő* kérdéskör vonatkozásában kerestem a válaszokat:

- *A személy- és vagyonvédelmi szakterületre vonatkozó rendészeti igazgatás végrehajtási eljárási rendszerét szükséges-e továbbra is a rendőrség szakmai feladatkörébe utalni, illetve hova lehetne áthelyezni az eddig alkalmazott feladatrendszert?*
- *A Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamarának a magánbiztonsági szektor működése szempontjából alapvető jelentősége van. Indokolt lenne a szakmai igazolványok és működési engedélyek kiadását, visszavonását és az ellenőrzések végrehajtását a Szakmai Kamara hatáskörébe rendelni.*

A kérdések megválaszolására az *irodalomkutatás*, a *változáskezelés* és a *jogszabáylelemzés* együttes módszereit alkalmaztam.

A rendészeti igazgatási szakterületre vonatkozó lehetőségek és kihívások azonosítása és vizsgálata a magánbiztonsági szektor szakmai kamarai rendszerének a reformjával összefüggésben

A módszertan bemutatása és szakaszainak elemzése

Felmérés és elemzés

A Szakmai Kamara – *az általános rendelkezések értelmében* – a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység folytatására jogosult természetes személyek, önkormányzattal rendelkező, közfeladatot és általános szakmai érdekképviseleti feladatokat ellátó *közttestülete*.⁵ A közttestület a tagságához, illetőleg a tagsága által végzett tevékenységhez kapcsolódó *közfeladatot ellátó jogi személy*. Ezzel ellentétben a *hatóság* – mind feladatrendszerében, mind a közigazgatási hatósági eljárási cselekményekben betöltött szerepére vonatkozóan – teljesen eltérő fogalom meghatározásával találkozunk. *A hatóság az a szerv, szervezet vagy személy, amelyet (akit) törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati hatósági ügyben önkormányzati rendelet hatósági hatáskör gyakorlására jogosít fel, vagy jogszabály hatósági hatáskör gyakorlására jelöl ki*.⁶ A Szakmai Kamara a vonatkozó jogszabályok értelmében *nem gyakorol hatósági hatáskört*, és a jogalkotói jogosultság hiányában nem folytat közigazgatási hatósági eljárást sem. A Szakmai Kamara feladatrendszerére vonatkozó fejlesztési irányvonalak első lépéseként szükséges tisztázni, hogy a rendőrség hatáskörébe tartozó egyes igazgatásrendészeti feladatokat indokolt-e átadni a Szakmai Kamarának. A személy- és vagyonvédelmi hatósági ügyintézés hatáskörének az átadására vonatkozóan egy egyértelmű jogalkotói akaratnak kell megnyilvánulni. Erre vonatkozó példát találunk a hazai közigazgatás szervezésének egyik jelentős fejlődési szakaszában. 2000. január 1-jén 152 városban és budapesti kerületben hoztak létre okmányirodákat. Az addig a rendőrség feladatrendszerébe tartozó *lakcímgazolvány, személyazonosító igazolvány, határátlépési engedély, közterület-felügyelői igazolvány, útlevél, egyéni*

⁵ A Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara Alapszabálya. Általános rendelkezések.

⁶ 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról. 9.§. *A hatóság*.

vállalkozói igazolvány, gépjárművezetői engedély, gépjármű forgalmi engedély, gépjármű törzskönyv ügyintézésé került át az okmányirodák feladatkörébe.⁷ Az okmányirodák létrehozásának elsődleges célja az ügyfélbarát rendszeren túl a közigazgatás észszerűsítése volt.⁸

A következő mérföldkő a Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program elindítása volt, amely megfogalmazta a hatékony nemzeti közigazgatásra vonatkozó fejlesztési célokat, amelyek olyan beavatkozási területeket azonosítottak, mint *a szervezet* (eredményes szervezeti működés), *a feladat* (a feladatrendszer megújítása), *az eljárás* (belső eljárások megalapozása és racionalizálása) és *a személyzet* (személyzeti igazgatás fejlesztése). A célrendszer lényege, hogy azonosítsa és elemezze azokat a közigazgatási folyamatokat – a felvázolt négyes tagolás felhasználásával –, amelyek fejlesztésének és modernizálásának szükségessége elengedhetetlen, hogy az egyes szakmai részterületek hatékony működését kialakíthassa. Ezzel összefüggésben a Magyar Zoltán Program beavatkozási területként azonosítja *a rendészeti igazgatás ügyviteli rendszerére vonatkozó hatósági eljárások stratégiai tervezésének megújítását és a struktúra szakmai alapokon történő átalakítását.*⁹ *A Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia 2014–2020 című kiadványában fektették le, hogy a jelenleg működő egyes speciális szakigazgatási szervei rendszerek felülvizsgálata is szükséges az egyes külső szereplők szakmai integrációjával egyidejűleg.* A vizsgálat során át kell tekinteni, hol vannak párhuzamosságok a rendszerben, és melyek azok a szakmai feladatok, amelyek hatékonyabban és eredményesebben működtethetők külső szervezeti egységek által.¹⁰ A stratégia megfogalmazta továbbá, hogy a közigazgatási szervezetrendszer hatékonyabbá tétele érdekében – *figyelemmel az ügyfelek érdekeire* – 2020-ig felül kell vizsgálni, hogy melyek azok a közigazgatási rendszerelemek, amelyek piaci alapokon működtethetők, és akár egy kormányzati szerv vagy hatóság (állami, önkormányzati vállalat) is eredményesen tudja nyújtani az adott közszolgáltatást. Ennek megfelelően a szolgáltatói struktúra kijelölését követően lehet felállítani az ideális intézményrendszert. A közigazgatási szolgáltatásokhoz tartozó ideális szervezetrendszer kialakítása során figyelembe kell venni az ügyfelek számát, továbbá azt, hogy a közszolgáltatások elérhetősége optimális legyen. Ennek érdekében pontosan fel kell térképezni az ügyfélkört és az ellátást nyújtó helyek, kirendeltségek számát, illetve az azokhoz tartozó illetékességi területek nagyságát. Azt is meg kell vizsgálni, hogy melyek azok a közigazgatási szolgáltatások, amelyek esetében az ügyfelek számára kedvező lehet, ha a szolgáltatást nyújtó hatóság együttműködik a kormányablakokkal. *Célszerű együttműködési megállapodások által lehetőséget biztosítani arra, hogy egy-egy hatóság ügyfélpontja fizikailag meg tudjon jelenni az adott kormányablak épületében.* A beavatkozás lényegi eleme, hogy kijelöljék az ügyfelek számára ideális hatóságot (szolgáltatót), amelyhez illeszkedve felállítható az ideális intézményrendszer. Mindezekkel összefüggésben ki kell építeni a kormányablakok és a hatóság közötti hatékony együttműködés formáinak jogi kereteit.

⁷ 256/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet az okmányirodák kijelöléséről és illetékességi területéről. [Hatályon kívül helyezte a 174/2012. (VII. 26.) Korm. rendelet a járási (fővárosi kerületi) hivatalok kialakításával összefüggésben egyes kormányrendeletek módosításáról.]

⁸ 1057/2001. (VI. 21.) Korm. határozat a közigazgatás fejlesztésének 2001–2002. évekre szóló kormányzati feladattervekről.

⁹ Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program (2016), 46.

¹⁰ Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia 2014–2020 (é. n.), 48.

A Szakmai Kamara aktuális szervezetszabályzó eszközrendszerének a feltérképezése érdekében szükséges vizsgálni azokat a szervezeti kompetenciákat, amelyek elemzésével bizonyítható, hogy milyen strukturális változtatásokat kell eszközölni a szervezet tervezett jövőbeni hatósági feladatrendszerének kialakítása érdekében.

Ennek érdekében vizsgálni szükséges:

- a szakmai kamarai rendszer jelenlegi felépítését, a feladatellátását meghatározó jogszabályi környezetet, a belső szabályzókat és az eljárásrendeket;¹¹
- a létszámadatokat;
- a költségvetési, pénzügyi adatokat;
- a rendelkezésre álló eszközöket.

Kifejtettük, hogy milyen irányok mentén lehet felállítani egy ideális intézményrendszert egy új feladatrendszer integrálása érdekében. Azonban egy hatékonyan működő intézményrendszer szükséges, de nem elégséges feltétele a hatékony, az ügyfelek számára megfelelő minőségű közigazgatási szolgáltatás biztosításának, ugyanis magának az adott szervezetnek is hatékonyan kell működnie, amelynek alapja a szervezet fejlesztésére vonatkozó tervezés. Lényeges szempont, hogy az állami (vagy önkormányzati) hatóságokkal megismertessék a különböző szervezetfejlesztési eszközöket, és egyben lehetőséget kapjanak a tapasztalat- és információcserére a rendőrség és a Szakmai Kamara között.¹²

Kockázatelemzés és kockázatkezelés

A kockázati tényezők és szakmai kihívások azonosítása

A változáskezelés végrehajtásához és ezen belül a megfelelő kockázatkezelési struktúra kialakításához tisztában kell lenni a szervezeti változás fő céljainak elérését korlátozó fontosabb kockázatokkal, kihívásokkal, valamint a bekövetkezésükhöz vezető alapvető tényezőkkel.¹³ A felvázolt hipotézisek segítségével azonosíthatók a kihívások, amelyek a Szakmai Kamara feladatrendszerének átalakítására vonatkozó folyamat során segítenek a kitűzött célok eléréséhez különböző taktikai megoldásokat rendelni. A kihívások komplex értékeléséhez egy átfogó megközelítést alkalmazunk, amely kiemeli és nevesíti a Szakmai Kamara szervezeti struktúrájának átalakítását akadályozó rendszer elemeit.

Hipotézis

A személy- és vagyonvédelmi szakterületre vonatkozó rendészeti igazgatás végrehajtási eljárási rendszerét szükséges-e továbbra is a rendőrség szakmai feladatkörébe utalni, illetve (amennyiben indokolt) milyen szervezeti struktúrába lehetne áthelyezni az eddig alkalmazott feladatrendszert?

¹¹ KOVÁCS–ORBÁN 2005.

¹² ALMÁSY 2012.

¹³ CHRISTIÁN 2015.

A Szakmai Kamara a magánbiztonsági szektor működése szempontjából alapvető jelentőségű a Szakmai Kamara működésére vonatkozó hatályos (belső) jogi szabályozás, a szervezeti struktúra és a működési rendszer egyes elemei. A hipotézissel kapcsolatban megvizsgáltuk, hogy az integrált kormányzati ügyfélszolgálati rendszer alkalmassá válhat-e arra, hogy a rendészeti igazgatás magánbiztonsági szakterületére vonatkozó hatósági ügyeknek a végrehajtását az adott szervezetbe integrálja. *A cél egy jól szervezett és hatékony közigazgatási ügyintézési rendszer kialakítása a szakterület érdekében.* Erre vonatkozóan külföldön számos eredményesen működő példát találunk, amelyek alátámasztják a hipotézisben foglaltakat.¹⁴ A legmeghatározóbb a skandináv modell, amely bizonyítja a hatékony és eredményes együttműködést a rendőrség és a magánbiztonsági szektor között.¹⁵ A rendőrség igazgatásrendészeti szolgálati ága szakmai feladatrendszerének átalakításával összefüggésben felállított hipotézist – *miszerint a Szakmai Kamara a szervezeti elemek fejlesztésével, a jogi háttér megteremtésével és a költségek növelésével biztosíthatja a magánbiztonsági szektorra vonatkozó igazgatásrendészeti szakterület szakmai hátterét* – bizonyítottuk.

Kihívások:

- A személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói szakterület szétválasztására vonatkozó szakmai lépések szükségességének a vizsgálata.
- Amennyiben a rendőrség igazgatásrendészeti szolgálati ágának feladatrendszeréből kivonnák mindazokat a feladatokat, amelyek a személy- és vagyonvédelemhez, a magánnyomozáshoz, valamint a biztonságtechnika szakterületéhez köthetők, abban az esetben szakágon belül közel 20%-os feladatcsökkenés lenne realizálható. A rendőrség igazgatásrendészeti szolgálati ágának az átszervezése ebben az esetben elkerülhetlenné válik, ennél fogva az így felszabaduló személyi állomány más szakterületre (bűnügy, vizsgálat, közrendvédelem, szabálysértés) volna átirányítható. További vizsgálatot igényel a rendőrségi szakemberek tovább- vagy átképzésének a lehetősége. A további hatékony és szakmailag releváns ügyintézés érdekében elemezni szükséges annak lehetőségét, hogy a személy- és vagyonvédelmi szakterületen jelentős tapasztalatokkal rendelkező rendőrségi szakemberek milyen formában vehetnének részt a Szakmai Kamara hatósági feladatrendszerének kialakításában és esetleges működtetésében.
- A magánbiztonsági szektorhoz szervesen kötődő egyéb a rendőrség hatáskörébe tartozó ügyintézés (például *személy- és vagyonőr társas vállalkozások lőfegyverkérelme, a magánnyomozók bűnügyi szolgálat által történő ellenőrzése*) továbbra is a rendőrség hatáskörébe tartozna, így felvetődne a kettős hatósági ügyintézés és ellenőrzés problémaköre.
- A hivatali munkaidőn kívüli ügyintézés kialakításának a lehetősége az ügyfelek számára.¹⁶

¹⁴ *Engaging the Private Sector To Promote Homeland Security: Law Enforcement-Private Security Partnerships* (2003), 14–17.

¹⁵ ROTTLE 2017.

¹⁶ 515/2013. (XII. 30.) Korm. rendelet a Kormányablakokról.

Hipotézis

A Szakmai Kamara a magánbiztonsági szektor működése szempontjából alapvető jelentőségű. Indokolt lenne a szakmai igazolványok és működési engedélyek kiadását, visszavonását és a szakmai ellenőrzések végrehajtását a Szakmai Kamara hatáskörébe rendelni (szabályozás, szervezeti átalakítás, működtetés, adatbázisok kezelése, ügyfélfogadás).

A magánbiztonsági szektor – a Szakmai Kamarával egyetértésben – felismerte és egyben szorgalmazta, hogy a szakterületet érintő kihívások azonosítását követően kezdődjön meg az érdemi munka a problémák megoldása érdekében. Az azonosított problémák között szerepelt a magánbiztonsági szektor rendészeti igazgatási rendszere felülvizsgálatának szükségessége. Jelen tanulmány *A célrendszer azonosítása és elemzése* fejezetében megfogalmazott szerzői elemzések, valamint az alábbi – a Szakmai Kamara jelenlegi szervezetrendszerére vonatkozó – hiányosságok miatt *cáfolom* azon hipotézisemet, hogy a rendőrség igazgatásrendészeti szakágához tartozó magánbiztonsági szféra hatósági feladatrendszerének a Szakmai Kamara részére történő átadása szükséges és indokolt.

A kutatás eredményei, valamint a szakirodalmi elemzések alapján kizárólag *részlegesen vált bizonyítottá*, hogy amennyiben a Szakmai Kamara mind a jogalkotó oldaláról, mind a strukturális és intézményi fejlesztések vonatkozásában megfelelő támogatásban részesül, a magánbiztonsági szakterület rendészeti igazgatási feladatrendszerét a Szakmai Kamara hatáskörébe szükséges és indokolt utalni.

Kihívások:

- Magyarország közigazgatási területén kizárólag a megyeszékhelyeken működtetett kirendeltségeket a Szakmai Kamara.
- Kevés a Szakmai Kamara által foglalkoztatott munkavállalók, valamint az infrastruktúrák száma a magánbiztonsági szakterülettel kapcsolatos hatósági ügyfélfogadás és ügyintézés hatékony ellátásának végrehajtásához.
- Jelenleg nincs releváns jogszabályi háttér, amely kimondja, hogy a Szakmai Kamara hatáskörébe utalja a hatósági igazolványok és működési engedélyek kiadását, valamint a szakmai ellenőrzések végrehajtását.
- Jelenleg nincs hatósági jogköre a Szakmai Kamarának a felvázolt feladatok végrehajtásához.
- Vegyes nemzetközi példákat találunk, amelyek nem támasztják alá egyértelműen a Szakmai Kamara hatósági jellegű szervezetté alakításának szükségességét a felvázolt hatósági feladatok ellátásának érdekében.
- Az állam részéről történő ellenőrzés és felügyelet szükségességének, valamint a megnövekedő feladatrendszerhez kapcsolódó többletkiadások finanszírozására vonatkozó kérdésköröknek a vizsgálata.
- Érdekvédelem vs. hatósági ellenőrzés. Megmaradhat-e a szakmai érdekvédelem a hatósági jogkör kialakításával párhuzamosan?

A magánbiztonsági szektor külső és belső kihívásainak megoldása és szakmai hatékonyságának növelése érdekében hozott válaszlépések sem hazai, sem nemzetközi viszonylatban nem mutatnak olyan mérhető eredményeket, amelyek hozzájárultak volna a szakterület

megítélésének erősítéséhez.¹⁷ A szakterület hatékonyságát az azonosított kihívásokra adott válaszok gyakorlati alkalmazhatósága mozdíthatja elő, amelyet nagymértékben elősegítene a hatósági igazolványok és működési engedélyek kiadása és a hatósági ellenőrzések szakmaspecifikus érdekszférába történő áthelyezése, mindazonáltal a Szakmai Kamara oldaláról felvázolt szakmai és szervezeti problémák (jelenlegi helyzetében) inkább a rendőrség igazgatásrendészeti szakágának az erősítését irányozzák elő.

Fontos megjegyezni, hogy a magánbiztonsági szakterület közigazgatási rendszerének az átalakítása során indokolt lenne a hatósági ellenőrzés végrehajtását a rendőrség hatáskörében tartani, mivel jelenleg a rendőrség rendelkezik azokkal az erővel és eszközökkel, amelyekkel képes országos szinten a hatósági ellenőrzéseket végrehajtani.

Összefoglalás

A tanulmányban felvázolt kutatás a magánbiztonsági szektorban dolgozó munkavállalók és a vállalkozások szakmai érdekképviselőit ellátó Szakmai Kamara lehetséges jövőképeként a szervezeti modelljét vizsgálta fel. A modell a szervezetrendszerre vonatkozó változáskezelést és a fejlesztési módszertant veszi alapul, amely segítségével azonosításra kerültek a magánbiztonsági szektor igazgatásrendészeti ügyintézésével kapcsolatos aktuális kihívások. A módszertan az azonosítástól a fenntartás-működtetésig bezárólag teljes rendszerében mutatja be és elemzi azokat a Szakmai Kamara szervezetrendszerére vonatkozó problémákat, amelyek a rendészeti igazgatási tevékenységgel kapcsolatos hatósági feladatrendszer szempontjából relevánsak. A hipotézisek által – részben – bizonyítást nyert, hogy indokolt lenne a Szakmai Kamara szervezeti rendszerébe utalni a rendőrség magánbiztonsági szakterületre vonatkozó rendészeti igazgatási tevékenységét, és ennek a közigazgatási képességnek a fejlesztési szándékát a Szakmai Kamara is kinyilvánította. Azonban a jogalkotás és a költségvetés oldaláról is szükséges a megerősítés a Szakmai Kamara szervezeti átalakítására vonatkozóan, hogy az esetlegesen rendelkezésére bocsátott képességet hatékony módon tudja alkalmazni, azaz megeremtse a hatósági felügyelet és a magánbiztonsági szektor szereplői között a megfelelő koordinációt és együttműködést.

Felhasznált irodalom

- ALMÁSY Gyula (2012): *A közigazgatási szervezés és technológia fejlődése Magyarországon*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közszerkezési és Szakigazgatási Intézet.
- CHRISTIÁN László (2015): *Rendészeti politika*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. (MTA Law Working Papers, 2015/14.)
- Egy-két év, új törvény, sok feladat – az SZVMSZK átalakul... (é. n.). *Detektor Plusz Magazin*. Elérhető: <http://detektorplusz.hu/index.php?m=23783> (A letöltés időpontja: 2018. 01. 29.)
- Engaging the Private Sector To Promote Homeland Security: Law Enforcement-Private Security Partnerships* (2003). Washington, U.S. Department of Justice.

¹⁷ NEMETH 2012.

- KOVÁCSY Zsombor – ORBÁN Krisztián (2005): *A jogi szabályozás hatásvizsgálata*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus.
- NEMETH, Charles (2012): *Private Security and the Law*. Oxford, Butterworth-Heinemann.
- ROTTLER Violetta (2017): A magánbiztonság skandináv modellje. In CHRISTIÁN László szerk.: *Rendészettudományi kutatások. Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhely tanulmánykötete*. Budapest, Dialóg Campus. 111–120.

Hivatkozott jogszabályok és dokumentumok

- 1057/2001. (VI. 21.) Korm. határozat a közigazgatás fejlesztésének 2001–2002. évekre szóló kormányzati feladattervekről.
- 256/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet az okmányirodák kijelöléséről és illetékességi területéről. [Hatályon kívül helyezte a 174/2012. (VII. 26.) Korm. rendelet a járási (fővárosi kerületi) hivatalok kialakításával összefüggésben egyes kormányrendeletek módosításáról.]
2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról. 9. §. A hatóság.
- 515/2013. (XII. 30.) Korm. rendelet a Kormányablakokról.
- A Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara Alapszabálya. Általános rendelkezések.
- Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégia 2014–2020.* (é. n.)
- Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program* (2016). (MP 11.0) Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium.
- Változáskezelés fejlesztési módszertan* (2013). Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium.

*Borbély Zsuzsanna*¹

Egészség-magatartás, mentális egészség – különbségek a munkahelyi stressz megélésében

A rendőrtiszthelyettes-képzés napjainkban – és a Z generáció

A hazai rendőrtiszthelyettes-képzésről meglehetősen kevés írás született napjainkig, emellett a képzésben részt vevőkről is a legtöbbször akkor hallhatunk, amikor próbaidős állományba kerülve a hírekben elhangzik, hány rendőrrel nőtt a rendőrség állományának létszáma.

Cseh József 2006-ban megjelent írásában bemutatta az (akkor még) rendészeti szak-középiskolák világát, amely azóta rengeteg változáson esett át – kezdve a névváltozással, vagyis a rendészeti szagimnáziummá átnevezéssel, egészen a képzés számos elemét érintő változásokig, amelyek részletezését jelen tanulmány terjedelme nem teszi lehetővé. Azonban elmondható, hogy visszatérő kritikaként jelentkezik az elméleti tananyagok képzésben kapott túlsúlya a gyakorlati orientációval szemben.

A képzésre jelentkezők és azt elvégzők köre alapvetően nagyon fiatal: döntő többségükben az érettségi után közvetlenül kezdik meg tanulmányaikat az ország valamelyik rendészeti szagimnáziumában, s ennek megfelelően nagyon fiatalon kerülnek állományba is. Mindez azt is jelenti, hogy a napjainkban a tiszthelyettesképzésben részt vevők döntően a Z generáció tagjai, vagyis 1995–2009 közötti születésűek, amely korcsoport számos sajátossággal bír. A munkahelyi sajátosságaikkal még meglehetősen kevés kutatás foglalkozik, hiszen jelenleg még csak kis arányban képviseltetik magukat a munkaerőpiacon.

Hogy melyek is azon sajátosságok, amelyekre érdemes volna több figyelmet fordítani a hatékony állománymegtartás érdekében, és fontolóra venni a szervezeti stratégia alakításának folyamatában, s amelyek kapcsolatban állhatnak azzal, hogyan élnek meg pszichésen a munkahelyi eseményeket?

Elsőként a hierarchiához való viszonyulást érdemes górcső alá venni. A rendőrség rendkívül hierarchizált világa, a parancsuralmi rend sajátos viszonyban áll a Z generáció szemléletmódjával, hiszen az ő szemükben nem jár alanyi jogon valakinek a tisztelet csak azért, mert bizonyos beosztással rendelkezik, csak annak, aki kiérdemli azt.² Mindez a rendőrség hierarchikus szervezetével látszólag ellentmondásban áll, de a megfelelő vezetők személye mellett nem okozhat problémát. Továbbá ezen korosztály képviselői igenis keresik és értékelik az olyan munkahelyeket, amelyek jól strukturáltak, egyértelmű kereket adnak a munkavégzéshez, ugyanakkor a struktúrában belül jelen van a rugalmasság.³

¹ Borbély Zsuzsanna alapellátó pszichológus, Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság; doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

² TARI 2011; TÖRÖCSIK–SZŰCS–KEHL 2014; OZKAN–SOLMAZ 2015; FODOR–JAECKEL 2018.

³ FODOR–JÄCKEL–NAGY 2017; FODOR–JAECKEL 2018.

Ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik a tanárokkal, mentorokkal szembeni tisztelet kérdése is, mivel velük szemben ugyanez a szemléletmód jelenik meg, ugyanakkor kiegészül azzal, hogy a tanár/mentor nem a tudás egyedüli letéteményese, nemcsak tőle kaphatnak választ egyes kérdéseikre, hanem az információs technológia és az okoseszközök világában már bármire megtalálható a válasz az interneten is, ezért kortársaiktól és a Google-től hamarabb kérdeznak, mint tanáraiktól, szüleiktől, vezetőiktől.⁴

Ezzel összhangban áll az a tény is, hogy életüket alapvetően online élik, az okoseszközök és a szociális média (például Facebook, Instagram, WhatsApp) mindennapjaik szerves részeként van jelen, folyamatosan osztanak meg információt magukról, miközben fontos számukra a saját személyes szabadságuk is.⁵

Mind az Y, mind a Z generáció képviselői számára egyértelműen fontos a munka és a magánélet egyensúlya, illetve a rugalmasság – amennyiben ez nem valósulhat meg, boldogtalannak érzik magukat, hajlamosak más munkahely után nézni.⁶

A fiatalabb generációk ugyanakkor alapvetően a csapatmunkát preferálják, és nem csak a felelősségmegosztás miatt.⁷ Minderre a járőri munkában például kifejezetten adottak a lehetőségek. A rendőrség tehát ideális munkahely lehet ezen fiatalok számára, de ehhez a szervezet részéről is szükséges bizonyos lépések megtétele.⁸

Ugyanakkor nem szabad megfeledkeznünk a Z generáció azon sajátosságáról sem, hogy ők elsősorban munkát választanak, nem pedig hivatást – vagyis amennyiben egy adott munka végzése kapcsán nem érzik jól magukat, nem pusztán másik munkahelyet keresnek, de pályát is sokkal könnyebben módosítanak. Mindez az idősebb generációk számára meglehetősen riasztóan hat, de gondoljunk bele: ez a korosztály már úgy nőtt fel, hogy szüleik állandóan dolgoztak – azért, hogy nekik mindenük meglegyen –, miközben nem maradt elég idejük a gyermekeikre és egymásra sem. Ebben felnőve természetes, hogy a munka és a magánélet egyensúlya, illetve a pályamódosítás lehetősége fontos tényezőknek számítanak.⁹

A Z generációra jellemző továbbá, hogy a felgyorsult információs technológiai világban jól megállják a helyüket. Nemcsak percre készek szeretnek lenni az őket érdeklő dolgokból, de ügyesen is kezelik a különböző okoseszközöket – s gyakran korszerűbb eszközökkel bírnak, mint amilyeneket a munkáltatók biztosítani tudnak a munkavégzéshez.¹⁰

Fiatal rendőrök és a kutatási eredmények

A rendőri állomány körében számos pszichés tényező vonatkozásában folytak kutatások, ugyanakkor kifejezetten a képzésben levő vagy próbaidős fiatal rendőrök körében elenyésző a vizsgálatok száma. Ennek nyilvánvaló módon számos oka van, élen a különböző országok

⁴ TARI 2011; 2015; BESENYEI 2016.

⁵ TARI 2011; 2015; RUZSA 2018.

⁶ TARI 2010; 2011; 2015; 2017; KISSNÉ ANDRÁS 2013; HAEGER–LINGHAM 2014; BENCSIK–HORVÁTH–CSIKÓS–JUHÁSZ 2016; GOH–LEE 2018.

⁷ BENCSIK et al. 2016; FODOR–JAECKEL 2018.

⁸ TEGYEY 2008.

⁹ TARI 2011; 2015; FODOR–JAECKEL 2018; TEGYEY 2018.

¹⁰ TARI 2011; 2015; 2017; DUGA 2013; TÖRŐCSIK et al. 2014; RUZSA 2018; TEGYEY 2018.

eltérő kiválasztási, rendőrképzési rendszerével,¹¹ ezért meglehetősen nehéz összehasonlításokat tenni arra vonatkozóan, hogy a képzés milyen hatással van a benne részt vevők mentális egészségére. A különböző országok rendőrök mentális egészségével foglalkozó kutatásai ugyanakkor számos esetben tartalmaznak a szolgálati időn alapuló összehasonlításokat.

Violanti 1993-as tanulmányában azt találta, hogy az idősebb rendőrök a fiatalabbakhoz képest kevésbé adaptív megküzdési mechanizmusokkal rendelkeznek. Egy brit vizsgálatban a rendőri munka a hat legmagasabb stressz-szinttel bíró foglalkozás közé tartozott a vizsgált 26 foglalkozás tekintetében, továbbá az idősebb rendőrök magasabb elégedettségéről és alacsonyabb szintű stresszről számoltak be, mint fiatalabb kollégáik.¹²

Egy amerikai és egy hazai vizsgálatban is a fiatalabb rendőrök alacsonyabb szintű stresszről számoltak be, mint a régebb óta szolgálatot ellátók.¹³

Indiában a kiképzés alatt álló és aktívan szolgáló rendőröket összehasonlító vizsgálatban a fiatalok alacsonyabb szintű frusztrációval és a depresszióval voltak jellemezhetőek, mint az aktív szolgálatot ellátók, s rámutatott arra is, hogy a depresszió szintje az életkor és szolgálati évek előrehaladtával nő.¹⁴

A svédországi rendőrtanulók körében végzett kutatás a mentális egészség és személyiség összefüggéseivel foglalkozott. Az eredményeket tekintve elmondható, hogy a vizsgálatban részt vett kis elemszámú mintát tekintve a tisztképzésre jelentkezők jobb mentális egészségi állapotúak, mint a svéd átlag, illetve optimistábbak, nyugodtabbak, megbízhatóbbak, merészebbek és kevésbé ártalomkerülők a korosztályuk és nemük többi képviselőjéhez képest.¹⁵

Ausztráliában egy szintén kis elemszámú, de longitudinális vizsgálatban a mindfulness a depresszió legjobb bejósólójának bizonyult, de az első szolgálati évben meglehetősen nehéz a pszichés jóllétet és mentális egészséget bejósoló érzéseket és a mindfulnessot azonosítani.¹⁶

Mindezek mellett egy pakisztáni kutatásban azt találták, hogy a fiatal rendőrök magasabb szintű depresszióról, szorongásról és stresszről számoltak be, mint a régebb óta szolgáló kollégáik. Ugyanakkor ennek indoklásaként felmerül a rang kérdése, ugyanis egy másik vizsgálat szerint az alacsonyabb rangú rendőrök egyébként is nagyobb pszichés terhelésnek vannak kitéve.¹⁷

Összefoglalva tehát elmondhatjuk, hogy a fiatal és a régebb óta szolgálatot teljesítő rendőrök összehasonlítása alapján vegyes képet mutatnak az eddigi kutatási eredmények, s kifejezetten kevés longitudinális vizsgálat vonatkozik a képzés idejére, illetve a próbaidőre.

¹¹ A teljesség igénye nélkül lásd: FÓRIZS 2011a; 2011b; 2011c; 2011d; MOGYORÓDI 2016a; 2016b.

¹² JOHNSON et al. 2005.

¹³ VIOLANTI 1993; SZABÓ 2009.

¹⁴ KOHLI–BAJPAI 2006.

¹⁵ GHAZINOUR et al. 2010.

¹⁶ WILLIAMS–CHIARROCHI–DEANE 2010.

¹⁷ BARTOL 1982; HUSAIN 2014.

A rendőri stressz és hatásai, következményei

A stresszel foglalkozó kutatások a rendőrök körében évtizedekre nyúlnak vissza. Egyes vizsgálatok a rendőri munkát a legstresszesebbek közé sorolják,¹⁸ míg más kutatások csupán átlagosan stresszesnek tartják.¹⁹ M. Kathrine Abdollahi (2002) szerint négy csoportba sorolhatók ezek a vizsgálatok. Ez a felosztás segítséget jelenthet a kutatások útvesztőiben, illetve azt illetően is több támponttal szolgál, hogy miként tekinthetünk a rendőri stresszre.

Abdollahi az első csoportba az *intra- és interperszonális stresszorokat* sorolja. Azon személyiségtényezőkre és tulajdonságokra hívja fel a figyelmet, amelyekkel a különböző kutatások alaposan foglalkoztak, így például az önbizalom-önbecsülés kérdésköre, az A típusú személyiség, az extro- és introverzió, az optimizmus, a cinizmus, a „keményen helytálló” személyiség (vagyis hardiness; magában foglalja az elkötelezettséget, a kihívásokra való reagálást és a kontrollképességet²⁰), az autoriter személyiség szerkezet. A következtetése egyértelműen abba az irányba mutat, hogy a személyiségbeli tényezők kapcsán a kutatási eredmények meglehetősen vegyesek, és nem lehet kimondani egyes tulajdonságok egyértelmű adaptivitását vagy maladaptivitását.

A második csoportot a foglalkozási stresszrel összefüggésben kifejezetten a *munkafolyamathoz kapcsolódó faktorok alkotják*, ezek közül a hat legfőbb: az igazságszolgáltatási rendszerrel (ügyészség-bíróság) való együttműködés, a média szerepe és a nyilvánosság figyelve, a lőfegyverhasználat, találkozás, kapcsolatba kerülés a bűncselekmények és halálos balesetek áldozataival (különösen gyerekek esetében), közösségi kapcsolatok, erőszakos, bejósolhatatlan eseményekkel való találkozás. Mindezeket a rendvédelmi területen dolgozók jól ismerik mint stresszorokat, s ezeket a tényezőket a kutatások a kiegészítő bejósolóként is számon tartják (lásd később).²¹

Szintén a kiegészítő prediktortényezői közé tartozik a *szervezetből eredő stresszorok* kérdésköre, úgymint:

- a váltott műszakokban végzett munka;
- a szupervízió – azaz a vezetői segítségnyújtás szakmai kérdésekben – inadekvát volta;
- a tény, hogy a rendőrök gyakran kénytelenek megélni, hogy a fejük felett hoznak döntéseket róluk, és noha mindez a parancsuralmi rend sajátos velejárójaként eredendően természetes, bizonyos helyzetekben nagyon demoralizáló lehet;
- az adminisztratív támogatottság hiányosságai;
- nem megfelelő fizetés és anyagi források hiányosságai;
- a szerepkonfliktusok (egyszerre rendőr és szociális munkás egyes helyzetekben például);
- az izoláció.

Ezek szintén jól ismert problémakörök hazánkban is.²²

¹⁸ ANSHEL 2000; JOHNSON et al. 2005.

¹⁹ BROWN-CAMPBELL 1990; BAR-ON et al. 2000.

²⁰ NAGY 2008.

²¹ ABDOLLAHI 2002.

²² SZABÓ 2009; BORBÉLY-FRIDRICH-TŐZSÉR 2018a.

A rendőri stresszkutatások negyedik csoportjába Abdollahi (2002) a *kapcsolódó egészségügyi kockázatokra fókuszáló* vizsgálatokat sorolja. Ennek kapcsán számos pszichés és fizikai következményt említ meg, így például az öngyilkosság problémáját, a szív-érrendszeri megbetegedéseket, az emésztőrendszert érintő betegségeket, a magánéleti problémákat, a PTSD-t, a depressziót, szorongást, valamint a drog- és alkoholfogyasztást. Ez utóbbi kapcsán elmondható, hogy mindmáig az egyik leginkább kutatott egészségkárosító magatartásforma a rendőrök körében, nem véletlen, hogy hazánkban is a speciális rendőri feladatok ellátása kapcsán ez az egyik vizsgált egészségmagatartási-egészségkárosító forma.²³

Hazánkban a rendőröket érő stresszhatások vizsgálata terén úttörőnek számít Malét-Szabó Erika alezredes asszony doktori disszertációja, valamint az ehhez kapcsolódóan a témakörben megjelent publikációi.²⁴ Ilyen átfogó, feltáró jellegű vizsgálat azóta sem készült ezen a területen hazánkban, de a különböző szakterületek összehasonlítására vonatkozó kutatásról rendelkezünk eredményekkel,²⁵ mint ahogyan a tiszthelyettesképzésben részt vevők stresszterheltségi profiljára, illetve ennek következményeire nézve is jelen vannak már a feltérési törekvések.²⁶

A rendőri munkavégzés pszichoszociális kockázati tényezői kapcsán 2008-ban készült jelentés értelmében a következő tényezők számítottak megterhelőnek az állomány körében:²⁷

- a feladattal kapcsolatos stresszorok tekintetében: a terhelés kapcsán a nem egyenletes munkaterhelés emelkedett ki, a munkafeltételek közül a munkavégzés folyamatának kevésbé befolyásolható volta, továbbá az átszervezések következtében a munkában történő változások, a gyors technológiai változásokkal való lépéstartás, az időkényszer alatt végzett munka, a döntéseket megalapozó szabályok bonyolultsága, a döntési helyzetek mindig megújuló volta, valamint hogy a munkafeladatból eredően gyakran kerülnek konfliktusba másokkal;
- a munkakörnyezettel kapcsolatos stresszorok;
- a szervezetben betöltött szereppel kapcsolatos stresszorok terén egyénileg a rendőri szerepet illetően jelentkező szerepkonfliktusok, (nagy felelősség emberekért és anyagi javakért, nem megfelelő karrierfejlődés); a csoportok szintjén a fokozott egymásrautaltságból eredő konfliktusok; míg szervezeti szinten a hierarchikus, tekintélyelvű félkatonai szervezet sajátosságai, valamint a különbségek a fizetések megítélésében;
- a szervezeten kívüli stresszorok terén alacsony anyagi és erkölcsi megbecsültség, olykor a családi élet és az előre nem mindig kiszámítható szolgálatok összeegyeztethetőségének problémái, egyre gyakoribb a költözést igénylő szolgálati helyre helyezés.

Mindezekon túl a magyar rendőröket érő munkahelyi stressz terén elmondható, hogy legkevésbé az anyagi és erkölcsi megítélésükkel elégedettek, a tisztí és tiszthelyettesi állomány számára más tényezők jelentik a legnagyobb megterhelést; rosszabb helyzetben vannak

²³ BORBÉLY-FARKAS-TÖZSÉR 2017; BORBÉLY-FRIDRICH-TÖZSÉR 2018b; FARKAS et al. 2018.

²⁴ SZABÓ-RIGÓ 2005; SZABÓ 2009; MALÉT-SZABÓ-SZATMÁRI 2012.

²⁵ FRIDRICH 2015; 2018.

²⁶ BORBÉLY 2017; 2018a; 2018b.

²⁷ SZABÓ 2009.

a tartós párkapcsolatban élők, különösen, ha tiszthelyettesek; a szervezetnél eltöltött évek számával növekszik a stresszterheltség a 14-17. évig, amelyet enyhén csökkenő tendencia követ; a tiszthelyettesi állomány esetében az évek előrehaladtával csökken az aktivitás, a munkamotiváció, és növekszik az egészségügyi panaszok száma;²⁸ illetve a különböző szakterületeken dolgozók stresszterheltségi profilja eltér egymástól.²⁹

Egyes kutatók véleménye szerint mind az elégedettség, mind a munkahely-specifikus stresszorok feltárása mindenképpen a kiégés elleni harc fontos elemét képezi.³⁰ Ez a megállapítás mindenképpen helytállóan tűnik, különösen annak fényében, hogy tudjuk: a munkahelyi stressz tartós fennállása, jelenléte az életünkben kiégéshez vezethet.

De mit is értünk kiégés alatt? A pszichológiában leginkább elterjedt és alapvetőnek számító meghatározása még Freudenberger nevéhez fűződik, aki szerint „a szindróma krónikus, emocionális megterhelések, stresszek nyomán fellépő fizikai, emocionális, mentális kimerülés állapota, amely a reménytelenség és inkompetencia érzésével, célok és ideálok elvesztésével jár, s amelyet a saját személyre, munkára, illetve másokra vonatkozó negatív attitűdök jellemeznek”.³¹

Vagyis egy olyan komplex, a munka világához kapcsolódó állapot, amely Maslach szerint három aspektussal rendelkezik: az érzelmi kimerülés, az elszemélytelenedés és a saját teljesítményünk csökkenése. Ezek a kiégés legszembetűnőbb tünetei. Az érzelmi kimerülés az érzelmi és fizikai kimerültséget egyaránt magában foglalja, tehát ez az egyéni aspektus. A deperszonalizáció, a másoktól való elidegenedés a távolságtartó, cinikus viselkedést takarja, ez az interperszonális aspektus. A személyes teljesítmény csökkenése az önértékelést fedi, mivel ha valakinek a teljesítménye romlik a saját magától várthoz vagy korábbi teljesítményéhez képest, az általában az önértékelés fokozatos csökkenését hozza magával.³²

Maslach és Leiter (1997) szerint mind munkahelyi, mind személyes tényezők jelen vannak a kiégés okai között, és az eme két tényezőcsoport közötti össze nem illésnek hat típusáról számolnak be: munkahelyi terheltség, a célok felett érzett kontroll hiánya, a nem megfelelő jutalmazás vagy ellenszolgáltatás, a munkahelyi közösség felbomlása, a becsületesség hiánya, valamint a személyes és munkahelyi értékek közötti ellentmondás.

A rendőri munka több szempontból is veszélyeztetett a kiégést illetően, mivel a rizikótényezők közül több is jelen van a végrehajtói állomány életében:

- elnyúló munkaidő (12 órás szolgálat, amely a napi események függvényében hosszabb is lehet);
- túlterhelés (a létszámhiány okán);
- a társadalmi megítélés szélsőségei, bizonytalan presztízs;³³
- kereset, anyagi megbecsültség – a 2015. évi XLII. törvény értelmében bevezetett életpályamodell, illetve az általa meghatározott fizetések meglehetősen szűk mozgásteret biztosítanak, ez a túlóra és készenléti idő után járó juttatásokkal növelhető valamelyest;

²⁸ SZABÓ 2009.

²⁹ FRIDRICH 2015; 2018.

³⁰ ABDOLLAHI 2002.

³¹ FREUDENBERGER 1974, idézi FEKETE 1991, 17. és MÁNDI–FEKETE 2014, 261.

³² MASLACH–JACKSON 1981; MASLACH–LEITER 1997; MÁNDI–FEKETE 2014.

³³ MÉSZÁROS 2010; BALI 2011.

- stresszteli munka;³⁴
- a pályaválasztáskor jelen levő idealizált rendőrkép eltérése a valóságtól.³⁵

A rendőri kiégés vizsgálatára vonatkozóan már szép számmal találunk kutatásokat – bár messze nem olyan mennyiségben, mint az egészségügyi dolgozók és a tanárok tekintetében. Indiában Ranta és Sud (2008) stresszmenedzsmenttréningek hatását vizsgálták rendőrök körében, s azt találták, hogy a többdimenziós stresszmenedzsmenttréningek hatékonyan képesek csökkenteni a kiégés minden összetevőjének szintjét a jobb stresszel való megküzdési technikák elsajátítása révén. Amerikai rendőrök körében végzett kutatások egyértelműen bizonyították, hogy a munkahelyi stressz magasabb szintje a kiégés egyik legfontosabb prediktora.³⁶

A holland rendőrök körében végzett vizsgálatok eredménye szerint például a magasabb szintű érzelmi kimerültség és deperszonalizáció verbális és fizikai agressziót növelő hatással bír,³⁷ míg a svéd rendőrök körében nemi különbségek mutatkoztak: Backteman-Erlanson (2013) a női rendőrök magasabb érzelmi kimerültségéről számolt be férfi kollégáikhoz képest, a férfiak esetében viszont a deperszonalizáció szintje volt magasabb. Viszont Berg, Hem, Lau és Ekeberg (2006) kutatásában minden tényező esetében magasabb értékeket mutattak a férfi rendőrök. Ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a két vizsgálatban a nemek aránya jelentősen eltért egymástól.

Nigériában végzett kutatások szerint a szociodemográfiai tényezők befolyásolják a kiégést: az egyedülállók, a fiatalabbak, a csak pár éve szolgálatot teljesítők és magasabb végzettséggel rendelkezők körében magasabb kiégést találtak;³⁸ ugyanakkor a különböző foglalkozásokat összehasonlító kutatásban a rendőrök alacsonyabb szintű kiégési mutatókkal bírtak, mint az egészségügyi dolgozók, de magasabbal, mint a tanárok.³⁹

Portugál rendőrök körében a magasabb kiégést bejósoló tényezőnek bizonyult a rosszabb otthon-család és munkahely közti interakció,⁴⁰ illetve Queirós, Kaiseler és da Silva (2013) vizsgálata a kiégés agressziót növelő hatásáról számolt be. A spanyol rendőrök körében végzett kutatás azt találta, hogy a tartós párkapcsolatban élő rendőrök körében az érzelmi kimerültség és a deperszonalizáció szintje szignifikánsan magasabb, mint az egyedülállóknál, illetve hogy a szolgálatban töltött évek számával a kiégés tényezőinek szintje is fokozatosan emelkedik.⁴¹

Hazánkban eddig még nem foglalkozott kutatás részletesen a rendőrök kiégésével, de ha alaposan áttekintjük a szakirodalmat, ez nem is meglepő: az általános tendencia azt mutatja, hogy az adott országban a stresszorok alapos feltárása a kutatások elsődleges fókuszusa, s csak ezt követően, gyakran évekkkel később jelennek meg a kiégésre vonatkozó vizsgálatok.⁴²

³⁴ ANSHEL 2000; EUWEMA–KOP–BAKKER 2004; FUTÓNÉ KARTAI – VIZINGER – ANDRÁSI 2009; SZABÓ 2009; MALÉTSZABÓ–SZATMÁRI 2012.

³⁵ MÉSZÁROS 2010; BALI 2011; FINSZTER 2014.

³⁶ MCCARTY–ZHAO–GARLAND 2007.

³⁷ KOP–EUWEMA 2001.

³⁸ ODEDOKUN 2015.

³⁹ OGUNGBAMILA 2013.

⁴⁰ QUEIRÓS–PEREIRA–MARTINS 2012.

⁴¹ DE LA FUENTE SOLANA et al. 2013.

⁴² KOP–EUWEMA–SCHAUFELI 1999; KAPADE–NIKAM–SHAIKH 2014.

A stresszről és a kiégésről gondolkodva nem feledkezhetünk meg az Abdollahi (2002) által a stresszkutatások negyedik csoportjába sorolt tényezőkről sem, vagyis a mentális egészség és az egészség-magatartási szokások ezen tényezőkhöz való viszonyáról. A stressz kapcsolata a szorongással és a megküzdéssel, valamint a kiégés kapcsolata a depresszióval nem megkerülhető, mint ahogyan az alkoholfogyasztással és dohányzással való viszonyuk sem. A rendőrök körében a szorongással kapcsolatos vizsgálatok eredményei azt mutatják, hogy a különböző traumatikus események hatásaként mind a depresszív tünetek, mind a szorongás fokozódhat.⁴³ A depresszió kapcsán több vizsgálati eredmény utal annak stresszel való együttjárására,⁴⁴ valamint a rosszabb alvásminőséggel való kapcsolatára.⁴⁵ Továbbá a traumatikus eseményekkel való találkozás növeli a depresszió előfordulásának esélyét a rendőrök körében.⁴⁶

Meglehetősen gyakran vizsgált jelenségnek számít a rendőrök körében mind az alkoholfogyasztási szokások kérdése, mind a dohányzás – elsősorban a stresszel kapcsolatosan. Ugyanakkor a testedzési szokásokról mindez nem mondható el. Ennek hátterében valószínűleg a rendőrökkel – különösen a végrehajtói állománnyal – kapcsolatban a társadalom körében támasztott megfelelő edzettségi állapottal kapcsolatos elvárások állnak.

A nemzetközi eredmények arra mutatnak rá, hogy a magasabb stressz-szint gyakoribb alkoholfogyasztással,⁴⁷ a férfi rendőrök körében a dohányzás intenzitását növelő hatással⁴⁸ jár együtt. A rendőrök fizikai edzettségének fontosságáról meglehetősen kevés kutatás szól, ilyen például Bissett, Bissett és Snell (2012) vizsgálata.

Hazai viszonylatban csekély mennyiségű adattal rendelkezünk arra vonatkozóan, hogy hogyan alakulnak a testedzési szokások a rendőri állomány körében, de egy-egy rendőri szerv vagy annak részegysége körében már folytak vizsgálatok erre nézve.⁴⁹

Egy kutatás a tiszthelyettesképzésben részt vevők körében

2015 szeptemberében az akkor tiszthelyettesképzése második évét megkezdő állományt a migrációs válsághelyzetre való tekintettel az előzetes várakozásoktól eltérően hamarabb kinevezték a Készenléti Rendőrség állományába, próbaidős őrmesternek. Képzésük második éve ebből kifolyólag rengeteg bizonytalansági tényezőt tartogatott, ennek ellenére végül az előre tervezett időben kerülhetett sor a szakmai vizsgákra.

Az állomány körében a szakmai vizsgák végeztével készült egy pszichológiai kutatás arra nézve, hogy milyen egészség-magatartási szokásokkal bírtak tanulmányaik befejezésekor, milyen mentális egészségi állapotban voltak, valamint hogy milyen munkahelyi stresszorokkal találkoztak a képzés idején.⁵⁰

⁴³ BOWLER et al. 2016.

⁴⁴ GERSHON-LIN-LI 2002; BERG et al. 2006; WANG et al. 2010.

⁴⁵ SLAVEN et al. 2011.

⁴⁶ WANG et al. 2010; PLIEGER et al. 2015; BOWLER et al. 2016.

⁴⁷ SMITH et al. 2005; VIOLANTI et al. 2011.

⁴⁸ SMITH et al. 2005; MCCARTY et al. 2007.

⁴⁹ CSÉPLŐ – BALLA – TIGYINÉ PUSZTAFALVI 2017; MÁCSÁR–BOGNÁR–PLACHY 2017.

⁵⁰ BORBÉLY 2017; 2018a; 2018b.

Ez a vizsgálat szolgált egy nagyobb volumenű vizsgálat alapötletéül. Ennek során ugyanezen tényezők mentén mérték fel a 2018-ban sikeres szakmai vizsgát tett állományt is, valamint jelenleg is folyamatban van egy kétéves longitudinális vizsgálat arra nézve, hogy mindezek a tényezők hogyan változnak az iskolarendszerű tiszthelyettesképzés ideje alatt.

Az eddig rendelkezésre álló eredmények fényében elmondható, hogy – mint ahogyan az a korábbiakban már ismertetett vizsgálatokban is megjelent – a munkahelyi stressz növeli az alkoholfogyasztást. Emellett a dohányzás egyes motivációs tényezőire is hatással van a stressz. A munkahelyi stresszre vonatkozó eredmények tükrében nagyon érdekes, s szintén mind a nemzetközi, mind egyes magyar kutatási eredményekkel⁵¹ összhangban áll az, hogy már a próbaidős szolgálatellátás alatt komoly stresszforrást jelent a munkaidő esetleges kiszámíthatatlansága, valamint ennek hatása a családra, magánéletre. Mindez nem meglepő, ha belegondolunk, hogy a Z generáció számára már kiemelt fontossága van a munka és a család egyensúlyának, vagyis előfordulhat olyan eset is, hogy bár a fiatal rendőr szereti a munkáját, de ennek a nagyon is kényes egyensúlynak a hiánya elégedetlenséghez, majd hosszabb távon akár kiégéshez, illetve leszereléshez is vezet. Mindez a humán erőforrás-gazdálkodás egy fontos problémáját is jelzi a szervezetben, amennyiben a humán stratégia nem megfelelő módon veszi figyelembe a Z generáció pszichés, gondolkodási és viselkedési sajátosságait.

Mindezeket egybevetve egy fontos, de eddig meglehetősen elhanyagolt kutatási terület a képzés időszaka. Tény: egy ilyen kutatás várható eredményei potenciálisan túlmutathatnak a szervezeti stratégiaalkotás és állománymegtartás irányába mutató szervezeti politika kapacitásán, amely révén feszültség keletkezhet a tudományos diszciplína által támogatott humánstratégia és a végrehajtást végző szervek viszonyában. Ugyanakkor az esetleges kutatási eredmények tükrében a képzési folyamatban eszközölt változtatások segíthetnek abban, hogy a képzést befejező állomány pszichésen fittebb állapotban kezdhesse meg a teljes értékű rendőri szolgálatot tanulmányai befejeztével. Emellett a szervezetnek is érdemes tudatosan és folyamatosan készülnie az állandó változásra, s az újabb és újabb generációk munkaerőpiacra történő belépésére. Eme két faktor együttese segíthetné a hatékonyabb állománymegtartást, ezáltal pedig a közbiztonság tovább növelhető lenne.

Felhasznált irodalom

- ABDOLLAHI, M. Kathrine (2002): Understanding Police Stress Research. *Journal of Forensic Psychology Practice*, Vol. 2, No. 2. 1–24.
- ANSHEL, Mark H. (2000): A conceptual model and implications for coping with stressful events in police work. *Criminal Justice and Behavior*, Vol. 27, No. 3. 375–400.
- BACKTEMAN-ERLANSON, Susann (2013): *Burnout, work, stress of conscience and coping among female and male patrolling police officers. Medical Dissertation*. Umeå, Umeå University, Department of Nursing, Elérhető: <https://pdfs.semanticscholar.org/9a44/c70a95a2a537e42a2ac260eb323b7afc3920.pdf> (A letöltés időpontja: 2016. 10. 12.)
- BALI Miklós (2011): A rendőrkep és a rendőrségkép. *Magyar Rendészet*, 11. évf. 2. sz. 13–33.

⁵¹ BORBÉLY et al. 2018a.

- BAR-ON, Reuven – BROWN, Jennifer M. – KIRKCALDY, Bruce D. – THOMÉ, E. P. (2000): Emotional expression and implications for occupational stress: an application of the Emotional Quotient Inventory (EQ-i). *Personality and Individual Differences*, Vol. 28, No. 6. 1107–1118.
- BARTOL, Curt R. (1982): Psychological characteristics of small-town police officers. *Journal of Police Science and Administration*, No. 1. 58–63.
- BENCsik Andrea – HORVÁTH-CsIKÓs Gabriella – JUHÁSZ Tímea (2016): Y and Z generations at Workplace. *Journal of Competitiveness*, Vol. 8, No. 3. 90–106.
- BERG, Anne Marie – HEM, Erlend – LAU, Bjørn – EKEBERG, Øivind (2006): An exploration of job stress and health in the Norwegian police service: a cross sectional study. *Journal of Occupational Medicine and Toxicology*. Elérhető: <http://occup-med.com/content/1/1/26> (A letöltés időpontja: 2017. 02. 08.)
- BESENYEI Lajos (2016): A generáció váltás forradalma. *Opus et Educatio*, 3. évf. 4. sz. 371–378.
- BISSETT, Daryl – BISSETT, Jennifer – SNELL, Cleve (2012): Physical agility tests and fitness standards: perceptions of law enforcement officers. *Police Practice and Research*, Vol. 13, No. 3. 208–223.
- BORBÉLY Zsuzsanna – FARKAS Johanna – TÖZSÉR Erzsébet (2017): A tömeges méretű illegális migráció pszichés következményei a rendészeti feladatellátás során. *Hadtudományi Szemle*, 10. évf. 3. sz. 288–304.
- BORBÉLY Zsuzsanna – FRIDRICH Andrea Cecília – TÖZSÉR Erzsébet (2018a): A XXI. század biztonsági kihívásai a rendőrségi szervezeti kultúrában: generációk a szervezetben. In HAUTZINGER Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. XX. kötet, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. 97–102.
- BORBÉLY Zsuzsanna – FRIDRICH Andrea Cecília – TÖZSÉR Erzsébet (2018b): Az Ideiglenes Biztonsági Határozat menti feladatellátás hatása a határozat védők magánéletére. *Honvédségi Szemle*, 146. évf. 6. sz. 65–79.
- BORBÉLY Zsuzsanna (2017): *Egészségmagatartás, kiegészítés, mentális egészség – specifikus stresszorok hatása a Rendőrség próbaidős tiszthelyettes állományában*. Szakdolgozat kézirat. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar.
- BORBÉLY Zsuzsanna (2018a): Specifikus stresszorok és a szervezeti kultúra. In FARKAS Johanna – HORVÁTH József szerk.: *Szervezeti kultúrák és kutatásuk*. Kézirat.
- BORBÉLY Zsuzsanna (2018b): Specifikus stresszorok és a szervezeti kultúra. In: *Hazámat Szolgálom! konferencia tanulmánykötete*. Kézirat.
- BOWLER, Rosemarie M. – KORNBLITH, Erica S. – LI, Jiehui – ADAMS, Shane W. – GOICHEVA, Vihra V. – SCHWARZER, Ralf – CONE, James E. (2016): Police officers who responded to 9/11: Comorbidity of PTSD, depression, and anxiety 10-11 years later. *American Journal of Industrial Medicine*, Vol. 59, No. 6. 425–436.
- BROWN, Jennifer M. – CAMPBELL, Elizabeth A. (1990): Sources of occupational stress in the police. *Work & Stress*, Vol. 4, No. 4. 305–318.
- CSEH József (2006): A fiatalok rendészeti felkészítése az Adyligeti Rendészeti Szakközépiskolában. In HAUTZINGER Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. V. kötet, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. 47–62.
- CSÉPLŐ Máté – BALLA Imre – TIGYINÉ PUSZTAFALVI Henriette (2016): A Budapesti Rendőr Főkapitányság Közlekedésrendészeti Főosztály rendőri állománya egészségi állapotának és egészség-magatartásának követéses vizsgálata 2012–2014-ben. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 17. évf. 68. sz. (2016/4.) 65–66.

- DE LA FUENTE SOLANA, Emilia I. – EXTREMERA, Raimundo Aguayo – VARGAS PECINO, Cristina – CAÑADAS DE LA FUENTE, Gustavo R. (2013): Prevalence and risk factors of burnout syndrome among Spanish police officers. *Psicothema*, Vol. 25, No. 4. 488–493.
- DUGA Zsófia (2013): *Tudomány és a fiatalok kapcsolata*. Elérhető: www.zgeneracio.hu/tanulmanyok (A letöltés időpontja: 2018. 11. 28.)
- EUWEMA, Martin C – KOP, Nicolien – BAKKER, Arnold B. (2004): The behaviour of police officers in conflict situations: how burnout and reduced dominance contribute to better outcomes. *Work & Stress*, Vol. 18, No. 1. 23–38.
- FARKAS Johanna – BORBÉLY Zsuzsanna – TEGYEY Andrea Cecília – TÖZSÉR Erzsébet (2018): A „migránshelyzet” feladatellátása következtében jelentkező pszichés hatások. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 1. sz. 4–33.
- FEKETE Sándor (1991): Segítő foglalkozások kockázatai – Helfer szindróma és Burnout jelenség. *Psychiatria Hungarica*, 1. sz. 17–29.
- FINSZTER Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Egyetemi jegyzet. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar.
- FODOR Mónika – JÄCKEL Katalin – NAGY Orsolya (2017): Employer Branding a Z generáció szemével – Milyen munkahelyre vágnak és milyen szempontok alapján döntenek a munkahelyválasztásról a „Z-k”. In *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században VII*. Budapest, Óbuda University, Keleti Faculty of Business and Management. 145–153.
- FODOR Mónika – JAECKEL Katalin (2018): What does It Take to Have a Successful Career Through the Eyes of Generation Z-Based on the Results of a Primary Qualitative Research. *International Journal on Lifelong Education and Leadership*, Vol. 1, No. 4. 1–7. Elérhető: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/551110> (A letöltés időpontja: 2018. 11. 28.)
- FÓRIZS Sándor (2011a): A Szlovák Köztársaság rendőrtisztai főiskolája. *Magyar Rendészet*, 11. évf. 1. sz. 103–108.
- FÓRIZS Sándor (2011b): Az osztrák rendőrtiszt-képzés. *Magyar Rendészet*, 11. évf. 2. sz. 105–112.
- FÓRIZS Sándor (2011c): A Cseh Rendőr Akadémia. *Magyar Rendészet*, 11. évf. 3. sz. 43–52.
- FÓRIZS Sándor (2011d): Rendőrtiszt képzés Berlinben. *Magyar Rendészet*, 11. évf. 4. sz. 96–101.
- FREUDENBERGER, Herbert J. (1974): Staff burn-out. *Journal of Social Issues*, Vol. 30, No. 1. 159–165. (Idézi FEKETE 1991 és MÁNDI–FEKETE 2014.)
- FRIDRICH Andrea Cecília (2017): *Az eltérő szakterületeken dolgozó rendőrök teszteredményeinek vizsgálata – hasonlóságok és különbségek az RMSK tükrében*. Szakdolgozat kézirat. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar
- FRIDRICH Andrea Cecília (2018): Eltérő szakterületek a szervezeti kultúrában. In FARKAS Johanna – HORVÁTH József szerk.: *Szervezeti kultúrák és kutatásuk*. Kézirat.
- FUTÓNÉ KARTAI Zsuzsanna – VIZINGER Erzsébet – ANDRÁSI Zsuzsanna (2009): Leleki egészségvédelem a kulturált rendészetért. In HAUZINGER Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. X. kötet, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. 257–264.
- GERSHON, Robyn R. M. – LIN, Susan – LI, Xianbin (2002): Work stress in aging police officers. *Journal Occupational and Environmental Medicine*, Vol. 44, No. 2. 160–167.
- GHAZINOUR, Mehdi – LAURITZ, Larserik E. – DU PREEZ, Elizabeth – CASSIMJEE, Nafisa – RICHTER, Jörg (2010): An Investigation of Mental Health and Personality in Swedish Police Trainees upon Entry to the Police Academy. *Journal of Police and Criminal Psychology*, Vol. 25, No. 1. 34–42.

- GOH, Edmund – LEE, Cindy (2018): A workforce to be reckoned with: The emerging pivotal Generation Z hospitality workforce. *International Journal of Hospitality Management*, Vol. 73. 20–28.
- HAEGER, Donna L. – LINGHAM, Tony (2014): A trend toward Work-Life Fusion: A multi-generational shift in technology use at work. *Technological Forecasting & Social Change*, Vol. 89. 316–325.
- HUSAIN, Waqar (2014): Depression, Anxiety and Stress among Junior & Senior Police Officers. *Academic Research International*, Vol. 5, No. 3. 239–244.
- JOHNSON, Sheena – COOPER, Cary – CARTWRIGHT, Sue – DONALD, Ian – TAYLOR, Paul – MILLETT, Clare (2005): The experience of work-related stress across occupations. *Journal of Managerial Psychology*, Vol. 20, No. 2. 178–187.
- KAPADE-NIKAM, Poonam – SHAIKH, Mohsin (2014): Occupational Stress, Burnout and Coping in Police Personnel: Findings from a Systematic Review. *American International Journal of Research in Humanities, Arts and Social Sciences*, Vol. 6, No. 2. 144–148.
- KISSNÉ ANDRÁS Klára (2013): *A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományának, valamint a versenyszféra motiváltságának összehasonlító elemzése*. Doktori értekezés kézirat. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola.
- KOHLI, Kalpana – BAJPAI, G. S. (2006): A Comparative Study of Frustration, Depression and Deprivation amongst Trainee and Serving Police Officials. *Indian Journal of Criminology and Criminalistics*, Vol. 27, No. 3. Elérhető: www.pdfsemanticscholar.org/77f5/dfa43bd4ee09afb1b9561ef8de13e80b9db.pdf (A letöltés időpontja: 2017. 10. 30.)
- KOP, Nicolien – EUWEMA, Martin C. – SCHAUFELI, Wilmar (1999): Burnout, job stress and violent behaviour among Dutch police officers. *Work & Stress*, Vol. 13, No. 4. 326–340.
- KOP, Nicolien – EUWEMA, Martin C. (2001): Occupational Stress and the Use of Force by Dutch Police Officers. *Criminal Justice and Behavior*, Vol. 28, No. 5. 631–652.
- MÁCSÁR Gábor – BOGNÁR József – PLACHY Judit: (2017): Sportolási és életmódszokások kérdőíves vizsgálata a Budapesten szolgálatot teljesítő rendőrállomány körében. *Recreation*, Vol. 7, No. 3. 13–15.
- MALÉT-SZABÓ Erika – SZATMÁRI Adrienn (2012): A rendőr lelki biztonsága – avagy a biztonság megőrzésének egyik alappillére a rendőr lelki biztonsága. In HAUZINGER Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. XIII. kötet, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. 399–412.
- MÁNDI Noémi – FEKETE Sándor (2014): A segítő krízise. In CSÜRKE József – VÖRÖS Viktor – OSVÁTH Péter – ÁRKOVITS Amaryl szerk.: *Mindennapi kríziseink. A lélektani krízis és a krízisintervenció kézikönyve*. Budapest, Oriold és Társai Kiadó, 249–278.
- MASLACH, Christina – JACKSON, Susane E. (1981): The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behaviour*, Vol. 2, No. 2. 99–113.
- MASLACH, Christina – LEITER, Michael P. (1997): *The Truth About Burnout – How Organizations Cause Personal Stress and What to Do About It*. San Francisco, Jossey-Bass Publisher.
- MCCARTY, William P. – ZHAO, Jihong – GARLAND, Brett E. (2007): Occupational stress and burnout between male and female police officers. Are there any gender differences? *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, Vol. 30, No. 4. 672–691.
- MÉSZÁROS Gábor (2010): A rendészeti szakközépiskolába járó tanulók pályamotivációjának vizsgálata. *Magyar Rendészet*, 10. évf. 3–4. sz. 172–186.
- MOGYORÓDI Gergely (2016a): Az An Garda Síochána (az ír rendőrség) képzési és állománykiválasztási rendszere. *Magyar Rendészet*, 16. évf. 5. sz. 123–137.

- MOGYORÓDI Gergely (2016b): Anglia és Wales hivatásos rendőri állományának kiválasztási eljárása és annak összevetése a hazai követelményekkel. *Magyar Rendészet*, 16. évf. 6. sz. 93–108.
- NAGY Henriett (2008): *Stressz, megküzdés, pszichológiai immunitás*. Egyetemi előadások pszichológia szakos hallgatóknak. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar.
- ODEDOKUN, Solomon Adekunle (2015): Differential Influence of Demographic Factors on Job Burnout among Police Officers, in Ibadana, Oyo State. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol. 6, No. 3. 520–526.
- OGUNGBAMILA, Bolanle (2013): Occupational Burnout Among Employees in Some Service Occupations in Nigeria: Are Health Workers Different? *Psychological Thought*, Vol. 6, No. 1. 153–165.
- OZKAN, Mustafa – SOLMAZ, Betül (2015): The Changing Face Of The Employees – Generation Z And Their Perceptions Of Work (A Study Applied To University Students). *Procedia Economics and Finance*, Vol. 26. 476–483.
- PLIEGER, Thomas – MELCHERS, Martin – MONTAG, Christian – MEERMANN, Rolf – REUTER, Martin (2015): Life stress as potential risk factor for depression and burnout. *Burnout Research*, Vol. 2, No. 1. 19–24.
- QUEIRÓS, Cristina – KAISELER, Mariana – DA SILVA, António Leitão (2013): Burnout as predictor of aggressivity among police officers. *European Journal of Policing Studies*, Vol. 1, No. 2. 110–135.
- QUEIRÓS, Cristina – PEREIRA, Ana Mónica – MARTINS, João Ramada (2012): *The influence of work-home interaction on burnout among Portuguese Police officers*. Elérhető: <https://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/62337/2/15762.pdf> (A letöltés időpontja: 2015. 03. 19.)
- RANTA, Randhir Singh – SUD, Anup (2008): Management of Stress and Burnout of Police Personnel. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, Vol. 34, No. 1. 29–39.
- RUZSA Csaba Roland (2018): „Z” generáció fő jellemzői és várható munkaerő-piaci kihívások. *Közép-Európai Közlemények*, 11. évf. 3. sz. 149–157.
- SLAVEN, James E. – MNATSAKANOVA, Anna – BURCHFIEL, Cecil M. – SMITH, Lindsay – CHARLES, Luenda – ANDREW, Michael – GU, Ja – MA, Claudia – FEKEDULEGN, Desta – VIOLANTI, John (2011): Association of Sleep Quality with Depression in Police Officers. *International Journal of Emergency Mental Health*, Vol. 13, No. 4. 267–277.
- SMITH, Derek R. – DEVINE, Sue – LEGGAT, Peter A. – ISHITAKE, Tatsuya (2005): Alcohol and Tobacco Consumption among Police Officers. *The Kurume Medical Journal*, Vol. 52, No. 1–2. 63–65.
- SZABÓ Erika (2009): *A munkahelyi egészségpszichológia és egészségfejlesztés a Magyar Köztársaság Rendőrségén, valamint a szubjektíve észlelt munkahelyi stresszterheltség jellegzetességei – különös tekintettel az idői tényezőre – a hivatásos állományú rendőrök körében*. Doktori értekezés kézirat. Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar.
- SZABÓ Erika – RIGÓ Bernadett (2005): A munkahelyi stresszmegterhelés sajátosságai a rendőrség hivatásos állományának körében. *Alkalmazott Pszichológia*, 7. évf. 3. sz. 15–29.
- TARI Annamária (2011): *Z generáció. Klinikai pszichológiai és társadalom-lélektani szempontok az információs korban*. Budapest, Tercium Kiadó.
- TARI Annamária (2015): *#yz Generációk online. Klinikai pszichológiai és társadalom-lélektani szempontok az Információs Korban*. Budapest, Tercium Könyviadó.
- TARI Annamária (2017): *Bátor generációk. #SzorongokTehatVagyok. Klinikai pszichológiai és társadalom-lélektani szempontok az Információs Korban*. Budapest, Tercium Könyviadó.
- TEGYEY Andrea (2018): A „Z generáció” címke. *Rendőrségi Tanulmányok*, 1. évf. 3. sz. 81–97.

- TÖRŐCSIK Mária – SZÜCS Krisztián – KEHL Dániel (2014): How Generations Think: Research on Generation Z. *Acta Universitatis Sapientiae, Communicatio*, Vol. 1. 23–45.
- VIOLANTI, John M. (1983): Stress Patterns in Police Work – A Longitudinal Study. *Journal of Police Science and Administration*, Vol. 11, No. 2. 211–216.
- VIOLANTI, John M. (1993): What does high stress policing teach recruits? An analysis of coping. *Journal of Criminal Justice*, Vol. 21, No. 4. 411–417.
- VIOLANTI, John M. – SLAVEN, James E. – CHARLES, Luenda E. – BURCHFIEL, Cecil M. – ANDREW, Michael E. – HOMISH, Gregory G. (2011): Police and Alcohol Use: A Descriptive Analysis and Association with Stress Outcomes. *American Journal of Criminal Justice*, Vol. 36, No. 4. 344–356.
- WANG, Zhen – INSLICHT, Sabra S. – METZLER, Thomas J. – HENN-HAASE, Clare – MCCASLIN, Shannon E. – TONG, Huiqi – NEYLAN, Thomas C. – MARMAR, Charles R. (2010): A prospective study of predictors of depression symptoms in police. *Psychiatry Research*, Vol. 175, No. 3. 211–216.
- WILLIAMS, Virginia – CIARROCHI, Joseph – DEANE, Frank Patrick (2010): On being mindful, emotionally aware, and more resilient: longitudinal pilot study of police recruits. *Australian Psychologist*, Vol. 45, No. 4. 274–282.

Hivatkozott jogszabály

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról.

*Író Sándor*¹

A szlovák katolikus rendőrségi lelkipásztori szolgálat modellje és struktúrája

Bevezetés

Jelen tanulmány bemutatja a Szlovák Köztársaság haderőjének és rendészeti szervei tagjainak lelkipásztori ellátására létrehozott katonai ordinariátust, valamint elemzi és vizsgálja annak szervezeti struktúráját és feladatrendszerét. A rendőr a rendőrségi munka során számos olyan problémával szembesül (például halálos balesetek, emberölés, kiégés, pályaelhagyás gondolata, korrupció, magánéleti problémák, fegyverhasználat kérdésköre, egyéni és társadalmi előítéletek, öngyilkosság, rasszizmus), amelyet nem minden esetben tud értelmezni, feldolgozni és hatékonyan kezelni. Ilyen esetben segítségre szorul. A rendőrségi lelkipásztori szolgálatok számos országban működnek intézményesített keretek között, ezzel hatékonyan segítve a rendészeti szervek munkáját. A szlovák rendőrségi lelkipásztori ellátás intézményi hátterének és struktúrájának vizsgálata azért szükséges, mert Magyarország és Szlovákia történelmi és kulturális hagyományai okán a magyar rendőrségi lelkipásztori szolgálat felállítására vonatkozóan is szolgálhatnak hasznos útmutatásokkal a döntéshelyzetben lévő egyházi és állami vezetők számára.

A katonák és a rendőrök lelkipásztori ellátásának szükségszerűségét már több kutató is vizsgálta az elmúlt években,² felismerve, hogy mind a katonák, mind a rendőrök olyan sajátos és speciális feladatrendszert hajtanak végre, amely bizonyítottan kihathat az egyén lelki és erkölcsi látásmódjára. Ezek a kutatások elsősorban az említett katonai és rendvédelmi hivatásnemek lelkipásztori ellátásának tudományos összefüggéseit kutatták, és vázoltak fel új tudományos eredményeket a témában.³ Mind az elméleti, mind a gyakorlati kutatások rávilágítottak arra a tényre, hogy a rendőrök lelki, etikai és erkölcsi támogatását (az új típusú rendészeti kihívások hatékony kezelése érdekében) egyre inkább szükséges intézményesített formában megvalósítani, olyan formában, ahogy erre a nemzetközi szinten számos példát találunk.⁴ Ez a megfogalmazott igény érthető, mivel a Magyarországra nehezedő új típusú rendészeti kihívások (migrációs válság, terror- és cyberfenyegetettség) mellett a klasszikus bűnelkövetési formák átalakulása is egyre nagyobb kihívás elé állítja a rendőrség személyi állományát.

---

¹ Író Sándor hatósági lelkész, Vérteskethely plébánosa; doktorandusz, Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola.

² UJHÁZI 2014, 35–37.

³ SZABÓ 2016a.

⁴ SZABÓ 2014.

A felvázolt és egyre nagyobb teret nyerő dinamikusan változó rendészeti kihívások számbavétele során nem mehetünk el szó nélkül a rendőrség új hivatásos szolgálati törvényének életbelépése, valamint a rendőrtisztképzés átalakulása mellett sem. Megannyi változásnak lehetünk részesei, amelyek jobbra és eredményesebbé teszik a rendőrség munkáját. Ezeknek a hatékony változásoknak köszönhetően jelentős mértékben erősödött a lakosság biztonságérzete, egyúttal csökkent a kiemelt bűncselekményeknek és a halálos közlekedési baleseteknek a száma is. Ezek a pozitív eredmények nem valósíthatók meg a rendőrség személyi állományának pozitív emberi és szakmai hozzáállása nélkül. Fontos, hogy a rendőrség a testületi színtereken pozitív mértékben erősítse a személyi állomány lelki, erkölcsi és etikai önképének fejlődését.⁵

Az elmúlt években mind az egyén, mind a társadalom biztonság iránti igénye növekvő tendenciát mutatott. Az új típusú biztonsági kihívások – mint a nemzetközi terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek elterjedése, az instabil államok, a globális környezeti problémák, a nemzetközi migráció megjelenése és felerősödése – a biztonság fogalmának kibővülését eredményezték. Mind az egyén, mind a társadalmak részéről aggályok merültek fel az egész Európát egyformán érintő biztonsági rendszerelemek hirtelen és váratlan változását követően. A növekvő biztonsági aggályok és kockázatok napjainkban egyre fokozottabb állami beavatkozást és erőfeszítéseket igényelnek a közbiztonság és a közrend fenntartása érdekében. A rendészeti szervek – *kiemelten a rendőrség* – alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, valamint a közbiztonság és a közrend védelme. A rendészeti szervek olyan új típusú rendészeti kihívásokkal szembesülnek (tömeges irreguláris migráció, aszimmetrikus módszerekkel és különleges eszközökkel elkövetett terrorcselekmények a fejlett országokban, a rendészeti szervek militarizációja szükségességének kérdésköre, a magánbiztonsági szektor egyes szakterületei vonatkozásában az önvédelmi képesség erősítése, a lakosság ellátása szempontjából kiemelt infrastruktúrák védelme, szórakozóhelyek biztonságának kérdésköre), amelyek eredményes és hatékony kezelése érdekében szükséges az eddig alkalmazott rendészeti képességek fejlesztése. Reflektálva az új típusú rendészeti kihívásokra, a rendészeti képességek fejlesztése csak abban az esetben válik hatékonyabbá, amennyiben a rendészet szervezeti struktúráját évtizedek óta körülölelő konvencionális elméleti és gyakorlati határokat átlépik. A cél egy hathatós és biztonságos komplex rendészeti struktúra megalkotása, amely hatékony és alkalmazható eredményeket tud felmutatni az új típusú rendészeti kihívások hatékony kezelése érdekében. Ennek a biztonsági komplexnek a részévé kell tenni a rendőrségi lelkipásztori szolgálatot, amely hathatós és eredményes segítséget tud nyújtani a rendőrök számára az új típusú rendészeti kihívások kezelése során felmerülő etikai és erkölcsi problémák kezelésére a keresztény vallási szemlélet megtartása és értékeinek védelme érdekében.

A Szlovák Katonai Ordináriátus szervezeti struktúrája

A Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentszék 1994-ben kötött kétoldalú megállapodást a katonák és az akkor még létező határőrség lelkipásztori ellátására. A határőrség kapcsán többször felvetették a kérdést, hogyan lehetne a katonai ordináriátus tevékenységi jogkörét

⁵ SZABÓ–ÍRÓ 2018.

a rendőrségre is kiterjeszteni, mivel a rendőrök is sajátos körülmények között élnek és látnak el szolgálatot. Magyarországon végül erre nem került sor.

A szomszédos országban, Szlovákiában azonban ezt egészen másképp alakították ki. A Szlovák Köztársaság és a Vatikán közötti diplomáciai kérdéseket a 2000-ben kötött konkordátum rendezte. Ennek alapján dolgozták ki a katonák lekipásztori ellátására vonatkozó kétoldali megállapodást is. Szlovákiában a katonai ordinariátus azonban nemcsak a katonák, hanem a rendőrök, sőt más belügyi fegyveres testületek lekipásztori ellátásáról is gondoskodik.

Az ordinariátus központja és székhelye a fővárosban, Pozsonyban található. Az ordinariátus főtemploma a Szent Jakab-plébániatemplom. Az ordinariátus élén a *nem* ordinárius püspök áll. A joganyag kimondja, hogy amennyiben a püspök akadályoztatva van feladatai ellátásában, abban az esetben az általános helynök látja el a feladatát.⁶

Az ordinariátusban papok és diakónusok teljesítenek lekipásztori szolgálatot.⁷ A ki-nevezett papok hivatásos jogviszonyba kerülnek azzal a rendvédelmi szervvel, amelynél a lekipásztori szolgálatot végezni fogják. A papok egyenruhában és az adott rendvédelmi testületnél rendszeresített tiszti beosztásban és rendfokozattal látnak el lekipásztori szolgálatot.⁸ A lekipásztorok járandóságát a Szlovák Belügyminisztérium biztosítja, a munkáltatói jogkör gyakorlója a szolgálati hely szerinti kapitányságvezető.⁹

A Szlovák Katonai Ordinariátus feladatrendszere és struktúrája

A Szlovák Katonai Ordinariátus 2003. március 1-jén kezdte meg működését.¹⁰ Az ordinariátus a nevével ellentétben nem csak a szlovák katonák lekipásztori ellátásáról gondoskodik. Többek között a feladatkörébe tartozik a szlovák rendőri szervek, a szlovák vám- és pénzügyőrség, a vasúti rendőrség, a bíróságok biztonsági szolgálatainak hivatásos alkalmazottai, valamint a büntetés-végrehajtási dolgozók lekipásztori ellátása is. A hivatásos szervek

⁶ Článok 11. (1) V prípade, že je ordinár hatený, a ak Svätá Stolica nerozhodla inak, riadenie ordinariátu preberie generálny vikár, ktorý má podľa predpisov kánonického tie isté povinnosti a má právomoc miestneho ordinára s výnimkou toho, čo mu neprináleží z prirodzenosti veci alebo na základe práva. Elérhető: www.ordinariat.sk/statut-ordinariatu-ozbrojenych-sil-a-ozbrojenych-zborov-sr/ (A letöltés időpontja: 2017. 02. 03.)

⁷ Hlava V. Klérus Ordinariátu. Článok 22. (1) Presbytérium ordinariátu tvoria svetskí a rehoľní kňazi a diakoni, ktorí v ordinariáte vykonávajú službu. Elérhető: www.ordinariat.sk/statut-ordinariatu-ozbrojenych-sil-a-ozbrojenych-zborov-sr/ (A letöltés időpontja: 2019. 02. 03.)

⁸ *Megjegyzés:* A rendőrségi állományba kinevezett lekipásztor az adott rendőrkapitányság épületében látja el szolgálatát. A rendőrség külön irodát biztosít a rendőrségi lekipásztor számára, hogy a rendőrkapitányság épületében, akár szolgálati időben, akár szolgálati időn kívül is el tudja látni lekipásztori tevékenységét. A rendőrség szolgálati gépkocsit is rendelkezésére bocsát a rendőrségi lekipásztornak, hogy azoknak a rendőröknek is biztosítani tudja a lekipásztori ellátását, akik a rendőrkapitányság vidéki rendőrőrssein látnak el szolgálatot.

⁹ Štatút Ordinariátu ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR. Elérhető: www.ordinariat.sk/statut-ordinariatu-ozbrojenych-sil-a-ozbrojenych-zborov-sr/ (A letöltés időpontja: 2019. 01. 07.)

¹⁰ Ordinariát ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej Republiky. Elérhető: www.ordinariat.sk/ (A letöltés időpontja: 2019. 12. 16.) A Szlovák Katonai Ordinariátus honlapjának áttanulmányozását követően megállapítható, hogy minden olyan dokumentum és információ megtalálható, amely az ordinariátus életével kapcsolatos releváns eseményhez köthető. Információkat találhatunk mind a szervezeti struktúrára, mind a szervezet történeti áttekintésére vonatkozóan.

tisztviselői és alkalmazottai mellett az ordinariátus biztosítja a börtönökben szabadságvesztésüket töltő személyek lelkipásztori ellátását is.¹¹

A szlovák rendőrségi lelkipásztori szolgálati feladatkörök

1. A feladatkör elvégzésének helye a rendőrségi hivatal járási igazgatóságának székhelye.
2. A vikariátus feladatainak szellemében előkészíti és fejleszt a lelkipásztori feladatkört a Belügyminisztérium keretén belül.
3. Segít megoldani a lelki problémákat a rendőrök és családjaik igényei szerint. (Egyes esetekben a fogva tartott személyekét és a biztosított személyekét is.)
4. Biztosítja és ellátja a lelkipásztori teendőket az érsekújvári rendőrségi hivatalokban és annak alárendelt szervezeti egységeiben.
5. Előkészíti a szentségek felvételét, és kiszolgáltatja azokat.
6. Segíti a rendőrök és a rendőrségi alkalmazottak erkölcsi és hazafias érzelmeinek az elmélyítését.
7. Lelki segítyt nyújt az egyén és a közösség számára a lelki élet kérdéseiben, valamint tanácsadást és konzultációt biztosít számukra.
8. Együttműködik az ordinariátussal az egyöntetű lelkipásztori hozzáállás elérésében.
9. Részt vesz az ordinariátus munka- és lelki összejövetelein.
10. Részt vesz a papi rekollekciókon, amelyek a kihelyezett munkaköri területeken történnek, együttműködik a lelkipásztori teendők koordinálásában és a egyházmegye papjaival.
11. Vezeti az anyakönyveket (keresztlevelek, krónika, archívum).
12. Együttműködik az államilag elismert vallások képviselőivel.
13. Látogatások formájában megismerkedik a rendőrök munkájával a járási rendőrségi hivatalokban és annak alárendelt hivatalaiban.
14. A vikárius utasításai szerint teljesíti az ordinariátus döntéseiből eredeztethető feladatokat.
15. Követi a vikárius utasításait.

A szlovák rendőrségi lelkipásztori struktúra feladatrendszerének hatékonysága vitathatatlan. A rendőrségi lelkipásztorok saját belátásuk szerint szervezik és látják el a lelkipásztori szolgálatot.¹²

¹¹ Az idevonatkozó joganyag értelmében az aktív állományban lévő hivatásos szervek tagjai mellett az ordinariátus végzi a nyugállományú, a hallgatói, a tartós betegségben lévő, valamint a dolgozók családtagjainak és egy háztartásban élőknek is a lelkipásztori ellátását. Štatút Ordinariátu ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR. 5. cikkely, 2. bekezdés, e) pont.

¹² A Párkányi Városi Rendőrkapitányság rendőrségi lelkipásztorja személyes találkozásunk alkalmával elmondta, hogy a lelkipásztori tevékenység ellátása mellett klasszikus értelemben vett rendőri szolgálati tevékenységet is elláthat. Például: közúti ellenőrzés, traffipax, járőrszolgálat. A rendőrségi lelkipásztor elmondta, hogy a szolgálatban a legtöbb esetben harmadik személyként vesz részt egyenruhában, kényszerítő eszközök és lőfegyver nélkül. A rendőrségi egyenruhán állományjelző formájában jelölésre kerül a lelkipásztori jelleg. Ezekkel a tényekkel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy a rendőri járőrszolgálat során esetlegesen végrehajtott intézkedésekben hogyan és milyen mértékben tud részt venni a rendőrségi lelkipásztor, hiszen kényszerítő eszközök és lőfegyver nélkül vesz részt a szolgálatban.

Következtetések és javaslatok

A rendőrök lelkipásztori ellátására a katolikus egyház nem hozott létre egységes lelkipásztori intézményt. Egyes irányzatai azonban elkülönülnek a rendőrök lelkipásztori gondoskodása kapcsán. A legtipikusabb, és sok dél-amerikai országban is ez figyelhető meg, hogy a rendőrök lelkipásztori ellátásáról a katonai ordinariátus gondoskodik. Ezekben az esetekben a jogalkotó a két vagy több fegyveres testület közötti hasonlóságból, leginkább a fegyveres szolgálat tényéből indul ki. Ezekben az országokban is van azonban különbség abban, hogy a katonai ordinariátus joghatósága melyik belügyi szervre terjed ki, és melyik marad meg a helyi egyházi szervezet lelkipásztori gondoskodása alatt. A részletek sokszor még a kétoldalú nemzetközi megállapodásból, illetve az ordinariátus belső szabályzatából sem derülnek ki.¹³

Ennek a megoldásnak előnye, hogy egy meglévő, nemzetközi megállapodásban konkretizált működési keret között történik a rendőrök lelkipásztori ellátása. Ez az anyagi források biztosítása terén is könnyebbséget jelent. A hátránya azonban ennek az intézményi megoldásnak, hogy nem veszi figyelembe, hogy a rendőrök a katonához képest is más lelki hatásokkal, kihívásokkal néznek szembe. Ezért vált indokolttá, hogy számukra egy külön lelkipásztori intézményt állítsanak fel. A szlovák példa jól mutatja, hogy mind a szlovák katolikus egyház, mind a kormányzat felismerte a rendőrök lelkipásztori ellátásának a fontosságát.

A katonai ordinariátuson keresztül történő lelkipásztori ellátás más európai országokban is megtalálható. Látható, hogy az újonnan alapított katonai ordinariátusok is – a szlovák vagy a horvát ordinariátus – ilyen kiterjesztő joghatóságot kaptak. A jogalkotó még mindig az egyik preferált megoldásnak tekinti, ha a rendőrök lelkipásztori ellátása intézményes keretek között történik, akkor az történjen a katonai ordinariátuson keresztül. Ilyen esetekben figyelembe kell venni, hogy a kiterjesztő joghatóság jelentős személyi és anyagi többletet követel a katonai ordinariátustól.

Erről a szerződő feleknek – az adott államnak és a katolikus egyháznak – meg kell állapodni. Sok esetben a helyi katolikus egyház nem is képes biztosítani azt a személyi felvételt, amely egy ilyen rendszer kialakításához szükséges lenne, például Magyarországon a katonai ordinariátusnak mindössze tizenöt állam által biztosított betölthető pozíciója van.

Más országokban, mint az Egyesült Államokban, Dél-Koreában vagy a Dél-Afrikai Köztársaságban a püspökök helyi szinten próbálkoznak a rendőrök lelkipásztori szolgálatának megszervezésével.¹⁴ Ezek helyi kezdeményezések, amelyek mögül hiányzik a biztos jogszabályi keret és a működési struktúra. Előnye azonban ennek a rendszernek, hogy kifejezetten a rendőrök sajátos helyzetére, lelki igényeire összpontosít. Sok esetben a helyi lelkészek látják el ezt a feladatot, akik mindennapi tevékenységük mellett elvállalják ezt is. Ebben a modellben meglehetősen sok a világi kiségitő, akiknek végzettsége és a feladatra való alkalmassága az egyetemes egyházi jogszabályok hiánya következtében kétségessé válik.

¹³ Police Chaplaincy – Rendőrségi Lelkipásztori Szolgálat. Elérhető: <http://mysite.mweb.co.za/residents/bleomomi/Police-Chaplain.html> (A letöltés időpontja: 2019. 01. 08.)

¹⁴ Police, Suspects Not Left Out Of Church's Pastoral Care – A rendőrök lelkipásztori szolgálata. Elérhető: www.ucanews.com/story-archive/?post_name=2005/10/05/police-suspects-not-left-out-of-churchs-pastoral-care&post_id=26361 (A letöltés időpontja: 2019. 01. 02.)

Létezik azonban vegyes modell is. Olaszországban a carabinieri a katonai ordinariátus alá tartozik, míg a rendőrség lelkipásztori ellátását a püspöki konferencia alá tartozó, különálló szervezet látja el. Ez utóbbi egy helyi szintű, de komoly jogszabályi keretekkel rendelkező, meglehetősen széles személyi bázison nyugvó lelkipásztori intézmény. Ennek a modellnek a létrehozása Magyarországon nem releváns. Bár történtek kísérletek, hogy a Magyar Katonai Ordinariátus csak a katasztrófavédelem lelkipásztori ellátását vegye át, de a komolyabb egyházi és állami szándék hiánya miatt ez a kezdeményezés nem valósult meg.

Szlovákia Magyarországhoz nagyon hasonló történelmi, politikai és kulturális múlttal rendelkezik, ami a rendőrség felépítésében és napjaink rendőri tevékenységében is megjelenik. A posztkommunista Szlovákiában közel azonos biztonsági tényezők (szervezett bűnözés, kábítószer-kereskedelem, korrupció) léptek fel, mint Magyarországon, és a rendőrségen belül is ezek a tényezők éreztetik hatásukat. Így ez az ország az, amely ebből a szempontból a legtöbb tanulsággal szolgálhat a magyar rendőri lelkipásztori szolgálat kialakításához.¹⁵

A különböző nemzetközi modellek azt is bizonyítják, hogy a jogalkotó, a helyi egyházi közigazgatás, az állam vagy maga a rendészeti szerv is fontosnak és hasznosnak tekinti, hogy legyen működőképes lelkipásztori ellátás.

A rendőrségi lelkipásztori szolgálat olyan új biztonsági kihívásokra is megoldást jelenthet, mint a katolikus papokat ért támadások felismerése és kezelése az Európai Unió egyes tagállamaiban.¹⁶ A szlovák katolikus rendőrségi lelkipásztori szolgálat szervezeti egységében szolgálatot teljesítő hivatásos állományú katolikus papok a rendvédelmi szervek kiképzési rendszerére vonatkozó képzésben is részt vesznek, így nagyobb eséllyel azonosítják és – bizonyos esetekben – lokalizálják a kialakuló biztonsági problémákat, mind a katolikus intézmények területén, mind a közterületi szolgálatellátás során.

Jelen tanulmány bemutatta a szlovák rendőrségi lelkipásztori ellátás struktúrájára vonatkozó alkalmazott modellt, az egymásra épülő és egymáshoz szervesen kapcsolódó területeket, s kiemelten vizsgálta a rendőrségi oldalt. A jogi szabályozás, az intézmény karaktere, létjogosultsága, a vezetés-irányítása, a hivatalrendszere, a szolgálati papsága, a papképzése, a lelkipásztori gondozás alanyai, valamint a nemzetközi biztonsági környezet azonosítása és bemutatása egymást kiegészítő részterületek, amelyek együttesen mutatják be a szlovák rendészeti lelkipásztorkodás egészét.

Felhasznált irodalom

- Hlava V. Klérus Ordinariátu. Článok 22. (1) Presbytérium ordinariátu tvoria svetskí a rehoľní kňazi a diakoni, ktorí v ordinariáte vykonávajú službu. Elérhető: www.ordinariat.sk/statut-ordinariatu-ozbrojenych-sil-a-ozbrojenych-zborov-sr/ (A letöltés időpontja: 2019. 02. 03.)
- Ordinariát ozbrojenych síl a ozbrojenych zborov Slovenskej Republiky. Elérhető: www.ordinariat.sk/ (A letöltés időpontja: 2016. 12. 16.)

¹⁵ SZABÓ 2016b.

¹⁶ SZABÓ 2018.

- Police, Suspects Not Left Out Of Church's Pastoral Care – A rendőrök lelkipásztori szolgálata. Elérhető: www.ucanews.com/story-archive/?post_name=/2005/10/05/police-suspects-not-left-out-of-churchs-pastoral-care&post_id=26361 (A letöltés időpontja: 2019. 01. 02.)
- Police Chaplaincy – Rendőrségi Lelkipásztori Szolgálat. Elérhető: <http://mysite.mweb.co.za/residents/bloemomi/Police-Chaplain.html> (A letöltés időpontja: 2019. 01. 08.)
- Štatút Ordinariátu ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR. Elérhető: www.ordinariat.sk/statut-ordinariatu-ozbrojenych-sil-a-ozbrojenych-zborov-sr/ (A letöltés időpontja: 2019. 01. 07.)
- SZABÓ Csaba (2014): A rendészeti dolgozók katolikus lelkipásztori gondozása Európában. In KISS Petra szerk.: *A hadtudomány és a XXI. század. Konferenciakötet*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Hadtudományi Osztály. 243–259.
- SZABÓ Csaba (2016a): Examination of the Importance of Patron Saints and Prayer Books in Relation to Pastoral Care in the Police. *Magyar Rendészet*, 16. évf. 2. sz. 187–193.
- SZABÓ Csaba (2016b): A katolikus rendőrségi lelkipásztori modell válaszai a rendőrök erkölcsi és pszichikai problémáira. In SZABÓ Csaba szerk.: *Studia Doctorandorum Alumnae I. Válogatás a DOSz Alumni Osztály tagjainak doktori munkáiból*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége. 415–417.
- SZABÓ Csaba (2018): Examination of the need for a directive to strengthen the control over possession of firearms envisaged by the European Commission in the context of new types of security challenges affecting the European Union. *Hadmérnök*, 13. évf. 3. sz. 486–494.
- UJHÁZI Lóránd (2014): *A katolikus katonai ordinariátus struktúrája és szabályozása*. Budapest, Szent István Társulat.

*Tegyey Andrea Cecília*¹

A generációk és szakterületek közti motivációs eltérések vizsgálata

Egy eljövendő vizsgálat

Bevezetés

A biztonság a latin *sine cura* kifejezésből eredeztethető fogalom, amelynek eredeti, szó szerinti jelentése annyit tesz: gond nélkül.² Hogy mit is tekintünk gondnélküliségnek, az meglehetősen tág és képlékeny fogalom, hiszen számos tényező által befolyásolt élmény ez, amely éppúgy vonatkozhat a személyes élményvilágra, mint egy jóval általánosabb, osztársadalmi megítélésre. A gondnélküliség állapotát azonban mind külső, mind pedig belső történések igen hamar megváltoztathatják.

A biztonság kifejezés – amely köznyelvi szinten az általános szociális biztonsággal, illetve a közbiztonsággal összefonódó fogalomná vált³ – maga is számos réteggel bír, ugyanakkor saját biztonságunkat jellemzően a külső körülményekben beállt változások révén érezhetjük veszélyeztetettnek. Társadalmi szinten az állam feladata gondoskodni a biztonságról, illetve a „gond nélküli”, tehát háborítatlan állapot fenntartásáról, vagyis a „köz” rendjének védelméről. Ennek érdekében született meg a rendvédelem, ezen belül is a modern rendészet, illetve maga a rendőrség szervezete a 19. században.⁴ A „[r]endőrt érdeklő események azok, melyek a személy- és vagyónbiztonságra, a forgalomra és közlekedésre veszélyesek”.⁵ A rendőrség szervezetének tehát történelmi szinten is ez az alapvető feladata.

A közbiztonság fenntartása – tehát a közrendvédelem, amely a rendőrségen belül önálló szakterületet képez – Magyarország Alaptörvényének 46. cikk (1) bekezdése értelmében a rendőrség alapvető feladata (a bűncselekmények megakadályozása és felderítése, valamint az államhatár rendjének védelme mellett), és erről az 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről is számos ponton értekezik. Kétségtelenül nemes feladat, amely ily módon a rendőrség szervezetére hárul, ám ennek végrehajtása csupán abban az esetben valósítható meg, ha a szervezet tagjai vállalt feladatuk érdekében lemondanak bizonyos alapvető jogaikról (mint példának okáért a véleménynyilvánítás szabadságának jogáról),⁶

---

¹ Tegyey Andrea Cecília tanácsadó szakpszichológus, Zala Megyei Rendőr-főkapitányság; doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

² GAZDAG–TÁLAS 2008.

³ GAZDAG–TÁLAS 2008.

⁴ FARKAS–SALLAI 2018; SALLAI 2018.

⁵ RÉDEY–LAKY 1903, 396.

⁶ BALLA 2017; KOVÁCS 2017.

vagyis egyéni, személyes igényeiket alárendelni hajlandók a többség, a társadalom igényeinek és szükségleteinek. Ennek érdekében pedig és esküjük szerint [az eskü szövegét a 2015. évi XLII. törvény 44. § (2) tartalmazza] akár életük kockáztatásával is hajlandók vállalt kötelezettségüket teljesíteni.

Vagyis a társadalmi többség biztonságának egyik kritikus eleme az, hogy van-e a társadalomnak egy olyan kisebbsége, aki hajlandó lemondani önnön biztonságáról és vállalni a szükségszerűen a hivatással járó veszélyeket a rend tartós megóvása, esetenként pedig annak megbontását követő helyreállítása érdekében.⁷

Természetesen a feladatra jelentkezők nem minden esetben minősülnek alkalmasnak is egyben, hiszen a jelenlegi szabályozások szerint vannak bizonyos fizikai, orvosi és pszichológiai követelmények [lásd az 57/2009 (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendeletet, jelen cikkben a továbbiakban: a rendelet], amelyeknek már a szervezetbe való belépést megelőzően is meg kell felelni, illetve ezen feltételek folyamatos nyomon követése is megvalósul bizonyos, a rendeletben szabályozott vizsgálatok révén. Ugyanakkor, ha tovább árnyaljuk az alkalmasság kérdését, felmerülhet egy további, eddig kevésbé részletezett problémakör is, nevezetesen: a motiváció.

A motiváció

A személyes tulajdonságok mellett felmerülhet annak a kérdése, hogy mi az, ami felkelti egy jelentkező figyelmét egy pálya iránt, mit tud kínálni egy szervezet, ami vonzóvá teszi a fiatalok szemében azt mint munkahelyet, a munkát pedig mint hivatást?

De a gondolati ívet tovább követve feltehetjük azt a kérdést is, hogy mi az, ami tartósan motiválni képes valakit, vagyis mi vagy mik azok a tényezők, amelyek egy személyt megtartanak a szervezetben, illetve megtartanak – talán önfejlesztésre, tanulásra is ösztönöznek – a pályán, s melyek azok a faktorok, amelyek révén valaki a rendőrségen belül is inkább az egyik vagy másik szakterületen érzi magát a leginkább produktívna?

A rendelet 9. § (4) bekezdése kimondja, hogy a pszichikai alkalmasság vizsgálatának ki kell terjednie a pályamotiváció kérdésére, és a 10. § (4) bekezdés alapján pszichikailag alkalmatlan minősítést von maga után, ha valaki nem felel meg a pályamotivációs követelményeknek. A rendelet meghatározza a pályamotiváció definícióját (amelyet a rendelet 6. mellékletének 7-es pontja tartalmaz), amely egyszerre pontos, ám mégis meglehetősen tág keretek között határozza meg azt: „*Elsősorban azoknak a konkrét indítékoknak a megléte, amelyek egy meghatározott pálya – szakma és munkakör – választására, illetve az abban való tartós helytállásra ösztönöznek valakit.*”

A konkrét indítékok igen sokfélék lehetnek önmagukban is – ilyen indíték vagy akár incentiv (más szavakkal külső inger, amely lehet pozitív és negatív is, tehát egy viselkedés, cselekvés mellett vagy az ellen is éppúgy szólhat) lehet egy szervezet hírneve vagy akár a fizetés, az egyéb juttatások is. De indíték lehet a személy belső késztetéseinek, vágyainak a megélése is, amely viszont bonyolultabb, és a személyiség mélyebb rétegeinek vizsgálata ösztönözhet bennünket.⁸

⁷ BORBÉLY-TÖZSÉR-FARKAS 2017.

⁸ FARKAS 2006; FARKAS 2014b.

Tekintsünk a motivációra úgy, mint egy erőforrásra – hiszen ennek okán viselkedésünk bizonyos irányokba terelhető, illetve egyúttal fenntartható is adott szükségletek mentén. Csakhogy szükségleteink messze nem egyforma súllyal esnek latba a viselkedésünk szempontjából. Abraham Maslow amerikai pszichológus máig is sokat idézett, nagy hatású elméletében megalkotta a motivációk úgynevezett szükségletpiramisát, amely a különféle bennünk húzódnó szükségleteket olyan praktikus hierarchizált rendszerbe foglalta, amely egyúttal azt is megmutatja, hogy vannak olyan alapvető szükségleteink, amelyek teljesülésének hiányában magasabb rendű szükségleteink sem juthatnak érvényre. Egy konkrét példával élve: amíg kínzó erejű szomjúságunkra nem találunk megoldást, addig az önmegvalósítás kérdése kevésbé fog bennünket foglalkoztatni.⁹

A pályaválasztás kétségtelenül egy magasabb rendű, alapvetően az önmegvalósításhoz kötődő szükségletünk, amely ugyanakkor egyértelműen rendelkezik olyan faktorokkal is, amelyek a mélyebb tartalmakra is befolyással lehetnek.¹⁰ Elvégre motivációink nem mindig válnak tudatossá, számos olyan mozgatórugónk van, amelyek olyan élményekből, emlékekből táplálkoznak, amelyeket már rég elfeledtünk. Megint mások viszont nagyon is bennünk és velünk élnek, ám nem mindegy, hogy milyen mértékben uralják cselekedeteinket. Egy negatív élmény is motiválóan hat, csakhogy a cselekvésünk iránya szempontjából rendkívül fontos, hogy feldolgozásra került-e ez az élmény, sikerült-e megküzdeni annak minden vetületével, és ennek hatására az tovább árnyalta, érlelte és erősítette-e a személyiséget, vagy éppen a feldolgozás hiányában negatívan hatott rá.¹¹

A rendőrség egyelőre aránylag kevésbé foglalkozott a motivációs tényezők pontos feltárásának lehetőségével, kevés vizsgálat született meg ezzel kapcsolatosan, holott olyan komplex kérdésről van szó, amely a szervezet versenyképességének megőrzésében is segíthet.

A motiváció használata

A motivációs bázis pontos ismeretének felhasználására két lehetőség kínálkozik: az egyik a szervezet erősségeinek és gyengeségeinek ismerete, a szervezet által kínált pozitív és negatív incentívek leírása. Ez a hosszú távú humán stratégia szempontjából releváns kérdés, hiszen a szervezet erősségei azok, amelyekre a toborzás, a kiválasztás és az állománymegtartás építhet. Ezek azok a tényezők, amelyek megszólítják a jelentkezőket, és ezek azok, amelyek potenciálisan a pályán való megtartásban is segédkezhetnek a már tapasztalt kollégák esetében. A negatívumok ismerete az egyensúly megteremtésében segít. Nincs olyan munkahely vagy olyan munkakör a világon, amely kizárólag pozitívumokból áll, minden feladat teljesítése egyúttal kötelezettségekkel is jár, amelyek nem minden esetben hívogatók. Ugyanakkor a pálya-, a karrier- és a jövőkép szempontjából ezek felmérése éppolyan fontos, mint a pozitívumoké, ugyanis ezek révén válik mérlegelhetővé, hogy mi is az, amit a szervezet kínál, és mit vár el cserébe. Ezt a képzeletbeli mérleget a feltáratlan, ismeretlen negatívumok elhúzzhatják, dacára a pozitívumoknak. Még inkább igaz ez, ha olyan

⁹ GÓSINÉ GREGUSS – BÁNYAI 2006.

¹⁰ FRIDRICH 2018.

¹¹ FARKAS 2014a.

tényezők is a serpenyőre kerülnek, amelyekkel addig a személy nem is számolt, hiszen nem gondolt bele azok munkával való együtt járásába. Így reálisan szükséges azok ismerete, és adott esetben (a toborzás kérdéskörére gondolva) megismertetése is. Így a szervezet hiteles képének megőrzése mellett már a kezdetek kezdetén is segíti a jelölteket abban, hogy felkészülhessenek a nehézségekre, idejekorán kialakítsák az ezekkel kapcsolatos coping (megküzdési) stratégiáikat, s képesek legyenek tudatosan tervezni.

A motiváció felhasználásának másik lehetősége magában a humán tőkében keresendő. A közszférába más-más okból kerülnek a dolgozók, azonban el kell ismerni, hogy ezen szféra lehetőséget biztosít az altruisztikus motivációk megélésére, ami egyúttal arra is magyarázatul szolgálhat, hogy miért tűnik úgy egy hét országra kiterjedő longitudinális vizsgálat eredményei alapján, hogy az ezen szférában dolgozók bizonyos hasonlóságokat mutatnak a tekintetben, hogy munkájukban mit találnak kielégítőnek.¹² Ezen tényezők felmérése a rendőrök esetében egyfelől segítséget nyújtana azon intrinzik és hosszú távon ható ösztönzők megtalálásában, amelyek révén az egyén motivációja megtartható, továbbá potenciálisan segítséget nyújthatna a kiválasztásban is. Elvégre ez a hivatás igen magas elkötelezettséget kíván meg, s ahhoz, hogy a mind magasabb követelményeknek valaki megfelelni legyen képes, fontos, hogy ne csupán extrinzik módon legyen motiválható, hanem legyenek olyan belső késztetései is, amelyek a folyamatos önfejlesztésre ösztönzik.

Csakhogy a rendőrség szervezete igen sokféle, számos szakterülettel, amelyek egymástól eltérő képességeket és készségeket feltételeznek. Ennek apropóján gyakorlati tapasztalat, hogy amíg valaki példának okáért a bűnügyi szakterület valamely munkakörét éli meg sajátjaként, mások a rendészeti munkában tudják önmagukat kibontakoztatni – s a két nagy terület egymással nem feltétlenül cserélhető fel, sőt még ezeken belül az egyes szakágak kapcsán is előfordulnak ilyen ellenállások.

Feltételezhetjük tehát, hogy a motivációs bázis messze nem lesz egyforma akkor, ha az egyes szakterületeken dolgozókat, illetve az ő motivációikat megvizsgáljuk, bár ez az el-sőre merésznek ható kijelentés egyelőre bizonyításra szorul.

Ugyanakkor szintén rendkívül érdekes kérdés, hogy vajon az életkorból adódóan lehetnek-e különbségek. Nyilvánvalónak tűnik, hogy az egyes életszakaszokhoz kötődő eltérő feladataink prioritásainkat is jelentős mértékben átalakítani lehetnek képesek, ami a munkával való viszonyunkra is óhatatlanul hatással lesz. Csakhogy az életkori szakaszokon túlmenően van még valami, ami laza egységet képezhet bizonyos embercsoportok között, ez pedig nem más, mint a generációs összetartozás.

Generáció és a szervezet

A generáció vagy ha úgy tetszik nemzedék kifejezés a születési idő alapján egyfajta csoportosítást tesz lehetővé a társadalmon belül. A népességben hat, míg a munka világában négy generációt azonosíthatunk jelenleg – a legidősebb generáció, a „veteránok” már nem vagy legfeljebb csupán rendkívül kis létszámban aktívak gazdaságilag, míg a legfiatalabb alfa generáció a 2010 után születettek. A munkaerőpiacon aktív generációk: a baby-boomerek, az X, az Y és a Z generációk.

¹² TAYLOR–WESTOVER 2011.

A generáció fogalmának diadalútja 1991-ben kezdődött meg, az amerikai William Strauss és Neil Howe munkássága révén, akik nagy hatású könyvükben a történelem egy igen széles időtartamát vizsgálva különböző generációkat azonosítottak a társadalomban. Írásukban hangsúlyozták az egyének közti különbözőségeket, azonban úgy vélik, hogy valamely generáció képviselői óhatatlanul is rendelkeznek bizonyos hasonlóságokkal, amelyek hatással vannak az egyéni látásmódra, kommunikációra és attitűdökre.¹³

Ennek oka a hasonlító tapasztalatokban keresendő, amelyeket a bizonyos időszakokban születettek közösen élnek meg – sokszínű események lehetnek ezek a gazdasági történelektől kezdődően az innovációkig.¹⁴ A 20. és 21. században született generációkra a történelmi eseményeken túlmenően a technológiai innováció volt jelentős hatással. Ennek okán a történelemben először olyan időket élünk, amikor már nem feltétlenül egyértelmű, hogy mely generáció tanít, és mely generáció tanul a másiktól. Már az Y generáció esetében is megfigyelhető az úgynevezett fordított szocializáció jelensége, amely révén a fiatal tanítja a nála idősebbet.¹⁵ Mindez újfajta egyensúly keresését teszi szükségessé.

Más szavakkal a generációk sokszínűsége és együttélése „különleges kihívás elé állítja a szervezeteket. Mindezt jól mutatja az a tény, hogy az utóbbi évek vezetői és HR-szakmai konferenciák állandó témája a generációk munkahelyi viselkedési és értékrendi különbségei.”¹⁶

Az egyes generációk különféleképp szólíthatók meg, másképp motiválhatók, és munkahelyük irányába is eltérő elvárásokat támasztanak.¹⁷ Vannak olyan generációk, amelyekről tudásunk mélyebb, azonban a Z generációról a munka világával kapcsolatosan egyelőre nem vonhatunk le egyértelmű és messzemenő következtetéseket, hiszen csupán kis százalékuk képviselteti magát aktuálisan a szervezetekben.

Elmondható ugyanakkor, hogy a közsférában is átrendeződés figyelhető meg a társadalmi változások révén, s egyre inkább fontos a fiatalok – akiknek fluktuációs mutatói igen magasak (különösen a 20–29 év közti korosztály), s ezen mutató csak 40 év felett kezd el megváltozni – megértése munkáltatói szempontból.¹⁸ A karriertervezés során figyelembe kell venni az egyes generációk munkaerőpiaci flexibilitását,¹⁹ igényeit és lehetőségeit.

Célszerű lehet tehát annak felmérése, hogy miként alakulnak az egyes generációk igényei a rendőrségen belül, illetve a rendőrséggel mint munkáltatóval kapcsolatban. Bár nem zárható ki annak a lehetősége, hogy ezen igények bizonyos mértékű összefüggésben állnak majd az életkori szakaszok változásaival is. Emellett azonban a meglévő szakirodalmak alapján joggal feltételezhető, hogy vannak bizonyos értékrendbeli különbségek, amelyek másként alakulnak – és amelyeket a humán stratégia megtervezésekor legalábbis célszerű figyelembe venni.

¹³ STRAUSS–HOWE 1991.

¹⁴ TÖRÖCSIK–SZŰCS–KEHL 2014.

¹⁵ KISSNÉ ANDRÁS 2013.

¹⁶ MERETEI 2017, 10.

¹⁷ TÓZSÉR–FRIDRICH–BORBÉLY 2018.

¹⁸ BIBA 2015.

¹⁹ GELLÉN 2016.

Egy kutatási lehetőség

A kutatások eszköztára manapság rendkívül széles. A társadalomtudományok módszertana szempontjából jelentős kutatási doktrínákat fektettek le, az egyes módszereket és eszközöket egyre pontosabb szabályzók mentén lehet végrehajtani, az eredmények többsége pedig statisztikai módon támasztja alá vagy éppen cáfolja meg az egyes hipotéziseket.

A motiváció kérdése esetében kvantitatív és kvalitatív eszközök is a vizsgálat részét képezhetik, azonban fontos a megfelelő operacionalizálás és konceptualizálás annak érdekében, hogy a vizsgálat tárgya és a módja, valamint a kapott eredmények is relevánsak legyenek. Egy motivációról szóló kutatásnak előremutatónak kell lennie, a szervezetet kell segítenie abban, hogy megfelelő munkaerőt vonzzon be, illetve a már tapasztalt szakemberek hosszú távú megtartását elősegítse.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájába való jelentkezésemkor két hipotézist fogalmaztam meg kutatási tervemben, amelyek – miként az vélhetően az eddigiek alapján is sejthető – azt feltételezik, hogy egyfelől az egyes szakterületek képviselőinek motivációjában különbség mutatkozik, másfelől pedig, hogy az egyes generációk esetében is eltérések tárthatók fel. Az alhipotézisek kialakítása egyelőre folyamatban van.

Függetlenül attól, hogy ezen hipotézisek – és a jövőben kialakításra kerülő alhipotézisek – a kvalitatív és kvantitatív módszerek alkalmazását követően kapott kutatási eredmények révén alátámaszthatók vagy éppen cáfolandók lesznek-e, feltétlenül szükségesnek tartom ezek vizsgálatát. A téma a szervezeten belül leginkább humán szakterületi szempontból nyerne jelentőséget, hiszen olyan humán stratégiai kérdésekben nyújthatna segítséget, amelyek a szervezet hosszú távú versenyképessége szempontjából jelentősek.

Összegzés

A biztonság fogalma társadalmi eseményeken alapuló tudományos diskurzus eredményeként jött létre a történelmi események fonalát követve. Összetett fogalom, amely köznyelvi szinten mégis rendre összefonódik a rendőrség által biztosított közbiztonsággal, a közrend védelmével.

A rendőrség szervezete speciális, a közszféra olyan szeglete, amely egyszerre van folyamatosan a társadalom látókörében, és amely ugyanakkor mégis kívül esik azon – hiszen megítélni a szervezet működésének egészét lehetetlen, ha valaki nem ismeri magát a testületet.

A rendőrök a társadalmon belül egy olyan kisebbségi csoportot képeznek, amely csoport a többség biztonságáért, nyugalmanak megőrzéséért jött létre. Nem véletlen, hogy világszinten úgy találják, hogy az egyik legstresszesebb hivatás az övék.²⁰ Társadalmunk rendjének megőrzésének egyik kulcsa tehát a rendőrség szervezete, amelynek ugyanakkor alkalmazkodnia kell a világ változásához, az aktuális kihívásokhoz. Fel kell mérnie lehetőségeit, előnyeit és negatívumait annak érdekében, hogy a jövőben képes legyen a csökkenő lélekszámú generáció megfelelő tagjait bevonítani és a már a szervezetben lévő generációk képviselőivel együtt megtartani. Ebben segítséget nyújthat a motiváció kérdéskörének vizsgálata.

²⁰ ABDOLLAHI 2002; ANSHEL 2000; EUWEMA–KOP–BAKKER 2004; MALÉT–SZABÓ–SZATMÁRI 2012.

Felhasznált irodalom

- ABDOLLAHI, M. Kathrine (2002): Understanding Police Stress Research. *Journal of Forensic Psychology Practice*, Vol. 2, No. 2. 1–24.
- ANSHEL, Mark H. (2000): A conceptual model and implications for coping with stressful events in police work. *Criminal Justice and Behavior*, Vol. 27, No. 3. 375–400.
- BALLA Zoltán (2017): *A rendészet alapjai és egyes ágazatai*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- BIBA Sándor (2015): Az YZ-generációs munkáltatói márka építése a közszolgálatban. *Hadtudomány*, 25. évf. Elektronikus különszám. 78–85. Elérhető: http://real.mtak.hu/21960/1/14_BIBA_SANDOR.pdf (A letöltés időpontja: 2019. 01. 04.)
- BORBÉLY Zsuzsanna – TÖZSÉR Erzsébet – FARKAS Johanna (2017): A tömeges méretű illegális migráció pszichés következményei a rendészeti feladatellátás során. *Hadtudományi Szemle*, 10. évf. 3. sz. 288–304.
- EUWEMA, Martin C. – KOP, Nicolien – BAKKER, Arnold B. (2004): The behaviour of police officers in conflict situations: How burnout and reduced dominance contribute to better outcomes. *Work & Stress*, Vol. 18, No. 1. 23–38.
- FARKAS Johanna (2006): Csoport, csoportdinamika. In CSERNYIKNÉ PÓTH Ágnes szerk.: *Emberi kapcsolatok pszichológiája*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 32–64.
- FARKAS Johanna (2014a): Az érzelmi intelligencia fejlesztése a gyakorlatban. *Magyar Coachszele*, 3. évf. 1. sz. 24–30.
- FARKAS Johanna (2014b): Stressz és stresszkezelés. In CHRISTIÁN László szerk.: *Személy- és vagyonvédelem*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 209–226.
- FARKAS Johanna (2016): The Drawbacks of Group Decision Making from a Psychological Aspect. *Magyar Rendészet*, 16. évf. 2. sz. 67–79.
- FARKAS Johanna – SALLAI János (2018): The History of Law Enforcement Culture in Hungary. *Internal Security*, Vol. 10, Special Edition. 1–17.
- FRIDRICH Andrea Cecília (2018): *Szakterületek a szervezeti kultúrában – pszichológus szemmel. Lehet-e jelentősége a motivációnak?* Kézirat.
- GAZDAG Ferenc – TÁLAS Péter (2008): A biztonság fogalmának határaitól. *Nemzet és Biztonság*, 1. évf. 1. sz. 3–10.
- GELLÉN Márton (2016): A közszféra és a magánszféra viszonya az egyéni karrierutak tervezésében. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 4. sz. 36–47.
- GÓSINÉ GREGUSS Anna – BÁNYAI Éva (2006): A motiváció. In OLÁH Attila szerk.: *Pszichológiai alapismeretek*. Budapest, HEFOP. 321–369. Elérhető: <http://mek.oszk.hu/05400/05478/05478.pdf> (A letöltés időpontja: 2008. 09. 09.)
- KISSNÉ ANDRÁS Klára (2013): *A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományának, valamint a versenyszféra motiváltságának összehasonlító elemzése*. Doktori értekezés kézírata. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola
- KOVÁCS Gábor (2017): A szervezeti kultúra megjelenésének sajátosságai a rendészeti szerveknél. In BODA József – FELKAI László – PATYI András szerk.: *Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes Tiszteletére*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 324–329.
- MALÉT-SZABÓ Erika – SZATMÁRI Adrienn (2012): A rendőr lelki biztonsága – avagy a biztonság megőrzésének egyik alappillére a rendőrök lelki biztonsága. In HAUTZINGER Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. XIII. kötet, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. 399–412.

- MERETEI Barbara (2017): Generációs különbségek a munkahelyen. Szakirodalmi áttekintés. *Vezetéstudomány/Budapest Management Review*, 48. évf. 10. sz. 10–18.
- RÉDEY Miklós – LAKY Imre szerk. (1903): *Rendőrségi lexicon*. Budapest, Stephaneum. Elérhető: <http://mek.oszk.hu/13900/13910/13910.pdf> (A letöltés időpontja: 2019. 01. 29.)
- SALLAI János (2018): *The History of Law Enforcement in Hungary*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- STRAUSS, William – HOWE, Neil (1991): *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York, William Morrow & Company.
- TAYLOR, Jeannette – WESTOVER, Jonathan H. (2011): Job Satisfaction in the Public Service: The Effects of Public Service Motivation, Workplace Attributes and Work Relations. *Public Management Review*, Vol. 13, No. 5. 731–751.
- TÖRŐCSIK Mária – SZÜCS Krisztián – KEHL Dániel (2014): How Generations Think: Research on Generation Z. *Acta Universitas Sapientiae, Communicatio*, Vol. 1. 23–45.
- TÖZSÉR Erzsébet – FRIDRICH Andrea Cecília – BORBÉLY Zsuzsanna (2017): Ügyfélszolgálati szemlélet a szervezeti kultúrában. In *II. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Konferencia. Tanulmánykötet*. 119–127. Elérhető: https://uni-pen.hu/files/konferencia/2017/Teljes_konf_tanulmanykotet.pdf (A letöltés időpontja: 2019. 01. 29.)

Hivatkozott jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye.

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről.

57/2009 (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképzetlenség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról.

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról.

Szervezeti integritás a biztonság szolgálatában, avagy integritásalapú eszközökkel a rendészeti korrupció ellen

Bevezetés

Azt, hogy a „biztonság arca” milyen sokszínű tud lenni, a rendészeti korrupció és annak lehetséges veszélyeinek bemutatásával is szemléltetni lehet. Ideális esetben az állampolgárok bizalommal fordulnak az állami szervekhez, ezen belül is a rendészeti szervekhez, hisznek abban, hogy a szervezetek tagjai törvényesen, külső befolyástól mentesen hajtják végre feladataikat, és ezáltal garantálják a társadalom számára a biztonságot. Azonban ezt a törékeny bizalmat egy-egy korrupciós cselekmény könnyen lerombolhatja.

Ahogy ezt már Kránitz Mariann 1986-ban megfogalmazta: „napjainkra a korrupció egyenesen világjelenséggé vált”.²² A modern társadalmakban, így hazánkban is prioritássá vált a káros jelenség elleni küzdelem a negatív társadalmi-gazdasági hatásai miatt. A korrupció egyik fajtája a rendészeti korrupció, amellyel szembeni fellépés kiemelt fontosságú, hiszen az általános hatásokon túlmenően nemcsak az állami szervekbe vetett bizalmat gyengíti, hanem komoly biztonsági kockázatokat is hordoz. Az utóbbi években jelentős kihívássá vált a rendészeti korrupció elleni fellépés, amely mind represszív, mind pedig integritásalapú eszközökkel történhet, és kell is, hogy történjen, hiszen a kétféle eszköz csak együtt alkalmazva hatékony.

Kijelenthető, hogy a rendészeti korrupció biztonsági kockázatot jelent, hiszen azzal, hogy a rendészeti területen dolgozók a hivatali vesztegetés elfogadása bűncselekményt elkövetik, és adott esetben az előnyért cserébe még hivatali kötelességüket is megszegik, biztonsági deficitet okoznak. Gondoljunk arra, milyen kockázatot jelent, ha a schengeni külső határon dolgozó határrendész egy körözött személlyel szemben nem jár el, hanem belépteti az országba.

A rendészeti szervek integritásának erősítésével a rendészeti korrupció mérsékelhető, ezzel a biztonsági kockázatok csökkenthetők. Jelenleg a rendészeti szerveknél a korrupció elleni küzdelemben még mindig a represszív eszközök túlsúlya érvényesül annak ellenére, hogy az utóbbi években bebizonyosodott, hogy a hatékony fellépés megköveteli az integritásalapú eszközök előtérbe kerülését. A puhavonalas eszközök alkalmazásának eredménye nehezen mérhető, de használatuk mindenképpen szükséges.

A kutatás során a hazai és a nemzetközi szakirodalom áttekintése mellett vizsgálni kell a rendészeti szerveknél alkalmazható integritásalapú eszközöket, amelyek hatékonyan

²¹ Veprík Zita doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

²² KRÁNITZ 1986, 264.

szolgálhatják a biztonság érvényesülését. Meg kell fogalmazni azokat az ajánlásokat, hatékony eszközöket, módszereket, amelyek a rendészeti korrupció elleni fellépést – a szervezeti integritás erősítésén keresztül – hatékonyabbá teszik, ami állami társadalmi érdek, a biztonságunk záloga.

A rendészeti korrupció veszélyeztetettség okai

A korrupció egyik speciális fajtája a rendészeti korrupció, amely azért is érdemel kiemelt figyelmet, mert a bűncselekmény egyik elkövetője egy olyan hatósági személy, akinek épp a társadalom védelmezése lenne a feladata. A rendészeti munka más állami szervekhez képest korrupció szempontjából a legvesélyeztetettebbek közé tartozik. A magas szintű veszélyeztetettség több okra vezethető vissza. Egyrészt vizsgálni kell a korrupció bekövetkezéséhez vezető körülményeket, amelyek a rendészeti munka specialitásaiban kereshetők. Másrészt fel kell mérni, hogy a rendészeti korrupciós cselekmények milyen jellegű és milyen mértékű biztonsági kockázatot jelentenek. Valamint a közvetlen következményeken túl arról sem szabad megfeledkezni, hogy a rendészeti szervek működése iránti bizalomvesztés önmagában is jelentős biztonsági kockázatot hordoz magában.

A rendészeti munka specialitásából adódó korrupciós kockázatok

A rendészeti szervek munkatársai nagy számban intézkednek állampolgárokkal szemben, rendszeresen olyan döntéseket hoznak, amelyeket gyakran szankció vagy további eljárás követ. Ez a rendszeres döntési helyzet eleve magában hordozza a korrupció lehetőségét.

A rendészeti korrupció területén végzett kutatások rávilágítottak arra, hogy a rendészetnek vannak olyan általános vonásai, amelyek a közbiztonság és a bűnüldözés szolgálatában álló szervezeteket a korrupcióra különösen fogékonyá teszik. Ennek alátámasztására a kutatók számos okot sorolnak fel, amelyek között kiemelték a bűnüldöző munka és a rendészeti intézkedések sajátosságait, a hatósági erőszak monopolizáltságát, a szakmai etika kialakításának és elfogadtatásának akadályait, a rendészeti ágazat anyagi nehézségeit, a rendvédelmi testületek zártságát, a testületen belüli szolidaritást és azokat a szolgálati helyzeteket, amelyekben érzékenyebbé alakulhat ki az aktív és a passzív vesztegető között.²³ Ezekon a korrupciót általánosan befolyásoló tényezőknél túl a rendészeti korrupció mértékére hatással van még az illetményrendszer, a rendészeti dolgozók kiválasztása, képzése, munkakörülményei, munkaterhei, a rendészetet támogató infrastruktúra színvonala, a szervezeten belüli és a külső kontrollrendszer működésének hatékonysága, valamint a korrupciós bűncselekmények felderítésének eredményessége is. Emellett fontos tényező, hogy mekkora a rendészeti hivatás társadalmi megbecsülésének szintje. Lényeges eleme a rendészeti korrupció sajátosságainak a különböző szakterületek jogi szabályozása. Fontos vizsgálni, hogy a rendészeti dolgozó feladatait meghatározó szabályozás mennyire átlátható, mennyire követhető.

²³ Rendészeti Kutatók Egyesülete 2000, 15.

A rendészeti munka specialitásának vizsgálata során ki kell emelni, hogy az intézkedés alá vont személyek állampolgársági összetétele jelentősen megváltozott hazánk schengeni csatlakozását, majd a rendőrség és a határőrség integrációját követően. Megnőtt a rendőri intézkedés alá vont külföldi állampolgárok száma, akiknek jelentős része Kelet-Európából, illetve a balkáni országokból származik, ahol a korrupció szintje jelenleg is igen magas. Egy német tanulmány leszögezi, hogy a korrupcióval fertőzöttebb országokból érkezők magukkal hozzák szokásos korrupciós magatartási formájukat, és ezeket külföldön tovább folytatják („business-as-usual”).²⁴ A meglehetősen korrump országból érkező személyek nagy hatással lehetnek a korrupció szintjére, hiszen ha a korrupció a kulturális meggyőződésük része, azt tovább fogják vinni magukkal. A megállapítás az ország határátkelőhelyein szolgálatot teljesítő rendőrök vonatkozásában is megállja helyét, azaz tapasztalható, hogy a korrupcióval fertőzöttebb országokból érkező átutazók gyakrabban próbálják megkörnyékeznii a velük intézkedő hivatalos személyeket.

A rendészeti korrupciós cselekmények hatásai a biztonságra

A rendészeti szervek részéről elmaradó intézkedések az élet és a társadalmi együttélés sok területén biztonsági deficitet eredményezhetnek. Elég csak megemlíteni, hogy milyen veszélyt jelent, ha egy rendőr egy ittas állapotban közlekedő járművezetőt észlel, azonban intézkedést nem foganasít, eljárást nem kezdeményez, hanem anyagi ellenszolgáltatás fejében továbbengedi a személyt. Ugyanilyen veszélyforrásként jelentkezhethet, ha egy önvédelmi vagy vadászfegyver engedélyezési eljárása során a hatósági ügyintéző olyan személy részére ad ki engedélyt, aki az előírt feltételekkel nem rendelkezik, illetve aki a közbiztonságra egyébként is veszélyt jelent. Szintén súlyos biztonsági deficitet okozhat, ha egy bűncselekmény (legyen az élet elleni, vagyon elleni vagy épp gazdasági bűncselekmény) nyomozása, vizsgálata során az ügyben eljáró rendőr az elkövetővel összejátszva bizonyítékokat tüntet el, ezáltal megghiúsítva az eljárás sikerességét, aminek következményeként az elkövető azonosítása és felelősségre vonása is elmarad.

A fentiekben túlmenően kiemelt hangsúlyt kell fektetni azokra a korrupciós cselekményekre, amelyek nemcsak Magyarország, hanem az egész schengeni térség biztonságát veszélyeztetik. Az utóbbi évtizedekben elkövetett terrortámadások kapcsán a terrorizmus és a bevándorlás közötti összefüggések vizsgálatára különös figyelmet fordítanak a biztonságpolitikai szakértők, a tudományos élet képviselői és a közvélemény is. Mára egyértelművé vált, hogy a migráció és a terrorizmus jelenti a legnagyobb biztonsági és rendészeti kihívást.²⁵ Ezt a megállapítást a rendészeti korrupció biztonsági kockázatainak vizsgálata során is figyelembe kell venni, és kiemelt figyelmet kell fordítani a migrációhoz és a terrorizmushoz kötődő korrupciós cselekmények veszélyeinek felismerésére. A schengeni térséghez való csatlakozást követően a belső határok szabad átjárhatósága egyértelműen kedvezően hatott a gazdaságra, ugyanakkor biztonsági deficitet is okozott, hiszen a schengeni térség külső határain illegálisan beutazó személy az összes tagországba szabadon eljuthat.

²⁴ MIGAZIN 2015.

²⁵ RITECZ 2016, 103.

Ennek alapján egyértelmű, hogy a külső határokon végzett ellenőrzés kiemelt jelentőségű, tehát az itt szolgálatot teljesítő rendészeti dolgozókra nagy felelősség hárul a belső biztonságot és közrendet érintő fenyegetések megelőzésében. Mindemellett figyelembe kell venni azt is, hogy a Magyar Rendőrség és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal államhatáron dolgozó állományának korrupciós veszélyeztetettsége kiemelkedően magas.

A schengeni külső határokon végzett ellenőrzés magában foglalja a határőrizetet és határforgalom-ellenőrzést is. Azok a harmadik országbeli állampolgárok, akik a beutazási feltételekkel nem rendelkeznek, illetve azok a személyek – akár magyar vagy más európai uniós ország állampolgárai –, akik valamilyen ok miatt el akarják kerülni a hatósági ellenőrzést, illegálisan a zöldhatáron próbálják meg az államhatárt átlépni. Ezek között előfordulhatnak olyan személyek is, akik terrorista szervezetek tagjai, vagy akiket bűncselekmények miatt köröznék, de ugyanígy előfordulhat, hogy fegyvert, lőszert vagy egyéb tiltott anyagot csempésznek át a zöldhatáron. Ezért a határőrizeti feladatok ellátása során az illegális határátlépések és az árucsempészet megakadályozása kiemelt jelentőségű feladat. Ugyanilyen fontos a határátkelőhelyeken az utasok beutazási feltételeinek vizsgálata, a körözési és egyéb nyilvántartásokban történő ellenőrzése, az úti okmányok eredetiségének megállapítása, az okmányok alapján a személyazonosítás végrehajtása, a járművek rejtekhelyeinek átvizsgálása, és az, hogy a jogsértés észlelése esetén a szükséges intézkedések megtörténjenek. Ezeknek az elmaradása jelentős biztonsági kockázatot hordoz, hiszen ismeretlen személyazonosságú vagy körözés hatálya alatt álló személyek átléptetése is megtörténhet, fegyver, lőszer, robbanóanyag, kábítószer vagy olyan egyéb közbiztonságra veszélyes eszköz kerülhet illegálisan a schengeni övezetbe, amelyet később bűncselekmények elkövetésére is használhatnak. A határellenőrzés célja azonban nemcsak a schengeni térségen kívülről érkezők, hanem az uniós állampolgárok közbiztonságot veszélyeztető cselekményei elleni fellépés is. Így egyre nagyobb hangsúlyt helyeznek a külső határokon a szabad mozgás jogával rendelkező állampolgárok ellenőrzésére is.

Kijelenthető, hogy a határrendészeti területen elkövetett korrupciós cselekmények negatív hatással lehetnek nemcsak hazánk, hanem az egész schengeni térség biztonságára. Sőt előfordulhat az, hogy egy terrorcselekmény elkövetőjét emiatt nem fogják el, vagy egy készülő terrorcselekményt korrupciós cselekmény miatt nem sikerül megakadályozni. A határrendészeti korrupció és a terrorizmus elősegítése közti kapcsolat azonban indirekt. Kicsi a valószínűsége annak, hogy bármely határrendész direkt módon a terrorizmus elősegítése céljából követne el korrupciós cselekményeket, de természetesen ennek esélye sem zárható ki. Nagyobb a valószínűsége viszont annak, hogy az illegális migráció, valamint az áru- és embercsempészet hatására kialakult korrupciós kockázatok veszélyeztetik a terrorizmus elleni eredményes fellépést.

A korrupció elleni fellépés lehetőségei

A rendészeti korrupció elleni küzdelemben a represszív és integritásalapú eszközök alkalmazása csak együtt lehet hatékony. Az mára bebizonyosodott, hogy az integritásalapú eszközöket kell előtérbe helyezni. A rendészeti szervek integritásának erősítésén keresztül a korrupció mérsékelhető, ezzel együtt a biztonsági kockázatok is csökkenthetők. Vitathatatlan, hogy az integritásalapú eszközök hatása csak hosszabb távon érzékelhető,

de erős alapot ad a korrupció megelőzésére. Emellett ki kell emelni, hogy a hatékony fellépéshez elengedhetetlen, hogy mind az egyén, mind pedig a szervezet szintjén történjenek intézkedések. Ez együttesen jelenti a szilárd erkölcsiséghez szükséges egyéni értékek meglétét és a szervezet számára előírt feladatok teljesítését.²⁶

Magyarország elkötelezett a korrupció elleni küzdelemben, amelynek érdekében megalkották a Nemzeti Korrupcióellenes Programot. Az ezzel összefüggő intézkedések 2017–2018. évre vonatkozó terve elfogadásáról szóló 1239/2017. (IV. 28.) Korm. határozat 7. pontjának b) alpontja előírta a belügyminiszter számára, hogy „fokozottan érvényesítse a rendvédelmi szervek vezetői beosztást betöltő tagjainak, továbbá tiszti és tiszthelyettesi állományának képzése, felkészítése során a korrupciómegelőzési és integritás szempontokat”.

A Nemzeti Korrupcióellenes Program 2.2. Elvi-módszertani alapok című alpont 4–5. bekezdése pedig a következőket állapítja meg:

- „A korrupció ellen kizárólag büntetőjogi eszközökkel nem lehet hosszú távon eredményesen küzdeni. Az állami büntetőigény érvényesítése mellett az egyéni, intézményi és rendszerszinten is egyaránt hatékony megelőző intézkedések alkalmazása lehet célravezető, vagyis a korrupció elleni eredményes fellépés a represszív (megtorló) és a preventív (megelőző) eszközök egyensúlyán nyugszik.
- A társadalmi-gazdasági változásokkal párhuzamosan a korrupció megjelenési formái is változnak, ezért az ellenlépések alapfeltétele a korrupciós jelenségek folyamatos kutatása, valamint a társadalmi intézmények ellenállóvá tétele az új jelenségekkel szemben.”²⁷

A korrupció megelőzésének represszív eszközei

A represszív eszközök alkalmazásának fókuszában a szabályzók betartatásán keresztül a korrupció elfojtása áll. A rendészeti szerveknél jelenleg még a represszív eszközök túlsúlya érvényesül. Ennek elsődleges eszközei a jogszabályokban, közjogi szervezetszabályozó eszközökben, belső normákban foglalt előírások, kiemelten a korlátozó rendelkezések, valamint az ellenőrzési tevékenység.

A korrupciós bűncselekmények felderítésének a hatékonyabbá tétele és ezzel párhuzamosan az elkövetőkre kiszabott ítéletek súlyosságának növelése az egyes bűncselekmények büntetőjogi értékelésén túl a generális prevenciót, a korrupció megelőzését is szolgálja. Ezért mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy minél kisebb számban maradjanak látenciában az ilyen jellegű cselekmények, azaz a lebukás veszélye minél nagyobb legyen. Ez megköveteli a kriminalisztika módszertanának jövőbeli fejlesztését, jobbítását, amely fontos minden közbiztonságért, köznyugalomért tevékenykedő jogalkalmazónak, minden jövőbeli nemzedéknek.²⁸ A felderítés hatékonyságának növelése azonban akkor jelenthet igazán visszatartó erőt, ha ezzel együtt az elkövetőkre kiszabott ítéletek súlyossága is növekszik.

²⁶ MALÉT-SZABÓ 2015, 42.

²⁷ Kormányportál 2015, 6.

²⁸ FENYVESI 2014, 1.

A keményvonalas fellépés egyik részét képezi a Nemzeti Védelmi Szolgálat korrupcióellenes tevékenysége. Ennek során belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési célú ellenőrzést, valamint megbízhatósági vizsgálatot végeznek.

A represszív eszközök közé sorolhatók a rendészeti szervek tagjaira vonatkozó szabályok, amelyek korlátozzák az állomány bizonyos jogait (például mobiltelefont nem tarthat magánál szolgálatban, a nála lévő pénzeszköz összegét maximálták). Természetesen ezek a szabályok akkor játszhatnak szerepet a megelőzésben, ha betartásukat megkövetelik, teljesülésüket folyamatosan ellenőrzik. Az ellenőrzés lehet parancsnoki, vezetői ellenőrzés, de lehet függetlenített belső ellenőrzés is.

A hagyományos ellenőrzési módszerek mellett egyre nagyobb szerepet játszik a rendészeti szerveknél a térfigyelő kamerák útján történő ellenőrzés. Ezt a módszert a kötött szolgálati helyen dolgozóknál lehet alkalmazni. A rendszer azonban csak akkor töltheti be szerepét, ha a kamerák képe folyamatos vagy legalább rendszeres megfigyelés alatt áll.

A korrupció megelőzésének integritásalapú eszközei

Az integritásalapú eszközök között személyi- és szervezetiintegritás-alapú eszközöket különböztethetünk meg. Ezek alkalmazása során nem a bekövetkezett események megtorlása a cél, hanem azok megelőzése. A szervezeti integritás segíti a dolgozók szervezethez való kötődését. Azok a rendészeti dolgozók, akik azonosulnak szervezetükkel, azok céljaival, belső kényszerből fakadóan utasítják el a korrump magatartást, és kötelességüknek érzik a szabályok betartását és betartatását, azaz a biztonság szolgálatát.

A korrupció megelőzése érdekében már a kiválasztásnál ki kell szűrni azokat a személyeket, akiknek az erkölcsi értékrendje egyáltalán nem alkalmas és nem is fejleszthető kellőképp a rendészeti területen elvárt morális követelmények teljesítéséhez. Azzal ugyanis tisztában kell lenni, hogy „a korrupciós kihívásnak való ellenállás képessége, azaz a szilárd erkölcsiségű viselkedés nem velünk született, hanem a személyiségfejlődés és a szocializáció során elsajátított, ebből következően pedig fejleszhető képességünk”.²⁹ A szilárd erkölcsiséget nem elegendő az állományba kerülés előtt vizsgálni, hanem célszerű időszakonként is, valamint bizonyos beosztásba kerülés előtt felmérni. A rendészeti szerveknél megfigyelhető elvándorlás és a hivatásos állományba jelentkezők alacsony száma miatt az értékrend vizsgálatára jelenleg nem lehet kellő hangsúlyt fordítani, ezért is elengedhetetlen a rendészeti munka vonzóbbá tétele a pályakezdők számára.

A korrupció elleni küzdelemben természetesen az illetményemelés mint lehetőség azonnal felvetődik. Ennek az intézkedésnek egyértelműen van pozitív hatása a korrupció megelőzésére, mérséklésére. Azt azonban rögtön hozzá kell tenni, hogy önmagában az illetmények emelése nem hozhat eredményt, és nem is minden személy esetében hatásos. Az illetményemeléssel és annak mértékével kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy az nemcsak az állományban lévő rendőrökre van hatással, hanem a rendőri hivatás iránt érdeklődő fiatalokra is. Ezért nem elegendő csak a 15-20 év szolgálati viszonyal rendelkező rendőrök illetményét a társadalmi átlag közelébe hozni, hanem azt már a pályakezdők esetében is biztosítani kell, hiszen a legtöbb fiatal már a munkába állását követően szeretné megalapozni

²⁹ MALÉT-SZABÓ 2015, 9.

anyagi biztonságát. Ennek figyelembevételével hozott intézkedések hatására a rendészeti munka már a pályakezdők esetében is vonzóbbá válna, aminek hatására a felvételnél magasabb mércét lehetne állítani a jelentkezők elé.

Az illetményen kívül az egyéb juttatások is befolyásolják az egyént abban, hogy milyen mértékű kötődés alakul ki a hivatása iránt. Ilyenek lehetnek például a cafeteriajuttatások, a lakhatást segítő támogatások, az egészségmegőrzést és gyógyulást segítő támogatások és szolgáltatások, a kedvezményes üdülés vagy a rekreációs szabadság.

Az állomány részére juttatott támogatásokon túl az integritás kialakulásában fontos tényező, hogy a szervezet tagjai milyen körülmények között végzik napi tevékenységüket. Az állomány szervezettel történő azonosulását gyengíti, ha a munkájához szükséges feltételek nem állnak rendelkezésre, nem hatékonyak vagy nem megfelelő minőségűek. Fontos, hogy a munkakörülményekkel ne csak az állomány tagjai legyenek megelégedve, hanem az a külső szemlélőben (például ügyfél) se váltson ki negatív kritikát, a rendészeti szerv tagja munkakörülményei miatt ne váljon se céltáblává, se a szánalom tárgyává.

A szervezet iránti kötődést nehezíti, ha a feladatrendszerhez szükséges személyi és dologi feltételek nem állnak rendelkezésre. Ezért fontos hatástanulmányok készítése új feladatot tartalmazó jogszabályok megjelenése esetén, illetve a szervezet átalakításakor. Ezáltal elkerülhető, hogy az állományt olyan mértékű munkateher érje, hogy a számára előírt összes szabályt ne tudja követni. Amennyiben a rendészeti szerv munkatársa helytelen feladatszabás vagy egyéb rajta kívül álló körülmény miatt rákényszerül kisebb-nagyobb szabályszegésekre, és ezt a felettese túri, esetleg utasítja rá, az a korrupciós cselekmények bekövetkezésének esélyét is jelentősen növeli. A személyi és a dologi feltételek optimalizálásával elkerülhető az is, hogy az egyenlőtlenül elosztott munkaterhek miatt az állomány egyes tagjai vagy különböző szervezetek között feszültség alakuljon ki, ami a lojalitást csökkenti.

Az integritás fontos részét képezi a szervezeti kultúra, amely ha azt sugallja, hogy nem kell a jogszabályokat maradéktalanul betartani, elvezethet a rendőri korrupcióhoz.³⁰ Ez a nézőpont felhívja a figyelmet arra, hogy a rendőri szervnél kialakított szervezeti kultúra komoly szerepet játszik abban, hogy a szervezet és az abba integrálódó személyek mennyire tudnak ellenállni a korrupció jelenségének. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a szervezeti kultúra a szervezeten kívül is érzékelhető. A korrupciót elutasító, ellene hatékonyan fellépő szervezet egyes tagjainak korrupciós veszélyeztetettsége kisebb, mint a korrupciót eltűrő vagy azt tétlenül szemlélő szervezet tagjaié. Emiatt az ilyen jellegű bűncselekmények megelőzése és felderítése minden rendészeti szervnél kiemelt prioritást kell, hogy élvezzen.

Az integritásalapú eszközök közül igen nagy jelentősége van az állomány korrupcióval kapcsolatos képzésének. Ennek során az állomány megismeri a feltárt korrupciós veszélyeket, illetve a felderített korrupciós ügyeket és azok büntetőjogi, morális, családi és szociális következményeit. A szervezeti integritás egyik fontos tényezője, hogy a társadalom körében mennyire elismert a rendészeti szerv munkája, ezért fontos annak kiemelkedő eredményeinek, erősségeinek kommunikálása. Hosszú távon ezzel a dolgozók szervezet iránti kötődése és ezáltal a normákkal való azonosulása is erősíthető. Ugyanilyen fontos, különösen az intézkedés alá vont nagyszámú külföldi állampolgárra tekintettel, annak kommunikálása, hogy a szervezet és annak tagjai elutasítják a korrupciót, és az ellen

³⁰ BONIFACIO 1991, 39.

fellépnek. Természetesen ez csak úgy lehet hiteles, ha a korrupció elutasítása és az ellene történő fellépés érdekében tett konkrét intézkedések is megtörténnek, és a szervezet külső kommunikációjában megjelennek.

A rendőri korrupció elleni fellépés jövőbeni irányai

A korrupció elleni fellépés jövőbeni irányait vizsgálva célszerű Hollán Miklós két alapvetéséből kiindulni. Az egyik szerint a korrupciós cselekményeket – hasonlóan sok más kedvezőtlen társadalmi jelenséghez (például a bűnözéshez) – könnyebb és olcsóbb megelőzni, mint jóvátenni az általuk okozott hátrányokat. Míg a másik alaptétel az, hogy ha lenne lehetőség a korrupció teljes megszüntetésére, az akkor sem lenne célravezető. A korrupció elleni fellépést ugyanis úgy kell megtervezni, hogy annak költségei nem haladhatják meg a segítségével kiküszöbölhető hátrányokat.³¹

Jelenleg a rendészeti szerveken belül a korrupció elleni küzdelemben a represszív eszközök dominálnak, ami a szervezeti sajátosságokból, a szervezeti kultúrából adódik. Ennek ellenére le kell szögezni, hogy az integritásalapú eszközöknek nagyobb szerepet kell biztosítani, mivel ezek a leghatékonyabbak, és hosszú távon a legkisebb költséggel a megelőző jellegű lépések járnak, szemben az utólagos intézkedésekkel, a korrupciós ügyletek feltárására irányuló nyomozati lépésekkel, illetve a korrupció felfedése esetén a kirótt büntetésekkel.

Felhasznált irodalom

- BONIFACIO, Philip (1991): *The Psychological Effects of Police Work: A Psychodynamic Approach*. New York, Springer Science & Business Media.
- FENYVESI Csaba (2014): *A kriminalisztika jövőbeni fejlesztési lehetőségei, kihívásai*. Elérhető: http://profuturo.lib.unideb.hu/file/4/678/szerkeszto/szerkeszto_2014_03_11_Fenyvesi_Csaba_-_A_kriminalisztika_jovobeli_fejlesztési_lehetosegei_kihivasai.pdf (A letöltés időpontja: 2019. 01. 22.)
- HOLLÁN Miklós (2013): *A korrupció megelőzése*. NKE. Elérhető: <https://cmsadmin-pub.uni-nke.hu/document/vtkk-uni-nke-hu/hollan-miklos-a-korrupcio-megelozese.original.pdf> (A letöltés időpontja: 2018. 01. 04.)
- Kormányportál (2015): *Nemzeti Korrupcióellenes Program*. Elérhető: <http://korrupciomegelozes.kormany.hu/download/9/f/91000/NKP%20Program.pdf> (A letöltés időpontja: 2019. 01. 22.)
- KRÁNITZ Mariann (1986): *A korrupció*. Budapest, BM Könyvkiadó.
- MALÉT-SZABÓ Erika szerk. (2015): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*. Elérhető: <https://bmprojektek.kormany.hu/download/5/0a/51000/Az%20erkolcsi%20ertekrend%20es%20a%20szemelyiseg%20kozotti%20kapcsolat.pdf> (A letöltés időpontja: 2019. 01. 22.)
- MIGAZIN (2015): *Migration und Korruption. Korrupt, das sind nur die anderen*. Elérhető: www.migazin.de/2015/09/10/korrupt-das-sind-nur-die-anderen/ (A letöltés időpontja: 2018. 10. 18.)

³¹ HOLLÁN 2013, 1.

- Rendészeti Kutatók Egyesülete (2000): *Küzdelem a rendőri korrupció ellen*. Telki, Rendészeti Kutatók Egyesülete.
- RITECZ György (2016): A terrorizmus és a migráció viszonya a számok alapján. *Acta Humana*, 4. évf. 5. sz. 103–123. Elérhető: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/08_AH_2016_5_Ritecz_Gyorgy.pdf (A letöltés időpontja: 2018. 12. 16.)

További irodalom

- BBC (2014): *Corruption across EU „breathtaking” – EU Comission*. Elérhető: www.bbc.com/news/world-europe-26014387 (A letöltés időpontja: 2017. 05. 11.)
- Transparency International Magyarország (2017): *CPI 2017*. Elérhető: <https://transparency.hu/adatok-a-korrupcirol/korrupcio-erzekelesi-index/cpi-2017/> (A letöltés időpontja: 2019. 01. 15.)
- SZÁNTÓ Zoltán – TÓTH István János – VARGA Szabolcs (2011): A korrupció társadalmi és intézményi szerkezete. *Szociológiai Szemle*, 21. évf. 3. sz. 61–82.
- SALLAI János (2015): Concha Győző, a rendészet jeles tudósa. *Magyar Rendészet*, 15. évf. 1. sz. 39–45.

Balogh Péter¹

Dzsihadista háború vagy dezintegrációs kihívás?²

Empirikus adalékok az ISIS hatékony európai terrorizmusexportjának értelmezéséhez

Bevezetés

Mostanra talán nem túlzás azt állítani, hogy az Iszlám Állam (ISIS) forradalmasította a globális terrorizmuspiac³ működését. Nem feltétlenül arról van szó, hogy kizárólagosan új eljárásokat vezetett be⁴ az erőszak alkalmazásának ezen formája terén, azonban tevékenységének jelentős része széles körű és jelentős nyilvánosságot kapott, s az általa – vagy a hozzá kötődően – kivitelezett műveletek láthatósága rendkívül magasnak mondható. Jelen tanulmány keretében röviden felvázoljuk a terrorista szervezetek közötti globális együttműködési hálózat vizsgálatán alapuló kutatásunk főbb tanulságait, s az ennek kapcsán az Iszlám Állam tevékenységére vonatkozóan kapott eredményeket. Majd időközben folytatódó kutatómunkánk – előbbieken alapuló – újabb fázisának előzetes tapasztalatairól számolunk be, amelyek keretében közelebből igyekszünk megvizsgálni az ISIS kiemelkedő sikeressége mögött meghúzódó – lehetséges – tényezőket. Ennek során két mechanizmus működésére irányítjuk figyelmünket: egyrészt a szervezet által tudatosan folytatott *befolyásolás*, propaganda – feltételezett – kulcselemére; az ezt a meggyőzési folyamatot elősegítő, az Iszlám Állam és annak jellemzően földrajzilag távol eső szimpatizánsai, potenciális *katonái* között *közvetítő szerepet* ellátó *személyi hálózatára*. Másrészt a – *szegregátumok* formájában megjelenő – kedvezőtlen társadalmi körülményekből fakadó *marginalizálódás* jelentőségére és a *dezintegrációs* folyamatok szerepére az ISIS hatékony mobilizálási

¹ Balogh Péter PhD, egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Szociológia Tanszék.

² Jelen tanulmány a Belügyi Tudományos Tanács és a Doktoranduszok Országos Szövetsége által *A biztonság sokszínű arca. Innováció – tudomány – információbiztonság – közszolgálat* címmel megrendezett nemzetközi tudományos-szakmai konferencia (Budapest, 2018. november 7–8.) e-poszter-szekciójában bemutatott prezentáció írásos változata. Szerzőként ezúton is köszönetet mondok a szekció résztvevőinek a poszter bemutatását követő pontosító kérdéseikért és tisztázó felvetéseikért!

A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

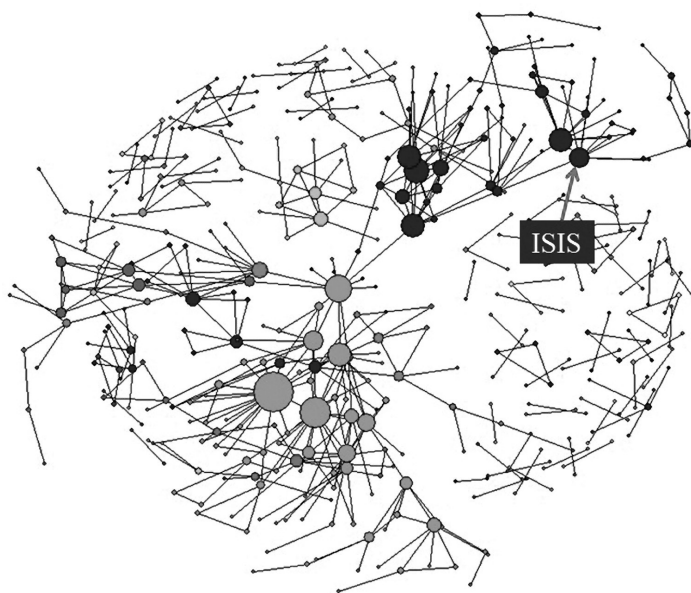
³ A terrorizmus mint sajátos szereplőkkel, egyfajta kereslet-kínálat elv alapján működő globális piac értelmezéséhez lásd például TÁLAS 2006, 8. és BENMELECH–KLOR 2016, 2–3.

⁴ Lásd ehhez például BESENYŐ 2015.

potenciálja mögött. Elemzésünket a tapasztalatok összegző áttekintésével, értelmezésével, illetve az azokból következő lehetséges további kutatási irányok felvetésével zárjuk.

Az Iszlám Állam hibrid kooperációs hálózata

Kutatómunkánk korábbi – elsődlegesen a terrorista szervezetek közötti kooperációs hálózatok vizsgálatával foglalkozó⁵ – fázisában keltette fel figyelmünket az Iszlám Állam kiemelkedő pozíciójával. A terrorista csoportok által együttműködésben kivitelezett támadások révén kialakuló globális hálózatban ugyanis az ISIS relatíve – vagyis annak fényében, hogy fiatal szervezetként nem régóta található meg a terrorizmuspiacon – előkelő helyet foglal el (1. ábra): a terrorista csoportok felső, legmagasabb kapcsolati kötésekkel rendelkező elit csoportjában található. Az adatok alapján ezen felső kategóriába tartozó 14 terrorista szervezet közül az Iszlám Állam a középmezőny végén helyezkedik el, megelőzve például az al-Kaidát, s közvetlenül a Hamászt követve (2. ábra). Előbbiek fényében elemzőmunkánk következő állomásában már kiemelt és célzott érdeklődéssel fordultunk az ISIS tevékenysége felé, s újabb empirikus megállapításokat tettünk a szervezet által elkövetett akciók sajátosságairól.⁶

1. ábra

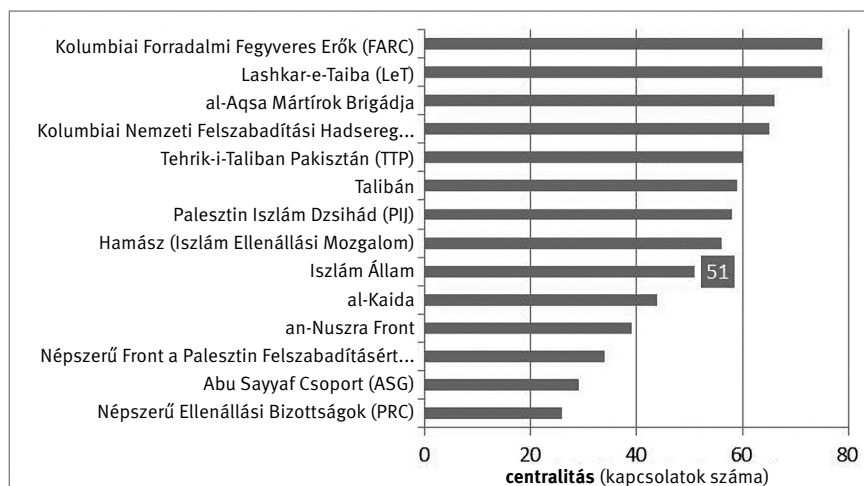
Az Iszlám Állam a terrorista szervezetek globális operatív együttműködési hálózatában

Forrás: BALOGH 2017a, 57.

⁵ Lásd részletesen BALOGH 2017b.

⁶ Lásd részletesen kifejtve BALOGH 2017a.

Az ISIS rendkívül szerteágazó és sokfelé felbukkanó tevékenységének – amely leginkább látható formájában talán a nyugat-európai támadásokban jelenik meg⁷ – kapcsán egyszerűen úgy érveltünk, hogy annak egy sajátos – jóllehet nem teljes mértékben újszerű – szervezési mód lehet a háttérben. Ezt a jelenséget a társadalmi dimenzió szempontjából egyfajta *harmadlagos csoporttagságon* alapuló terrorista akcióként interpretáltuk,⁸ amelynek a lényege, hogy nem valós, közvetlen társadalmi beágyazottság kiépítésével, sokkal inkább közvetett – a harmadlagos csoportok működésére⁹ jellemző – módon képes a szervezet megnyerni és mobilizálni – jellemzően a szimbolikus összetartozás, illetve kapcsolódás érzetével – bizonyos elkövetőket.

2. ábra

Az Iszlám Állam a legtöbb kapcsolattal bíró kooperatív terrorista szervezetek csoportjában

Forrás: BALOGH 2017b, 651.

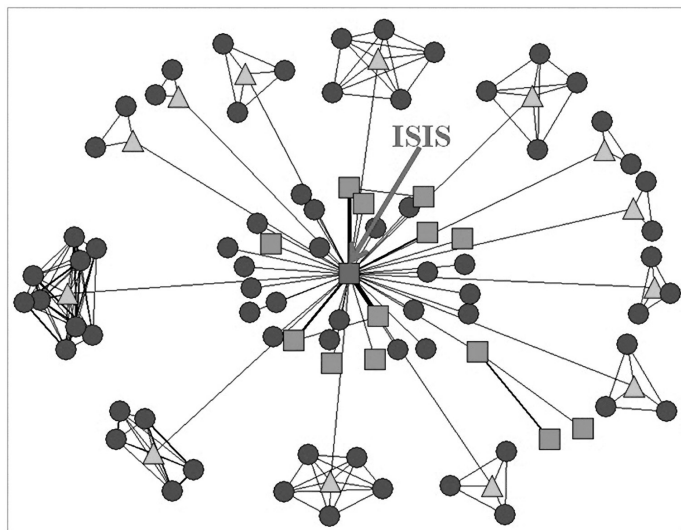
Kutatásaink további fejleménye, hogy az Iszlám Állam – előbbieik révén – rendkívül sikeresen fejlesztette, illetve terjesztette ki kooperációs hálózatát, amely ily módon egy meglehetősen összetett, sajátos mintázatot vett fel (3. ábra). Az ISIS körül kialakuló hálózati struktúrát ezért sajátosan *komplexnek* tekintettük abban a tekintetben, hogy több további terrorista csoporttal áll kapcsolatban, amelyekkel közös akciókat is végrehajtott – s ezen kapcsolatok nem egy esetben többszörösek, azaz ismétlődően közös műveleteket eredményeztek. Másrészt *kevert* vagy *hibrid* együttműködési hálózatként értelmeztük az ISIS kooperációs gráfját, mivel egyszerre foglal magában formális szervezeteket, terrorista csoportokat és egyedi elkövetőket, informális – hivatalos terrorista csoporton kívüli – szereplőket, személyeket.¹⁰

⁷ Bár korántsem kizárólag ezen régióban merül fel jelentős problémaként (MARONE 2018).

⁸ BALOGH 2017a, 61–62.

⁹ PUTNAM 2000, 156.

¹⁰ BALOGH 2018.

3. ábra

Az Iszlám Állam hibrid kooperációs hálózata

Forrás: BALOGH 2017a, 63.

Adatelemzésünk keretében végzett számításaink eredményei alapján azt is megállapítottuk, hogy a terrorista akciók ezen sajátos kooperatív formája, a műveletek ezen sajátos szervezési módja rendkívüli hatékonyságot – magasabb sikerességi arányt, a támadásokban elhunyt és megsebesült áldozatok magasabb átlagos számát – kölcsönöz az Iszlám Államnak.¹¹

Kutatásaink folytatásaként továbbra is arra igyekszünk – lehetőség szerint empirikusan – választ keresni, hogy milyen tényezőkre vezethető vissza az ISIS rendkívül hatékonynak bizonyuló terrorizmusexportja. A kutatómunka ezen újabb fázisának előzetes eredményeit vázoljuk fel az alábbiakban. Két olyan mechanizmusra fókuszálunk, amelyek – feltételezésünk szerint – meghatározó szerepűek: egyrészt az Iszlám Állam tudatos és célzott befolyásolási tevékenységére – pontosabban az ahhoz kapcsolódó, azt jelentős mértékben kiegészítő, támogató személyek diffúz hálózatára. Előbbire vonatkozó rövidebb, vázlatos elemző áttekintésünk mellett az ISIS – nagyfokú mobilizációs képességét jól szemléltető – külföldi harcosok rekrutációjának tágabb társadalmi háttérét igyekszünk vizsgálni mint a *társadalmi kirekesztődés és dezintegráció*, a *térbeli szegregáció* sajátos következményét.

¹¹ BALOGH 2017a, 63–64.

Adatelemzések

A fejlett Európa a radikalizáció keresztttüzében – befolyásolás és propaganda

Az Iszlám Állam hatékony európai tevékenységének háttérében meghúzódó központi elemként a radikalizálódást tarthatjuk számon. Számos elemzés tekintetében viszonylagos egyetértés mutatkozik abban, hogy a kommunikáció és meggyőzés megannyi csatornájának tudatos alkalmazásával, illetve azok megfelelő kombinálásával a szervezet olyan propagandát képes kialakítani, illetve közvetíteni,¹² amely alkalmas az ISIS által közvetlenül nem uralt területekre is kiterjeszteni – akár csak virtuálisan is¹³ – ideológiai befolyását.

Jelen vázlatos elemzés, esetbemutatás szempontjából a radikalizálódás ugyancsak meghatározó elemként merül fel. Feltételezzük ugyanis, hogy az ISIS „sikereinek” háttérében meghúzódó tényezők között kiemelt jelentőségű az a nagyfokú *társadalmi beágyazottság*,¹⁴ ami a szervezet által képviselt célokat és világnézeti elemeket – illetve esetlegesen az ezek eléréséhez felhasználható eszközöket – közvetíti az azok iránt érdeklődők felé. Lényeges kiegészítésünk ehhez kapcsolódóan, hogy ez a meggyőzési, mobilizálási folyamat nem kizárólag – s talán nem is elsődlegesen – a virtuális térben zajlik, bár kétségtelen, hogy az internet adta lehetőségek kiemelten hatékony eszköznek bizonyulhatnak. Fontosnak tartjuk azonban hangsúlyozni az ezen folyamatok mögött meghúzódó *emberi tényezőt* – azokat a közvetítő személyeket, akik – a szó szoros értelmében is – élő *kapcsolatot teremtenek* a fizikailag távoli térségekben működő szélsőséges csoportok és terror-szervezetek, illetve azok szimpatizánsai között. Az Iszlám Állam – illetve tágabb értelemben a kapcsolódó, muszlim vallási háttér köré szervezett gondolati világ¹⁵ – befolyásolási képességének illusztrálását (is) célozza alábbi rövid elemzésünk¹⁶ a fejlett európai országok vonatkozásában.

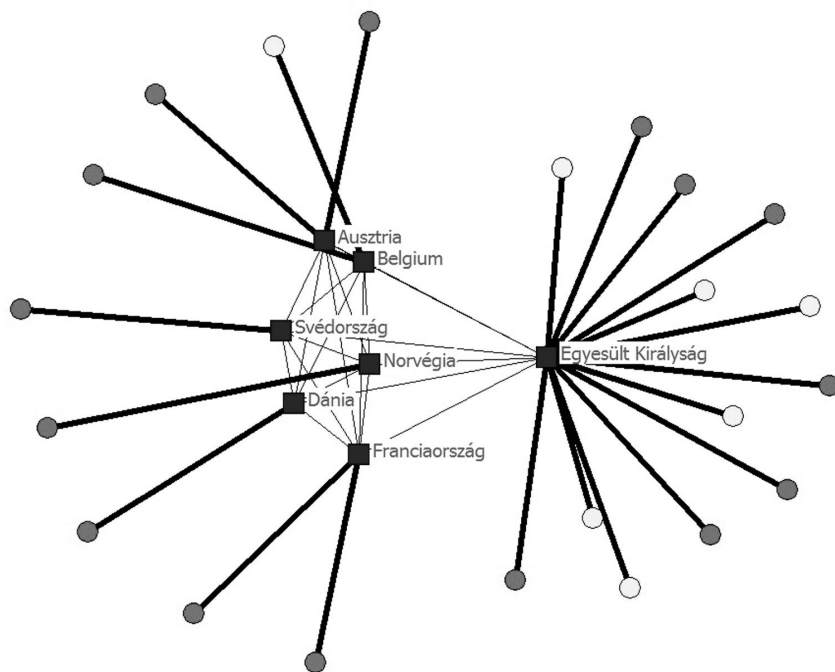
¹² Az Iszlám Állam propagandájáról részletesebben lásd például WEISS–HASSAN 2015, 202–207.; BESENYŐ et al. 2016, 156–169.; PRANTNER 2016, 104–107.

¹³ Kiválóan szemlélteti a problémát az a kutatási eredmény, amelynek értelmében az Iszlám Állammal kapcsolatba hozható USA-beli bűnelkövetők és gyanúsítottak túlnyomó többsége megtekintett ISIS-es propaganda-vidékat. Lásd *The eGLYPH...* 2018, 2.

¹⁴ A társadalmi beágyazottság kérdésköréhez lásd GRANOVETTER 1991 és GRANOVETTER 2006.

¹⁵ Pontosabban a muszlim vallási háttérrel döntően az adott szervezet, illetve ideológia céljai szerint – gyakran szelektíven – megjelenítő gondolati világ. Lásd BESENYŐ et al. 2016, 99–108., 120–133.

¹⁶ Az itt bemutatott vázlatos elemzéshez az adatokat a Counter Extremism Project (www.counterextremism.com/) keretében épített és az interneten hozzáférhető nyilvántartásból gyűjtöttük össze, s rendeztük egy-egy adatbázisba. Az adatbázis kialakításakor azon személyeket vettük figyelembe, akik Nyugat-Európában fejtik ki tevékenységüket. A kiválasztás során továbbá nem korlátoztuk az adatgyűjtést az Iszlám Államhoz kapcsolódó személyekre, így hét ország vonatkozásában mindösszesen 22 propagandista, hitszónok, toborzó, felbujtó és influenszer került bele az adatbázisba (amely a 2018. október 31-i állapotokat tükrözi).

4. ábra

Szélsőséges iszlamista kommunikátorok európai hálózata

Megjegyzés: A gráfon a közvetlen ISIS-kötődésű propagandistákat, hitszónokokat, toborzókat, felbujtókat és influenszereket a sötétebb szürke pontokkal jelöltük.

Forrás: a szerző szerkesztése

Az összegyűjtött adatok alapján kirajzolódik egy alapvetően Európa nyugati régiójában koncentrált szélsőségesekből álló kör (4. ábra). Az európai országok között összesen hét olyan található, amelyek érintettek a meggyőzés eme formája terén, azaz legalább egy olyan személy beazonosítható, akinek tevékenysége valamilyen tekintetben összekapcsolódik a szélsőséges gondolati világ ezen megnyilvánulásával. Az adatok alapján a propagandisták, hitszónokok, toborzók, felbujtók és influenszerek közül a legtöbben (13 fő) az Egyesült Királyságban találhatóak, ahol a nem az Iszlám Államhoz kötődő szélsőségesek száma is relatíve magas (1. táblázat). Az Egyesült Királysághoz földrajzilag is közel eső Belgiumban és Franciaországban – továbbá Ausztriában – már lényegesen kevesebb, mindössze két-két főt találunk a kutatási projekt nyilvántartása alapján, s itt már szinte kizárólagos az Iszlám Állam szerepvállalása. A legkevésbé – mindössze egy-egy, a radikalizálódást elősegítő beazonosított személy jelenlétével – érintett országok között a skandináv országok találhatóak, ahol mindhárom szélsőséges az ISIS fennhatósága alatt végzi tevékenységét.

1. táblázat

A szélsőséges iszlamista kommunikátorok országokénti száma és ISIS-kötődése

	Szélsőséges kommunikátorok száma (fő)	Ebből ISIS-kötődésű (fő)
Egyesült Királyság	13	7
Belgium	2	1
Ausztria	2	2
Franciaország	2	2
Norvégia	1	1
Svédország	1	1
Dánia	1	1
Összesen	22	15

Forrás: a szerző szerkesztése

Brüsszel dzsihadista fészkei – szegregáció és marginalizálódás

Az Iszlám Állam hatékony mobilizációs képessége mögött meghúzódó – feltételezett – szegregációs és dezintegrációs tényezők szerepének empirikus vizsgálata céljából a brüsszeli városrészek vonatkozásában rendelkezésre álló, az ISIS külföldi harcosaira vonatkozó adatok felhasználásával készítettünk másodelemzést.

Az elemzés során az ISIS külföldi harcosainak rekrutációs bázisa területi eltérésének összehasonlításakor az eredeti statisztikai értékeket¹⁷ átszámítottuk százalékos arányokra, ami az azonos mértékegység révén könnyebben értelmezhetővé teszi a bemutatott eredményeket. Az így kapott adatok alapmegoszlása (2. táblázat) tekintetében megállapítható, hogy az Iszlám Állam által ellenőrzött területre utazó önkéntesek legmagasabb aránya 23%, s természetesen akad olyan városrész, amelyből egyetlen külföldi harcost sem tartanak számon. A 19 városrészre vetítve a külföldi harcosok aránya átlagosan 5,3%, s meglehetősen nagy – a vizsgált tényezők közül a második legmagasabb – különbségek mutatkoznak az értékekben, amit a szórás mutatója (=7,5) tükröz. A brüsszeli származású ISIS-harcosok elsődleges magyarázó tényezőjének tekinthető muszlim népesség aránya esetében kevésbé markáns eltérések mutathatók ki városrészenként, ami egyrészt látható az átlaghoz – ami ebben az esetben is 5,3% – tartozó szórás értékében (=6,05). De szemlélteti az is, hogy a muszlimok aránya legalacsonyabb mértékben 0,36% körül mozog, s a város legnagyobb muszlim népességgel rendelkező kerületében sem éri el az egyötödnyi arányt (19,26%).

¹⁷ Az itt elemzett adatok egyrészt tehát más kutatások keretében publikált forrásokból származnak (VLIERDEN 2016, 60., illetve KIS-BENEDEK 2017, 109.), amit kiegészítettünk saját adatgyűjtéssel Brüsszel hivatalos statisztikai nyilvántartásának (http://statistics.brussels/en?set_language=en) felhasználásával.

2. táblázat

A vizsgált városrészek főbb mutatói relatív értékek alapján számítva

Mutatószám	Átlag	Szórás	Minimum	Maximum
ISIS külföldi harcosainak eloszlása (%)	5,263	7,554	0,00	23,86
Muszlimok becsült aránya (%)	5,263	6,051	0,36	19,26
Regisztrált munkakeresők aránya (%)	5,263	4,391	1,34	16,04
Diplomások aránya (%)	36,200	11,224	20,07	55,86
Érvényes elemszám (N=)	19	19	19	19

Forrás: a szerző számítása és szerkesztése

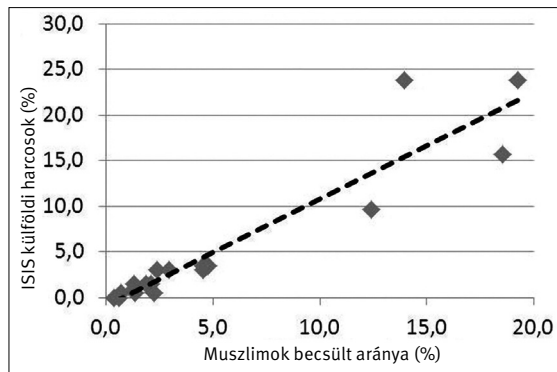
Elemzésünk alapvető kérdésfeltevése szempontjából kiemelten lényeges a város lakosságának összetételét – egyik részről – további dimenzióban jellemző mutatószám, a munkakeresők aránya az egyes körzetekben. Az átlagos érték ezen mutatónál is megegyezik az előbbi két változó esetében mért értékkel, azonban sajátosságként kiemelhető, hogy a munkaerőpiac eme mutatója esetében mérhető a legalacsonyabb eltérés a vizsgált területen: a legkedvezőbb helyzetben lévő városrészben mindössze 1,34% a regisztrált munkakeresők aránya, de a legmagasabb munkakeresői aránnyal jellemezhető kerületben is mindössze 16%; s ezen mintázat – nyilvánvalóan – a szórás alacsony értékében (=4,39) is kifejeződik. A város lakosságának összetételét másik részről megjelenítő adatként a diplomások arányát fogjuk kezelni, ami a kapott alapmutatókat figyelembe véve meglehetősen eltérő képet mutat: a diplomával rendelkezők a város egészére vetítve átlagosan a népesség valamivel több mint egyharmadát teszik ki (36,2%; a szórás értéke 11,22). S ebben a tekintetben megfogalmazható, hogy egyrészt a város azon részén is, ahol a diplomások aránya a legalacsonyabb, a lakosság egyötöde (20,07%) rendelkezik az iskolai végzettség ezen szintjével, másrészt pedig akad olyan kerület, amelyben a népesség nagyobbik része (55,86%) rendelkezik diplomával.

A fenti adatok felhasználásával a továbbiakban – egyrészt – arra keressük a választ, hogy mennyiben igazolható empirikusan az a feltételezés, mely szerint a külföldi harcosok térbeli eloszlása a muszlim népesség térbeli eloszlását követi, illetve hogy – másrészt – milyen szerepet játszik a rekrutációs bázis területi mintázatában a társadalmi-gazdasági kontextus.

Az előbbi kérdésfelvetés tekintetében egy meglehetősen markáns mintázat – az Iszlám Állam területére utazott brüsszeli harcosok aránya és a város muszlim népességére adott becslés alapján számított arányok közötti kapcsolat – rajzolódik ki (5. ábra). Az összefüggés pozitív irányú, azaz – tendenciájában – minél magasabb a városrészben a muszlim népesség becsült aránya, annál magasabb az ISIS külföldi harcosainak aránya; meg kell említeni azonban azt is, hogy jellemzően a városrészek nagyobb része esetében alacsony – 5% alatti – a külföldi harcosok és a muszlimok becsült aránya egyaránt,¹⁸ s mindössze néhány olyan terület van, amelyekre a magasabb értékek jellemzők mindkét tényező szempontjából. Ez a mintázat egyfajta *szegregációs folyamat* jelenlétére utalhat. Összességében tehát megállapítható, hogy erős, pozitív, statisztikailag is meghatározónak tekinthető ($p=0,000$)

¹⁸ Jóllehet a megfigyelési egységek ezen szegmensében is alapvetően kirajzolódni látszik a pozitív kapcsolat a két változó között.

kapcsolat (a korrelációs együttható értéke 0,936) mérhető az Iszlám Állam brüsszeli harcosainak városrészek szerinti eloszlása és a város muszlim népességének térbeli elhelyezkedése között (3. táblázat).

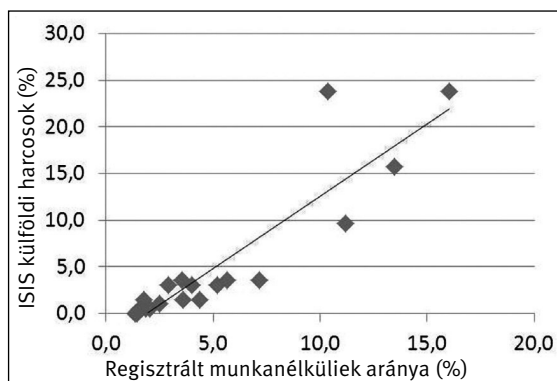

5. ábra

Pozitív kapcsolat a muszlimok becsült aránya és az ISIS külföldi harcosai aránya között

Forrás: a szerző szerkesztése

További – jellegében a szegregációs mintázat jelenlétére utaló – összefüggésként kell kiemelni azonban azt is, hogy az Iszlám Állam területére utazó brüsszeli lakosok városrészenkénti aránya ugyancsak jelentős mértékű összefüggést mutat a munkaerőpiac térbeli jellemzőjével (6. ábra): az adatok alapján úgy tűnik, minél kedvezőtlenebb a foglalkoztatottsági helyzet egy városrészben, annál magasabb arány mérhető a terrrorszervezet harcosainak arányában. Az összefüggés ebben az esetben is statisztikailag mértékadó; 0,901 értékű, szignifikáns ($p=0,000$) korrelációs együtthatóval jellemezhető ez az együtt járás (3. táblázat).

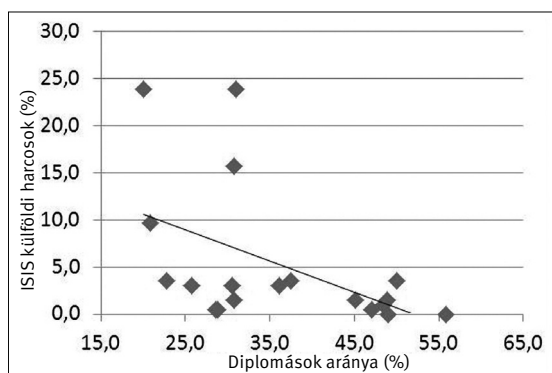

6. ábra

Pozitív kapcsolat a regisztrált munkanélküliek aránya és az ISIS külföldi harcosai aránya között

Forrás: a szerző szerkesztése

A tágabb szocioökonómiai összetétel meghatározó szerepére utal az előbbihez hasonló összefüggés a diplomások arányának viszonylatában (7. ábra). Az adatok alapján úgy tűnik, a kedvezőbb iskolai végzettséggel jellemezhető városrészekben alacsonyabb a külföldi ISIS-harcosok előfordulása – egészen pontosan van néhány olyan kerület, ahol a felsőfokú végzettségűek alacsony szintje magas külföldiharcos-aránnyal jár együtt, jóllehet közel ugyanennyi olyan városrészt lehet kimutatni, amelyekben mindkét változó értéke alacsony. Ezen kevésbé markáns, kevésbé egyértelmű mintázat abban is megnyilvánul, hogy az iskolai végzettség jelen mutatója alacsonyabb mértékű statisztikai kapcsolatot mutat az Iszlám Állam területére utazó belgiumi harcосok arányával: a vizsgált változók közötti korrelációs együttható értéke $-0,492$; jóval alacsonyabb az előző két tényező esetében mérténel. Azonban a fordított irányú kapcsolat az adatok tanúsága szerint figyelembe vehető, amennyiben ebben az esetben is statisztikailag szignifikáns ($p=0,032$) az összefüggés (3. táblázat).

7. ábra

Negatív kapcsolat a diplomások aránya és az ISIS külföldi harcосai aránya között

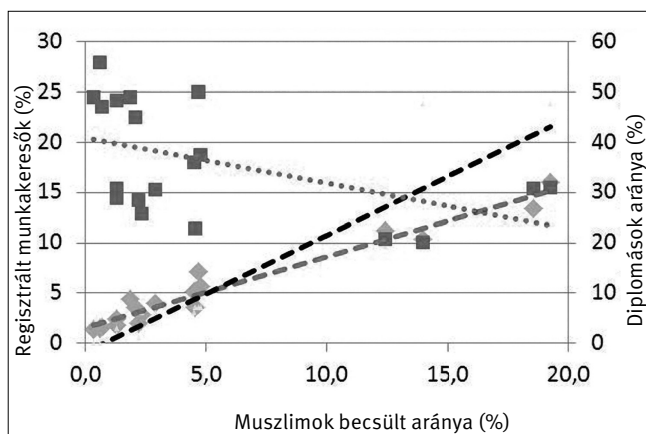
Forrás: a szerző szerkesztése

Az elemzés eddigi, a brüsszeli városkerületek adataira vonatkozó eredményei alapján megfogalmazható tehát, hogy a külföldi ISIS-harcосok aránya erős, pozitív összefüggést mutat a muszlimok becsült arányával, illetve a regisztrált munkanélküliek relatív gyakoriságával, továbbá jelentős, negatív irányú kapcsolat jelenik meg a diplomások arányának vonatkozásában. Azaz alapösszefüggésként kétségtelenül kirajzolódik, hogy a muszlimok által magasabb arányban lakott területek bizonyulnak az Iszlám Állam külföldi harcосai jelentősebb rekrutációs bázisának, ugyanakkor a társadalmi és gazdasági környezet indikátorai vonatkozásában kapott eredmények arra is ráirányítják a figyelmet, hogy a szocioökonómiai háttér sem tekinthető elhanyagolhatónak: a kedvezőbb munkaerőpiaci és iskolázottsági viszonyokkal jellemezhető területek esetében alacsonyabb a külföldi harcосok előfordulási valószínűsége. Ami azt is jelenti, hogy az Iszlám Állam területére induló lakosok arányaiban megmutatkozó területi különbségek mögött a muszlim származás mellett további lényeges, a társadalmi kontextus tágabb dimenzióihoz, bizonyos szegregációs folyamatokhoz kapcsolódó tényezők is fellelhetők, s ennyiben a jelenség nem kizárólag – talán nem is elsődlegesen – származási problematika. Ennek fényében az elemzés következő

résében a muszlim népesség előfordulása és a kedvezőtlen társadalmi környezet közötti viszonyt – a területi kirekesztődés és szegregáció jelenségét – vizsgáljuk.

A muszlim népesség becsült aránya és a munkaerőpiaci jellemzők között rendkívül erős kapcsolat mutatható ki, ami úgy jellemezhető, hogy minél magasabb a regisztrált munkakeresők aránya, annál nagyobb a muszlim származású lakosság részaránya az adott városrészben (8. ábra). A változók közötti ezen pozitív irányú korreláció mértéke 0,975, ami statisztikailag is szignifikáns ($p=0,000$). Ennek fényében úgy tűnik tehát, hogy a kedvezőtlen munkaerőpiaci tendenciák a muszlim népesség magasabb előfordulási gyakoriságával összekapcsolódva vannak jelen.

Hasonló helyzet bontakozik ki a képzettség terén, amennyiben a felsőfokú képzettségűek előfordulása kevésbé gyakori azokban a városrészekben, ahol a muszlim népesség becsült aránya magasabb (7. ábra). Vagyis minél nagyobb részt tesz ki adott kerület lakosságában a muszlim származásúak csoportja, a városrészben tendenciájában annál kisebb mértékben található a diplomás végzettségűek rétege. Az összefüggés ezen változók esetében irányát tekintve tehát negatív, a kapcsolat erőssége pedig elmarad az előbbi indikátornál kapotthoz képest: a korrelációs együttható $-0,491$ erősségű, statisztikailag szignifikáns ($p=0,033$) együtt járást fejez ki (3. táblázat). Ami egyben azt is jelenti, hogy a társadalmi háttér ezen dimenziója és a származási csoport közötti viszony nem véletlenszerű vagy esetleges: a magasabb iskolai végzettség hiánya jellemzően a muszlim népesség magas arányával párosul.¹⁹

8. ábra

A muszlim népesség becsült aránya és további szocioökonómiai mutatószámok összefüggése

Forrás: a szerző szerkesztése

Mind ez idáig úgy tűnik tehát, hogy a társadalmi és gazdasági körülmények alakulása összekapcsolódik a városrészek származás szerinti összetételének mutatószámával, s egy

¹⁹ Kiegészítésképpen megemlíthető, hogy a szocioökonómiai dimenzió ismérvei között tendenciájában ugyan csak összefüggés mutatkozik (a korrelációs együttható értéke $-0,393$); azonban ez a negatív irányú kapcsolat statisztikailag nem tekinthető meghatározónak ($p=0,096$) az általunk jelen elemzés keretében – illetve jellemzően a szociológiai statisztikai elemzések esetében – alkalmazott döntési szintet ($\alpha=0,05$) figyelembe véve.

olyan kép rajzolódik ki, amely a kedvezőtlen társadalmi körülmények és a muszlim népesség előfordulása közötti kapcsolatra utal. Adódik tehát a felvetés, hogy az ISIS külföldi harcosainak magasabb kibocsátási aránya vajon kizárólagosan a városrészek lakosságán belüli muszlim népesség arányának következménye, vagy sokkal inkább arról lehet szó, hogy a jelenség egy tágabb, összetettebb tényezőegyüttesre, más közös okra vezethető vissza: olyan szegregátumok jelenlétére, amelyek a népesség származási összetételét és a társadalmi hátrányokat együttesen jelenítik meg.

3. táblázat

Az Iszlám Állam külföldi harcosainak eloszlása és egyéb szocioökonómiai jellemzők közötti korrelációs együtthatók a brüsszeli városrészek adatai alapján

Korrelációs együtthatók (k. e.)		Muszlimok becsült aránya (%)	Regisztrált munkakeresők aránya (%)	Diplomások aránya (%)
ISIS külföldi harcosainak aránya (%)	k. e.	0,936	0,901	-0,492
	p	0,000	0,000	0,032
	N	19	19	19
Muszlimok becsült aránya (%)	k. e.		0,975	-0,491
	p		0,000	0,033
	N		19	19
Regisztrált munkakeresők aránya (%)	k. e.			-0,393
	p			0,096
	N			19

Forrás: a szerző számítása és szerkesztése

Ezen feltételezés statisztikai úton történő vizsgálatát két eltérő módszerrel kíséreljük meg az alábbiakban. Egyrészt továbbhaladva a korrelációs számítás módszere mentén azt teszteljük, hogy az eredeti erős kapcsolat a városból az Iszlám Állam területére utazók aránya és a muszlim népesség becsült részesedése között miként alakul a tágabb társadalmi kontextust megjelenítő változók bevonásával. A parciális korrelációs együtthatók tanulmányozásán túl a másik alkalmazott megközelítés keretében a szocioökonómiai változók értékei alapján lehatároljuk azon városrészeket, amelyek esetében a kedvezőtlen társadalmi-gazdasági viszonyok együttesen jelen vannak, s az ily módon megalkotott csoportosítás – tulajdonképpeni szegregátumok²⁰ – mentén külön-külön vizsgáljuk az eredeti, a külföldiharcos-kibocsátási kapacitás és a muszlim népesség becsült aránya közötti összefüggést.

A belga főváros városrészei szintjén számított muszlim népességarányra adott becslések és az ISIS külföldi harcosainak eloszlása közti erős, pozitív és statisztikailag szignifikáns korrelációs együttható (=0,936; p=0,000) jelentős mértékben mérséklődik, miután az összefüggésbe kontrollváltozóként bevonjuk a regisztrált munkakeresőkre vonatkozó

²⁰ A szegregátumokat oly módon alakítottuk ki, hogy a regisztrált munkakeresők aránya és a diplomások aránya tekintetében egyaránt elkülönítettük az átlag alatti és átlag feletti értékkel bíró városrészeket. Majd ezek közül azokat tekintettük a társadalmi és gazdasági körülmények szempontjából kedvezőtlen helyzetben lévő szegregátumoknak, amelyekben mindkét változó esetében az átlaghoz képest kedvezőtlenebb – a regisztrált munkakeresők esetében az átlagnál magasabb, a diplomások aránya esetében pedig az átlagnál alacsonyabb – a változó értéke. Az ily módon létrehozott csoportosítást – összesen négy városrész különült el az előbbi kritériumoknak megfelelően – kétértékű változó formájában rendeltük hozzá az adatokhoz.

adatokat. A parciális – azaz az összefüggésben a kontrollváltozó szerepét is figyelembe vevő, azt lényegében kiküszöbölő – korrelációs együttható továbbra is pozitív (0,594) és statisztikailag szignifikáns ($p=0,009$), azonban alacsonyabb értékű (4. táblázat). Vagyis úgy tűnik, hogy amennyiben figyelembe vesszük a városrészek mentén megmutatkozó munkaerőpiaci különbségeket, a muszlim népesség aránya és az Iszlám Állam területére utazó külföldi harcosok közötti kapcsolat kevésbé markánsnak mutatkozik – több mint 0,3-del csökken a két ismérv közötti összefüggés erőssége. A kedvezőtlen társadalmi környezet ezen dimenziója ennyit visz el tehát az eredeti, származásra vonatkozó számítás esetén kapott eredményből – ez nem teszi zárójelbe, nem váltja ki a muszlimok becsült aránya és a kiutazó ISIS-harcosok közötti összefüggést, azonban visszatükrözi a társadalmi háttér e sajátos jelenségben valószínűsíthető szerepét.

Az iskolázottsági mutató már kevésbé jelenik meg ilyen markáns szerepben: az eredeti összefüggést érdemben semmilyen tekintetben nem módosítja mint kontrollváltozó. Mindössze egy halvány csökkenés mérhető a parciális korrelációs együttható ezen változata esetében (0,916), s ez a becsléshez kapcsolódó szignifikanciaértékben ($p=0,000$) nem eredményez változást (4. táblázat). A városban az iskolai végzettség mentén megmutatkozó területi eltérések – mint mögöttes tényező – tehát nem bizonyulnak meghatározónak, a muszlim népesség eloszlása és a külföldi ISIS-harcosok kibocsátási kapacitása közötti összefüggést nem módosítja a társadalmi kontextus ezen dimenziója.

Amennyiben mindkét szocioökonómiai változót mint a vizsgált jelenség tágabb társadalmi kontextusát összességében megragadó tényezőket tekintjük, s így végezzük el a számítást, alapvetően hasonló eredményre jutunk. A muszlim lakosok városrészen belüli becsült aránya és az Iszlám Állam által sikeresen mozgósított népességi arányok közötti statisztikai összefüggés továbbra is kimutatható ($p=0,034$), bár lényegesen gyengébb kapcsolatot jelez – a parciális korrelációs együttható értéke 0,516 –, amennyiben a társadalmi összetételre, a munkaerőpiaci környezetre vonatkozó tényezők összességében 0,42-dal csökkentik a származási összetétel és a külföldi harcosok arányai közötti markáns kapcsolatot (4. táblázat).

4. táblázat

A muszlimok becsült aránya és az ISIS külföldi harcosai aránya közötti kapcsolat kontrollváltozós számításai

(Parciális) korrelációs együtthatók ([p.] k. e.)		Muszlimok be- csült aránya (%)	Muszlimok be- csült aránya (%)	Muszlimok be- csült aránya (%)
ISIS külföldi harcosai aránya (%)	k. e.	0,936	0,936	0,936
	p	0,000	0,000	0,000
	N	19	19	19
ISIS külföldi harcosai aránya (%)	p. k. e.	0,594	0,916	0,516
	p	0,009	0,000	0,034
	N	19	19	19
Kontrollváltozók:				
Regisztrált munkakeresők aránya (%)		+	-	+
Diplomások aránya (%)		-	+	+

Forrás: a szerző számítása

A fenti eredmények tehát legalábbis részben alátámasztani látszanak azt a feltételezést, hogy a kedvezőtlen társadalmi körülmények – ugyancsak – meghatározó szereppel bírnak a külföldi harcosok rekrutációs mintázatának alakulásában. Azaz az ISIS külföldi harcosai városrészenkénti arányai mögött a muszlim népesség aránya mint magyarázófaktor kevésbé bizonyul döntőnek akkor, ha figyelembe vesszük az adott kerületre – szegregátumra – jellemző esetleges társadalmi és gazdasági nehézségeket is. Utóbbiak tehát észrevehetően hozzájárulnak a külföldi harcosok vizsgált arányainak alakulásához, amennyiben csökkentik a származás szerinti összetétellel kimutatható kapcsolatot.

A kedvezőtlen gazdasági-társadalmi körülményekkel jellemezhető városrészekről – előbbiek alapján – feltételezhető, hogy kiemelt rekrutációs bázisként szolgálhatnak az ISIS külföldi harcosai tekintetében. A hátrányos körülmények együttes jelenléte alapján lehatárolt szegregátumok²¹ esetében valóban sajátosan alakul a muszlimok és az Iszlám Állam területére utazó lakosok eloszlása közötti összefüggés (5. táblázat). Míg – mint azt már több ízben láttuk – a belga főváros összes kerületét tartalmazó teljes adatbázis alapján rendkívül erős, pozitív, statisztikailag szignifikáns kapcsolatot tükröz a korrelációs együttható, a város legkedvezőtlenebb helyzetben lévő belső szigetei esetében a népesség összetétele és az ISIS külföldi harcosainak eloszlása között nem mutatható ki összefüggés. A szegregátumokra vonatkozó korrelációs együttható értéke lényegében megfelelődik ($=0,446$), és már statisztikailag sem tekinthető jelentősnek ($p=0,554$). Vagyis amennyiben a legkedvezőtlenebb társadalmi-gazdasági helyzetben lévő lokalitások szintjén vizsgáljuk az Iszlám Állam mobilizációs potenciálját, az már érdemben nem függ össze a lakosok származás szerinti összetételével.²²

5. táblázat

A muszlimok becsült aránya és az ISIS külföldi harcosai aránya közötti összefüggés a szegregátumokban

Korrelációs együtthatók (k. e.)	Muszlimok becsült aránya (%)	Muszlimok becsült aránya (%)	
ISIS külföldi harcosai aránya (%)	k. e.	0,936	0,446
	p	0,000	0,554
	N	19	4
Számítás alapja:	minden városrész	szegregátumok	

Forrás: a szerző számítása és szerkesztése

²¹ A szegregátumok abban a tekintetben valóban a kedvezőtlen társadalmi-gazdasági helyzet halmozódásával jellemezhetők, hogy a regisztrált munkakeresők aránya statisztikailag szignifikáns mértékben ($t=-8,813$; $p=0,000$) magasabb (átlagosan 12,76%, a nem szegregátumként kezelt kerületek adata 3,26%), a diplomások aránya pedig statisztikailag szignifikáns mértékben ($t=2,370$; $p=0,030$) alacsonyabb (rendre 25,66%, illetve 39,01%) a többi városrészhez képest. Előbbi természetesen a lehatárolás módjával magyarázható, lényeges azonban azt is hangsúlyozni, hogy a muszlimok becsült és a külföldi harcosok aránya ugyancsak statisztikailag szignifikáns mértékben (rendre $t=-7,883$; $p=0,003$ és $t=-4,745$; $p=0,017$) magasabb (rendre 16,06% és 2,38%, illetve 18,27% és 1,79%). Vagyis a szegregátumokként beazonosított és lehatárolt területek valóban a legkedvezőtlenebb szocioökonómiai kontextussal és a legmagasabb származásbeli megosztottsággal és külföldi ISIS-harcos aránnyal jellemezhetők.

²² Természetesen azonban nem hagyhatjuk itt figyelmen kívül egyrészt azt, hogy a szegregátumként elkülönített kerületek mindegyikében jellemzően magas, átlag feletti a muszlim népesség becsült aránya, továbbá hogy rendkívül alacsony esetszámokkal van dolgunk, ami bizonytalanná teszi az eredményeket.

Záró gondolatok

A fentiekben az Iszlám Állam – jellemzően Európában – feltűnően hatékonynak bizonyuló tevékenységében; a terrorizmus exportálásában és a külföldi harcosok rekrutációjában – fel-tételezésünk szerint meghatározó – szerepet játszó bizonyos tényezők empirikus vizsgálá-tára tettünk kísérletet. A terrorista szervezetek közötti operatív – közösen kivitelezett akciók formájában megnyilvánuló – együttműködés mintázatát feltárni célzó kutatómunkánk továbbfolytatásaként itt két lehetséges mechanizmust helyeztünk az elemzés középpont-jába: egyrészt vázlatosan azon *közvetítő* szereppel bíró személyi hálózatot illusztráltuk, amelynek tagjai összekötik egymással az ISIS-t és annak potenciális – a célzott befolyáso-lási műveletek, kiterjedt propaganda révén születő – szimpatizánsait. Meglátásunk szerint ebben az esetben az Iszlám Állam célkitűzéseinek megvalósítása – illetve az arra való rendkívül tudatos, sokrétű és célszerűen felépített törekvés – során a *társadalmi beágyaz-ódás* egy sajátos esetével van dolgunk, ami központi jelentőségű a társadalom potenciálisan radikalizálódásra hajlamos tagjainak valós, sikeres mobilizálása tekintetében. A továb-biakban – az előzőhöz képest nagyobb terjedelemben – bemutatott kutatási eredmények a *marginalizálódás* és az *integrációs kihívások* felől közelítették a vizsgált témát. A belga főváros kerületeire vonatkozó adatok felhasználásával azt illusztráltuk, hogy a kedvezőtlen társadalmi körülmények mennyiben játszhatnak szerepet a muszlim népesség részaránya és az Iszlám Állam idegen harcosainak eloszlása közötti összefüggésben. Az adatelemzés tanulságai alapján megállapítható, hogy a kedvezőtlenebb szocioökonómiai viszonyok po-zitív összefüggést mutatnak a külföldi ISIS-harcosok területi arányaival. Ez megerősíteni látszik azt a – közkeletűnek tekinthető²³ – megállapítást, miszerint a társadalmi egyenlőt-lenség kiemelt fontosságú az erőszak ezen sajátos formájának működése szempontjából. Ugyanakkor ellentmond annak a – meglehetősen meggyőző, empirikusan alátámasztott – ér-velésnek, amely éppenséggel a társadalmi fejlettség magasabb szintje és a kevésbé jelentős egyenlőtlenségek esetében mutat ki az Iszlám Állam vonatkozásában egy magasabb kül-földiharcos-toborzási képességet.²⁴ Meglátásunk szerint azonban ez az ellentmondás látszó-lagos – mindkét mintázat fellelhető a radikalizálódás folyamata mögött. Mindössze az ve-zethet különbséghez, hogy az empirikus munka a társadalmi folyamatok mely szintjéről ad képet: a kutatók előbb említett elemzése országokra vonatkozó adatok összegyűjtése, rendszerezése és szisztematikus vizsgálata alapján²⁵ érvel amellett, hogy az Iszlám Állam külföldi harcosainak rekrutációs bázisa, kibocsátási arányai a magasabb jóléttel jellemez-hető társadalmak esetében magasabbak. Vagyis ebben az esetben a társadalmi élet makro-szintjén, országok vonatkozásában tekinthetők érvényesnek a tapasztalt összefüggések. Kutatómunkánk itt bemutatott elemző részének empirikus tapasztalatai pedig a társadalmi élet alacsonyabb szerveződési szintjén jelennek meg: a kedvezőtlen társadalmi és gazdasági viszonyok mind a muszlimok becsült arányával, mind pedig a külföldi harcosok kerületek szerinti eloszlásával összefüggésben állnak. Sőt, a kedvezőtlen társadalmi és gazdasági mutatókkal egyszerre jellemezhető kis számú városrészek – *szegregátumok* – viszonyla-tában a muszlim népességi arányok és a külföldi ISIS-harcosok előfordulása közötti pozitív

²³ Lásd ezen gondolatot kifejtve például BENMELECH–KLOR 2016, 6.

²⁴ BENMELECH–KLOR 2016.

²⁵ BENMELECH–KLOR 2016, 3–4.

statistikai összefüggés is eltűnik. Mindezeket úgy értelmezzük tehát, mint az itt elemzett radikalizálódási folyamatok egyfajta *kettős mintázatát*: ugyanazon tényezők más – ellentétes – irányú kapcsolatot mutatnak a potenciális szélsőségesek mobilizálási folyamatával annak fényében, hogy a jelenséget nagyobb léptékben, a társadalmi élet tágabb keretei között, vagy éppenséggel egy lokális, szűkebb – a marginalizálódás és szegregáció folyamatai és az integrációs kihívások tekintetében jobban látható – társadalmi kontextus keretében vesszük szemügyre.

Mindezek fényében kutatómunkánk további lehetséges irányainak egyikeként a radikalizálódási folyamat ezen sajátos kettőségének alaposabb vizsgálatát tűzhetjük ki célul. További, kiegészítő adatgyűjtéseken és más, esettanulmányként hasznosítható kutatási területek bevonásán keresztül szélesebb körben is vizsgálatra érdemes és szükséges, hogy itt közölt megállapításaink érvényesnek tekinthetők-e. Különösen annak fényében, hogy a jelen elemzés keretében végzett számítások egyetlen jól lehatárolható kontextusban, alacsony elemszámok mellett jelennek meg.

Felhasznált irodalom

- BALOGH Péter (2017a): Cooperation: Multiplying the Destructive Potential of Asymmetric Threats. In KISS Álmos Péter ed.: *Asymmetric Warfare: Conflict of the Past, the Present, and the Future*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 51–64.
- BALOGH Péter (2017b): Új évezred, újabb kihívás? A globális terrorizmus operatív együttműködési hálózatának empirikus vizsgálata. In FINSZTER Géza – SABJANICS István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 645–653.
- BALOGH Péter (2018): Új évezred, újabb kihívás? A globális terrorizmus operatív együttműködési hálózatának empirikus vizsgálata. In FINSZTER Géza – SABJANICS István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. E-könyv, kézirat. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- BENMELECH, Efraim – KLOR, Esteban F. (2016): *What Explains the Flow of Foreign Fighters to ISIS?* NBER Working Paper No. 22190. Cambridge, National Bureau of Economic Research. Elérhető: www.nber.org/papers/w22190.pdf (A letöltés időpontja: 2018. 11. 21.)
- BESENYŐ János (2015): Nem az ISIS találmánya – Terroristák a migránsok között. *Felderítő Szemle*, 14. évf. 3. sz. 17–43.
- BESENYŐ János – PRANTNER Zoltán – SPEIDL Bianka – VOGEL Dávid (2016): *Az Iszlám Állam: Terrorizmus 2.0 – Történet, ideológia, propaganda*. Budapest, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely – Kossuth Kiadó.
- GRANOVETTER, Mark (1991): A gyenge kötések ereje. A hálózatelmélet felülvizsgálata. In ANGELUSZ Róbert – TARDOS Róbert szerk.: *Társadalmak rejtett hálózata*. Budapest, Magyar Közvéleménykutató Intézet.
- GRANOVETTER, Mark (2006): A gazdasági intézmények társadalmi megformálása: a beágyazottság problémája. In LENGYEL György – SZÁNTÓ Zoltán szerk.: *Gazdaságsszociológia*. Budapest, Aula Kiadó.
- KIS-BENEDEK József (2017): Dzsihadista fészkek, mint a terrorizmus lehetséges kiindulópontjai. *Hadtudomány*, 27. évf. 1–2. sz. 96–113.

- MARONE, Francesco (2018): *Foreign Fighters: A Problem for Asian Countries, Too*. Milano, Italian Institute for International Political Studies. Elérhető: www.ispionline.it/en/publicazione/foreign-fighters-problem-asian-countries-too-21723 (A letöltés időpontja: 2019. 01. 15.)
- PRANTNER Zoltán (2016): *Iszlám Állam. A világ legvéresebb terrorszervezete*. Kisújszállás, Pannon-Literatúra Kft.
- PUTNAM, Robert D. (2000): *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York, Simon and Schuster.
- TÁLAS Péter (2006): Kelet-Közép-Európa és az új típusú terrorizmus. In TÁLAS Péter szerk.: *A terrorizmus anatómiája*. Budapest, Zrínyi Kiadó.
- The eGLYPH Web Crawler: ISIS Content on YouTube* (2018). New York – London, Counter Extremism Project. Elérhető: www.counterextremism.com/sites/default/files/eGLYPH_web_crawler_white_paper_July_2018.pdf (A letöltés időpontja: 2018. 08. 25.)
- VLIERDEN, Guy Van (2016): Molenbeek and Beyond. The Brussels-Antwerp Axis as Hotbed of Belgian Jihad. In VARVELLI, Arturo ed.: *Jihadist Hotbeds. Understanding Local Radicalization Processes*. Milano, Italian Institute for International Political Studies. 49–62. Elérhető: www.ispionline.it/it/EBook/Rapporto_Hotbeds_2016/JIHADIST.HOTBEDS_EBOOK.pdf (A letöltés időpontja: 2018. 08. 25.)
- WEISS, Michael – HASSAN, Hassan (2015): *Az Iszlám Állam. A terror hadserege belülről*. Budapest, HVG Könyvek.

A Dialóg Campus Kiadó a Nemzeti Közszolgálati Egyetem könyvkiadója.

Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó

www.dialogcampus.hu

www.uni-nke.hu

1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Telefon: 06 (30) 426 6116

E-mail: kiado@uni-nke.hu

A kiadásért felel: Petró Ildikó ügyvezető

Felelős szerkesztő: Inzsöl Kata

Olvasószerkesztő: Pokorádi Zsófia

Tördelőszerkesztés: Stubnya Tibor

Nyomdai kivitelezés: Stanctech Digital Kft.

Felelős vezető: Hermann Nikolett

ISBN 978-963-531-050-0

A konferencia támogatói

T·Systems·

Szakmai támogatók

dialóg Campus